This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

B 1,081,905

PROPERTY OF
University of Michigan Libraries
1817
ARTES SCIENTIA VERITAS

TIJDSCHRIFT

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

TIJDSCHRIFT

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt"

TE

AMSTERDAM

9e Jaargang

AMSTERDAM

G. THEOD. BOM EN ZOON

1901

J. SCHULMAN
EXPERT
KEIZERSGRACHT 448
AMSTERDAM

CJ
2930
.N52
v.9

Beschrijving der Nederlandsche of op Nederland en Nederlanders betrekking hebbende Penningen, geslagen na November 1863

(Vervolg op het werk van mr. JACOB DIRKS)

DOOR

W. K. F. ZWIERZINA

(*Vervolg.*)

---

130. 1869. 30 Mei.

Prijspenning der bloemententoonstelling te Batavia.

Vz. Geheel gelijk n°. 56.

Kz. In een lauwerkrans:

BLOEMENTENTOONSTELLING

TE

BATAVIA

30 MEI

1869

Brons, 40 m.M., Verz. TEYLER.

Van dezen penning schijnen twee stempels te bestaan, zie *Cat. Num. Vers. Bat. Gen. v. K. en W.* 1896, no. 113. Volgens schrijven van MR. VAN DER CHIJS, is de 2e stempel dezelfde, welke hiervoor onder n°. 58 is beschreven en op grond eener mededeeling van den heer ROEST op 16 Oktober 1865 is geplaatst, als vervaardigd bij gelegenheid der op dien dag geopende landbouwtentoonstelling te Batavia.

131. 1869. 1 Juni.

250 Jarig bestaan der Remonstrantsche Broederschap te Rotterdam gevierd.

Vz. Het Geloof slaat den rechterarm om de Vrijheid, terwijl het in den linkerarm een boek houdt, waarop gegraveerd is: BIBLIA SACRA en een gebroken keten onder de voeten vertreedt; de Vrijheid houdt in de rechterhand een olijftak: Op den sokel GAL: V: 6.

Omschrift in twee regels: NIHIL SPECTAVIMVS, NIHIL OPTAVIMVS, NIHIL QVAESIVIMVS ALIVD, QVAM AVREAM ILLAM — ET QVAE INTER SERVITVTEM ET LICENTIAM MEDIA INTEREST LIBERTATEM.

In de afsnede: EPISC. SCRIPTA SYNOD.

P. 33
J. ELION. F.

Kz. tusschen twee saamgebonden palmtakken:

SOCIETATIS REMONSTRANTIVM
NATALIS
DVCENTESIMVS QVINQVAGESIMVS
CELEBRATVS ROTERODAMI
KAL. JVN. CIↃIↃCCCLXIX.

Brons, 61 m.M., Verz. Z.

De Remonstrantsche broederschap dankt haren naam aan de z.g. Remonstrantie, het in 1610 aan de Staten van Holland en West-Friesland ingediende betoog of verweerschrift van enkele predikanten,

die zich niet met konfessie en katechismus der vaderlandsche kerk vereenigen konden, doch wier gevoelens op de bekende Dordtsche Synode in 1618 en 1619 werden verworpen, tengevolge waarvan zij en hunne aanhangers de bestaande kerk verlieten en zich op de in 1619 te Rotterdam gehouden z.g. Anti-Synode tot een genootschap vereenigden onder den naam van Societeit of Broederschap. In 1633 nam zij de door WTENBOGAERT opgestelde kerkorde aan en stichtte in 1634 hare theologische kweekschool te Amsterdam, welke in 1873 naar Leiden werd verplaatst.

Volgens het tegenwoordig Alg. Reglement van 1879 heeft de broederschap ten doel op den grondslag van het Evangelie van JEZUS CHRISTUS en getrouw aan haar beginsel van vrijheid en verdraagzaamheid, het godsdienstig leven te bevorderen.

132. 1869. 30 Juni.

Prijspenning der tentoonstelling tijdens het 23e landhuishoudkundig kongres te Kampen.

Vz. Omschrift: XXIII NEDERLANDSCH LANDHUISHOUDKUNDIG CONGRES

In het veld: TENTOONSTELLING
TE
KAMPEN
XXX JUNI
MDCCCLXIX
❀

Kz. Glad veld omgeven door twee samengestrikte eiketakken, boven gescheiden door het gekroonde wapen van Kampen.

Brons 45 m.M., *Tijdschift* 1895, blz. 45, als gesneden door D. VAN DER KELLEN.

Beschrijving der Nederlandsche of op Nederland en Nederlanders betrekking hebbende Penningen, geslagen na November 1863

(Vervolg op het werk van mr. JACOB DIRKS)

DOOR

W. K. F. ZWIERZINA

(*Vervolg.*)

---

130. 1869. 30 Mei.

Prijspenning der bloemententoonstelling te Batavia.

Vz. Geheel gelijk nº. 56.

Kz. In een lauwerkrans:

BLOEMENTENTOONSTELLING
TE
BATAVIA
30 MEI
1869

Brons, 40 m.M., Verz. TEYLER.

Van dezen penning schijnen twee stempels te bestaan, zie *Cat. Num. Verz. Bat. Gen. v. K. en W.* 1896, no. 113. Volgens schrijven van MR. VAN DER CHIJS, is de 2e stempel dezelfde, welke hiervoor onder n°. 58 is beschreven en op grond eener mededeeling van den heer ROEST op 16 Oktober 1865 is geplaatst, als vervaardigd bij gelegenheid der op dien dag geopende landbouwtentoonstelling te Batavia.

131. 1869. 1 Juni.

250 Jarig bestaan der Remonstrantsche Broederschap te Rotterdam gevierd.

Vz. Het Geloof slaat den rechterarm om de Vrijheid, terwijl het in den linkerarm een boek houdt, waarop gegraveerd is: BIBLIA SACRA en een gebroken keten onder de voeten vertreedt; de Vrijheid houdt in de rechterhand een olijftak: Op den sokel GAL: V: 6.

Omschrift in twee regels: NIHIL SPECTAVIMVS, NIHIL OPTAVIMVS, NIHIL QVAESIVIMVS ALIVD, QVAM AVREAM ILLAM — ET QVAE INTER SERVITVTEM ET LICENTIAM MEDIA INTEREST LIBERTATEM.

In de afsnede: EPISC. SCRIPTA SYNOD.
P. 33
J. ELION. F.

Kz. tusschen twee saamgebonden palmtakken:

SOCIETATIS REMONSTRANTIVM
NATALIS
DVCENTESIMVS QVINQVAGESIMVS
CELEBRATVS ROTERODAMI
KAL. JVN. CIↃIↃCCCLXIX.

Brons, 61 m.M., Verz. Z.

De Remonstrantsche broederschap dankt haren naam aan de z.g. Remonstrantie, het in 1610 aan de Staten van Holland en West-Friesland ingediende betoog of verweerschrift van enkele predikanten,

die zich niet met konfessie en katechismus der vaderlandsche kerk vereenigen konden, doch wier gevoelens op de bekende Dordtsche Synode in 1618 en 1619 werden verworpen, tengevolge waarvan zij en hunne aanhangers de bestaande kerk verlieten en zich op de in 1619 te Rotterdam gehouden z.g. Anti-Synode tot een genootschap vereenigden onder den naam van Sociëteit of Broederschap. In 1633 nam zij de door WTENBOGAERT opgestelde kerkorde aan en stichtte in 1634 hare theologische kweekschool te Amsterdam, welke in 1873 naar Leiden werd verplaatst.

Volgens het tegenwoordig Alg. Reglement van 1879 heeft de broederschap ten doel op den grondslag van het Evangelie van JEZUS CHRISTUS en getrouw aan haar beginsel van vrijheid en verdraagzaamheid, het godsdienstig leven te bevorderen.

132. 1869. 30 Juni.

Prijspenning der tentoonstelling tijdens het 23e landhuishoudkundig kongres te Kampen.

Vz. Omschrift: XXIII NEDERLANDSCH LANDHUISHOUDKUNDIG CONGRES

In het veld: TENTOONSTELLING
TE
KAMPEN
XXX JUNI
MDCCCLXIX
❀

Kz. Glad veld omgeven door twee samengestrikte eiketakken, boven gescheiden door het gekroonde wapen van Kampen.

Brons 45 m.M., *Tijdschift* 1895, blz. 45, als gesneden door D. VAN DER KELLEN.

133. Als voren.

Hulde aan Z. M. Koning WILLEM III.

Geheel als boven, op de Kz. in den krans (geslagen):

AAN
WILLEM III
KONING
DER NEDERLANDEN
ENZ.

Brons, 45 m.M. Verz. TEYLER.
Oranjepenningen N°. 1280.

134. 1869. 4 Juli.

Presentiepenning van de Société Royale de Numismatique de Belgique met borstbeeld van HUBERTUS GOLTZIUS.

Vz. = N°. 54.

Kz. Omschrift: ★ SOCIÉTÉ ROYALE DE NUMISMATIQUE DE BELGIQUE

In het veld binnen een parelcirkel een kompartiment van 7 boogjes, in elk waarvan een roosje ✿, tusschen de boogjes en den parelcirkel 7 sterretjes ★, opschrift:

4
JUILLET
1869

Brons, 33 m.M. Mededeeling van den heer ALPHONSE DE WITTE.

135. 1869. 15 Juli—Oktober.

Internationale Tentoonstelling te Amsterdam.

Vz. Een smid, staande met een voorhamer in de linkerhand bij zijn aanbeeld, waartegen een nijptang leunt, reikt over een bijenkorf (beeld van de nijverheid), de rechterhand aan een timmerman, staande met een zaag in de hand bij zijn schaafbank; op den achtergrond opgaande zon. Onder het gekroonde wapen van Amsterdam tusschen het jaartal 18 — 69

Kz. Gezicht op het Paleis voor Volksvlijt.

Omschrift: INTERN· TENTOONST. VAN VOORWERPEN VOOR DE HUISHOUDING EN HET BEDRIJF VAN DEN HANDSWERKSMAN ★

Onder het gebouw: TE AMSTERDAM

Gebronsd tin, 49 m.M. Verz. Z.

136. Als voren.

Vz. Het gekroonde wapen van Amsterdam in een lauwerkrans, omwonden met een lint waarop links: WURTT — O. H. MONA — BELGIE — FRANKR en rechts: ZWEDE — DENEM — N D. BOND — ENGELAN

Omschrift op matten rand:

TER HERINNERING DER INTERNATIONALE TENTOONSTELLING 1869

★ AMSTERDAM ★

Kz. Onder een vijfpuntige stralende ster, een gevleugelde bijenkorf, waaruit allerlei handwerktuigen vallen, daaronder een gedeelte van den wereldbol; om den bijenkorf is een lint gewonden, met het opschrift: TOT NUT EN VEREDELING VOORDEEL EN WELVAART. Op den wereldbol J. D. POSTHUMUS — AMSTERDAM.

Tin, 52 m.M. Verz. Z.

137. Als voren.

Prijspenning.

Vz. Een links gezeten vrouw in antiek gewaad, eenige lauweren in een voor haar staande vaas werpende en met de linkerhand op het wapen van Nederland steunende, voor haar, behalve de vaas, een kan, kamrad, werkbank, dommekracht, truweel en bijenkorf.

Omschrift: VEREENIGING TER BEVORDERING VAN FABRIEK EN HANDW: NIJVERHEID IN NEDERLAND.

Kz. Een krans van eike- en lauwertakken.

Omschrift: INTERNATIONALE TENTOONSTELLING. AMSTERDAM 1869.

Brons, 52 m.M. Verz. TEYLER.

138. Als voren.

Aan de leden der jury geschonken.

Vz. en Kz. geheel gelijk als n°. 137 doch binnen een cirkel in den lauwerkrans:

SERVICES.

Brons, 52 m M. Verz. Z., geslagen aan 's Rijks-Munt.

139. 1869. 5–8 Augustus.

9e Nederlandsch nationaal Zangersfeest te Amsterdam.

Vz. David en face, staande met opgeheven rechterhand, de linkerhand rustende op de harp.

Omschrift:

9DE NED. NAT. ZANGERSFEEST 1869

* AMSTELS MANNENKOOR *

Kz. Glad.

Ovaal met oog en ring; tin, 30 bij 35 m.M., Verz. Z.

Zie de aanteekening bij no. 64.

140. 1869. 16—21 Augustus.

Schietwedstrijd te Utrecht.

Vz. Het gekroonde wapen der gemeente Utrecht, met twee leeuwen als schildhouders.

Kz. In een lauwerkrans:

DEN

BESCHERMHEER

Omschrift: SCHIETWEDSTRIJD

1869

Brons, 55 m.M.

Tijdschrift 1895, blz. 44, als gesneden door D. VAN DER KELLEN, *Oranjepenningen* 1275.

Door de gemeente Utrecht aangeboden aan den Koning. (Mededeeling van den heer BESIER).

141. 1869. 31 Augustus.

Prijspenning der gemeente 's-Gravenhage, voor langdurigen dienst.

Vz. Het gekroonde wapen van 's-Gravenhage met twee leeuwen als schildhouders.

Kz. Glad veld, omgeven door samengestrikte eike- en lauwertakken.

Brons, 50 m.M. Leidsch Pen. Kab.

Ingesteld bij besluit van 31 Augustus 1869.

142. 1869. 21 September.

Paardententoonstelling te Breda.

Geheel gelijk DIRKS n°. XXX, doch met het jaartal 1869 op de Kz.

Brons, Verz. SNOECK.

Volgens. *Bijdragen* 2e *druk* n°. 531 zou het in DIRKS vermelde jaartal 1860 foutief en de daarin niet beschreven, doch in den atlas afgebeelde penning van 1869 zijn.

143. 1869. September.

Prijspenning van de nederlandsche vereeniging „het Roode Kruis", voor de inzenders op de tentoonstelling van voorwerpen tot hulp en verpleging van zieken en gewonden te 's-Gravenhage.

Vz. In het veld, het roode kruis.

Omschrift: NEDERLANDSCHE VEREENIGING

Kz. In een parelcirkel:

TENTOONSTELLING

AAN

1869

daaronder in een kompartiment PDM

Brons, 36 m.M. Leidsch Penningkab.

De Nederlandsche Vereeniging tot het verleenen van hulp aan zieke en gewonde krijgslieden in tijd van oorlog, naar het bij de op 22 Augustus 1864 te Genève aangenomen onderscheidingsteeken gewoonlijk Vereeniging „het Roode Kruis" genoemd, is opgericht bij K.B. 19 Juli 1867, n°. 60 (St.bl. 1869 n°. 210). Zie omtrent de overeenkomst van Genève, Staatsblad 1865 n°. 85, 1869 n°. 22, 1894 n°. 45 en 1900 n°. 125.

144. 1869. 17 November.

Onthulling van het monument ter herdenking van Nederlands 50-jarige onafhankelijkheid 1813—1863 te 's-Gravenhage.

Vz. De voorzijde van het monument.

Omschrift:

FREDERIK PRINS DER NEDERLANDEN

TER HERINNERING

In de afsnede: AAN

17 NOV. 1863—69

Kz. De afbeelding van de achterzijde van het monument.

In de afsnede: NOVEMBER

1813

en rechts J. P. M.(ENGER) F.

Brons, 61 m.M. Kon. Penningkab.

Oranjepenningen 1276.

In goud vereerd aan de leden van het hoofd-comité; Jhr Mr. J. DE KUIJPER, griffier van het gerechtshof te 's Hertogenbosch, bezit het exemplaar van zijn vader, waarop ingeslagen op de Vz. onder AAN:

Jhr. Mr.
E. J. C. M. DE KUIJPER

Mededeeling van Jhr. M. A. SNOECK.

Het onderscheidingsteeken dier kommissie was de penning DIRKS n°. 905, bevestigd op een koperen gesp (liggend ovaal), die vastgehecht was op een rood, wit, blauw lint (staande kleuren) met athangende zilveren franjes, 't geheel boven omgeven door rozetvormig gewerkt oranjelint.

145. Als voren.

Zilveren draagteeken door Prins Frederik der Nederlanden geschonken aan de leden der Comité's tot inzameling van geld voor het standbeeld.

Vz. In krans van eiken- en lauwerbladeren.

NATIONAAL
GEDENKTEEKEN
1813

Kz. In geheel gelijken krans

17
NOVEMBER
'S GRAVENHAGE
1863 \ 1869

18 bij 12 m.M., Verz. Z. Vervaardigd aan 's Rijks-Munt.

Werd gedragen aan 1 c.M. breed lint, wit-oranje-wit-oranje-wit.

146. Als voren.

Draagpenning.

Vz. Het monument van voren gezien.
Daaronder: F. PAUWELS
Kz. In het veld: 1863
17 NOV. 1813
1869
Omschrift: * HULDE AAN NEDERLAND EN ORANJE
Tin, 22 m.M., met oog en ring. Verz. Z.
Oranjepenningen 1277.

Op de in 1863 uitgeschreven prijsvraag voor dit monument kwamen verschillende antwoorden in, waarvan bekroond werd dat met de zinspreuk: *Eben Haëzer*, hetwelk ingezonden bleek door de heeren VAN DER WAAYEN PIETERSZEN, gemeente-architekt en KOELMAN, dekoratieschilder, beide te 's-Gravenhage. Het beeldhouwwerk is van SIMONS.

147. Als voren.
Draagteeken.
Rechtsgewend hoofd van Z. M. Koning WILLEM III in cirkelvormig medaillon, omschrift tusschen 2 cirkels: 17 NOV: 1813 1869
1863
Onder: gekruiste lauwertakken.
Lood, met oog en ring, hoog 31, breed 24 m.M., aan oranjelint. Kon. kab.
Oranjepenningen 1278.

148. 1869.
Eeuwfeest van het Bataafsch Genootschap voor Proefondervindelijke Wijsbegeerte te Rotterdam.

Vz. Gelijk aan die van den prijspenning (n°. 88) zonder het opschrift in de afsnede, waar nu staat (rechts): J. P. MENGER F.

Kz. Omschrift:

IN MEMORIAM STEPHANI HOOGENDIJK FUNDATORIS.
MDCCLXIX - MDCCCLIX

In het veld binnen een slangenrond:

SOCIETAS
PHILOSOPHIAE
EXPERIMENTALIS
BATAVA
ROTERODAMI
CENTESIMUM
NATALEM
CELEBRANS.

Brons, 40 m.M. Verz. Z.

Zie *Tijdschrift* 1894, blz. 14, en de noot bij n°. 88.

STEVEN HOOGENDIJK, uurwerkmaker te Rotterdam, overleden aldaar 3 Juli 1788 in den ouderdom van 91 jaar, richtte het genootschap in 1769 op eigen kosten op. Het verkreeg oktrooi bij resolutie der Staten van Holland van den 5 Juli 1770.

149. 1869.

25 Jarig bestaan der muziekschool te Rotterdam.

Vz. In een krans van eike- en lauwertakken:

25
JARIG
BESTAAN
DER
MUZIJKSCHOOL
1844 — 1869.

Kz. In het veld:

AFDEELING
ROTTERDAM

Omschrift: ★ MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER TOONKUNST

Brons, 31 m.M., Verz. TEYLER.

De maatschappij, opgericht in 1829 door A. C. G. VERMEULEN, voert werken voor solo, koor en orkest uit, sticht muziekscholen, ondersteunt jongelieden in de voortzetting hunner studiën, bekroont kompositiën. In 1854 werd het 25 jarig bestaan onder leiding van VERHULST met o. a. LISZT en RUBINSTEIN als gasten te Rotterdam schitterend gevierd. De muziekschool aldaar stond eerst onder het bestuur der maatschappij, daarna achtereenvolgens onder W. BARGIEL, F. GERNSHEIM, R. VON PERGER en J. W. SIKEMEIJER; zij kweekte kunstenaars, op wie Nederland trotsch mag zijn.

150. 1869.

Aan W. BORSKI, bij zijn aftreden als kommissaris der „Associatie Cassa", te Amsterdam.

Vz. Opschrift omgeven door 50 sterren:

AAN
WILLEM BORSKI
VAN 1821 TOT 1869
COMMISSARIS DER
ASSOCIATIE CASSA
BIJ ZIJN AFTREDEN
AANGEBODEN
DOOR
ZIJNE MEDEBESTUURDEREN

Kz. In zwaren lauwerkrans:

Brons, 60 m.M. *Tijdschrift* 1895, bl.z. 43, als gesneden door D. VAN DER KELLEN.

151. 1869.

Prijspenning voor den wedstrijd voor geweermakers.

Vz. 's Konings rechtsgewend borstbeeld, daaronder v. d. k. (ellen).

Omschrift op matten rand: WILLEM III KONING DER NEDERLANDEN. ✿

Kz. Twee buksen en sautoir op een lauwerkrans, op het boveneinde van den krans onder een koninklijke kroon een schild met het jaartal 1869.

Omschrift onderlangs:

WEDSTRIJD VOOR GEWEERMAKERS.

Brons, 45 m.M. Verz. TEYLER.

Tijdschrift 1895, bl.z. 45.

Oranjepenningen 1279.

152. 1869.

Fotografietentoonstelling te Groningen.
Prijspenning.

Vz. De nederlandsche maagd de face staande met lauwerkrans in de uitgestrekte rechterhand, de linker latende rusten op een ovaal schild met het gekroonde nederlandsche wapen.

In de afsnede: 1778 V. D. K.

Omschrift: NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ TER BEVORDERING VAN NIJVERHEID. (Zie DIRKS n°. 849)

Kz. Glad veld, met het omschrift:
TENTOONSTELLING VAN PHOTOGRAPHIE. NATUUR ZELFDRUK EN KLEURENDRUK · TE GRONINGEN · 1869.

Brons, 54 m.M., Verz. Rijks-Munt.

153. 1869.

25 Jarig lidmaatschap van de Aartsbroederschap der H. Familie in de S^t. Jozefskerk te 's-Hertogenbosch.

Medaillon rustende op een versierd, door parelrand omslingerd kruis.

Vz. Jezus, Maria en Jozef, daarboven de H. Geest in den vorm eener duif, in parelcirkel.

Omschrift: ✣ **Aartsbroederschap . der . H: Familie . Jezus . Maria . Jozef.**

Op de armen van het kruis:

links: Ontst. te Luik 1844 rechts: Aar. Broeder 1847

Boven: Wapen der aartsbroederschap.

Onder: Wapen van den bisschop van Luik.

Kz. De voorgevel van de S^{t}. Jozefskerk te 's-Hertogenbosch in parelrand.

Omschrift: XXV **Jarig . onafgebroken . lidmaat-schap . in . de . kerk . van . den . H. Joseph . S. Bosch** ✿ op de armen van het kruis:

Boven: Wapen van paus PIUS IX.

Onder: Wapen van paus LEO XIII.

Links: wapen van den Aartsbisschop van Utrecht.

Rechts wapen van den bisschop van 's-Hertogenbosch.

Zilver met oog en ring, aan wit, blauw, wit lint, 53 m.M. Verz. SNOECK.

Bijdragen 2e druk n°. 532.

154 Zilveren bruiloft van P. SMIDT VAN GELDER en H. KOSTER.

Cat. SCHULMAN 30 Oktober 1894 n°. 618. Tevergeefs in het *Tijdschrift* opgevraagd.

155. 11 November 1869—9 Januari 1870.

Krijgsbedrijven ter kust van Guinea.

Vz. Tusschen twee saamgebonden lauwertakken een antiek scheepsroer, zwaard en anker en sautoir.

Omschrift: DE AMSTEL, DE VICE-ADMIRAAL KOOPMAN.

Kz. In het veld, binnen een cirkel.:

COMMENDA

GETUCHTIGD XI NOV.

ANOEMA-ATJIRM

VERBRAND IX DECEM.

KWASSIE-KROM

VEROVERD IX JAN.

Omschrift: HET WETTIG GEZAG HERSTELD.

1869—1870

Zilver en Brons, 45 m.M., door D. VAN DER KELLEN, Verz. Z.

156. Als voren.

Militaire draagpenning.

Het gekroonde nederlandsche wapen met twee leeuwen als schildhouders, rustende op lofwerk, waarover een lint hangt met het opschrift: JE MAINTIENDRAI.

Omschrift: MOED EN TROUW

1869—1870

Brons, zeskant met oog en ring, 34 m.M., Leidsch Penningkabinet.

157. Als voren.

Gesp als beschreven onder n°. 127 met het opschrift:

KUST VAN GUINEA 1869 — 1870.

Bij traktaat van grensregeling tusschen Nederland en Engeland gesloten 5 Maart 1867 kwamen enkele plaatsen ter kust van Guinea aan Nederland o. a. Commenda, welks bewoners niet met dien overgang ingenomen bleken en in 1868 gedurig aanvallen deden op de gedebarkeerde schepelingen van „Het Metalen Kruis" (Kapt t./z. J. Vos), 26 Mei 1869 geraakte een sloep van de „Amstel" in de branding bij de Abrobyrivier, enkelen der bemanning verdronken, een der officieren en 4 matrozen kwamen aan land, doch werden door de bewoners van Anoema Atjenim gevangen genomen, terwijl een matroos, die vluchten wilde, gedood werd. Na betaling onzerzijds van 300 onsen goud (pl. m. *f* 12000.—) werden de gevangenen vrijgelaten. Aan het stoomschip „Vice-Admiraal Koopman", dat 14 Augustus 1869 de reede van Texel verliet en 17 September d.a.v. te St. George d'Elmina aankwam, werd opgedragen in samenwerking met de „Amstel" en de vaste bezetting van Elmina, de bewoners te tuchtigen en het wettig gezag te herstellen. 10 November 1869 werden de troepen gedebarkeerd en reeds den volgenden dag Commenda genomen, zonder veel moeite, terwijl 9 December 1869 Anoema Atjenim werd genomen en in brand gestoken.

Na vele verliezen werd ook 9 Januari 1870 de hoofdplaats der Commendeezen Kwassie Krom genomen en dit door de medeuitgetrokken boschnegers zonder daartoe gegeven bevel in brand gestoken. Het kampement te Commenda werd daarna opgebroken en de terugtocht aanvaard. De Commendeezen bleven in hun verzet volharden, de losprijs ontvangen voor de gevangen genomen Nederlanders werd niet terugbetaald, de bevolking scheen zich naar Cape Coast en het binnenland te hebben teruggetrokken, althans bij latere verkenningstochten vond men de Kroms verlaten. Bij overeenkomst te 's-Gravenhage gesloten 25 Februari 1871 j°. protokol van 2 November 1871 (zie St.bl. 1872 n°. 17) goedgekeurd bij de wet van 20 Januari 1872 St.bl. n°. 6 werden de bezittingen ter kust van Guinea aan Engeland overgedragen tegen betaling van hoogstens £ 24000.

158. 1870. 14 Februari.

Prijspenning der Nederlandsch-Indische regeering voor bevordering van kennis en beschaving onder „den inlander."

Vz. Het gekroonde nederlandsche wapen met twee leeuwen als schildhouders, daaronder op een lint ingestempeld: JE MAINTIENDRAI

Kz. In het veld:

✿
DE REGEERING
VAN
NEDERLANDSCH INDIE
ALS ERKENTENIS VAN
BIJZONDERE VERDIENSTEN
TOT BEVORDERING
VAN KENNIS
EN BESCHAVING
ONDER
DEN INLANDER.
✿

Zilver en Brons, 38 m.M., Verz. TEYLER.

Tijdschrift 1895, blz. 46, als gesneden door D. VAN DER KELLEN.

Ingesteld bij Gouvernements besluit van 14 Februari 1870 n°. 9.

159. 1870. Februari.

Meubelmakers-Vereeniging „Utrechtsch Eendracht" opgericht.

Vz. Het gekroonde wapen der gemeente Utrecht met twee leeuwen als schildhouders,

rustende op een ornement, omgeven door een parelcirkel.

Kz. MEUBELMAKERS VEREENIGING (in boog.)

UTRECHTSCH
EENDRACHT
OPGERICHT
FEBR. 1870

ter zijden staat: BEGEER UTRECHT

Brons, 28 m.M. Verz. Z.

Waarschijnlijk later geslagen, het jaartal is den heer BEGEER niet bekend.

160. 1870. 6 April.

350 Jarig bestaan van het Burgerweeshuis te Amsterdam.

Vz. In het veld binnen een cirkel:

BURGER
WEESHUIS
TE
AMSTERDAM

Omschrift: DRIE HONDERDVIJFTIG JARIG BESTAAN 1870

Kz. In het veld:

J. P. CROMMELIN
W. BLAAUW
L. M. SCHOUWENBURG
J. BACKER J^R.
C. R. VAILLANT
J. DEN TEX BONDT
REGENTEN.

Brons, 28 m.M. Verz. TEYLER.

161. 1870. 29 April.

100 Jarig bestaan van het Evangelisch Luthersche weeshuis te Rotterdam.

Vz. In het veld: ROTTERDAM

Omschrift: * WEESHUIS DER EVANGELIESCH (sic) LUTHERSCHE GEMEENTE

Kz. In het veld:

1770

29 APRIL

1870

Brons gegraveerd, 45 m.M. Leidsch Penningkabinet.

162. 1870. 28 Mei.

25 Jarig huwelijk van
Dr. A. VAN DER WILLIGEN Pz. en
G. A. VAN VOORTHUIJZEN
te Haarlem.

Vz. Hymen de face staande, met de linkerhand een brandende fakkel en met de rechter een lauwerkrans boven een altaar houdende. Op het altaar zijn twee brandende harten geplaatst en op de voorzijde er van is

het getal 25 ingestempeld. In de afsnede: VAN DER KELLEN J^R. F. (Zie DIRKS n°. 234, enz.)

Kz. In een bloemenkrans:

25 JARIG HUWELIJK
VAN
D^R. ADRIAAN
VAN DER WILLIGEN PZ.
EN GEERTRUIDA ALETTA
VAN VOORTHUIJZEN
HAARLEM
29 MEI
1870

Brons, 42 m.M., Verz. TEYLER.

163. 1870. 7 Juni.

Maskerade der Leidsche Studenten.

Vz. Een links staande gemuilbande beer, die een stok vast houdt, binnen een lint met het opschrift: HONI SOIT QUI MAL Y PENSE

Kz. Glad veld met het omschrift:

IN MEMORIAM FESTI DIEI NATALIS CCXCV ACAD. LUGD. BAT. VII JUN. A. MDCCCLXX.

Brons, 32 m.M., Verz. TEYLER.

Tijdschrift 1895, blz. 46, als gesneden door D. VAN DER KELLEN.

De Maskerade stelde het bezoek voor van den Graaf van LEICESTER aan Leiden in 1586. De Vz. is volgens den heer BESIER een vrije navolging van het zegel van LEICESTER.

164. 1870. 19 Juni.

Tachtigste verjaardag van D. JUT te Breukelen.

Vz. Zwevende engel met opgeheven armen tusschen acaciatakken.

Omschrift: TOT HIERTOE HEEFT DE HEER GEHOLPEN

Kz. Opschrift: DIRK JUT
OUD 80 JAREN
OP VROEGLUST
TE BREUKELEN
19 JUNI 1870

Brons, 30 m.M., nal. J. ELION.

165. 1870. 3 Juli.

Presentiepenning van de Société Royale de Numismatique de Belgique met borstbeeld van HUBERTUS GOLTZIUS.

Vz. = n°. 54.

Kz. Zg. zegel van Salomo, twee over elkaar geplaatste gelijkzijdige driehoeken omgeven door zes cirkeltjes o.

Op de zijden van den eenen driehoek:
✿ SOCIÉTÉ ROYALE ✿
DE NUMISMATIQUE ✿
✿ DE BELGIQUE ✿

Binnen de driehoeken:
3
JUILLET
1870

Brons, 33 m.M. Mededeeling van den heer ALPH. DE WITTE.

166. 1870. 16 Juli.

Internationale zangwedstrijd,
Rotte's Mannenkoor te Rotterdam.

Vz. Het gekroonde wapen van Rotterdam met twee leeuwen als schildhouders, rustende op ornement met banderol, daaronder: A. FISCH, in parelcirkel.

Omschrift:

✿ LIEDERTAFEL: ROTTE'S MANNENKOOR ✿
BESCHERMHEER Z. M. DE KONING

Kz. In een verdiept veld:

GROOTE
INTERNATIONALE
ZANGWEDSTRIJD
VOOR
MANNENKOOR

GEHOUDEN TE
ROTTERDAM

16 JULI 1870

Brons, 48 m.M.

Mij ter beschrijving gezonden door den Sekretaris van R. M. den heer J. R. KORNACKER. Uitgeloofd in zilver en brons (10 ex), ook de gemeente, de burgemeester en de Koning als beschermheer loofden gouden penningen uit. Rotte's Mannenkoor werd 11 Maart 1854 in eene vergadering van 21 leden opgericht, en telt thans (1897) 115 werkende leden en 25 eereleden zij die zich voor de muziek in het algemeen of de vereeniging in het bizonder buitengewoon verdienstelijk hebben gemaakt). Z. M. Koning WILLEM III aanvaarde in 1867 het beschermheerschap.

167. 1870. 16 Juli.

Als voren.

Vz. Het gekroonde wapen van Rotterdam, met twee leeuwen als schildhouders, rustende op een banderol.

Omschrift boven:

★ LIEDERTAFEL ROTTE'S MANNENKOOR. ★

beneden: BESCHERMHEER Z. M. DE KONING

Kz. In het veld:

CONCOURS

★ 16 JULI ★

1870

ROTTERDAM

daaronder: A. FISCH BRUX.

Koper verguld draagteeken, 22 m.M., Verz. v. DIJK v. MATENESSE.

168. 1870. Augustus.

Schietwedstrijd te Apeldoorn, (*niet doorgegaan.*)

Vz. Het links gewend hoofd van Z. M. Koning WILLEM III, daaronder S. DE VRIES 'S HAGE.

Omschrift:

WILLEM III KONING DER NEDERLANDEN.

Kz. Twee buksen en sautoir geplaatst op een patroontasch, een lauwer- en een eiketak, op het geheel rust het gekroonde wapen van Apeldoorn; daaronder: APELDOORN

Omschrift: ★ NED. WEERBAARHEIDSBOND ★
NAT. WEDSTRIJD · IN · AUG. 1870

Brons en tin, 33 m.M. Verz. TEYLER.
Oranjepenningen 1284.

Ten gevolge van het uitbreken van den Fransch-Duitschen oorlog had deze wedstrijd niet plaats.

169. 1870. 12 Oktober.

De Koning aan W. G. TEN HOUTE DE LANGE, te Alkmaar.

Vz. = n°. 22.

Kz. In mirtenkrans:

AAN
W. G. TEN HOUTE DE LANGE
TE ALKMAAR
DEN IJVERIGEN
KLINISCHEN LEERAAR
DEN BEVORDERAAR
DER VOLKSGEZONDHEID
DEN GETROUWEN ARTS
GEDURENDE 50 JAREN
VAN WEGE
DEN KONING
12 OCTOBER
1870.

Zilver en brons, 51 m.M., *Tijdschrift* 1896, blz. 265.

WILLEM GELDOLF TEN HOUTE DE LANGE werd geboren te Alkmaar 15 November 1799 en overleed aldaar 27 Februari 1882. In 1820 vestigde hij zich als heel- en vroedmeester, werd eerst stads-verloskundige, in

1844 lid der plaatselijke geneeskundige kommissie, later lid der Haarlemsche provinciale geneeskundige kommissie en in 1856 lektor aan de klinische school.

12 Mei 1825 huwde hij SARA DE LEEUW. De penning werd aangeboden in zilver, hij liet 4 bronzen afslagen maken voor zijne kinderen.

170. 1870. 13 Oktober.

Ter eere van M. VAN GEUNS, 50 jaren werkzaam bij de Associatie Cassa te Amsterdam.

Vz. In een eikekrans:

AAN
MATTHIAS
VAN GEUNS JBZ.
VIJFTIG JAREN
ONAFGEBROKEN
WERKZAAM
1820—1870

Omschrift: ✿ ASSOCIATIE CASSA ✿

AANGESTELD 1820 · DIRECTEUR 1831 ·
WAARNEMEND 1856 · COMMISSARIS 1857.

Kz. In een verdiept veld:

TOT
HULDE EN AANDENKEN
AANGEBODEN DOOR
HONORAIRE
EN
EFFECTIEVE
MEDEBESTUURDERS
13 OCTOBER
1870.

Omschrift: ❀ W. BORSKI. H. D. A. MARTIN. F. VAN TAACK TRAKRANEN. W. BORSKI JR. C. F. OVERHOFF. W. TH. ESSER

Brons, 60 m.M. Kon. Kab.

Tijdschrift 1895, blz. 47, als gesneden door D. VAN DER KELLEN. In goud aan den jubilaris aangeboden.

171. 1870. 17 Oktober.

Onthulling van het standbeeld voor PIET HEIN te Delfshaven.

Vz. PIET HEIN in bevelende houding rechts gaande, in de rechterhand houdt hij den kommandostaf, terwijl hij met de linker het gevest van zijn zwaard omklemt; aan zijne voeten ligt een anker, daaronder: J. P. M.(enger) F.

Omschrift: STANDBEELD VAN PIETER PIETERSZ. HEIN.

Kz. In een eikenloofkroon:

ONTHULD
TE
DELFSHAVEN
17 OCTOBER
1870

Brons, 48 m.M. Verz. TEYLER.

PIET HEIN, wiens naam steeds in den mond des volks voortleeft door het bekende liedje op zijn kleinen naam en groote daden, werd in 1578 te Delfshaven geboren en koos het zeemansbedrijf, doch werd door de Spanjaarden krijgsgevangen gemaakt en aan de roeibanken van een van Spinola's galeien gekluisterd. Na zijne uitwis-

seling tegen spaansche gevangenen, voer hij 1608—1617 ter koopvaardij, werd bij de oprichting der West-Indische Compagnie tweede bewindhebber voor Rotterdam, in 1623 vice-admiraal, in 1626 admiraal, in 1629 luitenant-admiraal van Holland, in welke betrekking hij 20 Juni 1629 voor Duinkerken sneuvelde, waarna zijn lijk in de Oude kerk te Amsterdam werd bijgezet, waar de Staten een praalgraf deden verrijzen. Zijne belangrijkste krijgsbedrijven waren het veroveren van San Salvador op 8 Mei 1624, de overwinning op de Portugeezen in de Allerheiligen-baai in 1626 en de beroemde verovering van de Spaansche Zilvervloot in de baai van Mátanzas in 1628.

172. 1870.

Ter eere van Prins FREDERIK DER NEDERLANDEN beschermheer van het St. Hubertsgilde (te Haarlem?).

Vz. St. Hubert onder een boom, geknield voor het hert met het kruis tusschen de horens; voor hem zit zijn hond en achter hem staat zijn paard. In de afsnede: J. P. M.(enger) F.

Omschrift: ST. HUBERTS GILDE. ❀

Kz. In een lauwerkrans:

HULDE
AAN
DEN PRINS
PROTECTOR
1820 — 1870

Brons, 46 m.M. Kon. Kab.

Oranjepenningen 1282.

173. 1870.

Het Nederlandsch Indisch Gouvernement aan MALIM SOETAN, voor zijne als tolk bewezen diensten.

Vz. Het nederlandsche wapen met twee leeuwen als schildhouders, daaronder op een lint ingestempeld: JE MAINTIENDRAI

Kz. HET
GOUVERNEMENT
VAN NEDERLANDSCH INDIË
AAN
MALIM SOETAN
ALS BELOONING
VOOR ALS TOLK BEWEZEN
GOEDE DIENSTEN
BIJ GELEGENHEID
DER
GEWAPENDE DEMONSTRATIE
TEGEN
HET EILAND SI BEROET
IN 1870

Brons, 38 m.M., Verz. TEYLER.

Tijdschrift 1895, blz. 47, als gesneden door D. VAN DER KELLEN.

174. 1870.

Herinnering voor hen, die zich verdienstelijk hebben gemaakt in den oorlog van 1870, uitgereikt door de vereeniging „Het Roode Kruis".

Vz. De vlag der vereeniging, daarboven 1870, daaronder: JOB. XXIV. 12

Omschrift: * ANIMA · VULNERATORUM · CLAMAVIT · * 22 · AUGUSTUS · 1864

Kz. In het veld het wapen van Genève, waarboven op een lint: GENÈVE en waaronder: XXVI. OCT. 1863 — S. DE VRIES. LA HAYE Daaromheen in een cirkel de wapens der tot de vereeniging toegetreden staten, boven elk derzelve een lint, waarop de namen der staten, als: Nederland, Denemarken, Spanje, Frankrijk, Hessen, Italië, Portugal, Pruissen, Wurtemberg, Saksen, Oostenrijk, Beieren, Zweden en Noorwegen, Engeland, Amerika, Egypte, Rusland, Zwitserland, België en Baden.

Brons en tin, 43 m.M., Verz. Z.

Zie omtrent deze vereeniging de aanteekening bij nº. 143.

175. Als voren.

Met oog en ring, brons, 16 m.M., aan gewaterd oranjelint. Verz. J. KARREMAN, te Oud-Beierland.

176. 1870.

Prijspenning van de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem.

Vz. Het linksgewend borstbeeld van CHRISTIAAN HUYGENS, daaronder: J. ELION F.

Omschrift: CHRISTIAAN HUYGENS.

Kz. Glad veld omgeven door een lauwerkrans.

Omschrift:

SOCIETATIS SCIENTIARVM HOLLANDICAE
MAGNVM PRAEMIVM

Brons, 75 m.M. Verz. Rijksmunt

Penning welke om de vier jaren in goud aan dien geleerde wordt uitgereikt, wiens onderzoekingen in de laatste twintig jaren de grootste vorderingen in een der exakte wetenschappen hebben doen maken.

Voor het eerst in 1870 uitgereikt.

Het doel dezer in 1752 opgerichte maatschappij is de bevordering van de studie der wetenschappen, inzonderheid der natuurwetenschap. Zij geeft een tijdschrift uit, geschreven in het Fransch en bevattende verslag van de in Nederland en zijne koloniën gedane wetenschappelijke onderzoekingen.

CHRISTIAAN HUYGENS, geboren te 's-Gravenhage 14 April 1619, was een groot wiskundige en werktuigkundige. De kansrekening werd door hem in nieuwe banen geleid, de verrekijkers werden aanmerkelijk verbeterd, een der wachters in den ring van Saturnus ontdekt, de slingeruurwerken uitgevonden; tal van geleerde werken bestaan van zijn hand. Hij overleed te 's-Gravenhage 8 Juni 1695.

177. 1870.

A. VLIELANDER te Numansdorp, 50 jaren rentmeester van Cromstrijen.

Vz. Zijn linksgewend borstbeeld, de trois quarts, rechts in het veld: J. ELION F.

Omschrift:

ARIE VLIELANDER, 50 JAREN RENTMEESTER
1820 — 1870

Kz. In een zwaren eikenkrans, die met een lint omwonden is: HULDE
VAN
AMBACHTSHEEREN
GRONDEIGENAREN
VAN
CROMSTRIJEN

Zilver en brons, 61 m.M., Verz. Z.

Deze penning werd den jubilaris door eene kommissie uit de gezamenlijke eigenaren der heerlijkheid in goud aangeboden.

Wordt vervolgd.

Iets over het Vettewariersgilde te Middelburg en over een tot nu toe onbekenden begrafenispenning van dit gilde.

„Wy achten het voor een aangenaam tijtverdrijf „ons selven te vermaecken in eygen oudheden: daer- „toe heeft ons de begeerte tot het algemeen welwesen „van het vettewarygilde een bysonder spoor geweest. „Het heeft ons gelust ordentelijk te laten verschry- „ven alle de voorrechten en ordonnantien die Haar „Edelachtbaarheden tot welwesen van het gemeene „gilde in den jare 1593 hebben vergunt, mitsgaders „alle de ampliatien die van tijt tot tijt daar zijn by „gedaan . . . . . .

„Wy willen hopen, dat onse naarcomelingen dit „alles met zooveel vermaack sullen doorsnuffelen, als „wy het met yver voor het gemeen hebben 't zamen „gesteld, soo sal onsen geringen arbeyt niet ydel „geacht werden maer den bescheydenen sal altijt „connen afnemen hoe dat wy zijn geweest."

Aldus schreef in den jare 1698, ABRAHAM

ROOSE, deken van het Vettewariersgilde te Middelburg, in de voorrede van het prachtige Privilegeboek door hem vervaardigd en versierd met afbeeldingen der wapens van voormalige overdekens van het gilde.

Men kan nagaan, dat dit in rijken prachtband gebonden boek spoedig een „Danckbaere erkentenis" van Deken en Belederen van het gilde uitlokte, wij lezen dan ook op de volgende bladzijde:

„De welstand van het volck bestaat in wel te letten,
„Op haar oud voorrecht en op redelycke wetten,
„Sulcx is zoo billick, dat een ider zijn gemoet
„Getuygt, dat borgerrust door wetten werd gevoet
„Soo zijn wy oock verplicht om danckbaarlijk 't erkenne —
„Ons overheden, die soo gunstig door haar penne
„Tot welstand van dit gild dees wet gegeven heeft
„Waardoor dat ider lid van ons gerustlijck leeft
„*Wy, die in talrijckheyt en menicht overtreffen*
„Al d'andere gildens, hooft voor hooft; seer wel beseffen
„Hoe ons oock schuldige plicht steets nootsaackt dese wet
„'t Omhelsen, en met een oock 't oude voorrecht."

Wij willen ons niet langer met deze rijmelarij bezighouden, maar kijken liever het prachtige boek wat verder in, om daaruit het een en ander omtrent dit uitgebreide gilde te weten te komen.

Uit de rekeningboeken 1), die evenals het Privilegeboek in de Oudheidskamer op het Raadhuis worden bewaard, zullen we daarna opteekenen, wat omtrent het uitgeven van gildepenningen vermeld staat.

„Wy die in talrijckheyt en menicht overtreffen al d'andere gildens hooft voor hooft," schreef de ons onbekende dichter in 1698. Die zelfde talrijkheid was oorzaak, dat in 1593 het toen aanwezige cramersgild gesplitst werd en daar o. a. een afzonderlijk gilde van de vettewariers, kaas- en melkvercoopers, potten-, kannen- en glazenvercoopers, mitsgaders heye- en ryse en besemvercoopers uit samen te stellen, die „bequamelijck souden werden geregeert by deken en belederś, daerover aantestellen." In nog vroegeren tijd heette het Gilde van kaersghieters en vettewarē; het kreeg in 1430 een nieuwe keur en ordonnantie 2), waarin we o. a. lezen, dat wie valsch gewicht gebruikte, boete beliep, terwijl schalen en gewichten voor zijn deur stuk geslagen werden. Verschillende zaken als boter, kaas, vorkstelen, houten lepels, enz., mocht men toen slechts in „penewaarde" (penningwaarde) ver-

1) Privilegeboek en rekeningboeken zijn mij door het Stedelijk Bestuur welwillend ter inzage afgestaan.

2) De Stoppelaar. *Inventaris van het Oud-Archief van Middelburg*, 1217 -1581, n°. 166.

koopen. Men mag dus aannemen, dat het gilde der vettewariers tot de oudste van Middelburg heeft behoord.

Het ligt niet in mijn bedoeling de geschiedenis van het gilde te gaan verhalen, ik wensch slechts enkele eigenaardige zaken te vermelden.

Wie in het gilde wilde komen, moest poorter zijn van Middelburg, dat sprak van zelf. Men betaalde 20 β gr. vl. als inleggeld en voorts voor „willecomme" twee stoopen Rijnsche wijn, of „de weerde van dien." Het jaargeld bedroeg in 1593 twee β gr. vl.

Zij hadden nu het recht hun winkels of magazijnen te openen, maar bij ordonnantie was het verboden iets anders daarin te hebben dan: „Boter, kaas, speck, gekoockte en gezou-„ten hammen, gekoockte tongen, roet ofte talck, „kaarsen, seepe, weidassen, potasschen, raap-„en lijnsaatoly, wit zout by groote en kleyne „marckte, grutte-, haver- en geerstegort, mos-„tert, solferpriemen, allerhande soorten van „heye- en ryze besems, vlercken, potten, pan-„nen, alderhande aerde geleyers en glaswerck, „Danswijkse flessen en voeders, stroo- en „biesen matten, honick, sousicen, asuyn, eye-„ren, gist, klein bier en sant." Wie andere dingen dan de opgenoemde verkocht werd beboet.

Deken en belederS gingen er viermaal in een jaar op uit om dat alles te onderzoeken. En wie bij zoo'n gelegenheid deken of belederS „dus in 't feyt van haarlieder officie susinieerde, 't sy met woorden ofte wercken", die werd nogmaals beboet.

Er waren in Middelburg twee marktdagen, 's maandags en donderdags; buiten die beide dagen was het verboden iets op straat te verkoopen.

Nu waren de standplaatsen op de groote markt, waar de vrije jaarmarkt ook gehouden werd, niet alle gelijk voordeelig, vandaar dat bepaald werd, dat viermaal in een jaar over het staan van de kramen op de markt zou gecaveld, d. i. geloot worden.

Die cavel moest beginnen aan 't oosteinde der markt aan de zuidzijde, dus op het punt waar Langedelft en Burcht te samen kwamen. Dat deel was niet alleen toen, maar nog heden ten dage het drukst bezochte punt.

Kwam men er voor den eersten keer, dan was het verplichtend zijn kraam aan de noordzijde westelijk van het plein, hoek Vlasmarkt, op te slaan. Dat winkeltje mocht niet worden opgesteld naar keuze van den eigenaar; de ordonnantie gaf aan, dat alle kramen even hoog van „schragen en ook

van vorsten" moesten zijn, dit werd aldus bepaald met het oog op wind en regen. Ook was het verboden ze wijder te maken dan 9 stadsvoeten.

Van af half „Maarte tot Baefmisse toe als de klocke zeven sloeg" en het overige van het jaar om 8 uur, moest men op de markt present zijn, wie er op die uren niet was, werd „uytgekraamt", en mocht dien dag niet meer opslaan.

Een punt van groote zorg waren de maten en gewichten. Deken en beleeders, kortom het uitvoerend bestuur, mochten op ieder uur van den dag deze in de winkels gaan onderzoeken, en zij waren verplicht vooral op den laatsten ijk der stad te letten. Waren de schalen ongelijk, dan moesten ze in orde worden gebracht „door loot aan de snoeren van de schalen vast te maken en geenszins niet met losse ingelegde waren als kaes of diergelijcke, gelijck voor desen — en ook nog wel in later dagen! — wel pleeg te geschieden."

Daarenboven had men geen vrijheid zooveel gewicht in huis te hebben als men verlangde. „Om de fraude te remedieeren die begaen werden in 't recht van de balans," werd den 28 maart 1538 aan balansmeesters opgedragen toe te zien, dat kruideniers, vettewariers en anderen, zich met gewichten „geneerende" geen

hooger gewicht in hunne huizen hadden of gebruikten dan 22½ ℔. 1)

In 1581 kwam die zaak op nieuw ter sprake, niemand mocht in huis of in zijn kraam hooger wegen dan 22 ℔. Ten gerieve van het publiek zou echter op de marktdagen en ook des Zaterdags een balans op de markt worden gebracht voor het wegen van vleesch, boter, enz., tot een gewicht van 200 pond. 2) Van stadswege bouwde men er een tentje voor.

Wat het gewicht zelf betrof, men zal in hoofdzaak het middelburgsche hebben gebruikt. Dit was verdeeld in 8 ons = 32 lood, ieder lood in 8 achtstelooden; het stond in verhouding tot het hedendaagsche nederl. pond als 1 ned. pond = 3) 2 pond, 4 looden, 1.4 achtstelooden. Het woog 469.4 wichtjes.

In 1508 zond men iemand van hier naar Antwerpen om looden en koperen gewichten te halen, want regeering en poorters hadden besloten, het gewicht alhier gelijk te maken

---

1) Uit het Register ten Rade der stad Middelburg 1599—1614. Excerpt in m.s. van H. M. KESTELOO, dat mij door den schrijver welwillend is ter inzage verstrekt.

2) Loc. cit. nº. 3566.

3) J. DE KANTER. Handboekje voor de ingezetenen der Provincie Zeeland, inhoudende: Vergelijking der aldaar in gebruik geweest zijnde maten en gewigten met die van het metricke of nieuwe ned. stelsel. Middelburg 1852 blz. 42.

met dat van Antwerpen. 1) Het oude antwerpsche gewicht woog 470.2 wichtjes.

Ongeveer een eeuw later schijnt dit middelburgsch-antwerpsche gewicht nog in gebruik te zijn geweest, ofschoon men er ook al niet mede tevreden was, want den 12 aug. 1606 hadden deken en belederS van het kruideniersgilde en eenige kooplieden bij Weth. en Raad een klacht ingediend, dat het gewicht van Amsterdam 5 ten 100 zwaarder was dan dat van Middelburg—Antwerpen, en daar dit last veroorzaakte, beloofden W. en R., dat het middelburgsche pond aan 't amsterdamsche zou worden gelijk gemaakt. 2) Dit amsterdamsche pond woog, volgens DE KANTER, 494.1 wichtjes.

De nieuwe toestand schijnt niet aan aller verwachting te hebben beantwoord, want we lezen dat in 1608 eenige kooplieden en gilden werden gehoord, naar aanleiding van hunne klachten aangaande de zoo even vermelde verzwaring van het gewicht.

Het resultaat van deze bijeenkomst is geweest dat alles weer op den ouden voet werd hersteld.

---

1) H. M. KESTELOO, De stadsrekeningen van Middelburg 1500—1549. In Archief Zeeuwsch Genootschap, deel VI blz. 353.

In een rekening van 1529/30 wordt gesproken van een uurwerk dat woog 4760 ℔ middelburgsch groot gewicht, ook antwerpsch gewicht genoemd.

2) Reg. ten Rade, blz. 167. H. M. KESTELOO, m. s.

„Op den marktdag", vermeldt het Register ten Rade, „na de trèves (25 april 1609), zal worden afgekondigd, dat het gewicht hier blijven zal op den ouden voet, gelijk met het antwerpsch gewicht."

Een aantal looden gewichten, gestempeld met „de hand" van antwerpen, vond ik onlangs in een middelburgsch huisgezin terug. Zij wegen respektievelijk 470, 117.5 en 59 wichtjes.

Een bron van groot verdriet en van voortdurende oneenigheid, waren de leurders van buiten de stad, die met hunne schepen binnen kwamen. De een of andere gildebroeder profiteerde daar dan van en kocht op zeer voordeelige voorwaarden de waren, die zij hadden medegebracht. Om deze onrechtvaardigheid ten opzichte der overige leden van 't gilde te voorkomen, werden bepalingen gemaakt, dat de leurders hunne goederen niet uit de schepen aan wal mochten brengen, alvorens de knape alle gildebroeders bijeen had geroepen, en dus een ieder in de gelegenheid werd gesteld zijn voordeel er mede te doen.

Kwam een medelid te overlijden, dan waren de overige leden verplicht hun overleden confrère de laatste eer te bewijzen; zij werden daartoe door den knape bij „vernachte wete" opgeroepen. Bij die gelegenheid heeft hij als

kontrolemiddel een begrafenispenning uitgereikt. 1)

Een dergelijke hoogst zeldzame penning van het jaar 1648, bevindt zich in mijne verzameling.

Het schijnt, dat de knaap voor dat oproepen een vaste belooning ontving en wel van één schelling vlaamsch. Dat was ten minste zóó in 1670. De vettewariers vonden dit, en terecht, een veel te kleine toelage, vandaar dat zij aan de stadsregeering een rekest indienden om een ampliatie op hunne ordonnantie te mogen ontvangen, waarin zou worden opgenomen, dat de knape voortaan een pond vlaamsch voor het bijeenroepen der broeders zou ontvangen. Immers schrijven zij „Uw Edel Acht-„bare connen wel oordeelen of bemercken, dat „men geen 500 menschen voor een schellinck „ter begraevinge kan bidden (d. i. oproepen) „daer twee dagen werck aan is." De regeering, hun verzoek zeer billijk vindende, stond toe, dat hij voor het oproepen van het geheele gild een pond vlaamsch zou mogen eischen, voor het halve 10 schellingen, en voor het waarschuwen van een kwart van 't gilde 5 sch. vl.,

1) Zij zullen bij het overlijden van een gildebroeder of zuster gehouden zijn te compareren ter begravinge op de boete van 12 gr. vls. en zullen de laatst Incomelingen gehouden zijn den overledene ter aerden te dragen, of iemant van de gildebroeders uyt haarlieden name daer toe te verwittigen, mits daertoe gehad hebbende een vernachte wete op de verbeurte van 2 sch. gr. vls.

„gelijck alle knapen van vry kleynder gildens dit evenzoo deden."

Laten wij nu, na deze kleine inleiding, met behulp van de drie nog aanwezige rekeningboeken, nagaan, welke uitgaven op het punt van penningen daarin worden verrekend.

Mr. J. DIRKS beeldt in zijn standaardwerk drie verschillende penningen van dit gilde af. Het zijn de nommers 48, 49 en 50 van plaat LXXI. MINARD VAN HOORENBEKE vermeldt slechts den eersten en laatsten. (n°. 390 en 391).

DIRKS n°. 48, van geel koper, heeft datum noch opschriften, het gildenummer uitgezonderd. Deze penning draagt echter bij MINARD het jaartal 1647 daarop gegraveerd.

Van deze penningen, die aan beide zijden bijna gelijk zijn en waarvan ik drie onderling in teekening der figuren afwijkende stempels bezit — gildenummers 30, 51 en 83 — bestaat een begrafenispenning, die tot nu toe niet was teruggevonden.

De voorz. vertoont die zijde van den klei-

nen geelkoperen penning (DIRKS n°. 48) waarop tusschen de weegschalen een botervlootje? is afgebeeld, terwijl op de keerzijde een lijkbaar zichtbaar is, in het midden waarvan de attributen van het gild, kaarsen, hammen en een stapel kazen? in een fraaie cartouche zijn aangebracht. Het gewone omschrift, aan alle middelburgsche begrafenis-gildepenningen eigen, het „HEDEN · MY · MORGHEN · DY" is ook hier aanwezig. Daaronder: · A°. 1648 ·

Of oudere penningen van dit gilde bestaan hebben, is niet te zeggen, daar de bewaard gebleven rekeningboeken eerst met het jaar 1670 aanvangen. Denkelijk zijn de kleine geelkoperen penningen tot 1684 in gebruik gebleven, toen zij, zooals we zullen zien, door een tinnen exemplaar zijn verruild.

Vermoedelijk hebben de volgende posten op den kleinen penning van 1647 betrekking. (DIRKS n°. 48, MINARD VAN HOORENBEKE n°. 390.)

1670. Ik (HENDRIK DAVIDSEN) bekenne ontfangen te hebben van het maken van penningen van het gilde . . . . . £ 0.4.4.

1670. Item betaelt aan MATTHIS HOOFFT over 't maken van 50 nieuwe penningen en vernomberen van de ouwe . . . . . £ 8.0.10.

1671. Item betaelt aan MATTHIS HOOFFT over 't maken van 50 nieuwe penningen en eenichte te vernomberen . . . . . £ 8.0.10.

Uit deze posten blijkt, dat toen geen nieuwe stempel is gebruikt, want de bestaande werden met nieuwe nommers voorzien en ook dat de penningen ongeveer 19 st., met het vernommeren er bij, hebben gekost. Een zeer hoog bedrag voor dezen kleinen penning, dat voor de gildekas bij het voortdurend toenemen van het aantal leden, bezwarend moet zijn geweest. Misschien werd daarom besloten een penning in het veel goedkoopere tin te doen vervaardigen. Dit had in 1684 plaats, toen deken JOH. SCHOONAKKER het eerst in eene rekening van dat jaar van „tynne penningen" melding maakt en een nieuwe stempelvorm werd aangeschaft.

1684. Betaelt aan GILLYS van de gilde over maeken van den cooppere vorm om penningen in te gieten . . . . . £ 3.6.8.

1684. Betaelt aan mijnselven (den genoemden JOH. SCHOONAKKER) voort maeken van 200 tynne penningen en teyckenen saemen . . £ 1.16.

1688 Betaelt aan FILIPS van den gilde voor 't maecken van 52 penningen voor 't gilde. £ 1.9.

1688. Betaelt aan ANTHONY GERRETSEN voor 't teekenen van 125 penningen. . . . . £ 0.8.

Deze tinnen penningen (DIRKS pl. LXXI n°. 49), hoewel van grooter formaat, waren

evenwel minder kostbaar. Zij kostten dan ook slechts 1 st. in den beginne, later iets meer dan 3 st. per stuk, terwijl voor de kleine koperen, zooals wij gezien hebben, ongeveer 19 st. in rekening werd gebracht.

In het jaar 1698 verscheen het rijk versierde privilegeboek, dat aan den overdeken PALMA DE ST. FUENTES was opgedragen. Een gebeurtenis van gewicht, die het verklaarbaar maakt, dat men in plaats van den eenvoudigen tinnen, liever een van meer kunstzin getuigenden gildepenning, als in harmonie met de feestelijkheden bij het verschijnen van een nieuw privilegeboek, wenschte te bezitten.

Zoo kwam de fraaie artistieke penning van 1698 (DIRKS pl. LXXI n°. 50), tot stand. 1) In de volgende rekening van 7 oktober 1699 wordt hierover verslag uitgebracht. De rendant brengt een som van £ 33 5 ß 2 gr. vl. „in uitgeef voor soo veel heeft gekost de silver gedreven model met desselfs nagegoten mettale penningen, om de gildebroeders daermeede ter begraaffenis en anders te dagvaarden, mitsgaders oock hetgeen betalt is voor het nieuw verschreven previlegieboek."

---

1) Deze heeft het aardige opschrift:

DAT WELVAART EN SEGEN SY RYCK EN MILDE·
BY AL DE LEDEN VAN T VETTE WARY GILDE

Aan ANTHONIS FELLES voor het maken van 152 mettale penningen volgens beding tot 10 stuyver het stuck, waeraf is gerekent eenig oud koper . . . . . £ 12 4 β.

Jammer genoeg is in de rekeningen verder niets meer over deze penningen vermeld, zoodat wij niet te weten zijn gekomen, wie de vervaardiger is geweest van dezen gedreven zilveren gildepenning en naar wiens teekening het model is vervaardigd.

In het Zeeuwsch Genootschap is een prachtige zilver vergulde penning van 1698 aanwezig.

In een rekening van 1717—19, dus een twintigtal jaren later, wordt voor het maken van 2 penningen £ 0.2β berekend. Ze zijn dus van 10 st., zooals ze door ANTH. FELLES zijn geleverd, op 6 stuivers teruggebracht.

1747. Aan CORNELIS BLAAUWBEEN voor het vergulde van een sulvere penning ter gedagtenisse aan onzen nieuwen aangestelden heer overdeken d. hr. mr. DANIEL TULLEKEN 1) . £ 0.18.8.

---

1) Er bestaat een fraai ex-libris van mr. DANIEL TULLEKEN (o. a. te vinden in het *Register op de Resolutiën van de Staten van Holland en West-Friesland* 1564—1575. Men ziet Minerva gezeten te midden van boeken, globes, zuil en andere attributen, alles door een lint omgeven. Omschrift: Mr. DAN. TULLEKEN, Toparcha Meliskerk et Mariekerkae Medioburgens: consul. Onderaan staat: Repos ailleurs, en op de beide uiteinden van het lint: SCHOUMAN del. P. W. VAN MEGEN sculp.

1748. Betaalt aan den zulversmit JAN TAARLING voor een zulvere penning . . . . £ 1.12.8.

1803. Betaald aan den zilversmit J. ROELOFSE voor het maken en leveren van twee zilveren in 't vuur vergulde gildepenningen, volgens rekening en quitantie . . . . . £ 3.15.

1806. Betaald aan den zilversmit J. C. HOKKE voor het maken en leveren van een zilver in 't vuur vergulden zulveren penning, volgens rekening en quitantie . . . . . £ 1.19.

1808. Betaald aan den zilversmit ROELOFSE voor het maken en leveren van twee zilveren in het vuur vergulde gildepenningen, voor de nieuw benoemde commissarissen, volgens rekening en quitantie. . . . . £ 4.18.8.

Meer posten over geleverde penningen zijn in de rekeningen niet te vinden, trouwens in 1808 waren de dagen van het gilde geteld. In 1795 reeds waren de moeilijkheden begonnen, toen de Vergadering van de Representanten van het volk van Zeeland geld noodig had en Middelburgs ingezetenen hun goud en zilver aan dien geldnood moesten offeren. Ook de gildegoederen, niettegenstaande vele rekesten, deelden in ditzelfde lot. Zoo gingen de fraaie zilveren bezittingen van de vettewariers, volgens een verantwoording van het jaar 1797, naar den smeltkroes, waarvoor een som van

£ 92.6.9. aan hen werd uitbetaald. Het ging niet meer met de gilden; wel is waar probeerde men in 1807 nog een verzoekschrift aan den Koning in te dienen tot instandhouding er van, waarvoor de Vettewariers £ 1.2.10. betaalden, het mocht niet baten, het vettewariersgilde sloot den 23sten november 1810 zijn laatste rekening.

Dat het gilde niettegenstaande de bezwarende moeilijkheden, op het laatst der 18e eeuw nog finantiëel in bloei verkeerde, bewijst wel o. a. het uitreiken van zoovele zilververgulde penningen. Aan geld ontbrak het hun schijnbaar niet, want hun maaltijd kostte in 1804 de enorme som van £ 197.19. waaronder een bedrag van £ 84.14.19. aan wijn.

Dit was vrij wat hooger dan toen men volgens opgaaf, van 1669, bij het verkiezen van een nieuwen deken, een maaltijd aanrichtte, waarvoor slechts £ 64 in rekening werd gebracht.

Het behoeft niet verzekerd te worden, dat in de rekeningboeken posten van allerlei aard voorkomen, die een blik doen slaan in het maatschappelijk leven onzer gildebroeders.

Zoo las ik van sommen gelds, die betaald werden voor het lossen van een zoon of knecht, die door de Turken gevangen was; zeer vele andere, het fraai gekleurde gildeglas in de nieuwe kerk, dat hun toebehoorde, betreffende.

Dit raam in 1664 ten geschenke gegeven, kostte de belangrijke som van £ 74.16.6.

In 1804 betaalde men £ 2.— voor het uitnemen der wapenschilden uit dit glas — wij waren toen in den anti-wapentijd —, het laatste wat men omtrent het fraaie gildeglas vernomen heeft; sedert is het sieraad spoorloos verdwenen.

Deken ABRAHAM ROOSE heeft, zooals de voorrede van het privilegeboek verhaalt, in hoofdzaak de geschiedenis van het gilde bijéén geschreven „tot vermaack van zyne naarcomelingen" en opdat „de bescheydene tevens zou kunnen weten hoe de gildebroeders zijn geweest." Welnu wat mij betreft, ik heb met „veel vermaak" die oude zaken doorgesnuffeld en vertrouwende, dat ook anderen er eenigszins belang in zullen stellen, heb ik het bovenstaande medegedeeld.

Middelburg 1900. MARIE DE MAN.

Onze nieuwe guldens.

Het nederlandsche muntwezen, d. w. z. het muntwezen van het Koninkrijk der Nederlanden, werd het eerst geregeld bij de wet van 28 September 1816, Staatsblad n°. 50, waarbij een dubbele standaard werd aangenomen, met den gulden als munteenheid.

Zilveren standpenningen waren de driegulden, gulden en halve gulden; gouden standpenning was het tien-guldenstuk.

Zilveren pasmunt waren de stukken van 25 cents (kwartjes), 10 cents, (dubbeltjes), en 5 cents (stuivertjes), koperen: de centen en halve centen, prijkende met de trek- of drukletter W onder een koninklijke kroon, de Kz. vertoonende het wapen.

De gulden volgens deze wet woog 10.766 gram en bevatte $^{893}/_{1000}$ fijn zilver.

Bij de wet van 22 December 1825, Staats-

blad n°. 80, werden daarenboven gouden standpenningen van vijf gulden ingevoerd.

Bij de wet van 22 Maart 1839, Staatsblad n°. 6, werden de guldens en drieguldens vervangen door nieuwe guldens van 10 gram, bevattende $^{945}/_{1000}$ fijn zilver en door stukken van $2^{1}/_{2}$ gulden (rijksdaalders). Deze slechts een enkele maal voorkomende stukken met het hoofd van Koning WILLEM I zijn nog gangbaar; ook de guldens en rijksdaalders van de koningen WILLEM II en WILLEM III en de guldens van Koningin WILHELMINA, (rijksdaalders met H. M's. hoofd zijn nooit aangemaakt), werden alle geslagen ingevolge laatstgemelde wet.

De bepalingen, daarin voorkomende omtrent pasmunt, interesseeren ons minder, daar ze nimmer toepassing erlangden.

Nevens onze rijksmunt was nog steeds het oudere geld in omloop, tot de wet van 18 December 1845, Staatsblad n°. 90, dit buiten koers stelde.

Bij de wet van 26 November 1847, Staatsblad n°. 69, werd besloten tot afschaffing der gouden munten; de bepalingen omtrent de zilveren standpenningen bleven dezelfde; een nieuwe beeldenaar werd aangenomen voor de zilveren pasmunt, n.m. 's Konings hoofd als Vz., de waarde in krans als Kz.

Bij K. B. d.d. 29 Juni 1848, Staatsblad n°. 27, werden de middellijnen der munten bepaald als volgt:

Stuk	2.50	1.-	-.50	-.25	-.10	-.05	-.01	-.00½
m.M.	38	28	22	19	15	12½	22	16

Bij de wet van 1 Juni 1850, Staatsblad n°. 25, werd het toezicht en de zorg voor de zaken van de Munt opgedragen aan den Minister van Financiën, het onmiddellijk toezicht aan het Muntkollege, welks werkzaamheden bij K. B. d.d. 2 September 1850, Staatsblad n°. 56, nader uitvoerig werden geregeld. Art. 6 der laatstgenoemde wet bepaalt, dat alle stempels voor de munt aan 's-Rijks munt worden vervaardigd.

De wet van 14 December 1853, Staatsblad n°. 126, verklaarde die van 26 November 1847 toepasselijk voor West-Indië; de wet van 1 Mei 1854, Staatsblad n°. 75, verklaarde laatstgenoemde wet tevens toepasselijk voor Oost-Indië, doch alleen voor zoover de standpenningen betreft. Ingevolge laatstgemelde wet en die van 20 April 1855, Staatsblad n°. 12, worden voor Oost-Indië afzonderlijke pasmunten geslagen.

Maakte de daling der zilverprijzen herhaaldelijk maatregelen noodig tot schorsing van de bevoegdheid van partikulieren, tot het doen aanmunten van zilveren standpenningen, ove-

rigens heerschte er op wetgevend gebied, wat het muntwezen betreft, een groote rust, totdat bij de wet van 6 Juni 1875, Staatsblad n°. 117, tot den dubbelen standaard werd teruggekeerd. De gouden standpenning — het tienguldenstuk — weegt 6.720 gram, met een gehalte van $^{900}/_{1000}$, de middellijn is $22\frac{1}{2}$ m.M. (K. B. d.d. 26 Juni 1875, Staatsblad n°. 124.) Daar de eerste slag niet goed stapelde, werden in 1876 nieuwe stempels gemaakt. Die van 1875 vertoonen het jaartal boven het wapen, het omschrift: KONINGRIJK DER NEDERLANDEN, onder langs den rand loopende, die van 1876 en later hebben het jaartal boven het wapen en het omschrift boven langs den rand. Deze gouden standpenningen werden ook voor Nederlandsch-Indië ingevoerd als zoodanig, (met herhaling van het omtrent de zilveren standpenningen bij de wet van 1 Mei 1854 bepaalde), bij de wet van 28 Maart 1877, Staatsblad n°. 42.

Bij de wet van 28 Maart 1877, Staatsblad n°. 43, werd de koperen pasmunt door bronzen vervangen, t.w. stukken van $2\frac{1}{2}$, 1 en $\frac{1}{2}$ cent, met een middellijn van $23\frac{1}{2}$, 19 en 14 m.M. (K. B. d.d. 18 April 1877, Staatsblad n°. 84.)

Voor Suriname en Curaçao werd het nederlandsche gouden tienguldenstuk als standpenning ingevoerd bij de wetten van 28 Juni 1881,

Staatsblad n°s. 120 en 121; de nederlandsche bronzen pasmunt werd mede aldaar ingevoerd bij de wetten van 24 December 1886, Staatsblad n°s. 233 en 234.

Thans iets over het geld met den beeldenaar van H. M. Koningin WILHELMINA.

In 1892 werden voor het eerst na H. M's. komst tot den troon, guldens, 25 cents- en 10 centsstukken geslagen met H. M's. beeltenis, naar het ontwerp van L. JÜNGER, leeraar aan de Rijksschool voor Kunstnijverheid te Amsterdam, op stempels vervaardigd door den 2^den^ stempelsnijder aan 's-Rijks Munt, W. J. SCHAMMER. († 26 Augustus 1893.)

Deze stukken vonden weinig genade in de oogen van het publiek. De heer mr. L. W. A. BESIER wijst, over dit onderwerp sprekende, op „den eenigszins verouderden toestand der werktuigen aan 's-Rijks Munt," (*Tijdschrift* 1893, blz. 91), doch wijt ook voor een gedeelte het minder artistieke der voorstelling aan het ontwerp. M. i. ten onrechte. De fraaie proeven van eene vlak-gravure naar ditzelfde ontwerp vervaardigd in de Kon. Utr. fabriek van Zilverwerken, firma C. J. BEGEER, (*Tijdschrift* 1897 blz. 137 n°. 28), bewijzen, dat met moderne werktuigen inderdaad iets veel beters te maken ware geweest.

Van de tienguldenstukken zijn, met het oog

op de hooge goudprijzen, voor rijksrekening nimmer exemplaren geslagen. In 1892 liet de muntmeester er 61 slaan, in 1895 nog 149. In 1898 werden voor partikuliere rekening (Java bank) 108771 stuks met het jaartal 1897, in 1899 nog 144840 stuks met hetzelfde jaartal aangemaakt. In het inhuldigingsjaar vormden deze tientjes van de Koningin een handelsartikel, dat nog al aftrek vond.

Dat ook minder zeldzame stukken opgeld kunnen doen, bewijst het navolgende krantenberichtje in de bladen van Oktober 1900 voorkomende en ter wille der kuriositeit hier ingelascht:

„Te Arnhem heeft zich eene negotie ontwikkeld, die misschien eenig in Nederland is. Om namelijk huismoeders, die in het bezit zijn van een muntgasmeter, uit de verlegenheid te helpen, als ze geen $2^1/_2$ centstukken bezitten, drijft men in de buurt Klarendal tegenwoordig handel in die „grooten." Er wordt daar munt uit munt geslagen; voor 8 cent krijgt men 3, voor 11 cent 4 „grooten."

De zaak gaf zelfs aanleiding tot eene bespreking in den gemeenteraad.

Doch nu terug tot ons onderwerp.

Waar we van elke geldsoort slechts exemplaren kennen met één en denzelfden beeldenaar, (het geld van Z. M. WILLEM I naar de

wet van 1839 was een nieuwe geldsoort), is thans van deze gewoonte afgeweken. Nu H. M. zelf de teugels van het bewind in handen heeft genomen, begreep men terecht, dat het geld niet langer met een kinderkopje mocht prijken en werd besloten tot de invoering van een nieuwen beeldenaar en tevens tot een meer artistieke Kz.

Om de klip, waarop men in 1892 gestrand was, te ontzeilen, werd bij de wet van 2 Januari 1899, Staatsblad n°. 11, een nieuw lid toegevoegd aan het bovenaangehaalde art. 6 der wet van 1 Juni 1850, Staatsblad n°. 25, luidende: „In bijzondere gevallen kan van deze bepaling worden afgeweken," m. a. w. behoeven dus alle stempels *niet* aan 's-Rijks Munt te worden vervaardigd.

Het vervaardigen van het ontwerp van H. M's. hoofd werd opgedragen aan den te Rome vertoevenden nederlandschen beeldhouwer PIER PANDER, die tevens een ontwerp maakte voor de Kz.

De primitieve stempels, de eerste ponsoenen, matrijzen en dienststempels werden geleverd door PAULIN TASSET te Parijs, de latere werden aan 's-Rijks Munt aangemaakt.

Krachtens Kon. besluit van 6 Oktober 1900, is met het slaan der nieuwe guldens begonnen; ingevolge een missive van Z. Ex. den Minister

van Financiën, zijn deze in het laatst van Oktober in omloop gebracht. Met het jaartal 1898 zijn geslagen 1.000.000 guldens voor Nederland en een gelijk aantal voor Nederlandsch-Indië. Tevens zijn aangemaakt 400.000 25 centsstukken voor Nederland met het jaartal 1898 en 480.000 stukken van 1/4 gulden voor Curaçao; het jaartal 1900 dragende, 1) het kopje is echter niet zoo fraai als op de guldens, de naam PANDER ontbreekt. Stukken van *f* 10.—, *f* 2.50 *f* 0.50 en *f* 0.10, benevens van 1/10 gulden voor Curaçao, zullen nog gemaakt worden.

BESCHRIJVING.

Vz. Linksgewend, bizonder mooi gemodelleerd, hoofd van H. M. de Koningin met diadeem, daaronder: P. PANDER, omschrift in parelrand:
WILHELMINA KONINGIN DER NEDERLANDEN

1) Bij de wet van 23 Mei 1899, Staatsblad nº. 126, werden aldaar, naast de nederlandsche zilveren pasmunten, ingevoerd de curaçaosche stukken van 1/4 en 1/10 gulden.

Vz. = de nederlandsche rijksdaalders, guldens en halve guldens.

Kz. Het nederlandsche wapen tusschen $\frac{1}{4}$ of $\frac{1}{10}$ G., daaronder het jaartal.

Omschrift (boven): KOLONIE CURAÇAO.

(het omschrift op de guldens van 1892 en later was doorloopend.)

Kz. Het gekroonde nederlandsche wapen, fraaier van vorm en met kleiner en eleganter kroontje dan vroeger, geplaatst tusschen: I en G, daaronder: 100 c., terzijden het muntmeestersteeken — een hellebaard — en het muntteeken — een Mercuriusstaf.

Omschrift in parelrand:

1898

MUNT VAN HET KONINGRIJK DER NEDERLANDEN

De punten achter jaartal en Nederlanden zijn verdwenen; gelukkig ook is de Y in Koningrijk een IJ geworden en de fout onder drie koningen en eene koningin steeds bestendigd, eindelijk verbeterd. (Zie J. E. TER GOUW, in *Tijdschrift* 1894 blz. 162.) Het kantschrift luidt echter nog steeds: GOD ★ ZY ★ MET ★ ONS ★, moge ook daarin spoedig de Y in IJ veranderd worden! Vroeger was het een fout, doch een konsekwent doorgevoerde, thans daarenboven een inkonsekwentie.

De pers begroette eveneens de nieuwe guldens met ingenomenheid, getuige wat de Nieuwe Rotterdamsche Courant schreef:

„Deze munt is een niet genoeg te waardeeren poging om mooi werk te leveren; 't is een verademing na het vele leelijke, door sleur en gemis aan

energie bedorven werk, dat op dit gebied in de laatste tientallen van jaren in ons land is tot stand gekomen aan 's-Rijks Munt. Aan minister PIERSON komt een woord van warme hulde toe voor dit initiatief."

Of de nieuwe gulden aan de eischen der praktijk zal voldoen, of het relief van de munt niet te hoog is — wat het stapelen der guldens belet — of niet te laag — waardoor de beeldenaar zou uitgewischt worden — zal de praktijk moeten leeren. Maar uit het oogpunt van kunst is de gulden zeker als geslaagd te beschouwen, vooral wat de voorzijde aangaat.

Het kopje" — gaat de schrijver voort — „vertoont niet het gewone type van de Koningin, maar er zit in de melancholieke, eigenaardig ernstige, wat oudere gelaatsuitdrukking toch zeer veel waars en juistbegrepens: men moet nooit vergeten, dat verreweg het grootste aantal van de Nederlanders, die de guldens in handen krijgen, H. M. de Koningin alleen pleegt te zien bij *joyeuse entrées* in steden en dorpen, of snel rijdend in Baarn, Apeldoorn of het Haagsche Bosch. Anderen, meer bevoorrechten, zien H. M. op audiëntiën of statiediners. PANDER heeft een andere uitdrukking van het vorstelijk gelaat, naar zijn individueele opvatting, gegrepen en voortreffelijk op de munt in beeld gebracht. De lijnen van het haar zijn mooi, vooral daar waar de krulletjes neervallen op het voorhoofd; neus, oog en kin zijn smaakvol wedergegeven, de mond is ietwat te benepen.

„De keerzijde is beter dan op de oude guldens, maar wel schijnen eenige heraldische bedenkingen gewet-

tigd, hoewel het niet te ontkennen is, dat het aantal heraldici even groot is als het aantal bestaande heraldische opiniën; uit het oogpunt van smaak is de keerzijde geslaagd te noemen. Hier vooral moet men niet vergeten, dat de eischen der praktijk meebrengen, dat er zoo min mogelijk wordt afgeweken van het eens bestaande type, hoe vurig men misschien ook wenschen zou om inspiratie te zoeken op onze voortreffelijke munten der 17e eeuw; hier ook geldt in hooge mate het nadeel, dat voortvloeit uit het feit, dat de kunstenaar zijn model maakt en de technicus dat reduceert; de oudere stempelsnijders, die zelf den stempel pleegden te maken, waren in veel gunstiger condities in dit geval.

„Wanneer wij onzen indruk samenvatten, dan mogen wij constateeren, dat de Nederlanders met genoegen hunne nieuwe guldens zullen kunnen aanschouwen en dat er meer dan een gewoon vluchtig bewerkt betaalmiddel in omloop zal komen".

Bij deze gunstige beoordeeling sluiten we ons volgaarne aan, een enkele opmerking zij ons vergund. Al was de wet van 2 Januari 1899, Staatsblad n°. 11, noodig, omdat de Munt niet over een der uitstekende reduceermachines te beschikken heeft, die thans worden geleverd; men had toch niet in het buitenland behoeven te zoeken, wat ook in het vaderland te vinden was. Het kopje van H. M. op de plakket Vredeskonferentie en de proeve eener bewerking van de Vz. der nieuwe gul-

dens en halve guldens, naar PANDER'S relief, moge wat vaag zijn, de Vz. van den penning op het bezoek der Koninginnen aan Utrecht, op 3 Juli 1900, kan gerust de vergelijking met de Vz. onzer nieuwe guldens doorstaan en is *nederlandsch werk!*

Alphen,
1 November 1900. W. Z.

Bouwstoffen voor eene Geschiedenis van het Nederlandsche Geld- en Muntwezen.

Brief aan de Kommissie van Redaktie.

Ongeveer een jaar geleden ontving ik van de Commissie van redactie van het Tijdschrift van het Kon. Nederl. Genootschap voor Munt- en Penningkunde te Amsterdam een omzendbrief, waarin gezegd wordt, dat er steeds bij ons onbreekt eene „*Uitvoerige geschiedenis van 't Nederl. geld- en muntwezen,*" dat er tot nu toe niemand in geslaagd is een duidelijk beeld te geven, gekleed in den vorm van een handboek als boven bedoeld, d. w. z. zoo als gez. Commissie gaarne een handboek hebben zou, d. i. van de in ieder tijdvak gebruikelijke muntberekeningen, van de waarde der rekenmunten, uitgedrukt in goud- en zilvergewicht en van de muntstukken zelve, *dat de Commissie in haar tijdschrift een nieuwe rubriek wil openen, waarin een ieder, die eenige vondst in de archieven heeft gedaan, die aanteekeningen kan doen opnemen, ten einde ze voor verloren gaan te behoeden* en eindelijk, dat de Commissie rekent op den steun van hem of haar, die den omzendbrief ontvangt.

Aan het laatste wil ik trachten *eenigszins* te voldoen en een steentje aanbrengen.

Bij het doorbladeren van de Registers der Rekenkamer van Holland en Zeeland, berustende in het algemeen Rijksarchief te 's-Gravenhage; meen ik soms wel eens wat ontmoet te hebben, dat gerekend kan worden onder de vondsten in de archieven, dus zou kunnen worden opgenomen in de nieuwe rubriek, ten einde het verloren gaan te behoeden en vermoedelijk belangrijk genoeg om eenmaal te kunnen dienen voor hem of haar, die eens een werk zou willen aanvatten, zooals de Commissie verlangt.

Daarom als ontvanger van den omzendbrief, heb ik het genoegen hierbij der Commissie eene kleine vondst toe te zenden, met verzoek haar wel een plaatsje te willen verleenen in de nieuwe rubriek, terwijl ik hoop ze door meerderen zal kunnen worden gevolgd.

Ordonnancie van den munten gepubliceert in Octobry XIIIJ^{c}LXVJ.

> Hier nae volgen die pennijngen van gouden ende zulveren die nae inhoudt der ordonnancie lest gemaict up tstuck van der munten loip hebben zullen. Ende alle andere penn. die hier niet verclaert en sijn, zijn bij der selver ordonnancie verboden ende gereputeert voir billon.

Ende eerst den gulden pennijnck geheeten *leeu* hebbende van negen ende vijftich int marck, die up zijne wairde blijven sall van tsestich grooten.

Den pennijnck of Phillippus schilt geheyten *Rijder* van den gewichte van negen ende tsestich ende een half sal blijven up zijnen prijs van. . . . LIJ gr.

Den *Engelschen nobel* van zeven ende tdertich en een halff int marck sal in zijnen loop blijven van . . . . . VIIJ β IIIJ d. gr.

Den *halven Engelschen nobel* ende *Vierendeel van nobel* na tavenant.

Die *saluten* ende *ducaten* gewichte hebbende van twee ende tseventich int marck zullen loip hebben om . . . . . iiij β IJ d. gr.

De *Vlaamschen nobel* van zes ende dertich int marck sal loip hebben om . . . . VIIJ β ij d. gr.

De *Vrancrijcsen schilt* van twee ende tseventich int marck zal blijven up ten loip van . IIIJ β j d. gr.

Die *Rijnsche guldens* van de munte van den vier kuervorsten dat gewichte hebbende van twee ende tseventich int marck van troijen zullen loip hebben XLJ gr.

Den *Wilhelmus schilt* van acht ende tsestich ende een half int marck zal zijnen loip hebben om . XLIJ gr.

Den *gulden pennijnck* geheeten *Pieter* die van tseventich int marc zijn, sal loip hebben om XXXVIIJ gr.

Den *Phillippus pennijnck* geheeten *Clinkxt* (klinkaert) die van tseventich int marck zijn, zal loip hebben om . . . . . XXX gr.

Ende als van den witter munten met die ghene die jegenwoerdelick geordineert is (te) slaen, zullen loip hebben die pennijngen hier nae volgende.

Ende eerst *den stuver* die geslagen is bij mijnen

genad. Here int jair duijsent IIIJ^{c} XXXIIJ ende in die jaere naevolgende. *Die placken ende cromstarden* van vijf engelschen tstuck ende *cleijne grooten* dair van die twee een oude placke, macken mitten gr. half gr. ende deuyten van den voirsz slage sullen loip hebben gelijk zij tot hair toe gehadt hebben. Ende dier gelijcken die pennijngen van twee gr. ende eenen halven die wijlen van saliger ende edeler memorie hertoge Jan onse Heer ende vader die God genadict zij, dede munten, geheeten *braspennijnck* zullen loip hebben om twee gr. ende eene halve,

Die *blancken* fin zulver die mijn Here den Conijnck heeft doen slaen om. . . . . IIIJ gr.

Ende de *blancken* die mijn voirs. Here den Conijnck doet munten om . . . . . vier engelschen

Hier nae volgen zekere pennijngen van goude ende silver hier voeren genoemt die bij zekere moderacie onlancx bij mijnen voirsz. genad. Here gemaict tot anderen prijse geset zijn. Ende andere die hier voren niet genoemt en staen die bij der zelver moderacie geconsenteert zijn loip te hebben durende tot kersdage naestcommende ende dien dach geexpireert wesende zullen die pennijngen boven genoemt tot horen eersten prijse staen. Ende die anderen zullen verboden ende gerekent wesen voor billion als voren.

Ende eerst den *gulden leeu* voir . . . LXIJ gr.
Den *ridder* voir . . . . . LIIJ „

Den *vlaemschen nobel* voir . . VIIJ ß IIIJ d. gr.
Die *vrancrijcse croon* voir . . IIIJ „ I½ „ „
Deze voirgaende vier manieren van pennijngen en sullen in stuvers die mijn voirsz genad. Here jegenwoerdelicken doet slaen niet meer gelden dan zij plegen.
Den *blanck* van Vrancrijc voir . . . . I½ gr.
Den *dubbel blanck* voir. . . . . IIIJ ½ „
Den *Johannes schilt* voir . . . . III ß V d. „
Den *Beyerschen gulden* voir . . . II „ IIIJ „ „
Den *Gulicxen gulden* . . . . . IIJ „ IIIJ „ „
Den *Keyserschen gulden* mitten teijcken *van der werlt*, geslagen tot Vranckevoirt, tot Basel, tot Hamburch ende tot Lunenburch voir . . IIJ ß IIJ d. gr.
Den *sulveren pennijnck* geslagen tot Valenchin mitten *vollen cruus* voir. . . . . V engelsche.
Den *Wilhelmus tuyn* voir . . . . . „ „
Den *witten pennijnck* geslagen bij den vier kuervorsten voir. . . . . V engelsche.
Den *Metsen* grooten voir . . . . X „
Die *Clauskens* voir . . . . . I½ gr.
Die *Johannes tuynen* voir . . . . . „ „
Den pennijnck geslagen tot Walem.... (?) Brabanse penn. voir . . . . . I½ gr.
De pennijnck geslagen tot Bruessel bij Hertoge Jan van Brabant sal loip hebben gelijck die pleget.
Den *botdrager* voir. . . . . , IJ gr.
Den *Johannes Brabantschen braspennijnck* voir „ „
Den pennijnck gehyeten *Pieter* voir. IIIJ engelsche
Onder staat:
Gecollacioneert tegens eene copie overgeleidt ende gepefileerd an tlyace van de IIJ[e] rek. Guij de Baenst

van den rentmrscip Bewesten Schelt van den jare LXXIJ (1472) bij mij (get.) Corneliszn.

Uit IV. Register G 1483. Rekenkamer van Holland en Zeeland. fol° XXIJ.

FRED. CALAND.

's-Gravenhage, Sept. 1900.

De redaktie van het Tijdschrift is den heer CALAND, die als kundig en onvermoeid navorscher zoo'n goeden naam heeft, zéér dankbaar voor zijne belangrijke bijdrage en durft de rubriek „Bouwstoffen" met aandrang in zijne voortdurende medewerking aanbevelen.

Muntwaarde te Rotterdam 1426—1427. 1)

De rekening loopt van 1 Mei 1426 tot 1 Mei 1427. Zij is gedaan in *payment, thien nye tunen voer 't pont ende den Aerentsgulden gerekent voor 22 dier tunen.*

Het pond is, zooals altijd, verdeeld in 20 schellingen, de schelling in 12 penningen.

De uitgevers der rekeningen zeggen in de inleiding: „De oudste rekening van 1426—27 is gesteld in het Hollandsch van het pond van *f* 9.—, dat is dus het halve pond groot van het Hollandsch pond groote van *f* 18.—. Het „payement" is dus gerekend op *f* 1.125 van een pond (lib.). Elk half pond had 20 stuivers, elke stuiver 20 deniers."

Zij, die mijne studiën over het middeleeuwsch munt- en geldwezen hebben gevolgd, zullen begrijpen, dat

1) Geput uit: J. H. W. UNGER en mr. W. BESEMER. De oudste stadsrekeningen van Rotterdam. Rott. 1899

ik deze woorden niet gaarne zoude onderschrijven. Ik zal ze hier stilzwijgend voorbijgaan en mij bepalen tot de mededeeling, dat ik, — hoewel ik het handschrift niet heb geraadpleegd, — maar voorhands heb aangenomen, dat het pond niet in 20 stuivers maar in 20 schellingen was verdeeld.

De munt, waarin de rekening is gedaan, wordt op eene enkele plaats *licht payement*, op eene andere plaats *licht geld* genoemd.

De *Aerentsgulden*, in den aanhef vermeld, heet elders *Beyersgulden* of wel kortweg *gulden*.

In de ontvangsten komen nog voor *cromstairten*, *cronen* en *nobles*.

De onderlinge waardeverhouding van al de genoemde munten, wordt aangetoond in het volgend staatje.

	đ paim	ß paim	tuin	krom-staart	pond	gul-den	kroon	nobel
đ paim	1	$^1/_{12}$	$^1/_{24}$	$^5/_{176}$	$^1/_{240}$	$^1/_{528}$	$^1/_{864}$	$^5/_{8448}$
ß paim	12	1	$^1/_2$	$^{15}/_{44}$	$^1/_{20}$	$^1/_{44}$	$^1/_{72}$	$^5/_{704}$
tuin	24	2	1	$^{15}/_{22}$	$^1/_{10}$	$^1/_{22}$	$^1/_{36}$	$^5/_{352}$
kromstaart	$35^1/_5$	$2^{14}/_{15}$	$1^7/_{15}$	1	$^{11}/_{75}$	$^1/_{15}$	$^{11}/_{270}$	$^1/_{48}$
pond	240	20	10	$6^9/_{11}$	1	$^5/_{11}$	$^5/_{18}$	$^{25}/_{176}$
gulden	528	44	22	15	$2^1/_5$	1	$^{11}/_{18}$	$^5/_{16}$
kroon	864	72	36	$24^6/_{11}$	$3^3/_5$	$1^7/_{11}$	1	$^{45}/_{88}$
nobel	$1689^3/_5$	$140^4/_5$	$70^2/_5$	48	$7^1/_{25}$	$3^1/_5$	$1^{43}/_{45}$	1

In het hoofdstuk ontvangsten zijn sommige periodieke betalingen uitgedrukt in andere muntsoorten, dan waarin de rekening is gedaan en wel:

A. In *goet gelt, den tuin* 2 *groot.*
(17 ß van dit geld worden herleid tot 25 ß 6 ₫ licht paiement.)

B. In paiement *van elken ponde* 1 *cromstairt.*

C. In paiement 1 *Beyers gnlden voer 't pont.*

D. In *payment* 16 *cromstairten voer 't pont.*

E. In *payment den noble gerekent* 3 ₤

F. In *goet gelt den gouden crone voer 't pont.*

Aangezien een nobel = 48 of 3 × 16 kromstaart, zoo is het paiement D hetzelfde als het paiement E.

1 ₤ paiement A is alzoo = $11/2$ ₤ licht paiement.
1 „ „ B „ „ = $^{11}/_{75}$ „ „ „
1 „ „ C „ „ = $2^{1}/_{5}$ „ „ „
1 „ „ D „ „ = $2^{26}/_{75}$ „ „ „
1 „ „ E „ „ = $2^{26}/_{75}$ „ „ „
1 „ „ F „ „ = $3^{3}/_{5}$ „ „ „

Uit de herleiding van de vooraangehaalde boeking 17 ß goet gelts den tuin 2 groot = 25 ß 6 ₫ blijkt, dat 1 tuin = 16 ₫ goed geld.

En aangezien er gezegd wordt dat 1 tuin = 2 groot, zoo volgt hieruit, dat 1 groot = 8 ₫ goed geld = 12 ₫ licht paiement.

In de ontvangsten worden 3 *gulden* verantwoord met 6 ₤ 12 ß licht paiement, 3 *gulden min* 1 *groot* met 6 ₤ 11 ß 4 ₫. Hieruit volgt dat 1 groot = 8 ₫ licht paiement. Zoowel het 8-voud van den penning goed geld, als het 8-voud van den penning licht geld werd alzoo *groot* genoemd.

Voorts komt in de rekening nog voor het ℔ *groot Vlaems gelts* = $17^{3}/_{5}$ ℔ licht paiement.

Dit Vlaamsche geld was men schuldig te Gent en de even opgenoemde waarde is die van den tijd onzer rekening

Ook de rekenmunten hiervoor sub B. C. D. en E. genoemd, waren in die dagen nog in gebruik. De rekenmunten A. en F. wijzen op vroegere toestanden. Dit moet men niet uit het oog verliezen. Voor de kennis der momentane muntwaarde hebben die opgaven daarom geen belang. Ik wees er op alleen om aan te toonen hoe uiterst ingewikkeld het geld- en muntwezen der middeleeuwen was en hoe dit terrein voor den leek zoo vol voetangels en klemmen is. 1)

De rekening doet ons verder nog de volgende munten kennen, wier waarde ik hier mededeel, uitgedrukt in kromstaarten, tuinen en deniers licht geld.

BENAMING	Kromst.	Tuin	đ
Noble van 60 tunen	48	—	$1689^{3}/_{5}$
Noble van 60 tunen	—	60	1440
Vrancrijcxe scilt.	30	44	1056
Croon (gouden croon) . . .	—	36	864
Saluyt	—	$34^{1}/_{2}$	828
Hollantsche scilt . . . . } Gouden scilt . . . . . }	—	$31^{1}/_{2}$	756

1) Ik maak van deze gelegenheid gebruik op eene drukfout in de uitgaaf te wijzen. Blz. 10 regel 5 staat 343 ℔, dit moet zijn 363 ℔.

BENAMING	Kromst.	Tuin	đ
Gouden Guilhelmus Holl. scilt.	—	31	744
Guilhelmus scilt.	21	—	$739^{1}/_{5}$
Nye Bourgondische scilt. .	—	30	720
Scilt.			
Aerentsgulden	15	22	528
Beyersgulden.			
Gulden.			
Nye Utrechtsche gulden. . .	—	21	504
Gulden van 20 tunen. . . .	—	20	480
Scuuvitgen	—	19	456
Moirsgulden (Moersgulden) . .	—	18	432
Lam.	—	15	360
Oude tuun	—	$2^{1}/_{8}$	56
Oude buddrager.	—	—	$38^{8}/_{9}$
Cromstairt.	1	—	$35^{1}/_{5}$
Lewe	—	—	$28^{8}/_{9}$
Tuun	—	1	24
Nye tuun.			
Bottgen	—	—	$19^{1}/_{9}$
Doyt	—	—	$1^{1}/_{8}$

Op een tweetal plaatsen komen *cronen* voor ad 31 tuin of 840 đ terwijl het schild van 21 kromstaart eenmaal *Hollandsch scilt* genoemd wordt.

Helmond, Aug. 1900. AUG. SASSEN.

Gemengde Berichten.

Opening der Munt te Dordrecht in 1485.

Roerende die openingen van der munte tordrecht.

Bij den Ertshertoge van Oestrijc, hertoge van Bourg., Brab., Limburg, Lucemb. ende van Gelre, Grave van Vlaend., van Artois van Bourg^{ien}, Heneg., Holl., Zeel., Namen ende Zuytphen.

Lieven ende wel geminden. Hoe wel wij u onlancx om seker reden ons daer toe porrende u bevolen hebben te doen sluyten, cesseren ende ophouden onse munte in onse stadt van Dordrecht sonder daer te laten munten in eeniger manieren niet min om eenige andere consideracien die wij hebben, zo is onse gelieffte ende willen dat onse munte van Dordrecht weder open gedaen zij. Ende dairomme ontbieden lassten ende bevelen wij u zeere eernstelic, dat ghij terstont desen onsen brief gesien, geeft ende levert onsen meester particulier van den voorsz. munte van Dordrecht zijn bussen. Ende bevelt voirts onsen ge-

nerael meester aldaer dat hij den voirsz meester particulier instructie doe ende geven, om te munten in deselve munte van Dordrecht up sulcken voet gewichte ende alloy ende gelijc szaige als men jegewoerdelic doet in onse stadt van Mechelen. Ende up alsulcke vrijheden ende gewoenlijcke costumen, als zij geplegen hebben van ouden tijden des en zijt in gheenen gebreke, want onse gelieffte sulc is.

Lieven ende wel geminden God zij met u. Gescreven in onser stadt van Ghendt den lesten dach in Julio a° LXXXV (1485). Aldus geteykent Maximilianus ende secretaris Numan. De supscriptie van desen brieve is hier naer volgende. Onsen lieven ende getrouwen den lieden van onser Rekenijnge in Hollant.

Uit IV. Register G. 1483. Rekenkamer van Holland en Zeeland. fol°. xiiij.

FRED. CALAND.

's-Gravenhage, Sept 1900.

Hulde aan Jhr. mr. VICTOR DE STUERS.

Den 1 Juli 1900 was het vijf en twintig jaar geleden, dat Jhr. mr. V. E. L. DE STUERS het gewichtig ambt van referendaris, chef der Afdeeling Kunsten en Wetenschappen bij het Departement van Binnenlandsche Zaken, aanvaarde, onder welke afdeeling ook 's-Rijks numismatische verzamelingen ressorteeren.

Eene kommissie onder voorzitterschap van den

Oud-minister Mr. J. H. GEERTSEMA, bood den jubilaris namens 856 deelnemers een gedenkpenning aan in goud, zilver en brons.

Vz. Zijn linksgewend borstbeeld, gehuld in een pelsjas, daarvoor: L. JÜNGER SCULPS

Omschrift: VICTOR DE STVERS

Kz. Het geslachtswapen van DE STUERS, in zilver drie roode schuinbalken, vergezeld van twee goudgeknopte en groengepunte roode rozen, een in den linker boven-, een in den rechterbenedenhoek. Gekroonde helm met zilver-roode dekkleeden, helmteeken een uitkomende zilveren hazewindhond tusschen een vlucht. Schildhouders twee zilveren hazewindhonden.

Onder het wapen: B. U.

Omschrift: ✠ 1875 1 JVLI 1900 ✠
REFERENDARIS VOOR KVNSTEN EN WETENSCHAPPEN

groot 65 m. M. Afgebeeld in *Médailles et Plaquettes modernes*, n°. 224

De penningen waren verzegeld van eene oorkonde met kleurteekeningen van Dr. P. J. H. CUYPERS, architekt der Rijksmuseumgebouwen, waarvan eene fotografie mij welwillend ter inzage werd gezonden door Jhr. mr. G. L. M. H. RUIJSCH DE BERENBROUCK, kommissaris der Koningin in Limburg, lid der kommissie.

Deze oorkonde, waarbij gevoegd was een lijst der deelnemers, luidt:

„Aan Jonkheer Mr. VICTOR EUGENE LOUIS DE STUERS den warmen minnaar en ridderlijken voorvechter onzer nationale kunst en geschiedenis

Door wiens raad beleid voorlichting en initiatief Neerlands monumenten met schrandere onderscheiding en naijverige liefde werden bewaard en hersteld/Onze geschiedkundige documenten tolken van het streven der Vaderen onder veilige en kundige hoede ten spiegel voor 't nageslacht werden gered/De schatten onzer openbare kunstverzamelingen door hem beschreven en vermeerderd zijn geborgen in kunsttempels hunner waardig/Scholen en academiën werden gesticht waardoor de kunstnijverheid werd opgewekt en het ambacht straks weer tot kunst zou worden geadeld

Aan den ridder zonder blaam die het oog gevestigd op zijn ideaal de schoone kunst meer dan een kwart eeuw zonder wanken of wijken werkte en streed met fieren moed en stalen kracht wordt door zijne vele vrienden en vereerders op den vijf- en twintigsten verjaardag der aanvaarding van zijn ambt van referendaris chef der Afdeeling Kunsten en Wetenschappen bij het Departement van Binnenlandsche Zaken ten blijk van achting voor zijn karakter van erkenning zijner verdiensten van instemming met zijn streven deze gedenkpenning aangeboden te 's Gravenhage 1 Juli 1900"

De 1e blz. prijkt met het nederlandsche wapen en met dat van den jubilaris, de randen die de bladzijden omgeven, vertoonen, afwisselend de belangrijkste vaderlandsche gebouwen onder zijn beheer gesticht of gerestaureerd en vakken met bladeren en banden met de navolgende opschriften: *Ethnografie — Museumgebouwen — Kunstverzamelingen — Muurschilderingen — Teekenonderwijs — Laboratoria*

— *Koninklijke bibliotheek — Monumenten — Schilderkunst — Universiteitsgebouwen — Bouwkunst — Beeldhouwkunst — Kunstnijverheid.*

Ieder der deelnemers ontving een exemplaar in brons van den gedenkpenning.

Alphen. ZWIERZINA.

Variëteiten en onuitgegeven Nederlandsche munten. (Vervolg van den 7den Jaargang 1899, bl. 146).

N°. 32. De Leeuwendaalder, bij resolutie der Staten van Holland den 27 Augustus 1575 verordend, verscheen eerst in het jaar 1576 en werd spoedig een zeer geliefd betaalmiddel in den handel op de Levant, de landen ten oosten van de Middellandsche Zee. Vandaar kreeg hij ook den naam van Levantdaalder. Alle provinciën, — behalve Groningen, — en de rijksmunten te Nijmegen, Zutfen, Deventer, Kampen en Zwolle volgden dien muntslag na tot in het laatst der 17e eeuw. Men vindt dan ook de leeuwendaalders in allerlei verscheidenheden en meestal vrijwel besleten, omdat ze door zooveel handen gegaan waren. In de verzameling-RIJNBENDE kwam een vrij goed exemplaar voor, waarbij de Heer BOM in den Catalogus onder n°. 117 aanteekende: „dit ex. is voor een leeuwendaalder *bijzonder fraai;*" en toen ik, nu jaren geleden, er een gekocht had en den heer DE VOOGT liet zien met de opmerking, dat hij tot mijn leed-

wezen, niet mooi was, zeide de bekwame numismaat mij tot mijn troost: „ze zijn nooit mooier!"

Dezer dagen ontving ik uit Duitschland een vijftiental dergelijke daalders, bijna alle eenigszins afwijkende van de beschrevene bij VERKADE of elders.

Ziehier:

a. Gelderland. Voor- en keerzijde gelijk aan VERKADE 10 n°. 4, maar punten in plaats van kruisjes tusschen de woorden. Terzijde van het wapen: 15—93. Dit jaar is onbekend aan DE VOOGT en komt niet voor bij RIJNBENDE of in 't Muntcollege (verslag 1884).

b. Geheel afwijkend van VERKADE 11, n°. 1.

Vz. MO·ARG·PRO·CONFOE·BELG·GEL ✣; het omschrift doorloopend.

Kz. CONFIDENS·DON·NON·MOVETR· 1636. Niet bij DE VOOGT, in 't Muntcollege of bij RIJNBENDE. Deze variëteit is dus waarschijnlijk geheel onbekend.

c. Variëteit van VERKADE 11, n°. 2.

Vz. MO·AR·PRO·CO—NFOE·BELG·GEL.

Kz. Het omschrift gelijk aan dat bij VERKADE, maar: 16 (lelie) 48. Niet bij RIJNBENDE en DE VOOGT. Bij 't Muntcollege onder n°. 73 een gelijke van 1649.

d. Holland. Gelijk aan VERKADE 49, n°. 1, maar de man met voeten en het jaartal 1662. Muntcollege n°. 48, maar niet bij RIJNBENDE.

e. West-Friesland. Gelijk aan VERKADE 66 n°. 1, maar geen vierbladen ter weerszijden van het hoofd. Naast het wapen: 16—04. Op de Kz. vóór DEVS een vijfblad en tusschen de woorden vierbladen.

Dit zeldzame exemplaar heeft echter een gat door de cijfers 16.

Niet bij 't Muntcollege. RIJNBENDE geeft onder n°. 804 een exemplaar van 1604 met WE—STFRI, in plaats van WEST—FRI, zooals het mijne.

f en *g*. Variëteiten van VERKADE 66, n°. 4, beide met WEST, dus zonder F, de eerste met ·1636 (vierblad) de andere met ·1650 (vijfbladige rozet); geen van beide in 't Muntcollege of bij RIJNBENDE.

h. Zeeland. Gelijk aan VERKADE 88 n°. 1, maar op de Vz.: een vijfbladige bloem achter het burchtje en op de Kz.: 1617. Dit ex. heeft ook een gat. Bij het Muntcollege komen onder n°. 77 hiervan 3 ex. voor en bij RIJNBENDE een van 1615 als hoogst zeldzaam.

i. Utrecht. Variëteit van VERKADE 226 n°. 2. Vz. MO·NO·ORD·TRA—AD·VA·ORD·HOL × . Naast het wapen: 15—8(9?). Kz. × ✠ × CONFIDENS × DNO × NON × MOVETVR. Niet bij 't Muntcollege; bij RIJNBENDE een piedfort van 1589 onder n°. 1323, uiterst zeldzaam. Mijn ex. is een weinig gescheurd.

j. Friesland. Variëteit van VERKADE 124 n°. 4. De keerzijde alleen verschilt en heeft CONFIDENS en een leeuwtje op de plaats van het jaartal, dat ontbreekt. Niet bij RIJNBENDE en bij 't Muntcollege

k. Overijsel. Variëteit van VERKADE 139 n°. 3. De keerzijde heeft: 16 (vijfbladige bloem) 77. Niet bij RIJNBENDE. Het Muntcollege heeft er een van 1679 onder n°. 55.

l. Kampen. Variëteit van VERKADE 163 n°. 1. Vz.: MO·ARG·CI·VIMP·—BELGCAMPEN.

De keerzijde verschilt alleen in het jaartal: 16 (moorenkopje) 67. Niet bij RIJNBENDE of 't Muntcollege

m. Geheel gelijk VERKADE 163 n°. 3. Ontbreekt bij RIJNBENDE en het Muntcollege.

n. Zwolle. Variëteit van VERKADE 172 n°. 2, verschilt alleen in de Kz., alwaar het omschrift boven den kop van den leeuw begint en het jaartal 16—41 is.

Bij 't Muntcollege n°. 26, maar niet bij RIJNBENDE.

o Variëteit van Verkade 172 n°. 4; verschilt in de Kz. waar D: in plaats van DO: staat en het jaartal 1650 is. Niet bij 't Muntcollege; bij RIJNBENDE een ex. van 1649 als uniek en van 1651 als uiterst zeldzaam.

N°. 33. Oord van Holland A°. 1576, type van VERKADE 57 n°. 1, met NOM·DOMINI in plaats van NOM·DOM· Onbeschreven.

No. 34. Oord van hetzelfde type. A°. ? Vz. ZEL· D: G: C—HOL·Z·ZEL· Kz. AVX· NOS· IIOS· IN· DOM.

Waarschijnlijk versprongen.

Hilversum. J. E. TER GOUW.

Een voorbeeld ter navolging.

De firma W. VOET & ZONEN, goud- en zilversmeden, Anegang 15 te Haarlem, vierde 8 Oktober j.l. haar eeuwfeest en liet bij deze gelegenheid een zeer fraaien penning slaan, ontworpen door den heer E. VOET JR., gegraveerd door RICHARD THÜRER, graveur te Utrecht. De Vz. vertoont een gedenktafel met de namen der opvolgende firmanten, omgeven door de jaartallen 1800 en 1900, hulst- en klaverblaadjes. Het adres

der firma in kabelrand vormt het omschrift. De Kz. vertoont een schild met bokaal in rijk geornementeerd veld met den datum van oprichting in kabelrand als omschrift. Van dezen penning, groot 50 m.M., werden slecht 4 ex. in zilver en 25 in brons geslagen. Het Koninklijk kabinet ontving van deze laatste een exemplaar, de ondergeteekende een foto ten dienste van latere uitvoerige beschrijving.

Z.

Een curiosum.

In de *Vragen van den Dag* 15e jaargang Afl. 9, bl. 608 komt een artikel voor, getiteld: *Schetsen over Maat, Gewicht en Munt* door..... de naam doet niets ter zake; ik heb het niet tegen personen, maar tegen geschriften. De schrijver vertelt daarin iets van muntteekens, dat geheel onjuist is en daarom het lezend publiek op een dwaalspoor brengt. Hij zegt: „Eene laatste opmerking omtrent eene figuur, die op onze goud- en zilvermunten voorkomt en misschien door velen nimmer werd opgemerkt; ik bedoel, wat we zien op de voorzijde (d. i. de zijde, waarop de waarde staat uitgedrukt), onderaan rechts van het gekroonde rijkswapen. Bij nauwkeurig toezien merken we op, dat het eene staf is met twee slangen omwonden; het is de zoogenaamde Mercuriusstaf, het zinnebeeld van den handel; op onze munten dient het tot aanwijzing van de muntplaats en draagt daarom den naam van *muntteeken;* onder onze eerste koningen werd de muntplaats Utrecht aangewezen door een *gebakerd kind*" (tot dusver ging alles goed; nu loopt

het mis: het *gebakerd kindje* komt alleen voor in het jaar 1817, is het *muntmeestersteeken* van SUERMONDT en door Minister SIX afgekeurd. Wij lezen verder:) „terwijl voor Brussel een *palmtak* diende." (Ook dit is onjuist: de *palmtak* is het muntmeestersteeken van G. DE BOURGOGNE HERLAER en het munteeken van Brussel was eene B, terwijl het nieuwe meesterteeken van SUERMONDT eene *fakkel* was). „Onder het Fransch bestuur was het muntteeken voor Utrecht een *mast*" (het muntteeken was eigenlijk een *baarsje*; de *mast* was het meesterteeken). „Oude munten van Antwerpen vertoonden een *hond*". (Dit zal wel eene drukfout voor *hand* wezen).

Iets verder lezen we over de namen der munten: „Hoe te verklaren, waarom de halve achtentwintig, ook al in Groningen, *knapkoek* en hun zilveren achtstuiverstuk een *langrok* werd genoemd?" (De knapkoek is geen halve achtentwintig, maar een halve goudgulden van zulk een laag gehalte, dat hij gemakkelijk, van wege de broosheid, door midden *knapte* en het VIII stuiversstuk vertoonde Sint-Maarten in bisschoppelijk gewaad, met een tot op de voeten afhangend kleed, vandaar: *langrok*). „Hoe kwamen de Brabanders aan hun groot onder den naam van *brijman*" (dat weet niemand met zekerheid!) 1) „en de Hollanders"

1) V. D. CHIJS, deel *Graafschap Holland en Zeeland*, blz. 281, zegt bij dit woord: „Brijmans, een Brabantsch-Limburgsche muntsoort, afgebeeld in onze *Munten van Braband en Limburg*, Pl. X nº. 7—9, aldus genoemd naar den man met den braei (broek) daarop afgebeeld." (Red.) In zijn laatstgenoemd werk spreekt hij echter ook de gissingen uit: brij spijs; brij of brei van ijzer gebreide maliënkolder. A. DE WITTE zegt: brijman bruigom. (J. E. T. G.)

(NB. de *Friezen*) „aan hun *klapmuts* voor den goudgulden van *f* 1.40?" (Wel, op den *Frieschen* achtentwintig prijkte het borstbeeld van een ouden Fries met een groote bonten muts op met kleppen over de ooren) „de Zeeuwen aan hun *pietje* voor den kwart-rijksdaalder?" (Lees: achtsten rijksdaalder; het kleine mannetje, dat het wapen vasthoudt, werd spottenderwijze *pietje-bedroefd* of *pietje* genoemd.)

Zoo beweert de geachte schrijver ook, dat *duit* en *dut* hetzelfde is; en dat is toch niet zoo: een *duit* of *deusken* of *doeyt*, ook *doyt*, *deuyt*, *deyt* is een munt van twee penningen, 't woord komt mogelijk van deux, twee; doch als Prof. VERDAM beweert, dat de afkomst niet zeker bekend is, dan kunnen wij er niet naar raden. Een *dut* is een stempel, een klop: 't woord komt van 't oude werkwoord *dutten* = kloppen, tikken, slaan, zegt Prof. VERDAM.

Ook is het veel te gewaagd om den schrijver te gelooven, als hij beweert, dat groot (= halve stuiver) afkomstig is van *cros*, *croix*, *kruis*. *Groot* is eenvoudig „groote munt," in vergelijking met de kleine penninkjes, kopjes, obolen, die men uitsluitend vóór zijne verschijning in de 13e eeuw had. Overigens bevat het gekritiseerde artikel zeer veel, dat juist en wetenswaardig is, waarom het de moeite waard is, het onjuiste te verbeteren.

J. E. TER GOUW.

Nog een curiosum.

Voor eenigen tijd werd door de firma Gebr. RIK-

KERS te Amsterdam een artikel in den handel gebracht, dat, wat het doel betreft tot het terrein der *paedagogiek*, maar naar den aard tot dat der *numismatiek* behoort.

Ik heb op het oog: „Een nieuw hulpmiddel bij het Rekenonderwijs, Nederlandsche Munten (van carton)."

Dit hulpmiddel bestaat uit nabootsingen in carton onzer tien gangbare munten, niet ongelijk aan die, welke sinds een aantal jaren met Sint Nicolaas in de banketwinkels verkocht worden, maar de *getrouwheid* waarmede die nabootsing is geschied, is merkwaardig.

Er zijn afzonderlijke stempels voor gegraveerd, die in kleinigheden van den wettelijken beeldenaar afwijken. Zij zijn de volgende:

1°. Tienguldensstuk van Koningin WILHELMINA 1897.

2°. Twee-en-halve-guldensstuk van Koning WILLEM III. Deze stempel biedt de volgende afwijkingen aan: de kop is iets kleiner en ranker en onder den hals in plaats van J. P. SCHOUBERG. F. vindt men drie vijfpuntige sterren. De keerzijde heeft tot munteekens het zwaard en den Mercuriusstaf en het jaartal 1897, dus een grof anachronisme.

3°. Gulden der Koningin, 1897. Onder den hals C. B. in plaats van W. S.

4°. Halve gulden van Koning WILLEM III, met het jaartal 1897, een anachronisme als n°. 2.

5°. 25-cents der Koningin, 1897.

6°. 10- „ „ „ 1897.

7°. 5- „ van Koning WILLEM III, 1868.

8°. $2^1/_2$-cent 1894.

9°. 1-cent 1878, waarbij de leeuw bijzonder klein is en

10°. $^1/_2$ cent, zonder jaartal, maar op de plaats daarvan een vijfpuntige ster.

Randschriften en kartelranden ontbreken bij al deze stukken. Waarom men de voor- en keerzijden niet naar echte stukken heeft genomen, maar met veel moeite stempels heeft laten graveeren, die varietëiten opleveren, is, ook uit een paedagogisch oogpunt, onbegrijpelijk.

J. E. TER GOUW.

De Zijderups op de penningen van de Stofjeswerkersgildebus te Utrecht.

In het mij door den heer P. BORDEAUX te Neuilly sur Seine toegezonden overdrukje van zijn belangrijk artikel over deze gildepenningen, vond ik op pag. 6, (*Tijdschrift* 1900 blz. 278), de volgende naar regel 15 van boven verwijzende noot:

„Serait ce par une sorte d'atavisme inconscient que les Nimois, réfugiés à Utrecht, auraient fait figurer sur leurs méreaux ce ver à soie rongeant une feuille de murier? Leurs ancêtres de la légion Romano-Egyptienne avaient agi de même, en rappelant sur les monnaies Nimoises le crocodile du Nil et son palmier." Z.

BOEKBEOORDEELING.

Met groot genoegen namen we kennis van de 7e afl. van *les Médailles et Plaquettes modernes* door Dr. H. J. DE DOMPIERRE DE CHAUFEPIÉ, vooral waar we er uit zien, dat ook de nederlandsche graveerkunst met reuzenschreden vooruit gaat. Op Pl. XLIII vinden we afgebeeld de fraaie plakketten Vredeskonferentie, Aftreden van H. M. Koningin EMMA, Vz. en den penning op het bezoek van H. M. aan Utrecht op 3 Juli 1900 door BEGEER, den hiervoren beschreven penning DE STUERS door JÜNGER en BEGEER, den Transvaalpenning en dien op de tentoonstelling van het nederlandsche Zeewezen van WIENECKE en een zéér knappe plakket van FADDEGON, voorstellende den heer J. H. N. RUIJSCH VAN DUGTEREN. De uitvoering van druk en platen is boven allen lof verheven, de firma H. KLEINMANN & Co. te Haarlem, heeft alle eer van dit fraaie werk.

Zw.

J. P. R. MENGER.

In het artikel: Een hulde aan TH. M. ROEST, op blz. 297 van den vorigen jaargang, noemde ik de heer J. P. R. MENGER, „hulpstempelsnijder." De heer mr. L. W. A. BESIER, voorzitter van het Muntkollege, schrijft mij, dat deze vermelding kan doen denken, dat hij aan 's-Rijks Munt eene betrekking bekleedt, welke vroeger op dien titel recht gaf, maar nu niet meer bestaat.

Hij is niet bij 's-Rijks Munt in dienst, maar bij zijn vader den 1^ste^n Stempelsnijder J. P. M. MENGER.

Z.

In de Nieuwe Rotterdamsche Courant van 21 November 1900 lezen wij:

„In de maand December zal er in het Friesche Museum te Leeuwarden eene tentoonstelling worden gehouden van moderne medailles en plaketten.

Door de krachtige medewerking van partikulieren, die hunne verzamelingen beschikbaar stelden, en van eenige openbare instellingen, denkt men in staat te zijn een serieus overzicht te geven van hetgeen in de laatste jaren, zoowel in binnen- als buitenland, in dezen werd gepresteerd.

Afgezien van de keurige collectie moderne medailles en plaketten in 's-Rijks Penningkabinet, te 's-Gravenhage, zal in haar soort de Leeuwarder expositie de eerste in Nederland zijn.

Een veertigtal artiesten zullen door hun werk vertegenwoordigd zijn. De voornaamsten door onderscheidene stukken, vooral ook door afgietsels (brons) op ware grootte van de origineele modellen, die een juisten indruk geven van het talent van den beeldhouwer-ontwerper. Bij het reduceeren tot medailles, gaat er wel eens iets verloren van de fijne bloem van het model."

Inhoudsopgave der Tijdschriften die het Genootschap in ruiling ontvangt.

Revue Belge de numismatique.
4e livraison, 56e année.

I. Tiers de sou d'or inédits, par M. L. MAXE-WERLY.

II. La numismatique de LOUIS XVIII dans les provinces belges en 1815, par M. P. BORDEAUX, (suite).

III. Les jetons et les médailles d'inauguration frappés par ordre du gouvernement général aux Pays-Bas autrichiens, 1717—1794, par M. A. DE WITTE, (suite).

IV. Numismatique bruxelloise. Jetons de présence de la Société de Médecine de Bruxelles, par M. ED. VANDEN BROECK.

V. Quelques observations sur trois médaillons attribués à QUENTIN METSYS, par M. ED. VAN EVEN.

Rivista Italiana di numismatica e scienze affini.
Anno XIII, fascicolo II.

GNECCHI (FRANCESCO). Appunti di Numismatica Romana L. I bronzi quadrilateri della Repubblica e

la moneta privata dei romani LI Alcune monete repubblicane variante o ristabilite. (1 Tav.)

CAMOZZI (GUIDO). Intorno all'Adoptio di Adriano imperatore. Note de Storia e Numismatica. (Fig.)

MALAGUZZI (FRANCESCO). La zecca di Bologna (Continuaz.) (Fig.)

FRATI (LUIGI). Ancora delle monete gettate al popolo nel solenne ingresso in Bologna di GUILIO II l'anno 1506.

CASTELLANI (G). Medaglie Fanesi. (1 Tav.)

RIZZOLI (LUIGI JUN.) Artisti alla zecca dei principi da Carrara.

Nicolo e Nerio Compagni da Firenze.

Anno XIII. Fasc. III.

GNECCHI (FRANCESCO). Appunti di Numism. Romana: LII. Ancora sulla teoria monetaria dei Medaglioni di bronzo.

DATTARI (G.). Appunti di Numism. Alessandrina I. II. III. (Fig.)

MALAGUZZI (FRANCESCO). La zecca di Bologna. (Continuaz.)

PAPADOPOLI (NICOLÒ). Carzie per Cipro coniate dei Veneziani, nel 1515 e 1518. (Fig.)

CASTELLANI (G.) La monete d'Ancona durante la dominazione Francese (1799).

KUNZ (CARLO). Il Museo Bottacin annesso alla civica biblioteca e museo di Padova. (Continuaz.) (3 Tav.)

The American Numismatic and Archaeological Society of New York City. 42. Annual Meeting.

J. SANFORD SALTUS. European Orders and Decorations.

L. BRADFORD—PRINCE. The stone Lions of Cochité.

Beschrijving der Nederlandsche of op Nederland en Nederlanders betrekking hebbende Penningen, geslagen na November 1863

(Vervolg op het werk van mr. JACOB DIRKS)

DOOR

W. K. F. ZWIERZINA

(*Vervolg.*)

---

178. 1870.

Bloemententoonstelling te Krommenie.

Vz. opschrift:

BLOEMENTENTOONSTELLING

KROMMENIE

1870.

Kz. Glad veld omgeven door twee samengestrikte lauwertakken.

Zilver, 40 m.M., Verz. Z., geslagen aan 's Rijks munt.

179. 1870.

Landbouwtentoonstelling te Steenbergen.

Vz. Geheel gelijk DIRKS XXX.

Kz. Rond medaillon in sierlijken rand, omgeven door twee samengestrikte lauwertakken.

Opschrift:

TENTOONSTELLING
STEENBERGEN
1870

Zilver, 41 m.M. Verz. SNOECK.

180. 1870.

Draagpenning der rederijkerskamer JAN VAN BEERS te Utrecht.

Vz. Gekroonde cartouche, waarop het wapen der stad Utrecht.

Omschrift: Z. K. H. DE PRINS VAN ORANJE OPPERBESCHERMHEER.

Kz. Omschrift: REDERIJKERSKAMER JAN VAN BEERS

In het veld, binnen een parelcirkel:

✻
ZINSPREUK
STEEDS BETER
✻

Brons, met oog en ring, 32 m.M. Verz. Rijks munt.

JAN VAN BEERS, geb. te Antwerpen, 22 Februari 1821, werd door de lezing van CONSCIENCE's Leeuw van Vlaanderen bewogen de letterkundige loopbaan te kiezen; hij leverde hoofdzakelijk overgevoelige poëzie. Na korten tijd professor aan het Stads-kollege te Mechelen te zijn geweest, werd hij in 1849 professor aan de normaalschool te Lier, in 1860 aan het Atheneum te Antwerpen.

181. 1871. 4 Januari.

Ter eere van J. J. PUTMAN te Utrecht.

Vz. Zijn linksgewend borstbeeld, daaronder:
J. P. M. MENGER F.

Omschrift: JACOBUS JOSEPHUS PUTMAN.

Kz. In een krans van klimopbladeren het jaarschrift:

DeCano sVo
VICarII
VLtraIeCtenses
anIMo gratI

daaronder: PRIDIE NONAS IAN.

Brons, 54 m.M. Verz. TEYLER. (Zie nº. 261)

182. 1871. 30 Maart.

Overlijden van H. M. de Koningin LOUISA van ZWEDEN en NOORWEGEN, geboren Prinses der NEDERLANDEN.

Vz. Eene gesluierde vrouw, links voor een grafmonument staande, waarop zij een lijkurn plaatst, waarover een rouwfloers hangt, dat ook gedeeltelijk het ovaal zweedsch wapen bedekt, dat evenals een uitgebluschte fakkel tegen het monument rust, op de voorzijde van het monument in een lauwerkrans: W. F. A. A. L.

Omschrift: VLLA. DIES. MEMORI. NON. EXIMET. AEVO

In de afsnede: J. P. MENGER. F.

Kz. In een krans van 42 sterren:

WILH. FRID.
ALEX. ANNA.
LUDOV.
REG. SUEC. NORV.
PRINC. NEERL.
NATA
D. V. AUG.
MDCCCXXVIII
DEFUNCTA
D. XXX. MART.
MDCCCLXXI

Brons, 48 m.M. Verz. Z.

Tijdschrift 1874, blz. 15, (waar abusief staat: SOPHIE VAN ZWEDEN). *Oranjepenningen* 1287.

183. Als voren.

Vz. Het links gewend hoofd der Koningin met diadeem en met een parelsnoer om den hals, daaronder: LEA AHLBORN F.

Omschrift: LOVISA DROTTNING AF SVERIGE OCH NORGE.

Kz. Zwevende Genius, in de rechterhand een slangenrond en in de linker een palmtak houdende.

Omschrift: FÖLJD AF KÄRLEK TACKSAMHET OCH SAKNAD — DEN 30 MARS 1871.

Brons, 44 m.M. Verz. Z.

Oranjepenningen 1286.

WILHELMINA FREDERIKA ALEXANDRINA ANNA LOUISA, prinses der NEDERLANDEN, geboren te 's Gravenhage, 5 Augustus 1828, als

dochter van Prins FREDERIK DER NEDERLANDEN en prinses LOUISE VAN PRUISEN, huwde te Stockholm 19 Juni 1850 met KAREL LODEWIJK EUGENIUS, hertog VAN SCHONEN, kroonprins, later (8 Juli 1859) onder den naam van KAREL XV, koning van ZWEDEN en NOORWEGEN, der GOTHEN en der WENDEN, (overleden 18 September 1872), zie DIRKS n° 703. Uit dit huwelijk werd ééne dochter geboren, prinses LOUISE JOSEPHINE EUGÉNIE, (31 Oktober 1851), die sedert 28 Juli 1869 gehuwd is met CHRISTIAAN FREDERIK WILLEM KAREL, kroonprins van Denemarken.

184. 1871. 16—21 Juni.

PIUS IX 25 jaren paus.

Vz. Zijn linksgewend borstbeeld, daaronder: S. DE VRIES.

Omschrift:

† COMES · GIOVANNI · MARIA · MASTAI · FERRETTI †

XVI · XXI · IVNII CRVX · DE · CRVCE 1846—1871

PIVS · NONVS · PONTIFEX · MAXIMVS

Kz. Het door de tiara en de Sint-Petrus sleutels gedekte wapen des Pausen, daaronder: LEVIT · XXVII · 24

Omschrift: ★ IN · JVBILÆO · AGER · RE VERTATVR · AD · PRIOREM · DOMINVM

Brons, 44 m.M. Verz. Z.

185. Als voren.

Vz. Linksgewend borstbeeld van PIUS IX, daaronder: S. DE VRIES.

Omschrift: † CRVX · DE · CRVCE †

PIVS · NONVS · PONTIFEX · MAXIMVS

Kz. In het veld: XVI—XXI

IVNII

1846—1871

LEVIT · XXVII · 24.

Omschrift: ★ IN · JVBILÆO · AGER · REVERTATVR · AD · PRIOREM · DOMINVM

Tin, 24 bij 21 m.M., met oog en ring. Verz. Z.

GIOVANNI MARIA, graaf van MASTAI-FERETTI, geboren te Sinigagia 13 Mei 1792, werd 16 Juni 1846 onder den naam van PIUS IX tot Paus gekozen; 29 Maart 1848 verbande hij de Jezuieten, (later zijn grootste vrienden), uit Rome, 8 December 1854 verkondigde hij de Onbevlekte Ontvangenis van Maria, en deed in het 8 December 1869 geopend Vatikaansch konsilie het leerstuk der pauselijke onfeilbaarheid aannemen. Na 20 September 1870 den laatsten schijn van wereldlijk gezag verloren te hebben, overleed hij den 7 Februari 1878.

186. 1871. 27 Juni—1 Juli.

25ste Landhuishoudkundig kongres te Groningen.

Vz. Ceres met een krans van korenaren om het hoofd; in de rechterhand een sikkel, in de linker een korenschoof. In de afsnede: MDCCCLXXI.

Omschrift: XXVSTE NEDERLANDSCH LANDHUISHOUDKUNDIG CONGRES TE GRONINGEN.

Kz. Glad veld, omgeven door een krans van eikenloof en korenaren, waartusschen boven het gekroonde wapen der gemeente Groningen.

Brons, 47 m.M. Verz. Z.

Tijdschrift 1895, blz. 49, als gesneden door D. VAN DER KELLEN, naar een ontwerp van J. H. EGENBERGER.

187. 1871, 1 Julij.

25-Jarig huwelijk van J. A. SMITS VAN NIEUWERKERK en J. P. D. BOUVY te Dordrecht.

Vz. De naast elkander geplaatste geslachtwapens, gedekt door een helm met vlucht,

drie korenaren als helmteeken, twee wezels als schildhouders, rustende op eenig lofwerk. Daaronder twee saamgestrikte palmtakken en J. E(lion).

SMITS. In groen een vierkante tafel gedragen door 4 pooten, waarop drie korenaren getakt en met bladeren, alles vergezeld van 7 fransche lelies, aan elke zijde drie boven elkander en 1 in den punt, alles van goud.

BOUVY. In rood, een gouden keper vergezeld in het schildhoofd van twee zespuntige sterren, in den punt een zilveren vierbladerige roos.

Kz. In het veld: JAN ANTHONY — SMITS VAN NIEUWERKERK — GEB. DEN 6 OCTOBER 1820, SECRET. RENTM. — V. H. GENEESK. GEST. V. KRANKZINNIGEN 29 SEPT. 1841, — KAND. NOTARIS 20 MEI 1844, LID DER D.D SCHUTTERY — 15 AUG. 1845, ADMIN. V. D. ALGEM. BEGRAAFPL. 10 OCT. 1846, — OFFICIER DER D.D. SCHUTTERY 29 OCT. 1846, MAJ. 25 OCT. 1860, — MAJOOR KOMM. DIER SCHUTT. 28 JUNI 1861, LID DER STATEN V. — D. PROV. ZUIDHOLLAND 15 MAART 1864, OFF. •; LA FLAMBOYANTE — 19 JUNI 1866, KERKVOOGD D. NED. HERV. GEM. 18 MEI 1869 & — VOORZITTER MILITIERAAD 4E MIL. DISTR. IN DE PROVINCIE — ZUIDHOLLAND 19 JAN. 1871. ALLES TE DORDRECHT. — OFFICIER VAN DE ORDE VAN DE EIKENKROON — EN — JACOBA PETRONELLA — DOROTHEA BOUVY — GEB. TE BERGEN IN NOORWEGEN 25 JAN 1820. — 1 JULI 1871 25 JAREN — TE DORDRECHT VEREENIGD.

Brons, 42 m.M., Verz. Z.

188. Prijspenning uitgeloofd door dezelfden.

Vz. = n°. 187.

Kz. Glad, o. a. uitgeloofd als prijspenning voor een op 19 Februari 1872 te Dordrecht gehouden Schermwedstrijd, zie *Cat.* SMITS VAN NIEU-

WERKERK n°. 3487/8, ook voor den Tooneelwedstrijd „Thalia" te Dordrecht, 1875/6 id. n°. 3602.

De heer SMITS VAN NIEUWERKERK, na in 1874 tot luitenant-kolonel der d.d. schutterij te Dordrecht te zijn benoemd, overleed aldaar 17 Oktober 1893. In 1873 werd hij lid van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen en Associé étranger de la Société royale de numismatique de Belgique, den 12 Juni 1892 gewoon lid van het Nederlandsch Genootschap voor Munt- en Penningkunde, in welks tijdschrift mej. MARIE DE MAN hem eenige regelen wijdde (1894, blz. 55 e.v.). Zijne verzameling munten en penningen, 4070 nummers, (waaronder alleen 3736 nummers penningen,) tellende, werd 5 Maart 1894 door A. MAK te Dordrecht publiek verkocht.

Volgens zijn testament dd. Mei 1893 werd bij die verkooping en bij het samenstellen van den katalogus de door den overledene opgemaakte lijst zooveel mogelijk gevolgd. Jammer dat de eigenwijze auctionnair de data der historische feiten wegliet, „als zijnde die van minder belang"! (Zie voorwoord katalogus).

189. 1871. 2 Juli.

Presentiepenning van de Société Royale de Numismatique de Belgique met borstbeeld van TH. VAN BERCKEL.

Vz. 's Mans rechtsgewend borstbeeld met staartpruik, daaronder: LEOP. WIENER

Omschrift: THEODORE VAN BERCKEL

Kz. Omkransd medaillon, gehouden door twee engeltjes, met het opschrift: $\frac{2 \text{ JUIL:}}{1871}$

Omschrift: SOCIÉTÉ ROYALE DE NUMISMATIQUE DE BELGIQUE

Brons, 33 m.M. Mededeeling van den heer ALPH. DE WITTE.

VAN BERCKEL, beroemd graveur, werd geboren te 's Hertogenbosch 21 April 1739. en overleed aldaar 19 September 1808, hij werkte te Brussel en Weenen.

190. 1871, 18 Juli.

Huwelijk van W. F. A. E. MARIA Prinses der NEDERLANDEN en W. A. M. K. Prins VON WIED.

Vz. In twee uit bloemen gevormde, ovale medaillons, de tegenover elkander geplaatste hoofden van den Prins en de Prinses, een tusschen de medaillons geplaatste Genius houdt boven de hoofden van elk een lauwerkrans. Op de bovenzijde van de medaillons links: XVIII JVLY en rechts: 1871.

Beneden op twee lauwertakken onder een kroon de vorstelijke wapens en daaronder:

S. DE VRIES F. S'HAGE.

Omschrift: ★ WILLEM. ADOLF. MAXIMILIAAN. KAREL. PRINS. VON. WIED ★ WILHELMINA. FREDERICA. ANNA. ELISABETH. MARIA. PRINSES. DER. NEDERLANDEN

Kz. In het veld tusschen twee saamgestrikte lauwertakken:

22 AUGUSTUS. 1845

5 JULIJ. 1841

Omschrift: In twee regels beneden door een ster en DR. WAP gescheiden:

DE. TEEDRE. BLOEMENBAND. DIE. BEELD. EN. HART. OMSTRENGELT. WORDT. DOOR. DIT. FEESTMETAAL. HERDACHT. IN. EEUWIG. SCHRIFT

ZOO. ZIJ. OOK. 'T. HUWLIJKSHEIL. DAT. U. 'T. GEMOED. VERENGELT. UW. BEIDER. DANKBRE. ZIEL. VOOR. ALTOOS. INGEGRIFT

Zilver en brons, 70 m.M., Verz. Z.

Oranjepenningen 1285.

Het vorstendom Wied werd in 1806 gemediatiseerd en eerst met Nassau, later met Pruisen vereenigd. De vorstelijke familie woont op het kasteel te Neuwied of op het lustslot Monrepos. De prins is Generaal à la Suite van het Königin Augusta Garde Grenadier Regiment nº. 4, en Voorzitter van het Pruisische Heerenhuis.

Uit dit huwelijk zijn 5 kinderen geboren: Erfprins WILHELM FRIEDRICH HERMANN OTHON CARL, geb. 27 Juni 1872, Prins WILHELM FREDERIK HENRI, geb. 26 Maart 1876, Prins WILHELM FREDERIK ADOLPH HERMANN VICTOR, geb. 7 December 1877 en de prinsessen WILHELMINA FREDERIKA AUGUSTA ALEXANDRINE MARIA ELISABETH LOUISE, geb. 24 Oktober 1880 en WILHELMINA AUGUSTA FREDERIKA MARIA LOUISE ELISABETH, geb. 28 Januari 1883.

191. 1871. 4—7 Augustus.

10e Nederlandsch nationaal Zangersfeest te Arnhem.

Vz. Tweekoppige adelaar, waarboven een koninklijke kroon.

Omschrift: 10 .·. NED. NAT. ZANGERSFEEST 1871.
EUTERPE ARNHEM

Kz. Glad.

Tin met oog en ring, 29 m.M. Verz. ROEST.

Zie de aanteekening bij nº. 64.

192. 1871. 14 Augustus.

Provinciale Schietwedstrijd te Utrecht.

Vz. als Nº. 117.

Kz.

PROVINCIALE
SCHIETWEDSTRIJD
TE
UTRECHT
14 AUGUSTUS
1871.
3DE PRIJS.

Brons, met oog en ring, 27 m.M., aan groen en wit lint.

193. 1871. 14 Augustus.

5-Jarig bestaan der Ver. tot Bev. v. 's Lands Weerbaarheid.

Vz. HERINNERING
AAN HET
VIJF JARIG BESTAAN
14 AUGUSTUS
1866 — 1871.

Kz. AANGEBODEN
aan
Z. M. den Koning
ALS BESCHERMHEER
DER VEREENIGING TOT
BEVORDERING VAN
'S LANDS
WEERBAARHEID.

Zilver gegraveerd, 38^5 m.M., (uniek ex.) Kon. Huisarchief.

194. 1871. 1 September.

H. A. VAN DEN WALL BAKE te Utrecht, 25 jaar muntmeester.

Vz. Zijn linksgewend borstbeeld, waaronder: J. P. M. MENGER F.

Omschrift: H. A. VAN DEN WALL BAKE.
MUNTMEESTER.

Kz. In het veld: HOOGACHTING
EN GENEGENHEID
HEM IN ZIJNE 25 JARIGE
AMBTSVERVULLING
1 SEPT 1846—1 SEPT. 1871
BIJ AL DE
BEAMBTEN
VAN 'S RIJKS MUNT
VERZEKERD.

Omschrift: NEDERLANDSCHE HERMUNTING.
HERMUNTING VOOR NEDERLANDSCH INDIË.
Brons, 56 m.M., Verz. TEYLER.

195. 1871. 4 Oktober.
Draagpenning voor burgerlijke verdiensten van inlanders.
Gouv. besl^{t}. van 4 Okt. 1871 N°. 36.
Waarbij bepaald is:

a. Dat de aan inlanders van aanzien of verdienstelijke Oostersche vreemdelingen toe te kennen draagpenningen zullen zijn van goud, zilver of brons, al naar gelang in het besluit waarbij zij worden toegekend, bepaald wordt;

b. dat zij zullen zijn rond van een middellijn van 50 strepen, aan de eene zijde prijkende met het Koninklijke wapen, omgeven door een stralenkrans en aan de keerzijde met het opschrift:

HET
NEDERLANDSCH INDISCH
GOUVERNEMENT
AAN

.....

Omgeven door een lauwerkrans.

c. Dat zij ook door hen, die nu reeds met soortgelijke draagpenningen begiftigd zijn, op de linkerborst gedragen mogen worden, bevestigd aan het lint bepaald voor de medaille voor de broederschap der orde van den Nederlandschen Leeuw;

d. dat zij ook gedragen mogen worden in verkleind model aan hetzelfde lint, wordende daarentegen het dragen van het lint en den penning afzonderlijk uitdrukkelijk verboden.

Cat. Bat. Gen. 1896 n°. 117. Afgebeeld in *Berliner Münzblätter* 1884, Taf. IV.

196. 1871. 4 Oktober.
Dr. R. VAN REES te Utrecht, 50 jaar hoogleeraar.
Vz. Zijn linksgewend borstbeeld, daaronder:
D. V. D. K.(ellen)

Omschrift: RICHARDUS VAN REES MATH. ET PHYS. PROF.

Kz. In een krans van eike- en lauwertakken:

PRAECEPTORI
CARRISSIMO
DISCIPVLI

Omschrift: LEODIVM MDCCCXXI
TRAIECTVM AD RHENVM MDCCCLXXI

Brons, 52 m.M. Verz. Z.
Tijdschrift 1895, blz. 48.

RIJK VAN REES, geboren te Nijmegen 24 Mei 1797, studeerde te te Utrecht en trok in 1815 met de vrijwillige jagers uit. Na den 17 December 1819 in de wis- en natuurkunde gepromoveerd te zijn, werd hij in 1821 buitengewoon en in 1825 gewoon hoogleeraar te Luik tot 1830. Tijdelijk hoogleeraar in de wiskunde en in 1839 gewoon hoogleeraar in de natuurkunde te Utrecht geworden, moest hij in 1867 zijn emeritaat vragen, doch bleef niettemin tot zijn dood, 23 Augustus 1875, zijne lessen voortzetten.

197. 1871. 3 Oktober.

Provinciale Schietwedstrijd te Maarssen.

PROVINCIALE
SCHIET-WEDSTRIJD
TE MAARSSEN
3 OCTOBER
1871.
2DE PRIJS.

De andere zijde van dezen penning is onbekend.

Beschreven naar den stempel aan 's Rijks munt aanwezig. 27 m.M. (vermoedelijk is de andere zijde de Vz. van n°. 117)

198. 1871. 14 November.

Loodgietersvereeniging „Eenheid en Trouw" te Amsterdam.

Vz. Een hazewindhond ligt rechtsgewend bij een grafzerk, door een treurwilg beschaduwd.

Op de zerk: $\frac{14}{\text{NOV.}}$ (trouw) 1871.

Het geheel omgeven door een gesloten schakelketting, (eenheid)

Kz. Allerlei loodgieterswerktuigen, omschrift:

EENHEID EN TROUW
1871.

Lood, 27 m.M. Verz. Rijksmunt.

199. 1871. 6 December.

Penning op het veeljarig lidmaatschap der jongelingen-kongregatie te 's-Hertogenbosch, (dien dag voor 12-jarig lidmaatschap uitgereikt aan H. J. DE BRUIJN.)

Vz. De maagd Maria, staande op een slang, stralen schieten uit hare handen.

Omschrift: CONGREGATIE DER JONGELINGEN
★ TE S'BOSCH ★

Kz. In lauwerkrans:

AANDENKEN
VAN *12* JARIG
LIDMAATSCHAP
H. J. de Bruijn
$18\frac{6}{12}71$

(Aantal jaren, naam en datum gegraveerd.)

Ovaal medaillon in sierlijken rand met oog en ring, zilver, hoog 44 m.M. Verz. SNOECK. *Bijdragen 2e druk*, n°. 533.

200. 1871.

Prijspenning van den nationalen wedstrijd van werklieden te 's Gravenhage.

Vz. Een links gezeten vrouw uit een vaas lauweren strooiende en met haar linkerhand steunende op het nederlandsche wapen, voor haar een bijenkorf, werkbank, dommekracht, bankschroef en truweel.

Omschrift: VEREENIGING TER BEVORDERING VAN FABRIEK EN HANDW. NIJVERHEID IN NEDERLAND.

(Zie DIRKS pl. P. n°. CVI)

Kz. Een lauwerkrans.

Omschrift: NATIONALE WEDSTRIJD VOOR WERKLIEDEN. AFDEELING 'S GRAVENHAGE 1871.

Brons, 38 m.M., Leidsch Penn. Kab.

Tijdschrift 1894, blz. 16, als gesneden door J. P. MENGER.

Zie omtrent deze Vereeniging de noot bij n°. 15

201. 1870/71.

Fransch-Duitsche oorlog.

Vz. Rechtsgewend hoofd van Z. M. den Koning, daaronder een ster.

Omschrift: WILLEM III KONING DER NED. G. H. V. L.

Kz. Onder een muurkroon de wapens van Elzas en Lotharingen, waaronder:

★

ELZAS EN LOTHARINGEN

Koper met oog, 26 m.M. Verz. Z.

Oranjepenningen 1283.

In den katalogus SMITS VAN NIEUWERKERK geplaatst op 1874, 25-jarige regeering des Konings, de Kz. wordt aldaar als „fantaisie" beschouwd. (blz 179 n.. 3568). Volgens aanwinsten Kon. Kab. 1876 werden deze penninkjes in 1870(?) op de markt te Arnhem verkocht. Vermoedelijk is deze penning eene toespeling op 's-Konings anti-Duitsche gevoelens. Men zeide, tijdens denFransch-Duitschen oorlog, dat Z. M. Koning WILLEM III met de oorlogsverklaring aan Duitschland „in den zak liep" en dat Z. M. den kapelmeester der Kon. Militaire Kapel VÖLLMAR niet kon zien, omdat deze sterk geleek op keizer WILHELM I.

202. 1871.

Draagpenning der Utrechtsche Weerbaarheidsvereeniging.

Vz. Op een gekroonde cartouche, een wapenschild met twee gekruiste geweren.

Omschrift: UTR. WEERBAARHEIDS — VEREEN.

Kz. In het veld:

SCHERPSCHUTTER

I

KLASSE.

Brons, met oog en ring, 27 m.M., door 's Rijks stempelsnijders, Verz. Z.

203. 1871.

Brandmeesterspenning van Montfoort.

Vz.

GEMEENTE
MONTFOORT.

Kz.

DE DIRECTIE
BIJ DE
BRANDWEER.

Brons, met oog en ring, 40 m.M., vervaardigd door 's Rijks stempelsnijders. Verz. Z.

204. 1871.

Prijspenning van Amstels Mannenkoor.

Vz. De banier van „Amstels Mannenkoor".

Omschrift beneden langs den rand:

NEDERLANDS ZONEN KWEKEN NEDERLANDSCHE KUNST.

Kz. Lauwerkrans, omwonden met een lint waarop: 1851—1871, daaronder rechts: J. ELION

Omschrift: ERKENNING EN VEREERING
AMSTELS MANNENKOOR

Zilver verguld, 50 m.M. In den krans gegraveerd:

DEN
HEERE
RICHARD HOL
OCTOBER
1871.

(Zie omtrent R. HOL de noot bij 804*b*).

Een gelukkig toeval wilde, dat ik dit stuk, te vergeefs in het Tijdschrift opgevraagd, juist onder het korrigeeren der drukproeven van den heer HOL ter beschrijving ontving. De penning is geslagen bij gelegenheid van het 20-jarig bestaan van „Amstels Mannenkoor".

205. 1872. 6 Januari.

50-Jarig bestaan der Societeit „de Eendragt" te Amsterdam.

Vz. In een grot de rechts liggende nederlandsche leeuw, die den pijlbundel in zijn rechterklauw geklemd houdt en door een opgaande zon beschenen wordt. Op den sokel: J. ELION. F.

In de afsnede: 6 JAN. 1822—1872.

Omschrift: SOCIETEIT DE EENDRAGT
VYFTIG JARIG BESTAAN

Kz. In het veld: AAN
F. RENDORP
JH^R. K. D. HOOFT VAN
WOUDENBERG EN
GEERESTEIN
JH^R. H. J. BICKER
I. C. VAN NOTTEN
OPRIGTERS.
DE LEDEN.

Daaronder medaillon met het wapen van Amsterdam.

Brons, 55 m.M. Verz. Z.

Door de leden der Societeit aan de op de Kz. vermelde oprichters in goud vereerd.

206. 1872. 7 Januari.

5-Jarig bestaan van de Rederijkerskamer „voor Vriendschap en Vergenoeging" te Middelburg.

Vz. In een lauwerkrans tusschen eenige krullen: TER
GEDACHTENIS
VAN HET
VIJF JARIGE BESTAAN
GESCHONKEN
DOOR DE
KUNSTMINNENDE
LEDEN
7 JANUARIJ 1872
MIDDELBURG.

Kz. Een lauwerkrans waarin onder twee samengevouwen handen: VOOR
Vriendschap
en
Vergenoeging.

Zilver gegraveerd met oog en ring, 61 m.M. Verz. Zeeuwsch Gen.

207. 1872. 15 Januari.

Eeuwfeest van het Evangelisch Luthersch Diakonie Wees-, Oude Mannen- en Vrouwenhuis te Amsterdam.

Vz. Een engel met de linkerarm een kind geleidende, strooit met de rechterhand bloemen op het hoofd van een oud paar, de vrouw zittend, de man leunend op een stok achter haar staande.

Daaronder staat: SPREUKEN IX v. 11.
Ter zijden: M. C DE VRIES JR. INV. ET FEC.

Kz. Opschrift: TER
HERINNERING
AAN HET
HONDERD JARIG BESTAAN
VAN HET
EVANG. LUTH. DIAC.
WEES OUDE MANNEN
EN VROUWENHUIS
TE AMSTERDAM
*
13 JAN. 1772 — 15 JAN. 1872

Brons, 38 m.M., Verz. Rijks munt.

208. 1872. 29 Februari.

Opening van den Zeeuwschen spoorweg tot Middelburg.

Vz. De wapens van Zeeland en Middelburg onder een kroon en tusschen looftakken, daaronder een lokomotief.

Omschrift: ZEEUWSCHE SPOORWEG

Kz. Omschrift: HERINNERING AAN DE OPENING ✿

En in het veld: TOT
MIDDELBURG
$18\frac{29}{2}72$

Kompositie, 26 m.M. Verz. DE MAN.

209. 1872. 1 Maart.
Als voren.

Vz. In het veld: OPENING
DER
ZEEUWSCHE DUITSCHE
SPOORWEG
VERBINDING
I MAART
1872

Kz. Een lokomotief, daaronder MIDDELBURG

Tin, met oog en ring, 25 m.M. Verz. Zeeuwsch Gen.

De opening van den spoorweg werd te Middelburg feestelijk gevierd. Onder leiding van de Vereeniging „Uit het volk — voor het volk" werden de genoodigden van het station afgehaald, en in een optocht, gevormd uit alle takken van handel, nijverheid en landbouw, naar het feestgebouw op de markt geleid, waar de gebruikelijke toespraken werden gehouden. (Zie de uitvoerige beschrijving van een en ander in de middelburgsche courant van 1 Maart 1872 no. 52.)

Deze vereeniging werd den 13^{en} Juni 1865 opgericht, onder den naam van „Vereeniging tot het regelen en bevorderen van volksvermaken", welke naam later (1867/68) in die van „Uit het volk — voor het volk" veranderd werd. Het doel der vereeniging is: „Middel„burgs ingezetenen, voornamelijk den handwerksman en den dienst„baren stand, door muziekuitvoeringen, tentoonstellingen, voorlezingen „als anderszins, nu en dan aangenaam en nuttig bezig te houden, en „daardoor den smaak voor al wat schoon en edel is, aan te wakkeren."

Zie het „Overzicht van het door de Vereeniging *Uit het volk — voor het volk* te Middelburg verrichtte, gedurende haar vijf en twintig jarig bestaan."

210. 1872. 1 April.

Derde eeuwfeest der inneming van den Briel door de Watergeuzen, grondvesting van Nederlands onafhankelijkheid.

Vz. Het aanziend borstbeeld van WILLEM DEN ZWIJGER, op twee lauwertakken. Daaronder:

WILLEM I PRINS VAN ORANJE
GRONDLEGGER ONZER VRYHEID

Omschrift ★ TER HERINNERING AAN HET DERDE EEUWFEEST 1 APRIL 1872 ★ HET DANKBARE NAGESLACHT

Kz. Een de face staande vrouw met haar linkervoet het spaansche wapen vertredende, houdt een lauwerkrans boven het door vlaggen en krijgstuig omgeven wapen van den Briel, waarachter zich een speer bevindt, waarop de vrijheidshoed geplaatst is en waaraan een wimpel met de spreuk: LIBERTATIS PRIMITIÆ bevestigd is, in hare linkerhand houdt zij een vaandel met het opschrift: MET GOD VOOR VADERLAND EN ORANJE.

Aan de afsnede links: POSTHUMUS, rechts: AMSTERDAM. In de afsnede: 1 APRIL 1872

Omschrift: GRONDVESTING VAN NEERLANDS ONAFHANKELIJKHEID

Zilver en brons, 57 m.M. Afgebeeld *Revue Belge* 1872, pl. XVII n°. 5. *Oranjepenningen* 1289.

211. Als voren.

Vz. Het aanziend borstbeeld van WILLEM DEN ZWIJGER, daaromheen: WILLEM I PRINS VAN ORANJE GRONDLEGGER ONZER VRYHEID.

Omschrift: TER HERINNERING AAN HET DERDE EEUWFEEST 1 APRIL 1872 HET DANKBARE NAGESLACHT

Kz. Geheel gelijk aan n°. 210, doch aan de afsnede alleen rechts: J. D. P.(osthumus).

Tin, 35 m.M. Verz. TEYLER. Zie *Revue Belge* 1872, bl. 477.

212. Als voren.

Vz. In het veld: 1572, waaronder de brullende nederlandsche leeuw zijn kluisters verbrekende, daaronder: J. E.(lion.)

Omschrift: · DOOR GODS ZEGEN, ORANJES HULP EN NEDERLANDS EENDRACHT

Kz. In een lauwerkrans:

1872
VRIJHEID
EN
ORDE

Goud, zilver, brons en kompositie, 30 m.M. Verz. Z. Zie *Revue Belge* 1872, pl. XVII n°. 7. *Oranjepenningen* 1290.

Vervaardigd op last der feestkommissie te Amsterdam, die daarvan aan die stad vier exemplaren van elk metaal schonk.

De inschrijvers ter viering van het feest te Amsterdam ontvingen elk een ex. in koper verguld.

Deze penning met oog werd aan rood, wit, blauw lint met oranje strik als draagteeken gebezigd door de Dordrechtsche feestkommissie. (Kat. SMITS v. NIEUWERKERK, blz. 176 n°. 3508'9).

213. Als voren.

Vz. Het links gewend borstbeeld van WILLEM DEN ZWIJGER. Omschrift:

GUILIELMUS PRINCEPS ARAUSIACUS

Het geheel omgeven door een parelrand.

Kz. Onder een strijdbijl en wimpel (gekruist):

INOPINATA
PER
CONTRARIA

waaronder een lauwertak en boogsgewijs:
CAL. APR. MDLXXII — CAL. APR. MDCCCLXXII
alles omgeven door een parelrand.

Brons, 50 m.M., door J. P. M. MENGER. Verz. Z.
Revue Belge 1874, pl. II n°. 17.
Oranjepenningen 1295.

Deze penning werd den Koning door de Utrechtsche feestkommissie in goud aangeboden. (Zie Kat. SMITS VAN NIEUWERKERK, blz. 176 n°. 3497).

214. Als voren.

Vz. De nederlandsche maagd, de speer met de vrijheidsmuts houdende, ontvangt een lauwerkrans van de tegenover haar staande Viktorie, die haar voet op een kanon geplaatst heeft. Naast de maagd de leeuw met de nederlandsche vlag. Naast de Viktorie het wapen van den Briel. Op den achtergrond een driemaster. In de afsnede: S. DE VRIES 'S HAGE.

Omschrift: LAND EN VRIJHEID STEGEN UIT DE WATEREN OMHOOG

Kz. Onder de koninklijke kroon de wapens van Nederland en Oranje, daaronder op een lint: JE MAINTIENDRAI, beneden 1572

Omschrift op matten rand:
HERINNERING · AAN · HET · DERDE · EEUWFEEST · 1 · APRIL · 1872 ✿ BRIELLE ✿

Brons, ook met oog en ring in zilver, 40 m.M. Verz. Z.

Afgebeeld in de *Revue Belge* 1872, pl. XVI n°. 3.
Oranjepenningen 1288.

215. Als voren.

Vz. Het wapen van den Briel, daarachter op een speer de vrijheidshoed, daaronder op een lint: LIBERTATIS PRIMITIAE. In het veld links: $\frac{\text{I APR.}}{1572}$
Omschrift: DE FORTUIN HELPT DEN STOUTE. INNEMING VAN DEN BRIEL DOOR DE WATERGEUZEN.

Kz. Een krijgsman, een opgeheven zwaard in de rechter- en de vrijheidsvaan in de linkerhand houdende, verdrijft de tirannie, voorgesteld onder de gedaante eener vrouw, die het juk laat vallen en een naar den grond gekeerd zwaard houdt. In het verschiet: een schip en de toren van Brielle. In de afsnede: DOOR HET — VRYE NEDERLAND — PLECHTIG HERDACHT — I APR. 1872. Rechts: M C D V J (M. C. DeVRIES Jr.)
Omschrift: TOEN SCHRIKTE DE TYRANNY.
Brons en tin, 33 m.M., Verz. Z.
Afgebeeld: *Revue Belge* 1872, pl. XVI n°. 4.

216. Als voren.

Vz. Het wapen van den Briel, waaronder: A. J. D V. (A. J. DE VRIES te Amsterdam), daaronder op een lint: LIBERTATIS PRIMITIAE. In het veld links:

I APR
1572
I APR
1872

Kz. HERINNERING
AAN DE
INNEMING
VAN DEN BRIEL
DOOR DE
WATERGEUZEN

Tin, met oog, 27 m.M., Verz. Z.

217. Als voren.

Vz. In een zoogenaamden hollandschen tuin, de vrijheidshoed op een speer, omgeven door oranjetakken, tusschen de jaartallen: 1572 1872

Kz. In het veld in een parelcirkel:

I
APRIL
1572.

Omschrift: ⋆DAGERAAD ONZER VRIJHEID.

Brons, 25 m.M., Verz. Z.

Afgebeeld in de *Revue Belge* 1872, pl. XVII n°. 18.

Tijdschrift 1894, blz. 18, als gesneden door J. P. MENGER. *Oranjepenningen* 1291.

Deze penning werd in koperverguld aan de schooljeugd te Brielle vereerd. (Kat. SMITS VAN NIEUWERKERK n°. 3511).

218. Als voren.

Vz. Het rechtsgewend hoofd van Z. M. Koning WILLEM III, daaronder twee boeken waarop men leest: BIBLIA en 1848, en daarnaast 18 72

Omschrift in parelrand: VOOR GOD KONING EN VADERLAND

Kz. Twee vereenigde handen tusschen een dubbelen bedeltasch, daarnaast: 15 72

Omschrift: LEVE DE GEUS ⁘ TOT HET DRAGEN VAN DEN BEEDELZAK.

Zilver, ovaal met oog, van onder en ter zijden drie uitstekende knopjes, 40 bij 36 m.M, Verz. Z. Afgebeeld in de *Revue Belge* 1874, pl. I n°. 13. *Oranjepenningen* 1293.

219. Als voren.

Vz. Het rechtsgewend borstbeeld van WILLEM DEN ZWIJGER.

Omschrift: VADER DES VADERLANDS

Kz. Twee saamgevouwen handen, daarboven 1572 en daaronder 1872.

Omschrift: GETROUW AAN ORANJE TOT DEN DOOD.

Tin draagteeken, 27 bij 23 m.M., Kon. Kab. *Revue Belge* 1874, pl. II n°. 16. *Oranjepenningen* 1294.

220. Als voren.

Vz. Watergeus in de linkerhand een vlag, in de rechter een zwaard, daarboven:

DE WATERGEUS.

Kz. HET WAS
DE LEEUW
UIT JUDAS STAM
DIE IN DEN BRIEL
ZIJN ZETEL NAM.
1572

Lood, 23 m.M., Verz. Z.

221. Als voren, gevierd te Neuzen.

Vz. In het veld:

I APRIL 1572

FEESTELIJK
HERDACHT TE
NEUZEN

I APRIL 1872

Omschrift: ✿ NEDERLANDS ONAFHANKELIJKHEID

Kz. Het gekroonde wapen der gemeente Neuzen.

Omschrift: ★ GEMEENTE NEUZEN · ZEELAND ★ NEDERLAND

Brons, 32 m.M., Verz. TEYLER. Afgebeeld in de *Revue Belge* 1872, pl. XVII n°. 6.

222. Als voren.

Draagteeken, in den vorm van een anker, waarop een medaillon rust, omgeven door een dichtgegespten riem.

Op het anker: boven: DERDE EEUWFEEST 1872
Onder: OP GOD IS MIJN BETROUWEN
PRINS WILLEM VAN ORANJE

Op den riem: DEN EERSTEN DACH VAN APRIL VERLOOS DUC D'ALVA SIJNEN BRIL. In het medaillon een vestingpoort met het wapen van den Briel, op de poort rechts: TIENDE PENNING links: BLOED PLAKAAT, boven de poort twee saamgevouwen handen, aan de polsen waarvan een bedelzak, nap en kalebas zijn bevestigd,

bestraald door een hemellicht, waarin: יהוה

In de afsnede: DIT IS VAN DEN HEERE
GESCHIED

Zilver, 54 bij 31 m.M., Verz. Z.

Werd verkocht in een enveloppe, waarop een vergrootte afbeelding van het draagteeken voorkwam, omgeven door oranje-wit-blauwen rand.

223. Als voren.

Variant, met ingestempelde letters voor de opschriften in het medaillon en klein verschil in de teekening, in verz. W. SNOECK.

224. Als voren.

In het Kon. Huisarchief bevindt zich een groot ex. van dit draagteeken, poort en handen met bedelzak, zilver, verder verguld zilver, groot 100 bij 60 m.M., aan ring.

225. Als voren.

De nederlandsche leeuw rechtop staande, houdt in de beide voorpooten een speer, waarop de vrijheidshoed, waarboven: 1572, onder: 1872.

Omschrift op matten rand:

VOOR VRIJHEID VORST EN VADERLAND

Zilver, ovaal met oog, 35⁵ bij 24 m.M., Verz. Z. ('s-Gravenhaagsche zilverwerkers). *Oranjepenningen* 1296.

226. Als voren.

Vz. Linksgewend borstbeeld van Z. M Koning WILLEM III. Omschrift:

* EN TOVT FIDELLES AV ROY *

1572 — 1872

Kz. Een geharnaste en bloote hand tusschen dubbelen bedelzak. Omschrift:

JVSQVES A PORTER LA BESACE

Geel koper en tin, ovaal met oog en ring, 29 bij 23 m.M., Verz. Z.

227. Als voren.

Als n°. 226, doch met linksgewend borstbeeld van PHILIPS II.

Tin. Verz. H. KUIPERS.

Afgebeeld, *Revue Belge* 1872, pl XVI n°. 1 en 2.

228. Als voren.

Vz. Linksgewend borstbeeld van PHILIPS II. Omschrift: EN TOVT FIDELLES AV ROI ✠
VIVE LE GEVS

Kz. Twee handen tusschen dubbelen bedelzak. Omschrift: JVSQVES A PORTER LA BESACE ✱
1572. 1 APRIL. 1872.

Lood, 26 m.M., Verz. Z.

229. Als voren.

Looden reproduktie van den geuzenpenning, afgebeeld v. LOON, deel I, blz. 85 n°. 3, Verz. Z.

230. Als voren.

Draagteeken.

Watergeus, in de linkerhand de prinse vlag, in de rechter een bijl, met den linkervoet op een kanon.

Lood, hoog 42 m.M., Verz. Z.

(Werd gedragen op oranje strik).

Id. in zilver op oranje, wit, blauwen strik. Verz. W. SNOECK.

231. Als voren.

Zilveren draagteeken, aanziend borstbeeld van een Watergeus op oranje roset.

Hoog 18 m.M., Verz. W. SNOECK.

232. Als voren.

Naar links zeilend schip, op den romp staat:

1572 — 1872

Omgeven door een lauwer- en eiketak.

Zilver draagteeken op oranjelint, hoog 28 m.M., Verz. W. SNOECK.

('s-Gravenhaagsche zilverwerkers).

233. Als voren.

Vz. Het linksgewende borstbeeld van Prins WILLEM I. Boven ter zijden: P. V. O. 1572

Kz. DE
OVERWINNING
DER
WATERGEUZEN
BRIELLE
1572

Lood, 23 m.M., Verz. Z.

234. Als voren.

Vz. Staande ridder met opgeheven degen in de linker, en oorkonde in de rechterhand, (voorstellende Prins WILLEM I). Boven ter zijden: P. V. O. 1572

Kz. Geheel gelijk den voorgaanden.

Lood, 23 m.M., Verz. Z.

Volgens mededeeling van den heer F. DE LANGE, te Alkmaar vervaardigd, ter gelegenheid der Aprilfeesten aldaar.

235. Als voren.

Linksgewend borstbeeld van Prins WILLEM I, daaronder: W. V. O.

BRIELLE

1872

't Geheel in lauwerkrans, met vierkant oog. Hoog 35, breed 30 m.M., Kon. kab., *Oranjepenningen* 1297.

236. Als voren.

Twee door een kroon gedekte schilden, waarop: ORANJE en: 1572

BOVEN 1872

Zilver, eenzijdig draagteeken, breed 25, hoog 18 m.M., Kon. kab. *Oranjepenningen* 1298.

De nederlandsche zeeschuimers, die kaperbrieven van prins WILLEM VAN ORANJE hadden verkregen, werden weldra zoo groot in aantal, en schonden het volkenrecht zoo in het oog loopend, dat koningin ELIZABETH van Engeland, die aanvankelijk hunne brieven erkend had, hun hare bescherming moest onttrekken. Einde Maart 1572 liep een vloot van 28 schepen, onder graaf LUMEY VAN DER MARCK, de engelsche havens uit, om zich van Enkhuizen meester te maken. Door tegenwind zeilde de vloot echter naar Voorne en nam met behulp van den veerman KOPPESTOK, op den 1^{en} April 1572, de versterkte haven Brielle, die van toen af aan hun zetel werd, waar ze hun buit heenbrachten en van waaruit ze zich van de versterkte plaatsen Enkhuizen en Vlissingen meester maakten.

Wordt vervolgd.

Penningen aanwezig op de geschiedkundige tentoonstelling van het Nederlandsche Zeewezen.

Wij wenschen naar aanleiding van enkele penningen, die onlangs in den Haag te zien waren op de geschiedkundige tentoonstelling van het Nederlandsche zeewezen, een paar opmerkingen te maken. Wij hopen de stukken te beschouwen in verband met de daar mede geëxposeerde prenten en schilderijen, daar het ons zoo belangrijk voorkomt om eens na te gaan het verband tusschen beide categoriën kunstvoorwerpen en te vragen, in hoever de stempelsnijders zich inspireerden op de in beeld bestaande voorstellingen.

Ons onderzoek zal tweeledig zijn en wel zich in de eerste plaats bepalen tot de beschouwing der penningen en onderscheidingsteekens, voorkomende op de portretten der vlootvoog-

den, in de tweede plaats zullen wij nagaan de voorstellingen der zeegevechten op prent en penning.

I.

Wanneer men de portretten van eenen TROMP, DE RUYTER, EVERTSZEN, VAN DER ZAEN en VLUGH ziet, wordt de aandacht terstond getrokken door de penningen, die aan zware gouden ketenen om den hals hangen of aan breede bandelieren bevestigd zijn, de matrozen wisten het reeds wat het loon was voor een kloekmoedige daad of beleidvol teneinde gebrachten tocht.

„Wil je nu vechten, dan krijg je tot loon
„Een penning of keten van goud, heel schoon!"

Zoo luidt het aardige matrozenliedje. Wanneer men in de tentoonstellingszalen rondliep zag men ze daar prijken de eereteekenen en penningen op de geschilderde portretten of de prenten, en in de DE RUYTER-vitrine en de penningkast kon men de oorspronkelijke stukken zien liggen en hangen, in gouden pracht verkondigende den roem der Nederlandsche zeehelden.

Terloops zij geconstateerd, dat wij bepaalde ridderorden, als de ST. MICHAEL, de ST. GEORGE, de WASA, buiten beschouwing laten.

Wanneer wij nu uit dit oogpunt de portretten bezien, vinden wij in de eerste plaats

de kloeke beeltenis van ADRIAEN WILLEMSE, die zich in de eerste periode van den tachtigjarigen oorlog verdienstelijk gemaakt heeft. Op een copie naar een schilderij (1596) 1) zien wij hem prijken met den penning, geslagen op het ontzet van Leiden (VAN LOON I 194).

Daarna ontmoeten wij een schilderij met het portret van JOCHEM SWARTENHONDT (1420). SWARTENHONDT onderscheidde zich in verschillende zeegevechten o.a. in den slag bij Gibraltar; op dit portret draagt hij den penning door BIJLAERT vervaardigd op de in Indië behaalde overwinningen. Uit dit feit mag men de gevolgtrekking maken, dat deze schilderij niet vóór 1624 geschilderd is, want dat jaar draagt de penning.

Wij komen nu tot den grooten PIETER PIETERSZN. HEYN, wiens forsche figuur op verschillende portretten te bewonderen was op de tentoonstelling. Op de verschillende beeltenissen draagt hij andere penningen en onderscheidingsteekenen. Zoo zien wij hem op de portretten (1107 en 1109) met een penning, dien wij hieronder afbeelden èn zooals hij daar voorkomt èn zooals wij hem vinden op een niet geëxposeerde zeldzame plaat (VAN SOMEREN 2356).

1) De tusschen haakjes geplaatste cijfers verwijzen naar het nummer van den catalogus der tentoonstelling.

I
fragment
penning
v. Loon II 50.1.

op 1107—1109.

II
copie
penning
v. Loon II. 50.1

van Someren 2356* 1).

Het is niet twijfelachtig of dit is de penning geslagen bij de hernieuwing van het drievoudig verbond tusschen Engeland, Frankrijk en de Staten (van Loon II. 50.1). Hoe het komt, dat in 1629, (want op dat jaar is de prent gedateerd), Piet Heyn draagt een penning in 1609 geslagen, is niet recht duidelijk. Er is nog een vraag: op de prent zien wij een ovaal, terwijl toch de penning rond is; moeten wij nu veronderstellen, dat er inderdaad een ovaal draagteeken bestaan heeft met de wapenschilden der verbonden Staten? Deze vraag moet

1) Met welwillende toestemming van den heer van Gijn te Dordrecht, den gelukkigen bezitter van schier al de door ons besproken prenten, nageteekend door den heer van Gemund.

beslist ontkennend beantwoord worden, en reeds nu wijzen wij er op dat de schilders met groote phantaisie en onnauwkeurigheid de medailles naschilderen.

't Is nog de aandacht waard, dat op den penning het opschrift luidt: „A DOMINO FACTVM EST ISTVD" met roosvormige ornamenten tusschen de woorden. Op het fragment, dat wij weergaven lezen wij: A DOMIN — EST ISTVD, met kruisjes tusschen de woorden; op de prent die wij uit VAN SOMEREN citeerden; „A DOMINVS EST ISTVD" — 't Is toch niet aan te nemen, dat er een draagteeken zou bestaan hebben met zulk een onjuist latijn.

Een tweede groep penningen, gedragen door PIET HEYN, vertoont een schip met volle zeilen (o. a. 1108). Het is daar zeer onduidelijk aangegeven en kan geen punt van studie opleveren; wij vinden echter hetzelfde schip duidelijker op een portret van JOHANN EVERTSZEN en een van JOOS BANCKERS (897). Wij zien ook een zeer duidelijke voorstelling van een soortgelijken penning met schip op een portret van PIETER DE BITTER (928). 't Is moeilijk onder de penningen met zekerheid een stuk aan te wijzen, dat daarmeê overeenkomt. Wij zouden geneigd zijn te denken aan den bekenden penning van POOL op den vrede van Breda (VAN LOON II 559.1) of op de gegraveerde medaille, die aan

den vader van JOHANNES DE HERTOG is vereerd (VAN LOON III 457).

De mogelijkheid is niet uitgesloten, dat die penning inderdaad niet bestaan heeft, maar dat de schilder of teekenaar aldus den persoon, dien hij afbeeldde, wilde kenmerken als een vlootvoogd.

Een der andere penningen, waarmee wij PIET HEYN zien, is een medaille met den kop van eenen stadhouder. Bekend is het, dat PIET HEYN van FREDERIK HENDRIK eenen gouden penning kreeg, dien wij hieronder afbeelden. 1)

De voorzijde vertoont in krans het wapen der Oranje's, de keerzijde draagt de spreuk:

1) Naar eene door den heer BIJTEL te Leiden vervaardigde teekening. De heer BEELAERTS was zoo welwillend daarvoor zijn kostbaar stuk tijdelijk af te staan.

Je Maintiendray ook in krans. Wij vinden in WAGENAAR'S XI^de^ deel, p. 68, een portret van den zeeheld met dezen penning gesierd. Dit hoogst belangrijke stuk is thans in het bezit van den heer Jhr. MR. F. BEELAERTS VAN BLOKLAND te den Haag, in 1816 werd het aangetroffen in den boedel van den heer VAN OUDENAARDEN, een der laatste verwanten van PIET HEYN. In 1848 kwam het onder den hamer in het Huis met de Hoofden te Amsterdam en werd toen door den heer KNEPPELHOUT gekocht; met diens collectie kwam het ten slotte in de verzameling van den vader des tegenwoordigen bezitters.

Met deze mededeelingen wordt antwoord gegeven op eene door DIRKS bij n°. 931 van het *Repertorium* I gestelde vraag. DIRKS noemt twee gouden penningen, die aan PIET HEYN zouden vereerd zijn en waarvan een zou verkocht zijn te Amsterdam en een zich bevinden zou in de verzameling van den heer KNEPPELHOUT, dit was dus klaarblijkelijk een en hetzelfde stuk.

Moet men nu uit de schilderijen en prenten opmaken, dat de gelukkige veroveraar van de zilvervloot ook een penning gekregen heeft met een borstbeeld van een der stadhouders, zoo ja, welke penning is daarmeê bedoeld? Op een portret van PIET HEYN (1104) vinden

wij zulk een stuk afgebeeld en ook op beeltenissen van MAARTEN HARPERTSZEN TROMP (1471, 1475, 1487). Nu is er op het Haagsche Penningkabinet een gouden gegraveerde penning, die opgenomen is onder de *Oranjepenningen* als N°. 217 (afgebeeld aldaar pl. III). De voorzijde vertoont het naar voren gewende borstbeeld van den stadhouder FREDERIK HENDRIK met harnas en breeden kraag, onderaan, in een cartouche „Patriaeque Patrique" Aan de keerzijde op een cartouche een leeuw met twee ankers en A.-A. Zouden wij nu de penningen op de portretten en dit stuk moeten vereenzelvigen? en zou het dus hebben kunnen toebehoord aan PIET HEYN of TROMP? De afbeelding op het portret n°. 1104 is niet bemoedigend om de juistheid van deze onderstelling te bewijzen, de vorm is rond en duidelijk zijn de sporen van eene inscriptie te zien; op het portret van TROMP is het draagteeken ovaal, maar ook daar zijn de details te onduidelijk om een zekere conclusie mogelijk te maken.

Voordat wij PIET HEYN verlaten verdient nog een penning onze zeer bizondere aandacht. Wij doen dit stuk hieronder afbeelden, 1) hoewel het voorkomt bij VAN LOON II. 186; de details zijn echter afwijkend.

1) Naar een teekening van den heer BIJTEL.

Penning VAN LOON II 186.

't Is belangrijk om dit stuk eens te vergelijken met de bij van SOMEREN onder n°. 2356* afgebeelde prent (1108), wij deden haar reproduceeren op onze plaat I. [1])

Op penning en prent zien wij de zelfde voorstellingen; wat een geheel is op de laatste werd op de medaille verdeeld over voor- en keerzijde. Tot in de kleinste details komen gelaatstrekken, houding, kleeding en wapen (een enterpiek) overeen. Op de prent zien wij bovenaan weergegeven een gezicht op de Baya de Matanca en onderaan een gezicht op de Baya de Los Todos en er omheen de emblemata der schepen, die PIET HEYN's

1) Onze platen I en IV zijn met toestemming van den heer VAN GIJN gephotografeerd.

vloot uitmaakten. Op den penning zien wij aan de keerzijde volgens VAN LOON's beschrijving: „Des Lt. admiraalsschip tusschen de „twee Oost-Indische schepen op de *Vlaamsche „kust*, omhooge wordt het overige van de „vloote en in den rand eenige schilden waar„schijnlijk van zulke schepen als hem op dezen „tocht verzeld hebben gezien". De prent leert ons dat die verklaring onjuist is. De kust waarvoor de schepen liggen is niet die van Vlaanderen, maar van de baai van Todos, dit wordt nog bevestigd door een andere prent (212), waar de zelfde kust is afgebeeld, bovenaan zien wij de baai van Matanca.

Wat nu de scheepsaanwijzingen aangaat, vinden wij eenig verschil tusschen plaat en penning.

Wij geven hieronder de volgorde, zooals ze op beide vermeld worden.

a. op de prent:	b. op den penning:
Holland, Gelderland.	Amsterdam.
Amsterdam.	Leeuw.
Roode en witte leeuw.	Leeuw.
? en Postpert.	Griffioen.
Goude en swarte leeuw.	Ooyevaar.
De Griffioen, Monnikkendam.	Valk.
Haarlem, Dordrecht.	Neptunus.
De Hollandsche Tuyn.	Provincie Utrecht.
Prov. Utrecht, Stad Utrecht.	Leeuw in den Tuyn.

Neptunus en Neptunus.
De goude Son, De vergulde valk.
De Rijger, De Ooyevaar.

De op het Penningkabinet aanwezige exemplaren in zilver en koper wijken in details af van den bij van Loon weergegeven penning; o. a. staat daar op de voorzijde A D en is de teekening b. v. van het wapen der provincie Utrecht anders.

Dirks constateert trouwens (*Repertorium* I, n°. 935), dat er afwijkende exemplaren bestaan. Wat het verschil aangaat in het aantal der wapenschilden, dit is uit zuiver practische redenen te verklaren, aan den vervaardiger van den penning ontbrak de ruimte om een zoo groot aantal scheepsemblemata als op de prent weer te geven. De overeenkomst gaat zelf zóóver, dat de opschriften gelijkluidend zijn, op beiden staat „afbeeldinge van den vermaerden heldt Pieter Pietersz Heyn."

Nu is het merkwaardig, dat de prent van de hand van C. de Pas is en dat de medaille gegoten en gegraveerd en opgewerkt is, 't vermoeden ligt nu voor de hand, dat de penning het werk is van denzelfden kunstenaar. 't Graveeren van medailles en het maken van prenten is eng aan elkander verwant, wat de techniek aangaat, wij herinneren slechts aan Simon van de Passe, die en

penningen (*o. a. Oranjepenningen* 156) en prenten vervaardigde.

Ten slotte nog eene opmerking. VAN LOON l. c. en DIRKS l. c. nemen aan, dat deze penning geslagen is bij gelegenheid van den dood van PIET HEYN, maar het bezien der onderdeelen en ook het opschrift op de prent „Goudt voor Silver" doen ons gelooven, dat de penning vervaardigd is na de verovering der zilvervloot.

Wanneer wij thans PIET HEYN verlaten, komen wij tot HENDRIK CORNELIS LONCQ, die ook deelnam aan het feit, dat wij zooeven bespraken: op de tentoonstelling was een schitterend portret van dezen vlootvoogd door HONDIUS naar MIJTENS, (1195); op dit portret komt een eigenaardige medaille voor, die een merkwaardig licht werpt op de wijze, waarop de schilders omsprongen met de penningen.

Wij geven hiernevens er eene afbeelding van. 1)

1) Naar eene teekening van den heer VAN GEMUND.

Dit is eene zeer duidelijke nabootsing van den penning, dien wij bij VAN LOON II 173-3 afgebeeld vinden, maar de copie is zeer weinig nauwkeurig.

De plaatsing der schepen is anders en vooral de wijze, waarop de opschriften behandeld zijn, is curieus. Midden in het veld staat „1628 MATANCA 8 Sept." Op den penning staat het volgende opschrift:

NON FERRO TANTUM HISPANUS QUANTUM VALET AURO, AURUM AUFER FERRO NON SUPERABIT IBER, op de prent staat om het draagteeken dezelfde inscriptie, maar in het veld de woorden: BIT YBER, het laatste deel dus van het opschrift van den penning. Nu rijst weder de vraag: moeten wij onderstellen, dat inderdaad een draagteeken bestaan heeft in den ovalen vorm, zooals wij dien zien op de prent, of is het eene slordig weergegeven reproductie van bovengenoemden penning? Wij gelooven het laatste, want het is niet aan te nemen, dat op zulk een kinderachtige wijze het opschrift zou afgekort zijn, de schilder had geen plaats voor al de woorden en plaatste nu gemakshalve maar een deel in het veld, terwijl hij de woorden 1628 MATANCA 8 Sept er opzette om de voorstelling te verklaren, wat op den penning het lange opschrift aan de keerzijde doet.

De portretten van TROMP leeren ons niet veel voor deze onderzoeking, wij spraken reeds over de portretten met de penningen waarop de beeltenissen van eenen stadhouder voorkomen, op (1483) draagt TROMP een ovalen penning met zijn geslachtswapen. Wij herinneren er aan dat ook op eenen penning (van LOON II 376) dit voorkomt, het is daar echter op een geheel andere wijze geplaatst en er is geen verband tusschen penning en prent.

Wanneer wij nu tot DE RUYTER komen en zijn mede-vlootvoogden, dan vraagt het eerst de aandacht eene serie onderscheidingsteekenen, waarvan wij een exemplaar deden afbeelden op onze plaat II. Op de voorzijde staat op een cartouche de Nederlandsche leeuw met zwaard en pijlbundel, aan de keerzijde de leeuw in den tuin met twee ankers en de letters *AA* of AA, soms is er een jaartal ingegraveerd.

Op de expositie waren vier exemplaren:

1. van de RUYTER 60 × 55 m. M. (uit het Rijksmuseum).
2. van VAN DER ZAEN 72 × 62 m.M. met het jaartal 1661.
3. „ „ „ „ 72 × 60 m.M. met het jaartal 1663 (afgebeeld).
4. „ „ „ „ 68 × 53 m.M. zonder jaartal.

Deze fraaie gouden eereteekenen behooren aan het Vaderlandsch Fonds tot aanmoediging van 's Land's zeedienst, men kon er een afgebeeld zien op het schitterende door VAN DER HELST geschilderde portret van VAN DER ZAEN en zijne vrouw (1622). — Op een prent waar TROMP en WITTE CORNELISZ. DE WITH op voorkomen (1486) is het onderscheidingsteeken van TROMP niet te herkennen, wel dat van DE WITH; dit moet geweest zijn een der bovengenoemde decoratiën. —

Wij zagen het nog verder op een portret van WITTE CORNELIS DE WITH (1599), op een van PIET HEYN (1104) en op een van eenen onbekenden vlootvoogd.

Van DE RUYTER leeren wij verder in deze materie weinig, op een portret zien wij een onderscheidingsteeken met den kop van LODEWIJK XIV, dat veel overeenkomst vertoont met de medaille, die zich in TEYLER's Penningkabinet bevindt, (afgebeeld in den *Catalogus* V. 1.), maar hier zien wij weder, dat de vorm ovaal is geschilderd, terwijl de medaille rond is.

Op het portret van VLUGH (1537) vinden wij de afbeelding van den thans in het Haagsche Penningkabinet berustenden penning, hem geschonken „voor het fameus exploot op de rivieren voor Londen en Rochester." (DIRKS 1484 1).

Pro memoria vermelden wij, dat op veel

ZOUTMAN-portretten voorkomt de penning die thans een der schatten van het Haagsch Gemeentemuseum vormt. (*Verv.* VAN LOON 566). Vóórdat wij deze opmerkingen eindigen zij nog meegedeeld, dat wij in een der volgende nummers van dit tijdschrift een tweetal onderscheidingsteekenen bespreken zullen, waarover wij thans nog een en ander moeten nagaan.

Wij geven ten slotte een wel bij DIRKS kort vermelden penning, die echter nog onuitgegeven is.

In 1753 wist MAERTEN HARINGMAN, een wakkere zeekapitein, veilig een retourvloot uit Indië binnen te brengen. Hem werd daarvoor een gouden penning vereerd, die thans in het bezit is van den heer M. C. J. PIEPERS te 's Gravenhage. — De voorzijde, die wij op onze plaat III doen afbeelden, vertoont een met volle zeilen varend schip met omschrift: SOCIETAS INDIAE ORIENTALIS FOEDERATI PROVINCIAR.

De keerzijde draagt de volgende gegraveerde inscriptie:

Alzoo
MAERTEN HARINGMAN
als Commandeur de Retourvloot
in den jaere 1753 in deze landen
behouden en in goede ordre heeft
overgebragt is hem door de

Vergaderinge van Seventienen
de Generaal Nederlandsche G'Octroi
eerde Oost-Indische Maatschappij
Representeerende in Erkentenisse
van dien deez ketting
en Medaille vereerd.

Om dit opschrift zijn geplaatst twee zeegoden, terwijl boven en onder zich bevinden de emblemata van scheepvaart en handel.

II.

Thans willen wij medailles en prenten in hun onderling verband beschouwen, van een ander standpunt uit, en trachten na te gaan welke overeenkomst of verschil er bestaat in de voorstellingen, die ze weergeven.

Uit den aard der zaak heeft zich na een zee- of landgevecht een bepaalde voorstelling gevestigd hoe de actie toegegaan is, op prenten en penningen vindt men dit dan min of meer getrouw weergegeven.

Wanneer wij den loop der geschiedenis volgen, dan vinden wij vooreerst in 1588 de Armada. Bij VAN LOON I, 390, zien wij eenen penning, waarop aan de voorzijde twee schepen met groote kracht op een rots stooten, het omschrift prijst Gods almacht: nu is er een historie-prent, die ook dit heugelijke feit verheerlijkt (65) (MULLER 977), daar zien wij op den voorgrond twee schepen, die met groote

kracht op elkander invaren; ze zijn op penning en prent geheel op dezelfde wijze geplaatst, alleen vinden wij op de medaille de symbolische rots, die niet voorkomt op de prent, maar merkwaardig is het, dat juist op de plaats waar de rots afgebeeld is, zeer dikke rookwolken zijn aangegeven, 't komt ons dus waarschijnlijk voor, dat de stempelsnijder zich op de plaat geïnspireerd heeft, maar ter wille van de symboliek van God's Almacht de rookwolken door de rots vervangen heeft.

Een ander voorbeeld van dit verband levert ons de penning op de overwinning der Nederlandsche schepen over de Spanjaarden op 3 October 1602, toen zes Spaansche galjoten werden vermeesterd op de Vlaamsche kust. Aan de keerzijde ziet men in vogelvlucht een stuk der kusten van Frankrijk, Engeland en de Nederlanden met naamaanwijzingen van Angli-Calis Fra, Grevel, Oostende, Scouwen, enz. Nu is er een prent (141) (MULLER 1190 B *Suppl.*), die dezelfde gebeurtenis verheerlijkt en groote overeenkomst met de voorstellingen der medaille vertoont, wij zien er geheel dezelfde opvatting van het terrein, dezelfde dispositie der schepen, alleen vormt op de prent de kustlijn met Calis-Oostende de basis, terwijl ze op den penning terzijde geplaatst is.

Bij VAN LOON II, 30, is afgebeeld een medaille

geslagen ter herinnering aan den slag bij Gibraltar en den dood van HEEMSKERK. Ter zijde strekt zich de stad Gibraltar uit met huizen, kerken, wallen en een versterkt havenhoofd, dat in zee uitsteekt, terwijl de beide vloten, in een halve maan gebogen, tegenover elkander liggen, in het midden wordt er heftig gestreden, terwijl de forten van de kust af krachtig schieten, de achtergrond boven in het veld wordt gevormd door de de stad omgevende bergen. Ook hier weder ontmoeten penning en prent elkander, er is een prent (171) (MULLER 413), waar men op geheel dezelfde wijze de actie en de omgeving aan den wal ziet weergegeven, de huizen, de bergen, het havenhoofd, alles is op beiden geheel gelijk, alleen in de ligging der schepen is eenig verschil.

Op de prent is een brandend schip, dat op den penning ontbreekt, op de prent ligt ook een grooter aantal schepen vóór het havenhoofd, doch is de overeenkomst zóó groot, dat men met gerustheid concludeeren mag, dat de stempelsnijder zich op de prent inspireerde.

Van de penningen van VAN LOON II, 173, die de verovering van de Zilvervloot herdenken, geeft alleen de tweede aanleiding tot vergelijking met de prenten. Aan de keerzijde der aldaar afgebeelde medaille ligt, boven een lang latijnsch opschrift, een deel der schepen in de

baai, een ander deel er voor; op een prent (238) (MULLER 1593 a.) vinden wij hetzelfde.

Thans komen wij tot een prent, die ons inziens veel invloed op de vervaardigers van medailles gehad heeft. Het is eene anonyme gravure naar A. VERWER met adres van CORNELIS DANKERTSZ (292) (Onze plaat IV). Voorgesteld wordt de zoo roemrijke slag bij Duins. Er staat daarop een breed beeld van eenen heftig woedenden zeestrijd. Wij zien verschillende motieven: vooreerst aan de linkerzijde twee schietende schepen, die dicht naast elkander liggen; wij vinden deze voorstelling het getrouwst terug op de penningen, die MARTEN HARPERTSZ. TROMP'S heldhaftigen dood herdenken. (VAN LOON II, 376. 3-4). In den slag bij Duins zijn het Spaansche en Nederlandsche schepen, die samen strijden, op den penning natuurlijk Engelsche en Nederlandsche schepen.

Een tweede motief vinden wij verderop, daar liggen eenigszins dichter bij de kust twee vechtende schepen in schuine richting naast elkander, terwijl meer op den voorgrond een schip in den grond geboord op zijde ligt, reeds voor een groot deel door de golven bedekt, dit is een der meest populaire voorstellingen op de stukken, die den slag bij Duins herdenken (VAN LOON II. 252 1-2), op die, welke den dood van TROMP memoreeren (VAN LOON II, 376 1-2),

en op eene medaille ter eere van DE RUYTER (VAN LOON II. 549 1-2); naarmate het eenen oorlog tusschen Nederlanders en Spanjaarden of Engelschen geldt is het stukgeschoten schip een Engelschman of Spanjaard. Typisch is het, dat op de beroemde BLAKE-medaille (VAN LOON II, 378) ook hetzelfde motief voorkomt, uit den aard der zaak is op dezen penning, die aan de zegevierende Engelsche admiralen vereerd werd, het platgeschoten vaartuig van Nederlandschen oorsprong, op de afbeelding bij VAN LOON is dit niet duidelijk te zien, maar op de medaille zelf is op den steven van het schip duidelijk de Nederlandsche leeuw te onderkennen.

Een derde motief is het meer naar rechts geplaatste brandende vaartuig, wij vinden dit terug op den penning, die VAN LOON meent, dat geslagen is op den dood van DE RUYTER. Wij gelooven te mogen vaststellen, dat zich langzamerhand vormde een soort type-zeeslag. Wanneer de tijding van de eene of andere op zee behaalde overwinning in den lande doordrong en een LOOFF of een POOL zich geroepen voelden om de glorieuse gebeurtenis te herdenken of den zeeheld „in zilver te doen leven", dan werd een der traditioneel geworden voorstellingen in het metaal gebracht, hetzij de twee naast elkander liggende strijdende schepen, 't zij het platgeschoten vaartuig enz.

Wij meenen ook te mogen veronderstellen, dat de zooeven besproken plaat met den slag van Duins het voorbeeld geworden is, dat bij voorkeur nagevolgd werd. Men moet echter eene opmerking daarbij niet uit het oog verliezen, dat de maker van de medaille namelijk aan andere, meer beperkende, eischen gebonden was dan de graveur, die de prenten vervaardigde, de eerste had minder plaats en moest dus de voorstellingen dichter op elkander brengen.

Er zijn echter ook in dezen tijd nog enkele penningen, die meer een eigen bizonder karakter dragen en een bepaald feit juist pogen weêr te geven. Zoo b.v. op den slag in de Sont (VAN LOON II, 445 1-2). Ook daar is een opmerkelijk groote overeenkomst met een prent te constateeren. — Op den penning zien wij twee schepen in strijd, op den voorgrond een wrak, andere schepen liggen meer naar achteren en het slot Kroonenburg sluit den achtergrond af, op de prent (394) zien wij geheel de zelfde wijze van voorstelling met enkele afwijkingen in de ligging der schepen.

Ten slotte noemen wij nog den mislukten aanval der Engelschen op een retourvloot in de haven van Bergen (VAN LOON II 531. 1). Ook daar gaan prent (461) en penning samen. Geheel op dezelfde wijze zijn weergegeven de huizen omringd door de palisadeeringen, de

stad op den achtergrond en de twee strijdende vloten in het midden.

Wanneer wij nu uit deze korte opmerkingen eene gevolgtrekking willen maken, kunnen wij ten slotte vaststellen, dat er niet te loochenen verband bestaat tusschen de penningen en prenten; dat in hoofdzaak de kunstenaars, die penningen maakten, de voorstellingen van de prenten navolgden, hoewel de kleinere oppervlakten der medaille hen soms tot afwijkingen dwong, dat er zich in den loop der 17de eeuw gevormd heeft eene traditioneele voorstelling van een zeegevecht, misschien berustende op de prent, waarop de slag bij Duins is afgebeeld.

Den Haag,
Januari 1901. H. J. DE DOMPIERE DE CHAUFEPIÉ.

Iets over de Spaansche pesos [1]) of piasters met ingestempeld borstbeeld van den Engelschen Koning GEORGE III.

Onder de munten, die op 't laatst der 18de en in 't begin der 19de eeuw in vele landen het burgerrecht verkregen, kan men de pesos van Spanje rekenen.

In Engeland vooral hebben deze stukken een grooten rol gespeeld, maar ook in ons land trof men er vele aan.

Bij het doorloopen, onlangs, van oude katalogussen van G. THEOD. BOM EN ZOON, viel mijn oog herhaalde malen op aanteekeningen als volgt: „Piaster van KAREL IV van Spanje. „Ingestempeld met borstbeeld van GEORGE II „(sic.) Heeft gediend in 1799 tot betaling der

1) Peso duro is de officieele spaansche, piaster of piastra de italiaansche naam dezer geldstukken; in ons land kent men ze onder den naam van „Spaansche matten".

„in Noord-Holland gezonden troepen." (Zie o. a. *Kat. maart* 1866 nos. 548-550).

MAILLIET in zijn *Catalogue descriptif des monnaies obsidionales et de nécessité*, noemt deze peso: „monnaie ayant servi à payer les troupes envoyées dans la Hollande septentrionale en 1799," maar plaatst er een vraagteeken bij.

HAWKINS 1) vermeldt deze gestempelde munten eerst op het jaar 1803 en zegt er verder niet veel van.

Daar de vervaardigers onzer hedendaagsche muntkatalogussen steeds voortgaan, 2) de stempeling met bovengenoemd feit in verband te brengen, wenschte ik meer van de zaak te weten, en nam ik RUDING 3) (het standaardwerk voor de geschiedenis van het engelsche muntwezen) ter hand.

Ziehier aanleiding en toedracht der zaak.

---

1) HAWKINS, *The silver coins of England*, 1887, pag. 412: To supply the deficiency of currency, in the year 1803 the extraordinary expedient was resorted to of issuing spanish dollars stamped with the head of GEORGE III by a mark similar to that used by the Goldsmith's Hall in stamping silver plate.

2) Zie o. a. *Kat.* J. SCHULMAN XII no. 280 en XXXVII no. 998.

3) RUDING, *Annals of the Coinage of Great Britain*, 3d edition.

4) Dit artikel was reeds geschreven vóór het verschijnen van MAHERLY PHILLIPS „*The token money of the Bank of England* 1797–1816," *London* 1900, waaruit ik evenwel nog eenige merkwaardige mededeelingen heb kunnen overnemen.

Toen GEORGE III in 1760 de regeering aanvaardde, vond hij het muntwezen in groote wanorde. De zilvermunt vooral was tot zeer laag gehalte gedaald, daarbij zoo schaarsch mogelijk. Papieren geld daarentegen overstroomde het land; daarbij kwam, dat de bevolking niet veel vertrouwen in dat bankpapier stelde, zeker omdat het zoo moeilijk ging, het tegen klinkend metaal ingewisseld te krijgen. Wie dan ook gemunt geld in zijn bezit had, bewaarde het zorgvuldig, wat tengevolge had, dat het niet in omloop kwam. Een andere oorzaak kwam in volgende jaren dezen toestand nog verergeren. De fransche papieren assignaten namelijk, die ook in ons land zooveel schrik en ontsteltenis hebben teweeg gebracht, deden in Engeland niet minder hun treurigen invloed gelden. De zilvervoorraad verminderde voortdurend, een toestand, die er niet op verbeterde, toen in 1792 2·909·000 oncen zilver aan papieren assignaten werden ingewisseld en naar Frankrijk uitgevoerd. Die zilveruitvoer zal in de eerstvolgende jaren wel niet geheel hebben opgehouden en moet in 1797 haar maximum hebben bereikt, toen de toestand inderdaad onhoudbaar werd. GEORGE III verzon toen het vernuftige plan, spaansche dollars (pesos) in zijn land gangbaar te stellen. Nu zal men allicht vragen, waarom juist spaan-

sche munten hiervoor uitgekozen; het antwoord op deze vraag vinden we bij MABERLY PHILLIPS 1) vermeld. De engelsche regeering namelijk had herhaalde malen spaansche schepen veroverd en de toen buit gemaakte dollars zorgvuldig bewaard. Zelfs nog in 1804 werd op een dergelijk schip beslag gelegd, waarvan de waarde op 3.000.000 dollars werd geschat.

Om aan deze veroverde stukken een schijntje nationale kleur te geven, liet koning GEORGE ze met zijn borstbeeld stempelen. Hij koos daarvoor het kleine ovale stempeltje, dat gebruikt werd om zilver te waarborgen: „coun- „termarked upon the neck of the bust with the „mark of the king's head, used at Goldsmith's „hall, for distinguishing the plate of the kingdom", zooals de ordonnantie daaromtrent luidde. Het bevel tot deze stempeling was in maart 1797 gegeven; in den loop van dat jaar werden 2.325.099 dergelijke dollars in omloop gebracht tegen den koers van 4 s. 9 pence, bedragende te samen de som van 552,211 £ 0 s. 3 d. 2) Alle zijn in den Tower gestempeld.

Het eerste plan der regeering was de dollars voor 4 s. 6 p. uittegeven, maar het volk

---

1) Blz. 9.

2) Account delivered from the Bank, June 13, 1816.

kwam te weten, dat de zilverwaarde dier stukken 4 s. 8 p. bedroeg, zoodat het voor de hand lag, dat na de verschijning de meeste dollars naar den smeltkroes zouden gaan. De regeering haastte zich dus op haar besluit terug te komen; den 9 maart 1797 verkondigde een nieuw plakaat, dat zij koers zouden hebben voor 4 s. 9 pence. (1)

Hieronder de dollar met het ovale stempeltje gemerkt.

Verz. koper, gewicht 27 w. Mijne verzameling.

Dat het verschijnen van een dergelijke ongewone munt, alhoewel gretig door de bevolking ontvangen, spoedig den spotlust van enkelen zou uitlokken, is gemakkelijk na te gaan. Onder de opmerkingen, die over den met GEORGE'S borstbeeld gestempelden dollar in druk verschenen, is de volgende van „City wag" wel het aardigste:

---

1) MABERLY PHILLIPS, blz. 9.

„The Bank, to make their Spanish dollar pass,
Stamped the head of a fool on the head of an ass". 1)

Reeds in september daaraanvolgende zag men het verkeerde van deze dollaruitgifte in. Het miniatuurstempeltje, 6 m.M. hoog, was zoo gemakkelijk na te bootsen, dat het een wonder zou zijn geweest, indien oneerlijken daar niet van hadden geprofiteerd. Ongestempelde dollars kon men gemakkelijk verkrijgen voor 4 s. 8 p. en daar in Engeland de koers 4 s. 9 p. bedroeg, werd, door het kleine stempeltje er op te plaatsen, op ieder stuk een stuiver verdiend.

Ofschoon niet officiëel aangekondigd, schijnen halve, kwart en achtste dollars eveneens in 1797 en later gestempeld te zijn.

Om het vervalschen van het kleine stempeltje tegen te gaan, vatte de administratie van de Bank van Engeland het plan op, het bedrag der uitgegeven dollars door goud te vervangen en de eerste intewisselen. Van 2 tot 31 oktober 1797 werd men daartoe in de gelegenheid gesteld; na dien tijd, zouden „such dollars be no longer current at the Bank."

Maar we zullen zien, dat dit laatste niet zoo'n vaart zou nemen. De Bank, bevreesd voor

1) Loc. cit. blz. 10.

grooten aanloop van menschen, gaf kennis, dat niet minder dan 20 dollars tegelijk ter inwisseling mochten worden aangeboden, tegelijkertijd een beroep doende op bankiers en winkeliers, om van de armere bevolking de afzonderlijke stukken aan te nemen.

Tot zoover nu ging alles goed, maar toen deed zich het eigenaardige geval voor, dat de administratie der Bank geen onderscheid wist te maken, tusschen de dollars officiëel in den Tower gestempeld en die, voorzien van een „counterfeit stamp". Dit had tengevolge, dat men zoo goed als geen dollars meer in omloop zag.

En wie profiteerden nu van dezen stilstand? Opkoopers van zilver, die de dollars tegen veel te lagen koers verkregen, waardoor onder de arme bevolking veel schade werd geleden. Dit kon zoo niet langer blijven, waarop de Bank, den 10 oktober 1797, het edelmoedige besluit nam, haar ondergeschikten te gelasten alle dollars, mits van goed gehalte en gewicht, hetzij deze prijkten met de officiëele of wel met de vervalschte stempeling, tot den 31sten oktober daaraanvolgende, tegen den bepaalden prijs van 4 s. 9 p. in ontvangst te nemen.

Ook zou zij geen bezwaar maken, die stukken aan te nemen, waarvan een schilfertje zilver was afgenomen, mits dat geschied was om

het metaal te onderzoeken en niet om het gewicht te doen verminderen.

Vele exemplaren zijn toen ingewisseld, doch een aantal bleef in omloop, want de groote schaarschte aan zilvergeld was niet verminderd. Het schijnt dan ook zoo goed als zeker, dat in 1803 nogmaals bevel is gegeven spaansche dollars met het stempeltje van 1797 te voorzien.

Daar men steeds voort bleef gaan, het ovale stempeltje te vervalschen, werd het in 1804 door een achthoekig vervangen, waarin 's Konings borstbeeld van den zilveren penny, geplaatst werd. Ongelukkiger wijze werd ook het achthoekje het mikpunt der falsarissen, zoodat het weldra moest terzijde worden gelegd. De strafbepalingen omtrent het muntvervalschen en wat daar alzoo bij behoorde, waren streng genoeg, maar men stoorde er zich niet aan. In 1797 toch waren een paar mannen ter dood gebracht voor het namaken der stempels en tusschen de jaren 1805 en 1818 verloren meer dan twee honderd menschen het leven wegens het vervalschen van bankbiljetten, 1) maar, niettegenstaande deze zware straffen, duurde het knoeien met de muntspeciën voort.

Men mag aannemen, dat het achthoekige stempeltje niet langer in gebruik is geweest dan van januari tot mei 1804, van daar dat

1) MABERLY PHILLIPS, blz. 19.

deze dollars zeldzamer voorkomen, dan die met het ovale stempeltje van 1797-1803.

Hieronder de dollar met het achthoekige stempeltje.

Zilver, gewicht 26.9 w., mijne verzameling.

Den 12 mei 1804 gaf de Bank belanghebbenden kennis, dat met toestemming van den koning, een geheele overstempeling van de oude dollars zou plaats hebben. Aan de eene zijde zou men 's Konings borstbeeld zien, omgeven door: GEORGIVS DEI GRATIA REX, terwijl de keerzijde zou prijken met het beeld van *Britannia*, met het omschrift: FIVE SHILLINGS DOLLAR BANK OF ENGLAND 1804.

Wij hebben hier dus te doen met een dollar in gemeenschap uitgegeven door het engelsche gouvernement en de Bank van Engeland, iets wat voor dezen nog nimmer in dat land was geschied. Even eigenaardig is het, dat de opschriften in twee talen zijn weergegeven. Allerlei geestige spotschriften verschenen spoe-

dig na het verschijnen van dezen „combination dollar," maar het is hier niet de plaats ze te vermelden; wie er meer van wil weten, leze het boekje van MABERLY PHILLIPS in zijn geheel.

Zilver, gewicht 27 w., mijne verzameling, RUDING pl. VIII n°. 8.

Op dit exemplaar, evenals op een dergelijk stuk, berustende in het Kon. Oudheidkundig Genootschap te Amsterdam, 1) is de spaansche beeldenaar, ten minste wat de omschriften betreft, nog duidelijk zichtbaar.

Den 21sten mei 1804 verschenen, werden gedurende dat jaar 1.211.484 stuks vervaardigd tot een bedrag van £ 302.871. (2) De overstempeling der dollars is niet aan de munt van Engeland bewerkstelligd, maar in de zeer uitgebreide, met uitstekende werktuigen voorziene muntinrichting van Mr. BOULTON te Soho, op eenige mijlen afstands van Birmingham

1) Mededeeling van den Konservator, den heer JOH. W. STEPHANIK.

2) Account delivered from the Bank, June 13, 1816.

gelegen. Aan deze inrichting was in 1799 reeds een aanzienlijke bestelling kopergeld gegund. Bijna tegelijkertijd werden daar ook spaansche pesos ten behoeve van Ierland overgestempeld met den beeldenaar hierboven vermeld, doch de keerzijde voerde in plaats van *Britannia*, *Hibernia* en BANK OF IRELAND TOKEN 1804 SIX SHILLINGS.

Alhoewel oogenschijnlijk verschillend, was de waarde van den voor Engeland en voor Ierland overgestempelden dollar toch dezelfde, daar 5 engelsche shillings aan 6 iersche gelijk stonden. De oude gestempelde dollars van 1797-1804 werden ingewisseld tegen 5 shillings. En opnieuw zag men het gebeuren, dat de klerken der „Bank" de echte en valsche instempeling niet van elkander konden onderscheiden. Het gevolg hiervan was, dat sommige ambtenaren dollars aannamen, die door andere hunner als valsch waren geweigerd. Om de verwarring nog te verhoogen, ontdekte men, dat de nieuw overgestempelde five-shillings-dollars, door Mr. BOULTON vervaardigd, eveneens vervalscht in omloop werden gebracht, en dit niettegenstaande de krachtige nieuwe machine dier inrichting, die volgens getuigen uit dien tijd, „must totally prevent clandestine imitation."

Nu met het vervalschen wist men raad: „The whiteners were able," zegt RUDING, blz.

83, „to colour a piece of metal for a six pence „or a shilling so that it could pass through a „dozen hands before it would be discovered."

En zoo zullen ze met de grootere dollars ook wel hebben gedaan; de beide gestempelde exemplaren in mijn bezit geven er volmaakte staaltjes van te zien.

Een cirkulaire van de Soho munt te Birmingham, van 6 augustus 1804, gaf de volgende aanwijzing tot het herkennen van de vervalschte stukken.

De dollars, door den staat aan Mr. BOULTON ter overstempeling toegezonden, bedroegen ongeveer twee millioen stuks. Deze hadden verschillende afmetingen, daar sommige een 1/4 inch grooter waren dan de andere, (1 inch = 25.400 m.M.) Hun gewicht daarentegen was meestal gelijk bevonden, door elkander wogen de stukken 416 grains (1 wichtje = 15.432 grains troy). 1)

De overstempeling der dollars was door Mr. BOULTON in een stalen ring bewerkstelligd, zoodat de stukken na den slag volkomen rond en van gelijke afmetingen waren. Vóór de overstempeling was dit niet het geval, men kon ze in drie verschillende grootten sorteeren. Om het publiek te gerieven, liet Mr. BOULTON stalen platen vervaardigen, van drie ronde

1) *Catalogus van de muntverzameling van het Kon. Oudh. Genootschap te Amsterdam*, door J W. STEPHANIK, blz. 239.

openingen voorzien, waarin de verschillende grootten der met den ovalen of achthoekigen stempel voorziene echte pesos moesten passen. Bij deze proef had men nog die van 't gewicht. De goede dollar woog, zooals we gezien hebben, 416 grains, de zwaarste der vervalschte, volgens Mr. BOULTON, slechts 375 grains, terwijl de lichtste zelfs niet meer dan 310 grains woog. Het verschil in gewicht tusschen de goede en de vervalschte dollars, was dus respektievelijk 41 en 106 grains. Daarbij was de rand der goede exemplaren zuiver glad, „while those of the false ones are not so, but have a sort of rim down the middle which may be distinguished by a glass."

Wij springen nu eenige jaren over en lezen, dat in 1811 de prijs van het zilver zoozeer was gestegen, dat velen het voordeeliger vonden de dollars van 1804, die nog altijd voor 5 shillings gangbaar waren, voor zilverwaarde van de hand te doen. Om hieraan paal en perk te stellen, bepaalde de Bank van Engeland, dat haar „cashers" voortaan 5 s. 6 pence voor deze munten zouden uitbetalen. Deze maatregel gaf opnieuw reden tot het doen verschijnen van spotschriften in allerlei vorm.

Men vond het allergrappigst, dat 5 s. 6 p. zou worden gegeven, voor iets dat, volgens het opschrift, maar 5 sh. waard was, maar de Bank

was er wel toe gedwongen, omdat in St. Martin's Court, een magazijn voor de ramen reeds een bord had geplaatst, waarop het verbaasde publiek kon lezen, dat daar dollars tegen 5 s. 9 pence werden aangenomen. Dat dit alles een neerslag gaf aan de papieren Banknotes, ligt voor de hand. Rekening houdende met den hoogen koers van het zilver werden in juni 1811 nieuwe munten uitgegeven. Dit waren de zoogenaamde banktokens, op wier keerzijde, de waarde 3 s. en 1 s. 6 d. vermeld stond. Een stuk van 5 s. 6 p. werd niet uitgegeven, er bestaat evenwel een hoogst zeldzame proef van. In 1812, 13, 14, 15 en 16 werd voortgegaan met het uitgeven van de zooeven aangehaalde banktokens. Uit dien tijd, namelijk uit 1811, dateeren de private tokens, die gedeeltelijk werden uitgegeven om aan de bestaande behoefte aan klein geld te voldoen, gedeeltelijk „for the covenience of the trade", maar zeker wel voornamelijk om winst te behalen. Want, nu de bank van Engeland zich het recht had aangematigd geld uit te geven, meenden kleinere banken dit ook te mogen doen. Een groote verwarring volgde, de banktokens werden op groote schaal nagebootst. Dit ging gemakkelijk genoeg, want door het uitgeven van partikuliere tokens, had men het recht een machine in huis te

hebben om deze te vervaardigen en men begrijpt, dat de partikuliere tokens dan juist dezelfde middellijn hadden als de officiëele bank tokens. Ook kwam men tot de ontdekking, dat 3 officiëele tokens, gesmolten zijnde, 4 partikuliere verschaften, reden genoeg om van die gelegenheid om winst te behalen, gebruik te maken. In 1812 werd echter een einde gemaakt aan de uitgifte van partikuliere tokens; na maart 1813 mochten ze niet meer in betaling worden genomen of gegeven.

In 1815 kwam eindelijk de reaktie. De waarde van het zilver en daarmede ook die der munten, was in dien tusschentijd gedaald; de spaansche dollars, gestempeld of niet, deden niet meer dan 4 s. 3 d. Ontelbare massas dollars waren uit Spanje en niet minder uit de koloniën binnengevoerd, die alle met winst gesmolten werden, want de bank ging voort haar bankdollars voor 5 s. 6 p. aan te nemen, zoodat opnieuw begonnen werd de spaansche dollars in Bank-dollars te veranderen, een kunst voor sommigen met groot succes bekroond.

Het jaar 1817 bracht eindelijk radikale genezing in de voortdurende wanorde der zilvermunt, die zoo schaarsch was geworden, dat op sommige plaatsen tot winkelplundering was overgegaan en bankiers niet in staat waren het bij te passen geld op bankpapier uit te

betalen. De regeering kwam ten slotte tot de overtuiging, dat er verandering komen moest.

Een geheel nieuw stel munten, bestaande uit crowns, half-crowns, shillings en six-pence, alle het borstbeeld des konings voerende, werd in omloop gebracht, terwijl bepaald werd, dat de oude dollars, bankdollars en banktokens zouden ingewisseld en aan den omloop onttrokken worden.

Begin 1817 was het nieuwe geld gereed. Drie en twintig artilleriewagens vertrokken van London naar het noorden, alle gevuld met het nieuw gemunte geld. Drie wagens, bevattende 24.000 pond, werden in York binnengebracht, iedere wagen was met zes paarden bespannen en door militairen begeleid.

Den 30 januari 1817 gingen 18 wagens naar Schotland. 13 Februari 1817 waren alle voorname bankiers van het nieuwe geld voorzien. (1)

Dertig jaren waren heengegaan, sedert de laatste staatsuitgifte van shillings en sixpence had plaats gehad en gedurende al dien tijd volgde verwarring op verwarring in Engelands muntwezen.

De Bank van Engeland bleef nog een poosje voortgaan met 5 s. 6 d. voor de oude dollars uittebetalen; na 10 mei 1817 werd dit bedrag op 5 s. verminderd, Alle tokens en dollars werden echter na 25 maart 1818 ongeldig verklaard, wie ze uitgaf werd beboet, maar

(1) Maberly Phillips blz. 38.

de Bank bleef ze aannemen tot maart 1820 en zelfs heden ten dage komen ze nog in die instelling voor.

Gedurende de jaren 1804—1815 waren aan 5 s.; 5 s. 6 d.; 3 s. en 1 s. 6 d. tokens gemunt voor £ 4,457,649, 4 s. 6 d. 1)

Zooals wij uit het voorgaande hebben gezien, is slechts gebrek aan zilvermunt de oorzaak geweest van het ontstaan der gestempelde spaansche munten. Daar deze stukken van 1797 tot 1804 bijna uitsluitend in omloop waren, is het niet meer dan natuurlijk, dat de engelsche troepen, die in 1799 en in 1809 ons land bezochten, met dit gestempelde geld werden betaald, maar het is, zooals we gezien hebben, niet voor dit doel vervaardigd.

Den 28 augustus 1799 waren een 10.000 Engelschen aan de Noord-Hollandsche kusten ontscheept, welk getal nog tot 20.000 man aangroeide. Zij stonden onder bevel van den Hertog van York. Daarbij kwamen nog een 13.000 Russen, die eveneens ons land bezetten. Hun aanwezigheid hier te lande verklaart het groot aantal russische koperstukken, die men in vele verzamelingen aantreft.

Reeds den 18 november van dat jaar was Nederland van de engelsche troepen gezuiverd.

---

1) MABERLY PHILLIPS blz 41.

Hun gestempeld geld bleef echter gedeeltelijk achter. Vermoedelijk zullen vele valsche exemplaren daaronder zijn geweest. Daar de goede stukken in grooten getale ingewisseld en gesmolten zijn, is het waarschijnlijk, dat de vervalschte, dat wil zeggen, de koperen, met een laagje zilver overtrokken exemplaren, in vele onzer verzamelingen te vinden zijn. Dat het niet gemakkelijk is, de knoeierij onmiddellijk te ontdekken, heb ik zelve bij het aankoopen van een dergelijken dollar ondervonden, die oogenschijnlijk geheel van zilver, doch van binnen uit koper bestaat. Men zij dus op zijn hoede! Dat het borstbeeld van GEORGE III, in BOM's katalogussen, verkeerdelijk voor dat van GEORGE II is aangezien, behoeft hier geen nader betoog.

Zie hier eenige opgaven van gestempelde dollars uit verkoop-katalogussen gehaald.

Kat. G. THEOD. BOM EN ZOON.

26 maart 1860 n°. 1546.

1788 Piaster van KAREL III van Spanje, ingestempeld met borstbeeld van GEORGE III van Engeland.

Kat. 5 maart 1866 n°. 547.

1791. Piaster van KAREL IV. Ingestempeld met Thistle Bank $^4/_9$. Gewicht 27 w. (Zouden deze $^4/_9$ den koers van 4 s. 9 d. beteekenen waarop deze dollar in 1797 cirkuleerde?)

n°. 548.

Halve als voren. „Ingestempeld met borstb. van GEORGE II (sic) koning van Engeland. Heeft gediend in 1799 tot betaling der in Noord-Holland gezondene troepen. Gewicht 13 w.

n°. 549.

1792. Piaster met denzelfden stempel Gewicht 27.5 w.

n°. 550.

1795. Piaster als voren, zelfde stempeling. Gewicht 27 w.

Kat. 24 Sept. 1866 n°s. 5644 en 5645.

1795 en 1799. Piasters van KAREL IV. Ingestempeld met borstbeeld van GEORGE II (sic)

Kat. XII J. SCHULMAN n°. 280 en *Kat.* XXXVII n°. 998.

1792. 8 Réaux. Piastre mexicaine, poinçonnée d'un petit buste. MAILLIET LII. 10. Monnaie qui a servi pour payer les anglais, débarqués en Hollande en 1799.

Kat. FONROBERT (WEIL) n°s. 6292, 6432, 9361 en 9363.

1738 Toston = $\frac{1}{2}$ peso van Mexiko.

1794 Peso van Mexiko.

1794 en 1795 Pesos van Bolivia.

Ook op deze vier amerikaansche pesos komt het ovale stempeltje van GEORGE III$\frac{\text{R}}{\text{I}}$ voor.

Middelburg,
September 1900.

MARIE DE MAN.

Bouwstoffen voor eene Geschiedenis van het Nederlandsche Geld- en Muntwezen.

Iets over het bepalen van Ponden en Munten.

(*Vervolg*)

Eindigde het vorige opstel 1) over dit onderwerp met een enkel woord over het daarbij gebezigde Schild, alvorens wij verder gaan met het bepalen van Ponden en Munten, zij ook nog het volgende omtrent die munt hier in het midden gebracht.

Wanneer hier sprake is van het Schild, wordt daarmede uitsluitend bedoeld die munt, welke aanvankelijk gold voor den schelling van het oude Pond Groot van 20 Schilden, (*f* 63.00) en die in oude bescheiden, op het geldwezen betrekking hebbende, voorkomt als de „Florenus cum scuto". Dit Schild werd op nieuw aangemunt voor het bedrag van het Parisis van het later in gebruik genomen Pond Groot van 12 Schilden (*f* 37.80) onder de benaming van Ecu, Kroon of Schild. In beide gevallen werd het geldstuk gerekend tot de vreemde munt.

Bij de vaststelling van het Pond Groot van 10 Schilden (*f* 31,50) door hertog WILLEM V werd ook hier een geldstuk, in waarde gelijk staande met het

1) Zie *Tijdschrift* 1900, blz. 201.

Fransche of zoogenaamde Vlaamsche Schild, aangemunt voor de Kleine Mark. Niet alleen toch met het Pond Groot, met het Hollandsch, met het Tournooisch of eenig ander payement, maar vooral ook met de Marken van een stelsel werd gerekend. En de Kleine Mark, steeds gelijk zijnde aan twee schellingen of $^1/_{10}$ Pond Groot, en dus overeenstemmende met 24 grooten, vertegenwoordigde in betrekking tot dit pond dus juist het bedrag van het Schild. Onder het geld voor dit Pond Groot van 10 Schilden hier aangemunt, moet alzoo ook voorkomen de Mark, in dit geval het Schild van 24 grooten.

Toen eindelijk ALBRECHT ook het Pond Groot van 6 Schilden (*f* 18.90) in gebruik stelde, was hier te lande weder aanmunting van geldstukken, in waarde overeenkomende met het oude Schild, noodig.

De Gulden toch van 40 grooten was krachtens de verhouding tot het Pond Groot, zesmaal daarin vervat. en diens waarde stemde dus met die van het Schild overeen. De daarvoor geslagen hoofdmunt ontving dan ook den naam van Schild van 40 grooten.

In later dagen komt ook het Pond Groot van 5 Schilden (*f* 15.75) voor, in het stelsel waarvan ook het bedrag van het Schild, als bekend onderdeel past. Van dit Pond van 5 Schilden deed de Groote Mark, gelijk zijnde aan 4 Schellingen of een $^1/_5$ deel, ook juist een Schild. De munt gold daarbij voor 48 grooten.

Maar de aanmunting van geldstukken met waarden van het Schild voor enkele marken of ook een hier in gebruik gesteld pond, had op den algemeenen gang van het Schild geen invloed; het gebruik van het

overal doorgedrongen Fransche Schild bleef overheerschend.

Reeds vroeg was men er op bedacht het Fransche Schild van de andere munt en mitsdien ook van de andere in gebruik genomen Schilden te onderscheiden. De thesorier JAN PHILIPSZOON van Leiden heet het Schild in 1340 nog overal „Scutum", doch zijn opvolger, JOHANNES VAN NEDERHEM, noemt de geldstukken door den Koning van Frankrijk en den Keizer van Duitschland voor het Parisis van het pond van 12 Schilden aangemunt in 1343 „Vrancrijcsce scilden of Keijzersscilden" en ook wel gewoon weg „scilden". Jonkvrouw MARIA VAN LIEDEKERKE heet de munt in haar schrijven van 1349 aan WILLEM VAN DUIVENVOORDE, reeds „golden *ouden* scilden van goude" 1) en bij den afkoop van de rente, staande op den watermolen van Zierikzee, drukt MARGARETHA in 1350 het daarvoor gevorderde bedrag uit in 2000 „golden *ouder* scilden van goeden gewigte en regten slage ende munte des conincx van Vranckrijcke." 2) Het Schild werd destijds dus reeds beschouwd als *oude* munt, en terecht, het pond, waarvoor het laatstelijk geslagen was, was in het dagelijksch leven reeds door een ander vervangen.

Ook na de aanmunting van nieuwe Schilden in 1355 voor de Mark van het hier in gebruik genomen Pond Groot van 10 Schilden, bleef men in de bescheiden toch steeds spreken van *oude* Schilden. Bij een door

---

1) VAN MIERIS. Deel II bladz. 764.
2) Ibid. Bladz. 781.

hertog WILLEM gedane overdracht van land, 1) en bij een door hem gelastte uitbetaling aan zijn klerk, PHILIPS VAN LEIDEN in 1356, is telkens sprake van „*oude* scilden". 2) Ook in zake de uitkeering aan zijne broeders LODEWIJK en OTTO, bepaalt de Hertog in 1357 het bedrag in „goide gouwe, *ouwe* Scilden," 3) wel een bewijs, dat de ondertusschen ook hier aangemunte Vlaamsche Schilden golden voor *oude* Fransche, zooals trouwens uit de desbetreffende muntordonnantie ook valt af te leiden.

Ook hertog ALBRECHT spreekt in 1359 bij herhaling van „ghoede *oilde* goudense scilden", 4) en bij het verleiden van Ambacht op de Vrouw van Haamstede in 1368, worden de kosten van overdracht ook in „*oude* scilden" bepaald. 5)

Bij het verleenen van zekere vrijheden aan Breda in 1374 rekent ALBRECHT weder in „*ouder* scilde, goet van goude ende van gewichte, munte des keysers of des Conincs van Vrancricke," 6) en dat niettegenstaande in 1370 door hem voor het alstoen vastgestelde payement onder andere munt, ook reeds nieuwe Hollandsche schilden, met gansch andere waarden, waren aangemunt.

In de uitspraak betrekkelijk de geschillen tusschen den Hertog van Brabant en ALBRECHT, is in 1374

---

1) VAN MIERIS. Deel II, bladz. 870.
2) Ibid. Deel III, bladz. 5.
3) Ibid. Bladz. 15.
4) Ibid. Bladz. 89.
5) Ibid. Bladz. 238.
6) Ibid. Bladz. 290.

sprake van „twe hondert gulde penninghe, geheeten *oude* scilde, goet van goude ende gewichte ofte die weerde daeraf in anderen goeden goude." 1) En in een stuk van MACHTELD VAN GELDER, gravin van Bloys, van 1375, zegt haar kapelaan, ARENT VAN KEULEN, van de stad Harderwijk ontvangen te hebben, „hondert *olden* scilde goet van goude ende zwaer van gewichte, munte des Keyzers van Romen of des Koninc̃s van Vranckricke," 2) uit welk een en ander blijkt, dat de in omloop zijnde hoeveelheid Schilden niet bijzonder groot moet zijn geweest, en dat, ongeacht de velerlei bestaande munt, geene andere dan *oude* Schilden werden bedoeld.

In een stuk van JAN VAN CHÂTILLON van 1377, waarbij hij aan die van Texel zekere vrijheden verleent, wordt ook gezegd: „ende elc Raedsman zal hebben twee *oude* scilde 'tsjaers voor sinen cost; ende anders en zal men op 't lant ghenen oncost binnen slants doen." 3)

Bij de verpanding van het hoppegeld in 1379 te Haarlem aan WILLEM VAN KROONENBURG zegt ALBRECHT, dat zulks geschiedde, wegens het leenen van 4000 „goede Vrancrijckse scilden," 4) terwijl in datzelfde jaar hertog WILLEM VAN GULIK beval, dat ook voor Gelderland geld zou worden aangemunt,

---

1) VAN MIERIS. Deel III, bladz. 299.

2) Kroniek van het Hist. Genootschap te Utrecht, Jaargang 1859. bladz. 295.

3) VAN MIERIS. Deel III, bladz. 340.

4) Ibid. bladz. 356.

waarvan 40 grooten zouden gelijk staan met een „*out* scilt". 1)

In 1383 stond ALBRECHT het Nieuwe land in erfpacht af aan Rotterdam voor eene rente van „zes *oude* Schilden," en een jaar later, dus in 1384, wordt in een charter betreffende heemraden van Hazerswoude nog van eene boete gewag gemaakt van „twee hondert *oude* scilden." 2) Zooals in deze, zoo was het in schier alle bescheiden van eenig gewicht; nergens is sprake van *nieuwe*, wel van *oude* Schilden, en dat niettegenstaande vele andere schilden voor in gebruik genomen ponden waren aangemunt.

Het Fransche Schild bleef steeds een der meest merkwaardige oude munten. Zulks bleek opnieuw in 1385, toen, even als kort te voren in Gelderland, weder een nieuw pond daaraan was vastgelegd. Zoo toch lezen wij in een handvest van dat jaar, betrekkelijk de tollen van Woudrichem van zoogenaamde „witte grooten" van welke gezegd wordt, dat 45 daarvan gelijk stonden met de waarde van een „*out* scilt." 3)

Talrijk waren de vastleggingen van in gebruik te stellen ponden aan het Schild. Die alle te vermelden zou tot te groote uitvoerigheid leiden. Alleen zij in betrekking tot deze nog bericht, dat in verband met boven bedoeld nieuw pond, gegrond op de Witte

---

1) Kroniek van het Hist. Genootschap te Utrecht, Jaargang 1859, bladz. 299.

2) VAN MIERIS. Deel III, bladz. 411.

3) Beschrijving van Heusden bladz. 226.

groot, voor de munt in het Necrologium van St. Salvator te Utrecht ook was bepaald:

1 Solidus = 12 denarii, 1 Libra = 20 Solidi.

1 Scutum *antiquum* = 3 Librae. 1)

En ondanks de onderscheiden in omloop gebrachte munt, getuigen de bescheiden steeds van het voortdurend gebruik van het *oude* Schild bij min of meer gewichtige aangelegenheden van geldelijken aard. Dit blijkt ook uit een schrijven van ALBRECHT in 1385 betrekkelijk de geschillen met Dordrecht. De landsheer zegt in een desbetreffend stuk: voirts is onse zeggen, dat die stede van Dordrecht ons Hertoge ende Hertoghinne te beteringhe gheven sullen voir sulcke broke ende misdaet, ende oec voir alsulke moyenesse, ende toerne, als si, ende haere medehulpers ons, ende jeghens onze Heerlickheyt in deze stucken misdaen hebben, zes dusent *ouder* scilden, viertich Dordrechtse grote voir den *ouden* scilt gerekent." 2)

Inzonderheid ook de Kerk bleef aan het gebruik van het oude Fransche Schild gehecht. Uit een „vidimus" van een brief van Schepenen en Raad van de stad Harderwijk blijkt, dat FLORIS, bisschop van Utrecht, eene gift had besproken voor zeker altaar van „tien *olde* scilde." 3) En in een stuk omtrent zekere geschillen tusschen den Bisschop en den heer SPLINTER VAN LOENRESLOOT van 19 September 1386 wordt onder

---

1) Archief voor de geschiedenis van het Aartsbisdom Utrecht, X Deel, 2e afl., bl. 272.

2) VAN MIERIS. Deel III, bladz. 428.

3) Werken van het Hist. Genootschap te Utrecht, 3 Serie, Deel II. blz. 99.

andere ook bepaald, dat WOUTER VAN TEYLINGEN aan genoemden SPLINTER zal uitkeeren „vijftich *oude* scilden, alse vier gulden voer drie *oude* scilde gerekent." 1) De laatste bepaling inzonderheid is merkwaardig, wijl ook daaruit blijkt, dat het *oude* Schild, in al de vermelde stukken genoemd, hetzelfde is, als dat door den thesorier JAN PHILIPSZOON van Leiden over bijna een halve eeuw in zijne rekening werd bedoeld. Ook deze deelde in 1340 mede, dat 4 Guldens gelijk stonden met 3 Schilden. 2)

Hoewel niet doorgaande, rekende hertog ALBRECHT toch ook verder nog dikwijls met het *oude* Schild. In de uitspraak in zake den twist tusschen den Heer van Arkel en de stad Oudewater, verplichtte hij in 1388 de laatste tot het voldoen eener boete van 1100 *oude* Schilden, elk van 40 grooten. 3) Maar door de aanmunting van de nieuwe Dordtsche Schilden in dat zelfde jaar, trad het zeker niet veel in omloop zijnde *oude* Fransche Schild in staatsstukken toch meer op den achtergrond; alleen de Kerk, altoos vasthoudende aan het bestaande, bestendigde het gebruik daarvan in hare officiëele bescheiden. Zoo zien wij in 1392 den Deken en het Kapittel van den Dom te Utrecht goederen overdragen aan de stad Groningen voor eene rente van „drie en tachtigh ende enen halven goeden, *oude* guldene Vrancrycsche Schild, vóór der daten des briefs gemunt". 4)

---

1) VAN MIERIS. Deel III, bladz. 448.
2) Zie bladz. 207 van den vorigen jaargang.
3) VAN MIERIS. Deel III, bladz. 487.
4) VAN MIERIS. Deel III. bladz. 591.

Toch komt ook bij andere aangelegenheden het Fransche Schild nog dikwijls voor. In een uittreksel uit de rekening van Dordrecht van 1399 leest men: „CLEYS MOELNAER ende JAN VAN SLINGELANT, ‚borghemeisters, gegeven 10 Vranckerixe oude Schilden, elc stic 50 gr. diese der stede in haer reeckeninge bewisen sullen, coemt 2 £ 1 β 8 gr". 1) En bij een overdracht van grond bepaalde hertog ALBRECHT in datzelfde jaar, de rente, die daarvoor moest worden betaald, onder opmerking dat „de Vrxse scilt daarin voir een pont werd gerekent. 2)

Toch was het de Kerk, die inzonderheid met het *oude* Fransche Schild bleef rekenen. Met tal van bescheiden zou dit te staven zijn. Een erfpacht van het klooster Mariënburg van de H. Brigitta werd in 1400 als volgt bepaald: „STEVEN KROOC, WILLEMZ. sal hebben ende behouden den eigendom, elcx jaers om enen halven *ouden* Vrancrichgen scild ofte payement, dat daer goet voor is, in der tijt der betalinge. 3)

Ook komen nog rekeneenheden voor, die aan het *oude* Schild waren vastgelegd. Zoo treffen wij in 1405 weder het pond aan, bedoeld in het Necrologium van St Salvator te Utrecht en gegrond op het stelsel van den witten groot, in een stuk, waarbij ARENT VAN LEYENBERGH bekent voor den Hertog van Gulik aan de stad Harderwijk verpacht te hebben „de gruyt"

---

1) Werken van het Hist. Genootschap te Utrecht, 3e Serie, Deel 11, bladz. 109.

2) Beschrijving van Gouda, Deel II, bl. 78.

3) Archief voor de Geschiedenis van het Aartsb. Utrecht, Deel V, 3e afl. 361.

voor drie honderd en negentig pond 's jaars, „enen *alden* scilt voer drie pont hyrynne gerekent". 1)

In een stuk van 1407 betrekkelijk eene kerkelijke aangelegenheid in het bisdom van Haarlem leest men: „vorder sullen de Prior en het Konvent van het klooster, die er dan weesen sullen, gehouden zijn aen den Pastoor der gemelde parochiekercke ten allen tijde jaerlijks op te brengen een halve gouden schild, van de munte des Konings van Vrancrijck ofte de waerde van die". 2) De uitdrukkingen „ofte payement, dat daer goet voor is, ofte de waerde van die," later dikwijls herhaald, wijzen er op, dat niet veel oude Fransche Schilden meer in omloop waren en dat inzonderheid daarom steeds werd bepaald, dat de omschreven bedragen ook met ander geld waren te voldoen.

Zoowel in de brieven van FREDERIK, bisschop van Utrecht, als in die van zijn opvolger, ZWEDER VAN CULENBORCH, is bij herhaling sprake van *oude* Fransche Schilden, en in een stuk van 1442, betrekking hebbende op de boekerij van St. Michiel te Zwolle, komt onder andere ook de volgende bepaling voor: „Daarenboven verbieden wij onder straffe van den ban en op eene boete van drie Fransche Schilden, ten bate van voorschreven boekerij aan te wenden, dat iemand uit gezegde boekerij steelsgewijze iets wegnijfele, er schade aanbrenge of eenige onreinheid er bedrijve of achterlate".3)

---

1) Kroniek van het Hist. Genootschap te Utrecht. Jaargang 1859 bladz. 304.

2) Kerkelijke oudheden en Gestichten. Deel 1 bladz. 79.

3) Archief voor de geschiedenis van het Aartsb. Utrecht. Deel IV. afl. 3 bladz. 389.

In 1506 kochten de Zielbroeders te Utrecht van GHYSBERT VAN HEUSDEN nog een erfrente van „een goeden *ouden* Francrijcksen scild ende een derdendeele van denselven *ouden* scild des jaers", en in het desbetreffende stuk wordt „de oude scilt gerekent voir 52½ stuver current". 1)

Uit al de aangehaalde stukken blijkt, dat men den koers van het Schild kennende, ook gehouden was de in die munt uitgedrukte bedragen in het loopende geld over te brengen. En zijn al deze bescheiden in dat opzicht merkwaardig, van veel gewicht zijn in betrekking tot dit onderwerp de rekeningen van de Priesterbroederschap in de vijf hoofdkerken te Utrecht. Deze vereeniging had in hare statuten van de 14e eeuw bepaald, dat, bij opneming van nieuwe leden in de Broederschap, door een Prelaat 16, door een Kanunnik 8 en door een Koorgezel 4 van de destijds loop hebbende Vlaamsche grooten zouden worden gestort; bij bevordering moest door een Prelaat 60, door een Kanunnik 30 en door een Koorgezel 15 dusdanige grooten worden opgebracht, en de doodschuld bedroeg voor een overleden Prelaat een Fransch Schild, voor een Kanunnik een half Fransch Schild en voor een Vicaris 10 Vlaamsche grooten. 2)

Zich strikt aan de gestelde bepalingen houdende, werd ook door die Broederschap, zoowel de koers van den aangenomen Vlaamschen groot, als die van

1) Archief voor de geschiedenis van het Aartsb. Utrecht. Deel VIII, afl. 2 bladz. 167.

2) Ibid. Deel VI, afl. 3, bladz. 391.

het bekende Schild, steeds in de loopende munt van de 15e en 16e eeuw overgebracht. Wanneer de doodschuld werd verantwoord, dan luidde het in hare rekeningen voor een Prelaat: „de debito mortis..... unum scutum Franciae, facit .....", voor een Kanunnik: „de debito mortis....., dimidium scutum Franciae, facit....." en voor een Vicaris: „de debito mortis..... 10 grossos Flandriae, facit.....", even alsof een en ander overal nog in vollen gang gebleven was.

In betrekking tot de beide laatste Utrechtsche ponden werd het Schild achtereenvolgens gerekend op 45 en $52^1/_2$ Stichtsche stuiver. Bij de invoering van het Vlaamsche of Hollandsche geld in 1528 stond ook voor de Broederschap de munt gelijk met 42 stuivers, zoogenaamd Brabantsch of Vlaamsch geld, en bij de ingebruikstelling van het laatste pond, bij dat van *f* 6.00, kwam de koers van het schild overeen met 63 stuivers.

't Is alleen dit oude Fransche Schild, het Schild in al de hier aangehaalde bescheiden bedoeld en voor de hierboven aangewezen ponden aangemunt, dat wij op het oog hebben en waarvoor de waarde van *f* 3.15 is in rekening gebracht. Deze waarde is gesteld na een jarenlang onderzoek. Veel is bijeengebracht, om met dit bedrag voor de munt een doorgaande verbinding te vormen, die aansluit aan ons laatste pond; want 't is duidelijk, dat voor elke op zichzelf staande berekening, zonder gebonden te zijn aan de einduitkomst, elke waarde voor het Schild gesteld voldoet; maar — en hierop komt het aan — er is

slechts ééne waarde die ons, zonder gaping of verbreking van het verband, doet uitkomen op ons laatste pond.

Men moest bij de berekening dus trachten doorgaande aansluiting te vinden van het pond, waarbij het oude Schild als schelling gelijk stond met 6 stuivers, tot dat, waarbij dezelfde munt, evenals in de 12e of 13e eeuw in betrekking tot het destijds bekende „Flandres," gold voor 63 stuivers. En dieper afdalende moest men, bij strikte handhaving van een doorgaand verband, terecht komen op den Obolus, op de grondmunt, die naar f 3.15 voor het Schild, kwam te staan op f 0.07$^{7}/_{24}$, doch door velen reeds was bepaald op f 0.075; men moest uitkomen op den Sikkel, op de munt van 24 obolen of van 24 $\times f$ 0.07$^{7}/_{24}$ of f 1.75, en die door anderen op f 1.76 à f 1.78 berekend was; men moest terechtkomen op een Denarius of Drachme, dat naar f 3.15 voor het Schild, gelijk stond met 6 Obolen of met 6 $\times f$ 0.07$^{7}/_{24}$ of f 0.4375, tegenover bijna f 0.44 reeds vroeger daarvoor door anderen bepaald. En zoolang tegen deze en tal van andere dergelijke uitkomsten, gegrond op het schild, nu geene bedenkingen bestaan, kunnen ook tegen den grondslag, waarop die berusten, toch moeielijk bezwaren worden ingebracht. Men zou, vreemd aan elke gedachte van stelselmatige tegenkanting, veeleer kunnen beweren, dat het bedrag van f 3.15 voor het Fransche Schild is aan te houden, omdat dit, ook in betrekking tot het oude geldwezen, in de meest gewichtige gevallen leidt tot zekere en sinds lang onbetwiste uitkomsten van anderen.

De met het schild van *f* 3,15 verkregen uitkomsten zijn ook in overeenstemming met het gewicht van het oude geld. De zwaarte van het Drachme is ook in het buitenland bepaald op 6.20 Gram, en de gang van het Schild, gerekend op *f* 3.15, leidt tot een gewicht van 6.15 Gram, geheel in aansluiting met het gewicht van het Mark op 246 Gram en met dat van het jongste Talent van 6000 × 6.15 of 36900 Gram, en hetwelk mitsdien als centenaar gold voor het ronde getal van 100 ponden elk van 369 Gram of van 1½ Mark.

En de berekeningen van het gewicht sluiten tegelijk aan het gewicht van het later aangemunte geld, want ook het enkelvoudige Fransche of zoogenaamde Vlaamsche Schild van *f* 3.15, door hertog WILLEM V voor de Kleine Mark van het pond van 10 Schilden geslagen, woog volgens deze berekeningen 3.69 Gram, terwijl de munt bij weging werd bepaald op 3.70 Gram. Ook tegen deze en zoo menige andere berekening nopens het gewicht, allen gegrond op het Fransche schild, moeten eerst overwegende bezwaren worden aangevoerd, alvorens van een te wijzigen bedrag voor het Schild kan sprake zijn.

En wat verder de nog latere munt betreft, met het bedrag van *f* 3.15, bepaalt men onder de vele andere ook het pond van 12 Schilden of *f* 37.80 met een nevenpond van *f* 36.00. Van het eerste had Frankrijk zijn Parisis of Ecu van *f* 3.15, Engeland zijn sterling van *f* 12.60, dat later bestendigd werd in zijn Guinje. Van het nevenpond deed het sterling *f* 12.00, en deze beide ponden waren de wezenlijke

of denkbeeldige munten van 20 en 21 Engelsche schellingen in betrekking tot het laatste.

Met het bedrag van *f* 3.15 voor het Schild komt men ook uit op een pond ter waarde van 2 Schilden of van *f* 6.30 met een nevenpond van *f* 6.—. Van dit hoofdpond van *f* 6.30, deed de Gulden of de munt van 40 grooten, het pondenschild *f* 6.30: 6 = *f* 1.05 en het Parisis *f* 6.30: 12 = *f* 0.525.

Ook in Frankrijk was in de 17e eeuw het geld op het *oude* Schild of de Ecu gegrond. Men muntte alstoen aan Liards met waarden van een 240ste gedeelte van de Ecu. Een Liard had derhalve gang voor *f* 3.15: 240 = *f* 0.01$^{5}/_{16}$ en zoodanige munt werd gezegd overeen te komen met 3 Deniers, weshalve elke Denier, destijds loop had voor *f* 0.00$^{7}/_{16}$.

Had nu een Denier gang voor *f* 0.00$^{7}/_{16}$, dan deed het pond op zoodanige eenheid gegrond, 240 × *f* 0.00$^{7}/_{16}$ of *f* 1.05 en zie hier de munt van 40 grooten, hierboven bedoeld, voor het hoofdpond van 6 × *f* 1.05 = *f* 6.30.

Ook werden toen ter tijd daar te lande aangemunt sols of stuivers met waarden van $^{1}/_{60}$ van de Ecu; men sloeg alzoo ook geldstukken tot bedragen van *f* 3.15: 60 = *f* 0.0525, en deze munt als stuiver gelijkstaande met 2 grooten, blijkt dat elke groot gerekend is geweest op *f* 0.02625, een bedrag voor dusdanige eenheid, dat wijst op een Pond Groot van 240 × *f* 0.02625 of van *f* 6,30.

Het Parisis was als 12de deel van het Pond Groot altoos een payement van 20 grooten of van tien stuivers, en uit de waarde van den stuiver, hierboven be-

rekend op ƒ 0.0525, volgt dat dit Parisis een bedrag vertegenwoordigde van 10 × ƒ 0.0525 of ƒ 0,525.

De munt voor het Parisis was in betrekking tot het Pond Groot dus een geldstuk van tien stuivers. De helften daarvan waren de „Pièces de cinq sols", die gezegd worden 12de deelen van de Ecu te zijn. Eén zoodanig vijfstuiverstuk gold dus voor ƒ 3.15: 12 of ƒ 0.2625, 't geen voor een tienstuiverstuk, voor de munt van het Parisis, weder het bedrag oplevert van ƒ 0.525. 1)

In betrekking tot het later aangenomen nevenpond van ƒ 6,00 moet rekening worden gehouden met de bekende verlaging van het Schild of de Ecu. Daarbij deed het Parisis ƒ 0.50, de sol ƒ 0.05, de Liard ƒ 0.0125 en de denier ƒ $0.00^{5}/_{12}$. De sol van het Parisis beschouwd als pond, had eene waarde van ƒ 0.025, overeenkomende met onzen groot.

Veel valt nog aan te voeren voor het gestelde bedrag van het oude Fransche Schild, doch alles wat strekken kan tot een doorgaande of aaneengeschakelde bewijsvoering daarvan, zal te zijner tijd plaats erlangen in de vervolgen van het werk, getiteld „De drie merkwaardige schellingen", van hetwelk onlangs de verschijning van het 2de Gedeelte ook in dit Tijdschrift werd vermeld.

Tholen,
Juli 1900.

A. HOLLESTELLE.

---

1) Kennis der aloude en hedendaagsche penningen door L. JOBERT bladz. 306.

Holland 1330. *Enen ghoeden ghouden Halling van Florensche voir dertien grote, enen enghelsche* min.

De muntzetting van 20 mei 1330, gegeven te Dordrecht, door WILLEM III, graaf van Holland, is, volgens Prof. VAN DER CHIJS, de eerste bekende, althans tot ons gekomene, hollandsche regeling van regeeringswege, der muntspeciën. 1)

Het stuk is in zijn geheel te vinden bij VAN MIERIS 2), als handschrift in de Kon. Bibliotheek 3), bij VAN DER CHIJS en verkort bij HOLLESTELLE. 4)

De tekst is duidelijk gesteld; alleen de 5e alinea, aan het hoofd dezes kursief gedrukt, heeft heel wat becijferingen in de war gebracht. Iedereen, ook Prof. VAN DER CHIJS, begreep er uit:

1 gouden halling = 13 grooten — 1 engels

en daar 1 groot = 3 engels is:

1 gouden halling = $12^2/_3$ grooten,

tot eindelijk in 1892, de heer HOLLESTELLE (blz. 39) ons de verklaring gaf „dat het min hier niet in aftrekkenden, maar in te kort komenden zin moet worden genomen." Dus:

1 gouden halling = 13 grooten + 1 engels

of: 1 „ „ = $13^1/_3$ „

Het is te betreuren dat HOLLESTELLE niet dadelijk

---

1) P. O. VAN DER CHIJS, deel Holland en Zeeland, blz. 162.

2) F. VAN MIERIS. Groot charterboek der graaven van Holland 1754, deel II, blz. 496.

3) Bouck van diversche calculatiën.

4) A. HOLLESTELLE. Het schild en de daarmede in verband staande pondenstelsels. Tholen, 1892. 8°. blz. 35.

bewijzen op zijne verklaring liet volgen, want thans werd die verklaring met wantrouwen ontvangen en beschouwd als verwrongen pour le besoin de la cause — dat de woordbeteekenis (min = plus) hier verdraaid was, alleen om een goede uitkomst te verkrijgen, te meer, omdat de schrijver op de blz. 66 en 67 van hetzelfde boek

„eenen scilt $^1/_2$ marc 8 d. min"

uitlegde als: „1 schild = $^1/_3$ mark — 8 penningen."

En toch zijn er bewijzen te vinden dat HOLLESTELLE juist gezien heeft. Op blz. 136 van de hollandsche rekeningen 1) lezen wij:

„III ℔ grote, des was an royalen 45 ℔ grote, „aen lammeren 40 ℔ grote, an clenen florinen 26 ℔ „grote; hier an es verloren, an elken royale 1 d. gr., „aen elc lam 1 d. grote, aen elken clenen florine 2 d. „ester., dat compt 6 ℔ 15 sc. 7 d. grote, dus blijft „die summe 104 ℔ 4 sc. 5 d. grote." (Rekening van 1331.)

Men neme hierbij in acht, dat: ghouden halling van Florensche, florin de Florenche, florenus de Florentia, gulden floryn van Florense, cleyne guldine, cleen gulden, clene florine, enz, allemaal XIVe eeuwsche hollandsche benamingen zijn van het muntstuk, dat wij thans florentijnsche goudgulden noemen.

Bij de becijfering van deze post van 1331, raadplegen wij de aan 't hoofd dezes genoemde muntzetting van 1330, die ook aangeeft:

1) De rekeningen der grafelijkheid van Holland onder het Henegouwsche huis, uitgegeven door Dr. H. G. HAMAKER. Utrecht 1875. 8°. 1^e deel, blz. 136.

Enen ghouden royael voir zestien grote
Enen ghouden lam voir vyftien grote

en verkrijgen dan, dat er 45 ℔ grote : 16 grote of 675 royalen en 40 ℔ grote : 15 grote of 640 lammeren in de rekening van 1331 genoemd zijn.

Hieran es verloren,

an elken royale 1 d. gr. of 1 × 675 = 675 d. gr.
aen elc lam 1 „ „ „ 1 × 640 = 640 „ „
Tezamen 1315 d. gr.

Deze 1315 d. gr. aftrekkende van 6 ℔ 15 sc. 7 d. grote, 1) geven tot rest 312 d. gr. voor 't verlies aan de clenen florinen.

Aen elken clenen florine werd 2 d. ester. of $^2/_3$ d. gr. verloren, dus waren er in 't geheel : 312 : $^2/_3$ = 468 clenen florinen.

En deze 468 stuks, gelijk gesteld met 26 ℔ grote 1), geeft voor 1 clenen florine of ghouden halling:

6240 d. gr. : 468 = $13^1/_3$ d. grote of 13 d. gr. 1 engels.

Het „dertien grote, enen enghelsche min" beteekent dus: 13 grooten + 1 engels.

JOH. W. S.

---

1) 1 ℔ = 20 scellinghe van 12 grote; dus = 1627 gr.

Gemengde Berichten.

De nieuwe eeuw.

Van de Berliner Medaillen-Münze OTTO OERTEL, Berlin N. O., Gollnowstr. 13, ontvingen wij een prijskrant met afbeeldingen van „Eeuwpenningen." De Vz. stelt voor eene gesluierde vrouw, de tijd, een uitgedoofde fakkel omgekeerd in de rechter-, een juist ontstokene in de linkerhand, symbolen van de scheidende 19e en komende 20e eeuw. De opschriften zijn in 11 talen, in het hollandsch: TER EEUWVERWISSELING. De Kz. vertoont de Sphinx, beeld der ongewisse toekomst, met naar verkiezing ter zijden: 1900 1901 of alleen: 19 01. De prijs der matzilveren fraaie stukken, groot 39 m.M., is M. 6.50.

Z.

Resolutie der Staten-Generaal.

Joovis, den VIIJen July 1621.

Is aengedient dat bij de stadt Deventer gemunt worden groote quantiteyt van 28 stuvers penn̄. onder haer weerde, die buyten slandts gesonden werden, ten

eynde daer tegen soude werden versien, diewijle sulcx geschiet buyten ende tegen d'ordre van dese landen, mitsgaders tot preiuditie en reputatie van deselve. —

Te schrijven serieuselijck aen̄ (de) provinciën, dat zij het gemeene placcaet op ten provisionelen cours van tgelt exactelijck willen doen observeren, sonder de gemeente daerinne toe te geven.

FRED. CALAND.

Waalsche penningen.

In het *Bulletin de la Commission de l'histoire des Eglises Wallonnes*, geeft Dr. H. J. DE DOMPIERRE DE CHAUFEPIÉ een zéér interessant artikel, dat naar het opschrift door meerdere gevolgd zal worden, over „*Médailles Wallonnes.*"

Er worden daarin een 25tal stukken beschreven, aanwezig op het Kon. Kabinet, een drietal fraaie platen bevatten afbeeldingen van nog niet afgebeelde stukken.

Door den schrijver zal toestemming gevraagd worden om de beschrijving der niet in de handboeken voorkomende stukken en de platen ook in ons tijdschrift op te mogen nemen. We twijfelen niet, of onze lezers zullen dit artikel met belangstelling tegemoet zien. Z.

Een plakket als levend beeld.

Op de feestavonden door de Alfensche vereenigingen bij gelegenheid van H. M's aanstaand huwelijk

aangeboden aan de burgerij en de schooljeugd, werd door de leden der tooneelvereeniging „*Thalia*", onder leiding van den voorzitter der regelingskommissie, (ons aldaar wonend medelid), de plakket Vredeskonferentie van BEGEER als levend beeld gegeven. De fraaie groep werd zeer toegejuicht.

Aanvulling op DIRKS 1813—1863.

1857.

3e Nederlandsch Nationaal Zangersfeest te Amsterdam.

Vz. Opgelegd in verdiept veld een samengestrikte lier en het wapen van Amsterdam.

Kz. Opgelegd in verdiept veld een lauwerkrans, omschrift gegraveerd:

3E NEDERL : NAT : ZANGERSFEEST
AMSTERDAM 1857.

In den krans gegraveerd:

Richard
Hol.

Goud, met oog en ring, 32 m.M. Mij welwillend ter beschrijving toegezonden door den heer HOL.

Z.

„Elsevier" en de Numismatiek.

In het prospektus van *Elsevier's geïllustreerd Maandschrift*, dat in 1901, na een tienjarig bestaan, in grooter formaat en op kunstdrukpapier gedrukt, verschijnt,

worden artikelen beloofd van de hand van specialiteiten over verzamelaars en verzamelingen in Nederland, als: o. a. Munten en Penningen.

De 1e afl. 1901 brengt eene bespreking van ons medelid J. C. WIENECKE en diens werk door C. SNABILIÉ, met welgelijkend portret van den artist en fraaie afbeeldingen van penningen en penningplaten, t. w. Perspenning (*Inh. p.* nº. 12), plakketten Amsterdam (*Inh. p.* nº. 5), PENNINK VAN HEESWIJK (*Méd. en Pl. modernes* nº. 179), R. A. BUISMAN (nº. 180), penning Tentoonstelling Nederl. Zeewezen (nº. 225), Boerenmedaille (nº. 226) en nieuwe wapenzijde voor onze bronzen pasmunt. Wij zien uit dit artikel, dat WIENECKE geboren werd 24 Maart 1872, van zijn 16e—19e jaar aan de Quellinusschool te Amsterdam onderwijs ontving van BART VAN HOVE e. a., daarna 2½ jaar aan de Akademie te Antwerpen en 1½ jaar aan die te Brussel studeerde om daarop naar Parijs te gaan, om aan de Ecole des Beaux-Arts en aan vrije akademiën zich verder te bekwamen. In 1896 viel hem de 2e prijs ten deel in den wedstrijd voor den Prix de Rome.

Z.

Prentbriefkaarten met afbeeldingen van nederlandsche historiepenningen.

De prentbriefkaart, het mode-verzamelingsvoorwerp van den laatsten tijd, heeft zijne intrede gedaan in de numismatiek of wel deze heeft een plaats ingenomen onder de vele en velerlei onderwerpen, die voor prentbriefkaarten motieven leveren.

Het Koninklijk Penningkabinet te 's-Gravenhage bedient zich van een viertal dier kaarten, vertoonende:

A. Penning op de overwinning van de zilvervloot door PIET HEIN in 1628. Vz. en Kz. (VAN LOON II, bl. 173 n°. 1.)

B. Kz. van den penning op den dood van M. H. TROMP in 1653. (Zeeslag, VAN LOON II, bl. 376 n°. 3, gesneden door J. POOL.)

C. Penning op L^t. Adm. E. M. KORTENAER, 1665. (Vz., niet bij VAN LOON, vervaardigd als portretpenning naar de schilderij van VAN DER HELST, Kz. = VAN LOON II, blz. 373. Deze penning komt voor in DIRKS *Repertorium* I, n°. 1403.)

D. Penning op den vierdaagschen zeeslag in 1666. Vz. en Kz. (Verkleind formaat, VAN LOON II, bl. 546 n°. 1, gesneden door ADOLFFS ZOON.)

De fraai uitgevoerde afbeeldingen mogen, veelvuldig verspreid, een zaad gelijk zijn, dat in goede aarde valt, — de vrucht zij: liefde voor de vaderlandsche penningkunde.

Ik ontving ook een prentbriefkaart met een fraaie afbeelding van PIER PANDER's penning op het huwelijk van H. M. de Koningin.

Z.

Tentoonstelling van moderne Medailles en Plaquetten te Leeuwarden.

Van 20 December 1900—29 Januari 1901, (aanvankelijk was 14 Januari als sluitingsdag bepaald), werd in de zaal der moderne schilderijen van het

museum van het Friesch Genootschap voor Geschied-, Oudheid- en Taalkunde, eene tentoonstelling gehouden van moderne penningen en plakketten. De katalogus telt 97 nummers nederlandsche kunst; we vinden vermeld werk van BEGEER, JÜNGER, PANDER, VAN HOVE, BAARS, WIENECKE, WORTMAN en 's-Rijks munt; verder 196 nummers van fransche, italiaansche, zwitsersche, beiersche, oostenrijksche, duitsche, belgische en russische graveurs, enkele ontwerpen voor penningen en een 6-tal reliefs van PIER PANDER.

UIT DE PERS.

Het wapen van H. M. de Koningin.

Jhr. mr. VICTOR DE STUERS schrijft aan het *Hbl.*:

„Met het oog op de tallooze wapenschilden van H. M. de Koningin, welke door allerlei kunstenaren staan afgebeeld te worden, is het misschien niet ondienstig de aandacht te vestigen op het volgende:

I. In een dezer dagen verschenen adelskalender zag ik het wapen der Koningin voor het eerst vereenigd met dat van den Hertog van Mecklemburg. Het eerste stond rechts van den toeschouwer (heraldiek links), het andere links. Dit is de gebruikelijke manier bij de vereeniging van blazoenen van echtgenooten. Doch in het exceptioneel geval der Koningin komt het mij voor, dat haar wapen gesteld moet worden op de voornaamste plaats, d. i. *links* van den toeschouwer.

Meestal zie ik aan het wapenschild der Koningin den vorm geven van een langwerpig vierkant, aan den onderkant als een accolade beëindigd. Ik geloof dat dit verkeerd is. Die vorm toch is ontleend aan, of afgeleid van het middeleeuwsch gevechtschild, dat alleen voor mannen past. Voor vrouwen moet men een cartel, een paneel teekenen, ruitvormig of ovaal naar gelang van den stijl, doch zorgvuldig de gelijkenis met een krijgsschild vermijdende.

Ik weet wel dat sommigen beweren, dat de ruitvorm of het ovaal alleen voor ongehuwde vrouwen past, doch die bewering is ongegrond. Men heeft slechts onze oude Hollandsche portretten te zien om zich daarvan te overtuigen.

Voor het wapen van Hare Majesteit de Koningin-Moeder zie ik steeds afdeelingen, voorstellende *twee* onder één kroon vereenigde wapenschilden; dat van wijlen den Koning en dat van Waldeck.

Dit schijnt mij onjuist. Ieder persoon kan slechts *één* wapenschild hebben. Tijdens het leven des Konings mocht men diens wapenschild afbeelden met dat zijner gemalin daarnaast. Thans heeft dit geen zin. Thans moet men *één enkel schild* afbeelden, waarin het blazoen van wijlen den Koning opgenomen is; dus „parti" rechts (voor den toeschouwer links) het wapen des Konings, links dat van Waldeck en dan ruitvormig of ovaal."

Iets over Transvaalsche munt.

De *Frankfurter Münzblätter* deelde onlangs het een en ander mede omtrent bovenstaand onderwerp, waaraan het volgende is ontleend:

De machines der staatsmunt te Pretoria zijn in 1893 te Berlijn vervaardigd. Nu wilde het ongeluk, dat op de eerstgeslagen stukken onder het borstbeeld van den President werden gegraveerd de initialen van den stempelsnijder O(tto) S(chuh) zoodat men op de voorzijde, onder het borstbeeld, het min vleiende ephitheton OS las.

Wanneer wij ons niet bedriegen, was er ook nog een onjuistheid in de boomen van den wagen in het wapen; er waren er twee aangegeven, terwijl er altijd maar één in het midden is. De muntmeester, die van af 1899 tot het midden van 1900 aan het hoofd der munt stond, H. W. GRIMM, verhaalt, dat er in 1899 munten met het jaartal 1898 geslagen waren, daar de nieuw bestelde stempels uit Berlijn niet door konden. Wel werden er in 1899 gouden ponden geslagen met aan de keerzijde 1898, aan de voorzijde, onder het borstbeeld van den president, met een handstempel ingeslagen, 1899. Er schijnen maar 104 zulke stukken te bestaan.

Aan het eind, voor den val van Pretoria, zijn echter nog stukken met 1900 geslagen (24000).

Toen de Regeering Pretoria verliet, nam zij al het goud mede en ook enkele gouden plaatjes, die noch niet waren afgestempeld, maar toch in Waterval boven als betaalmiddel dienden; er schijnen er te be-

staan met en zonder gekartelden rand. Het Penningkabinet te 's-Gravenhage is er een machtig geworden.

Door de Engelschen zijn de machines uit elkander genomen en is de Munt gesloten.

De Senaat van Lübeck heeft besloten gebruik te maken van het recht der vrijstad om eigen munt te laten slaan. Er zullen dientengevolge in de Berlijnsche Munt stukken van tien en van twee Mark worden geslagen met het Lübecksche wapen.

Een kostbare muntverzameling.

Koning VICTOR EMANUEL III van Italië is een der ijverigste muntverzamelaars van Europa. Eenigen tijd geleden gelukte het zijn „numismatieken" vertrouweling VITALINI, de beroemde verzameling van den ruim een jaar geleden gestorven senator MARIGNOLI, marchese de Montecorona, voor den koning aan te koopen, waardoor werd voorkomen, dat deze muntschat van den eersten rang, wijd en zijd werd verspreid.

De verzameling MARIGNOLI bestaat uit circa 35.000 stuks, waarvan 3000 gouden munten en medailles. Daar MARIGNOLI indertijd ook de verzamelingen KOLBE, ACQUARI en VERGARA DEL BARUFFI had aangekocht, gelukte het hem de meest compleete verzameling Italiaansche munten bijeen te brengen, die

alle soorten, een tweehonderd, omvat, van den gothischen tot op onzen tijd. Vooral is belangrijk de verzameling „antiquiores," d. w. z. de Paus-munten, van GREGORIUS III (731—751) en ZACHARIAS (741—752) tot PASCHALIS II (1099—1118). Merkwaardig zijn in deze collectie ook nog eene verzameling gouden munten van romeinsche senatoren, eene volledige collectie Dogenmunten, enz.

Daar de verzameling des konings tot nu toe 15.000 munten telde, behalve de duplicaten, stijgt dit aantal tot 50.000, de grootste in Italië, de volledigste ter wereld, wat Italiaansche munten betreft, ofschoon sommige Italiaansche steden, als Milaan, Florence, Napels en Venetië, ook mooie verzamelingen bezitten.

De aankoop des konings heeft ook daarom voor de numismatiek groote waarde, omdat de vorige eigenaar altijd weigerde haar te catalogiseeren, veel minder er aan dacht ze ter bezichtiging te stellen. De koning heeft onmiddellijk met het catalogiseeren laten aanvangen en vertoeft 's morgens gewoonlijk eenige uren in zijne verzameling. In den loop dezes jaars zal reeds een gedeelte van den catalogus het licht zien.

Naar men zegt, heeft hij zijn hartstocht voor munten te danken aan zijne Engelsche gouvernante, miss LEE, terwijl zijn militaire gouverneur, kolonel OSIO, hem later daarin heeft versterkt. (*Avondpost.*)

Voor het numismatische congres maakte de zoo ongelukkig aan zijn eind gekomen graveur DANIEL DUPUIS een plaquette, mooi gemodelleerd, maar toch

eenigszins zonderling van opvatting. In een kamer, waar men door het venster de boomen van een tuin ziet, zit, voor een met boeken en schrijfgereedschap beladen tafel, een halfnaakte vrouw door een vergrootglas munten te bezichtigen. De indruk dezer voorstelling is dwaas en men is geneigd te vragen: „Zoudt gij u niet eerst aankleeden, voordat gij u overgeeft aan de Numismatiek." Deze wijze van munten te bestudeeren is alleen mogelijk in zeer warme landen en niet gaarne zag ik Nederland's Numismaten in deze dracht studeeren. Toch is juist die zotheid zeer leerzaam, omdat ze bewijst, hoe voorzichtig men zijn moet met symbolische voorstellingen. Niemand zal zich ergeren aan de halfnaakte vrouwenfiguur b. v. op de medaille van den club Alpin van ROTY — waar een vrouw den bergbestijger den weg wijst, dat komt omdat daar de omgeving ook geïdealiseerd is, maar op het draagteeken van DUPUIS is er botsing tusschen de symbolische vrouw en de gewone omgeving — de boeken, het venster, de tafel, de inktkoker! (*N. R. Ct.*)

BOEKAANKONDIGING.

Congrès international de numismatique réuni à Paris, en 1900.

Procès-verbaux et mémoires publiés par MM. LE COMTE DE CASTELLANE *et* ADRIEN BLANCHET.

De op het einde van 1900 verschenen procès-verbaux en mémoires — deze laatste 35 in getal —

van het congrès international de numismatique, gehouden te Parijs in 1900, vormen een lijvig boekdeel, met 34 platen.

Zooals van een geleerd genootschap, als de Société française de Numismatique, van wie het kongres was uitgegaan, te wachten was, is het grootste gedeelte der mémoires aan de studie der „antieken" gewijd. Daaronder komen zeer belangrijke bijdragen voor. Zoo leert ons ROBERT MOWAT een nieuwe zienswijze kennen om het bestaan der „monnaies de restitution" van de romeinsche keizers te verklaren. Dit zouden aanvulsels zijn van verloren gegane exemplaren uit de standaardverzamelingen die van regeeringswege in de 1ste en 2de eeuw waren aangelegd, en die zeer waarschijnlijk op het kapitool werden bewaard. Deze verzamelingen moeten dikwijls door brand en anderszins gedeeltelijk zijn vernietigd.

De reeks mémoires begint met een bijdrage over *„le Rôle de la numismatique dans le mouvement scientifique contemporaine"* van ETTORE GABRICI. De schrijver verzekert ons dat de numismatiek zich thans geheel van de *archeologie* heeft losgemaakt, doch wil zij als afzonderlijke wetenschap een eerste plaats blijven innemen, dan dient zij zich voornamelijk te gaan bewegen in de *„cercle des sciences économiques."*

De „numismatique du moyen-âge" is uitstekend vertegenwoordigd door P BORDEAUX: *Classement de monnaies carolingiennes inédites.* De geleerde numismaat debuteert met een denarius van LOTHARIUS tot omschrift hebbende: LOTARIVS REX AGVSTVS; het unieke stuk zou in 823 of daaromtrent geslagen

zijn, toen LOTHARIUS te Rome den titel van Augustus kreeg bij zijn kroning tot Koning van Italië.

De overige munten in het artikel vervat, betreffen een denarius van KAREL III den Eenvoudige, te Compiègne, een dito en een obool met RVDVLFVS REX van koning RAOUL te Chalons-sur-Saone, tusschen 923 en 936 geslagen. Een denier met REGNA CIVITAS wordt aan Regensburg en een obool met SCA—MAR aan Straatsburg toegewezen.

De nederlandsche muntkunde wordt verrijkt met een bijdrage van M. DE MARCHÉVILLE: *La monnaie d'or de* LOUIS DE CRECY, *comte de Flandre.*

M. DE LAIGUE, fransch consul te Rotterdam, geeft in zijn „*Remaniement du type des monnaies contemporaines*" zijn misnoegen te kennen over de onbeduidendheid der voorstellingen op de hedendaagsche munten, en verlangt dat men, even als dat in oude tijden geschiedde, op de munten merkwaardige gebeurtenissen uit de respektieve landen zou plaatsen, b. v. voor Frankrijk, de begrafenis van VICTOR HUGO, de tentoonstelling van 1900, de inbezitneming van Tunis en die van Madagascar, enz., enz.

Een vijftal platen geven nadrukken van Venetiaansche muntzettingen uit de XVIe eeuw, die zeer goed zijn uitgevallen.

„*Les lois anciennes relatives à l'invention des trésors*" van ADRIEN BLANCHET, sluit op merkwaardige wijze de reeks van geleerde bijdragen, waarop de Société française de numismatique met voldoening kan terugzien.

M. D. M.

Inhoudsopgave der Tijdschriften die het Genootschap in ruiling ontvangt.

Revue Belge de numismatique.

1900. 57e année. 1e livraison.

I. Deux dépôts de deniers consulaires romains, par M. MAX BAHRFELDT.

II. Un demi-gros à l'écu aux quatre lions frappé à Schoonvorst, par GÉRARD, duc de JULIERS et DE BERG, comte DE RAVENSBERG, (1437 à 1475), par M. le Vte B. DE JONGHE.

III. La numismatique de LOUIS XVIII dans les provinces belges en 1815 (suite et fin), par M. P. BORDEAUX.

IV. Numismatique et sigillographie bruxelloises. Les anciens serments d'arbalétriers et d'archers de Bruxelles. Leurs sceaux, leurs médailles et leurs jetons, par M. F. ALVIN.

V. Les médailles de Constantin et d'Héraclius, par M. J. SIMONIS.

VI. Rectification à VAN LOON, par M. R. RICHEBÉ.

Mittheilungen der Bayerischen Numismatischen Gesellschaft.

XIX Jahrgang. 1900. II. Heft.

Beiträge zur Kritik der deutschen Kunstmedaillen. Von Dr. EUGEN MERZBACHER. (Mit Tafel I.)

Aus bayerischen Archiven. Von J. V. VULL.

Süddeutsche Halbbracteaten. Von LUDWIG v. BÜRKEL. (Hierzu Tafel II—IV.)

Ueber einige Medaillen ALBRECHTS V und seiner Söhne. Von Dr. GEORG HABICH. (Mit Tafel V.)

Beschrijving der Nederlandsche of op Nederland en Nederlanders betrekking hebbende Penningen, geslagen na November 1863

(Vervolg op het werk van mr. JACOB DIRKS)

DOOR

W. K. F. ZWIERZINA

(*Vervolg.*)

236A. Als voren.

Linksgewende staande leeuw met kroon en zwaard, in den linkervoorpoot een slang, omschrift:

NEERLANDS VRYHEID
1572 1872

omgeven door gestileerde lauwertakken. Eenzijdig.

Geel koper met oog, 37 m.M., Verz. DU CROCQ.

236B. Als voren.

Bedeltasch, waarop een bril, (Brielle) met den riem hangende om een den tasch omgevende jarretière met het opschrift:

SI NON NOBIS ◡ SALTEM POSTERIS.

Zilver met oog en ring, eenzijdig, 25 bij 29 m.M., Verz. DU CROCQ.

236C. Als voren.

Houten, oranje geverfde knoop, met ingesloten zilveren plaatje, waarop rechtsgewende staande leeuw met kroon, zwaard en speer met vrijheidshoed, een draak vertredende.

Omschrift: — 1 APRIL —
1572 — 1872

Groot 26 m.M., Verz. DU CROCQ.

236D. Als voren.

Onopgetuigde driemaster, omschrift op twee regels:

SCHEEPSOPTUIGERS-VEREENIGING
NOG TIJDIG ONTWAAKT

Tin met oog, 26 m.M., Verz. DU CROCQ.

Gedragen bij den optocht te Amsterdam.

236E. Als voren.

Letterblokje met gevleugelde A

Op twee der zijden: JOH. ENSCHEDE & ZONEN LETTERGIETERIJ TE HAARLEM

en: 1572 — BRIELLE — 1872

Letterspecie, lang 21 m.M., Verz. DU CROCQ.

Gestrooid bij den optocht te Haarlem.

237. 1872. 1 April

Hulde aan de kommissie voor de viering van het derde eeuwfeest van Nederlands onafhankelijkheid te Schiedam.

Vz. De stedemaagd, kenbaar aan de op haar hoofd geplaatste muurkroon, links gezeten, biedt

met de rechterhand een krans aan, terwijl haar linkerarm op het naast haar staande wapen der gemeente Schiedam rust.

Op den sokel: S. DE VRIES 'S HAGE

In de afsnede: SCHIEDAM.

Omschrift: HERINNERING AAN HET DERDE EEUWFEEST 1 APRIL 1872.

Kz. In het veld:

★
AAN·DE·LEDEN·
VAN·DE·COMMISSIE·ONDER·
WIER·LEIDING·EN·TOEZICHT·
HET·FEEST·TER·HERINNERING·
VAN·DE·VESTIGING·ONZER·
ONAFHANKELIJKHEID·IN·1572·
OP·DEN·1·APRIL·1872·TE·SCHIEDAM·
IS·GEVIERD·WORDT·DEZE·PENNING·
ALS·HULDEBETOON·VOOR·HUNNE·
VERRICHTINGEN·DOOR·DE·
INGEZETENEN·DANKBAAR·
AANGEBODEN.
★

Zilver, 45 m.M., Verz. v. DIJK V. MATENESSE.

Hiervan zijn slechts 28 stuks geslagen, waarna de stempels vernietigd zijn, blijkens eene daarvan opgemaakte oorkonde. De exemplaren zijn verdeeld: 25 aan de feestkommissie, 1 voor den heer VAN DIJK VAN MATENESSE, 1 voor de gemeente Schiedam en 1 voor het Kon. Penningkabinet te 's-Gravenhage.

238. 1870. 6 April.

Hulde aan de feestkommissie te Vlissingen.

Vz. Het gekroonde wapen van Vlissingen.

Omschrift: 1572 6 APRIL 1872.

Kz. Opschrift:

HULDE
aan de
FEESTCOMMISSIE

Zilver, 42 m.M., net gegraveerd, Oudheidskamer te Vlissingen.

239. 1872. 15 Mei.

Overbrenging van het stoffelijk overschot van Prinses HENDRIK der Nederlanden.

Vz. De door de koningskroon gedekte wapens van Prins HENDRIK der Nederlanden en van Saksen-Weimar.

Omschrift boven:

★ A LA MEMOIRE DE NOTRE BIEN-AIMÉE PRINCESSE ★

AMELIE M. D. G. A. DE SAXE-WEIMAR

Onder: NÉE LE 20 MAI 1830;
DÉCÉDÉE LE 1 MAI 1872, A'
WALFERDANGE

Kz. Katafalk, dragende onder een troonhemel met de koningskroon en de letter **A**, de onder bloemen en kransen bedolven lijkkist. Voor tegen den katafalk de gekroonde wapens van den prins en de prinses; onder den katafalk links in miniatuurletters: ALBERT WÜNSCH, in het midden het op een gekroonden mantel rustende wapen van Luxemburg.

Omschrift: ★ TRANSLATION DES CEN-

DRES DE S. A. R. LA PRINCESSE HENRI DES PAYS=BAS.

Onder om den katafalk:

LUXEMBOURG 15 MAI 1872

ELLE FUT ENLEVÉE TROP TÔT A L'AMOUR DES LUXEMBOURGEOIS.

Tin, 49 m.M., Verz. Z.

AMALIE MARIA DA GLORIA AUGUSTA, hertogin VAN SAKSEN-WEIMAR-EISENACH, huwde den 19 Mei 1853 met Z. K. H. WILLEM FREDERIK HENDRIK, prins DER NEDERLANDEN (Zie DIRKS 744). Het huwelijk bleef kinderloos.

240. 1872, 4 Juni.

Onthulling van het monument ter gedachtenis van Graaf ADOLF VAN NASSAU en van den slag bij Heiligerlee.

Vz. Het linksgewend hoofd van Z. M. Koning WILLEM III, daaronder: S. DE VRIES - 'S HAGE.

Omschrift: WILLEM III KONING — DER NEDERLANDEN.

Kz. Onder een kroon en een lint de wapens van Friesland, Groningen en Drenthe, daarboven HEILIGERLEE en daaronder 1568—1872.

Omschrift: ⋆ NEERLANDS·NOORDEN·JUBELT·DEN·KONING·TEGEMOET.

Zilver, met oog en ring, 32 m.M., Verz. TEYLER.

Den 24 Mei 1568 versloeg graaf LODEWIJK VAN NASSAU den Graaf VAN AREMBERG bij het klooster Heiligerlee, nabij Winschoten, welke aanvoerder met ruim 500 Spanjaarden het leven lieten. Van onze zijde was het verlies slechts enkele ruiters, doch sneuvelde Graaf ADOLF VAN NASSAU, broeder van Prins WILLEM I, wiens naam in het Wilhelmuslied voortleeft:

„Graaf Adolf is gebleven
„In Friesland in den slag,
„Zijn ziel in 't eeuwig leven
„Verwacht den jongsten dag."

Den 24 Mei 1868 werd bij gelegenheid van den 300sten verjaardag van den slag de eerste steen gelegd voor het door den schilder EGENBERGER ontworpen monument, in tegenwoordigheid van den Prins VAN ORANJE en Prins HENDRIK.

De penning is geslagen volgens *Oranjepenningen* 1299 op het voorgenomen bezoek van Z. M. Koning WILLEM III.

241. 1872. 4 Juni.

Overlijden Mr. J. R. THORBECKE, te 's-Gravenhage.

Vz. Zijn linksgewend hoofd, daaronder: M. C. DE VRIES JR.

Omschrift: MR. JOHAN RUDOLPH THORBECKE.

Kz. In het veld: Faksimilé der handteekening van THORBECKE, daaronder:

GEBOREN TE ZWOLLE
15 JANUARY 1798
OVERLEDEN
TE 'S GRAVENHAGE
4 JUNY 1872.

Omschrift: ★ DE NAAM VAN HET GENIE IS ZYN WAARDIGSTE LOFREDENAAR.

Zilver en brons, 55 m.M., Verz. Z.

242. Als voren.

Vz. Zijn linksgewend hoofd, daaronder:

S. DE VRIES
'S HAGE

Omschrift in twee regels:
binnen: MR· JOHAN·RUDOLPH· THORBECKE

boven: ✿ GEBOREN·TE·ZWOLLE·15·JANUARIJ·1798 ✿
onder: OVERLEDEN·TE·'S GRAVENHAGE·4·JUNIJ·1872

Kz. Binnen een met linten omslingerden lauwerkrans, waarop vijf wapens: Universiteit Leiden, THORBECKE, (in zilver een snoek van natuurlijke kleur, zwemmende op een gegolfden dwarsbalk van acht stukken, beurtelings blauw en zilver), Nederland, Zwolle, Universiteit Gent — en beneden een opengeslagen boek, op welks bladen is ingegrift:

het opschrift:

GROND WET 17 MAART 1848
31·OCT·1849·
TOT
19·APRIL·1853·
1·FEB·1862·
TOT
10·FEB·1866·
3·JAN·1871·
TOT
4·JUNIJ·1872

Omschrift: ★ DE·GRONDWET·MAG·NIET·EENE·LOUTERE·VORM·ZIJ·MOET·EEN·NATIONALE·KRACHT·WEZEN·

Brons, 44 m.M., Verz. Z.

THORBECKE studeerde te Amsterdam en Leiden, waar hij in 1820 in de letteren en in de beide rechten promoveerde, bezocht daarna verscheidene duitsche universiteiten, o. a. Göttingen en Berlijn en vestigde zich als advokaat te Amsterdam, doch werd reeds een jaar later benoemd tot hoogleeraar te Gent, welk ambt hij bij de revolutie van 1830 neerlegde om zich te Leiden te vestigen, waar hij weldra als professor in de staats- en rechtsgeschiedenis werd benoemd. In 1840 gekozen tot lid der 2e kamer, diende hij met 8 medeleden

het bekende voorstel tot Grondwetsherziening in, dat echter 30 Mei 1845 werd verworpen. In Maart 1848, als lid der kommissie voor de Grondwetsherziening benoemd, zag hij haar ontwerp aangenomen en 3 November 1848 afgekondigd. De data op de Kz. van den tweeden penning zijn de tijdperken, waarop hij als Premier met de portefeuille van Binnenlandsche Zaken was belast, welke hij de eerste maal tengevolge van de Aprilbeweging in 1853, wegens de invoering der bisschoppelijke hierarchie, moest nederleggen. Vele belangrijke staatkundige geschriften verschenen van zijne hand. Nederland eerde hem door een standbeeld, waaraan 's-Gravenhage eerst een plaats weigerde en dat toen te Amsterdam is verrezen.

243. 1872. 26 Juni.

Onthulling van het standbeeld van H. BOERHAAVE, te Leiden.

Vz. Zijn linksgewend borstbeeld in toga.

Omschrift: HERMAN BOERHAAVE GEB. 31 DEC. 1668 — OVERL. 23 SEPT. 1738.

Kz. De afbeelding van het standbeeld, beneden links: J. T. STRACKÉ SC., rechts: J. P. V. D. KELLEN F.

Omschrift: ONTHULD TE LEIDEN-DEN 26 JUNI 1872.

Zilver en brons, 54 m.M., Verz. TEYLER.

BOERHAAVE werd 31 December 1668 te Voorhout geboren, waar zijn vader predikant was; hij bezocht de leidsche akademie, waar hij in 1689 tot dokter in de wijsbegeerte promoveerde, doch ging daarop geneeskunde studeeren, waarin hij 15 Juli 1693 te Harderwijk promoveerde, om zich te Leiden als geneesheer te vestigen.

In 1701 werd hij lektor, in 1709 hoogleeraar aldaar in de scheien natuurkunde, welk ambt hij in 1729, door ziekte daartoe genoodzaakt, moest nederleggen, doch vervolgde hij tot kort voor zijn dood zijne lessen in de geneeskunde. Als bewijs van zijne groote beroemdheid wordt aangehaald, dat een brief uit een ander werelddeel met het adres: „Aan BOERHAAVE in Europa," terstond zijne bestemming bereikte.

244. 1872, 26—27 Juni.

Tweede eeuwfeest van de verdediging van Aardenburg.

Vz. Het gekroonde wapen van Aardenburg met twee leeuwen als schildhouders.

Omschrift: TWEEDE EEUWFEEST VAN AARDENBURG'S VERDEDIGING 1672·1872.

Kz. Een rechts staande vrouw, met een muurkroon op het hoofd, leunt met haar rechterhand op een ploeg, geplaatst in een korenveld, en houdt in haar linkerhand een lauwerkrans, voor haar rechts een kamrad, hoorn van overvloed en bijenkorf. In de afsnede een bliksem en daaronder: L WIENER

Omschrift: ⊙ ZIJ HEBBEN HUNNE ZWAARDEN GESLAGEN TOT SPADEN EN HUNNE SPIESEN TOT SIKKELEN

Zilver en brons, 48 m.M., Verz. TEYLER.

In 1672 werden de fransche troepen, die tot tweemalen toe Aardenburg stormenderhand trachtten in te nemen, met groot verlies teruggeslagen, waardoor zij genoodzaakt waren, zich uit Staats-Vlaanderen terug te trekken.

245. 1872. 7 Juli.

Presentiepenning van de Société Royale de Numismatique de Belgique met borstbeeld van TH. VAN BERCKEL.

Vz. Geheel gelijk aan n°. 189.

Kz. SOCIÉTÉ ROYALE
DE
NUMISMATIQUE
DE BELGIQUE
ASSEMBLÉE
7 JUIL: 1872

in eikenkrans.

Brons, 33 m.M., Verz. SNOECK.

Bijdragen, 2e druk, n°. 534.

246. 1872. 10 Juli.

Gedenkpenninkje voor WILHELMINA JACOBA VAN ZUIJLEN.

Vz. In het veld:

DE WEDUWE
LEONARDUS
FRANCISCUS
DE BRUIJN=VAN ZUIJLEN
AAN
WILHELMINA JACOBA
VAN ZUIJLEN

Kz. In een lauwerkrans:

10 JULI
1822—1872

Brons, 32 m.M., door J. P. MENGER. Verz. TEYLER.

247. 1872. 12-17 Augustus.

Nationale wedstrijd van den Nederlandschen Weerbaarheidsbond te Apeldoorn. (Wiesselsche heide).

Vz. Linksgewend hoofd van Z. M. Koning WILLEM III, daaronder: S. DE VRIES. 'S HAGE.

Omschrift:

WILLEM III KONING DER NEDERLANDEN.

Kz. Het gekroonde wapen van Apeldoorn op twee gekruiste buksen, een patroontasch en een lauwer- en eiketak, daaronder:

APELDOORN.

Omschrift op matten rand: NED. WEERBAARHEIDSBOND ★ NAT. WEDSTRIJD. IN AUG. 1872 ★

Brons en kompositie, 32 m.M., Verz. Z.

248. Dezelfde met het jaartal 1870 in 1872 veranderd.

Deze wedstrijd had in 1870 moeten plaats hebben, doch werd toen om den fransch-duitschen oorlog en in het jaar 1871 om de heerschende cholera-epidemie uitgesteld.

De penning werd reeds in 1870 vervaardigd, (zie no. 168), later is het jaartal veranderd en daarna de stempel afgekeurd en een nieuwe vervaardigd.

De 3 exemplaren der verschillende stempels in TEYLERS Penningkab.

249. Als voren.

Penning voor de korpsprijzen bij dezen schietwedstrijd.

Te vergeefs opgevraagd in het *Tijdschrift*.

Vermoedelijk een der prijspenningen van „de Zwijger" te Utrecht, no^en. 117, 192 of no^en. 278, 355.

250. 1872. 28 Augustus.

2^e^ Eeuwfeest van het ontzet van Groningen.

Vz. De stedemaagd met pantser en muur-

kroon, links staande; zij houdt hare rechterhand boven een altaar, waarop een kussen met twee sleutels geplaatst is en op welks voorzijde het wapen van Groningen gebeiteld is en heeft in hare linkerhand de stedelijke banier. Aan hare voeten rechts ligt de nederlandsche leeuw.

In het veld links: J. H. EGENBERGER. INV. en rechts: P. MENGER F. In de afsnede: GRONINGEN CONSTANT 1672.

Omschrift: ONDER MIJNE HOEDE VEILIG.

Kz. Een triomfboog op vier kolommen, waarin op een zuil het borstbeeld van RABENHAUPT prijkt, op de voorzijde der zuil: TER EERE RABENHAUPT, op het fries van den boog MDCCCLXXII links en rechts van den boog kanonnen, kogels en vaandels, In het veld rechts J. P. M. MENGER F.

In de afsnede:

HET TWEEDE EEUWFEEST
VAN GRONINGENS ONTZET
GEVIERD 28 AUG. 1872.

Omschrift: DOOR MOED EN BELEID.

Brons, 54 m.M., Verz. Z., *Tijdschrift* 1894, blz. 17.

Jaarlijks wordt te Groningen de 28ste Augustus feestelijk gevierd, ter herinnering aan het ontzet der stad van het beleg door de bisschoppen van Munster en Keulen door RABENHAUPT in 1672.

251. 1872. 11 September.

Festival uitgeschreven door de liedertafel „Concordia" te Vlissingen.

Vz, Parelcirkel omgeven door samengestrikte lauwer- en eikentakken, daarbinnen:

Omschrift: · ✿ · LIEDERTAFEL CONCORDIA

In het veld in een doorbroken cirkel met ornementen:

VLISSINGEN

Kz. Cartouche met cirkelvormig binnenveld waarin:

FESTIVAL

1872

Zilver, met oog en ring, 38 m.M., Oudheidskamer te Vlissingen.

Den 11 September 1872 werd aan de liedertafel „Concordia" te Vlissingen een banier aangeboden, bij welke gelegenheid door diverse fanfare- en harmoniekorpsen op de Groote Markt en daarna in den Prinsentuin door diverse liedertafels en zangvereenigingen eene uitvoering werd gegeven.

In optocht begaf men zich van de plaats van bijeenkomst, het „Beeldenhuis" op het Dok, naar de Groote Markt, waar de aanbieding der banier plaats had en ná de muziekuitvoering naar den Prinsentuin, waar ná afloop der zangnummers het „eeremetaal" werd uitgereikt. N°. 15 van den optocht was een „rijtuig met eenige jonge dames, met zich voerende de BANIER en de Medailles, welke uitgereikt zullen worden."

(Ontleend aan het mij door mej. M. DE MAN te Middelburg toegezonden programma.)

252. 1872. 21—30 September.

25-Jarig bestaan der Hollandsche Maatschappij van Landbouw, gevierd te 's-Gravenhage.

Vz. In een bloemkrans, onder de door een lint met het opschrift: BID EN WERK verbonden wapens van Zuid-Holland en 's-Gravenhage.

ZILVEREN JUBELVIERING
DER
HOLL. MAATSCHAPPIJ
VAN LANDBOUW
'S GRAVENHAGE

daaronder een bloemtak.

Kz. Ceres links gezeten, omgeven door landbouw-attributen. Op de afsnede: S. DE VRIES 'S HAGE

In de afsnede: $\frac{21\text{—}30,\ \text{SEPTEMBER}}{1847\text{—}1872}$

Brons, 50 m.M., Verz. Z.

Deze maatschappij heeft hare ± 90 afdeelingen zoowel in Noord- als in Zuid-Holland; haar doel is de verbetering van den maatschappelijken toestand en de welvaart van de landbouwers, benevens de verbetering en de bevordering van het landbouwbedrijf in den meest uitgebreiden zin, met name: veeteelt en zuivelbereiding, tuin- en akkerbouw, boom- en bloemkweekerij, hout-, riet- en biezenteelt.

Het 25jarig bestaan werd gevierd door eene uitstekend geslaagde en bizonder uitgebreide landbouwtentoonstelling in het Malieveld te 's-Gravenhage.

253. Als voren.

Prijspenning der Staten van Zuid-Holland voor de tentoonstelling te 's-Gravenhage.

Vz. Het gekroonde provinciale wapen, daarboven: PROVINCIE, en daaronder: ZUID-HOLLAND

Kz. Glad veld, omgeven door een lauwerkrans.

Omschrift: LANDBOUW TENTOONSTELLING 'S GRAVENHAGE. SEPTEMBER 1872.

Brons, 48 m.M., door J. P. M. MENGER, Leidsch Penn. Kab.

254. 1872. 15 Oktober.

DR. F. C. DONDERS, te Utrecht, 25 jaar hoogleeraar.

Vz. Zijn linksgewend hoofd, daaronder: S. DE VRIES

Omschrift: FRANCISCUS CORNELIUS DONDERS

Kz. In het veld, onder een zespuntige ster in acht regels: PRAECEPTORI· CARISSIMO — SOCII· SENAT. VETERAN. — ET· NON· PAVCI — CORP. STVDIOS. VLTRAIECT. — ADSCRIPTI — D. XV. M. OCTOB. — AN. — M·D·CCC·LXXII

Brons, 44 m.M., Verz. Z.

In goud aan prof. DONDERS vereerd.

Bijdragen 2e druk n°. 535.

DONDERS werd 27 Mei 1818 te Tilburg geboren, studeerde te Utrecht en promoveerde in 1840 te Leiden, waarna hij tot officier van gezondheid werd benoemd.

Na te Vlissingen en te 's-Gravenhage in garnizoen te hebben gelegen, werd hij in 1842 leeraar in de anatomie en physiologie aan het militair hospitaal te Utrecht, in 1847 hoogleeraar in de physiologie, weefselleer en oogheelkunde aldaar, waar hij omstreeks 1851 het „Nederlandsch gasthuis voor ooglijders" (met daaraan verbonden wetenschappelijken kursus) en in 1867 het physiologisch laboratorium stichtte.

Behalve door zijne talrijke geleerde geschriften, verwierf hij als oogheelkundige een wereldberoemden naam. Tal van ridderorden sierden zijne borst, de grootste wetenschappelijke genootschappen in binnen- en buitenland eerden hem door hem het lidmaatschap aan te bieden.

In 1888 verkreeg hij op grond van zijn 70jarigen leeftijd zijn emeritaat (zie n°. 784) en overleed 24 Maart 1889 te Utrecht.

255. 1872.

Prijspenning der Ned. Maatschappij voor Tuinbouw en Plantkunde.

Het door een krans van bloemen en vruchten omgeven gekroonde nederlandsche wapen met twee leeuwen als schildhouders, rustende op 2 omlaaggewende vlaggetjes en een lint met de spreuk: JE MAINTIENDRAI

Omschrift: * NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ VOOR TUINBOUW EN PLANTKUNDE

Kz. Glad veld, omgeven door samengestrikte lauwer- en eiketakken.

Verguld zilver, zilver en brons 42 m.M., Verz. Z.

De maatschappij, in 1872 opgericht en te Amsterdam gevestigd, telt 25 afdeelingen en tracht de belangen van tuinbouw en plantkunde, zoo in Nederland als in de overzeesche bezittingen, met alle haar ten dienste staande middelen te bevorderen. Binnen- en buitenlandsche vereenigingen, die in gelijke richting werkzaam zijn, kunnen zich bij haar aansluiten of met haar samenwerken.

256. 1872.

Draagpenninkje van den Nederlandschen Weerbaarheidsbond.

Vz. De linksgaande nederlandsche leeuw met zwaard en pijlbundel.

Omschrift: EENDRAGT MAAKT MAGT

In de afsnede: $\frac{22 \text{ OCTOBER}}{1866}$

Kz. In een lauwerkrans:

SCHERPSCHUTTERS
WEDSTRIJD

Omschrift: NEDERLANDSCHE WEERBAARHEIDS-BOND.

Brons, met oog en ring, 19 m.M., door J. P. M. MENGER, Leidsch Penn. Kab.

257. 1872.

De raad der gemeente Arnhem aan
Mr. J. J. A. A. baron VAN PALLANDT.

Vz. Tusschen twee saâmgebonden eiketakken:

DE RAAD
DER
GEMEENTE ARNHEM
AAN
ZIJNEN VOORZITTER
MR. J. J. A. A. BARON VAN PALLANDT
VAN WESTERVOORT.
1841. — 1872

Kz. Het gekroonde wapen van Arnhem met twee leeuwen als schildhouders.

In de afsnede: DE VRIES. FEC. ARNHEM.

Brons, 54 m.M., Leidsch Penn. Kab.

258. 1872.

Ter eere van Mr. C. P. K. WINCKEL.

Vz. In het veld om een vierkant, eenige chineesche karakters:

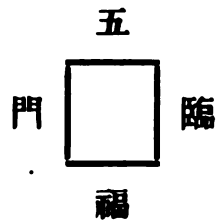

Omschrift: ★ ★ ★ Mr. C. P. K. WINCKEL, ADVOCAAT EN PROCUREUR

Kz. In het veld om een vierkant, eenige chineesche karakters:

頓
訟 民
師 家
拜

Omschrift: ★ ★ ★ SAMARANG ★ ★ ★ 1872.

Zilver, 36 m.M., Verz. Bat. Gen.

De opschriften beteekenen volgens mr. J. A. v. d. Chijs:
De bevolking brengt hulde aan den praktizijn.
Mogen de vijf zegeningen op uw huis nederdalen!

259. 1872.

Expeditie naar Deli.

Gesp als beschreven onder n°. 127, met het opschrift: DELI 1872.

260. 1872.

Zesde eeuwfeest der stichting van Gouda.

Vz. Gravin JAKOBA VAN BEIEREN met een stok met wimpel, waarop staat: JAC. COM., voor haar het gekroonde door een doornenkroon omgeven wapen der stad, waaronder op een lint de spreuk: PER · ASPERA · AD · ASTRA·

Rechts borstbeeld op voetstuk, waarop: CATZ E. Q.

Links borstbeeld op voetstuk, waarop: FLOR. V.

Omschrift: CONDITORIBVS. VRBIS.
1272. VAN. BERGEN. YZENDOORN. 1872.

Kz. Gezicht op Gouda en den met talrijke scheepjes bedekten IJsel, welks stroomgod rechts op den voorgrond is gezeten.

Omschrift: NUMMUS. SENATORIUS.
GOUDA'S 600 JARIG JUBILE

Zilver, 26 m.M., Verz. W. SNOECK.

Tijdschrift 1898, blz. 39.

Gravin JAKOBA VAN BEIJEREN vond, toen zij door allen verlaten was, in Gouda een veilig verblijf en kon door den steun van de burgers dier stad hare rechten verdedigen, waarom zij als blijk van hare dankbaarheid aan de stad een prachtig bewerkten beker schonk, die aldaar nog heden ten dage bewaard wordt; graaf FLORIS V en Ridder CATZ (voogd van FLORIS V) zijn de grondvesters der stad. De penning is eene navolging van den vroedschapspenning, afgebeeld bij VAN LOON I, blz. 151, en werd door den zilversmid C. N. DE VOOIJS te Gouda in den handel gebracht.

Mr. A. A. VAN BERGEN YZENDOORN was van af 1864 tot zijn overlijden in 1895 burgemeester van Gouda.

261. 1873. April.

Ter eere van Dr. J. L. H. HAERTEN, geneesheer te Utrecht.

Vz. Zijn linksgewend borstbeeld, daaronder:
I. P. M. MENGER F.

Kz. J. L. H. HAERTEN
MEDICO. DOCTISSIMO.
HOC AMICITIAE.
ET. GRATI. ANIMI. PIGNUS.
J. J. PUTMAN
ARCHIEPISCOPO ALTRAI
A. CONSIL. ET. DECAN
CIVIT. INCIDI CURAVIT
A. R. S. MDCCCLXXIII

Brons, 50 m.M., Verz TEYLER. (Zie no. 181.)

262. 1873. 7 Juni.

Ter eere van Mr. Dr. S. C. SNELLEN VAN VOLLENHOVEN, te 's-Gravenhage.

Vz. Zijn rechtsgewend borstbeeld, daaronder:
J. P. VAN DER KELLEN F.

Kz. Tusschen twee saâmgestrikte lauwertakken:

PER. XXII. ANN. SODALIS
PER. XX. PRAESES
COLLEGII. STUDIA. EXEMPLO
PRAEIVIT. AUCTORITATE. REXIT
INGENIO. ORNAVIT. NOMINE
EXTERIS. COMMENDAVIT
VII. IUNII
MDCCCLXXIII

Omschrift: ✿ VIRO · DOCTISSIMO · S · C · SNELLEN · VAN · VOLLENHOVEN · I · U · D · COLL · ENTOMOLOG— NEERLAND · HUNC · NUM · FAC · CUR

Brons, 59 m.M., Verz. TEYLER.

Door de Nederlandsche Entomologische vereeniging aan haren aftredenden voorzitter aangeboden. SAMUEL CONSTANT SNELLEN VAN VOLLENHOVEN, geboren te Rotterdam 18 Oktober 1816, promoveerde te Leiden in de rechten 25 September 1839, vestigde zich te 's-Gravenhage als advokaat, doch gevoelde zich steeds meer tot de studie der natuur dan tot de wetten aangetrokken en vertrok daarom naar de Gliphoeve te Heemstede, om zich geheel aan die studie te kunnen wijden; daarna was hij geruimen tijd konservator aan 's-Rijks museum van Natuurlijke Historie te Leiden, 1854—1873, doch vestigde zich in laatstgenoemd jaar te 's-Gravenhage, waar hij onderscheidene werken over de insekten schreef. In 1862 werd hij door de Hoogeschool te Groningen tot philosophiae naturalis doctor honoris causa benoemd. Hij overleed te 's-Gravenhage 22 Maart 1880.

263. 1873. 13 Juni.

Ter eere van Dr. J. A. C. Rovers, bij zijn aftreden als hoogleeraar te Utrecht.

Vz. Zijn linksgewend borstbeeld, versierd met de orde van den nederlandschen leeuw, daaronder: J. P. M. MENGER F.

Omschrift: IACOBVS ADOLPHVS CAROLVS ROVERS LIT. HVM. ET. PHIL. THEOR. PROFESSOR.

Kz. Tusschen saamgestrikte eike- en lauwertakken:

PRAECEPTORI
CARISSIMO
DISCIPVLI

Omschrift: ✿ MDCCCXXVI FRANEQVERA MDCCCXLIII GRONINGA MDCCCLV TRAIECTVM AD RHENVM MDCCCLXXIII

Brons, 54 m.M., Leidsch Penn. Kab.

Rovers werd geboren te Dordrecht 22 Juli 1803, bezocht de latijnsche school te Utrecht en werd 16 December 1819 als student aldaar ingeschreven. Na twee malen voor een prijsvraag met goud te zijn bekroond, promoveerde hij te Utrecht in de letteren 3 Juni 1824, in de rechten 27 April 1826, in datzelfde jaar werd hij buitengewoon, in 1828 gewoon hoogleeraar in de fakulteit der letteren te Franeker, in 1843 hoogleeraar te Groningen en in 1855 te Utrecht. Wegens 70jarigen leeftijd verkreeg hij in 1873 zijn emeritaat en overleed 5 Juli 1874.

264. 1873. 19—22 Juni.

11e Nederlandsch nationaal Zangersfeest te Utrecht.

Schildvormig zilveren draagteeken met oog, eenzijdig.

Zon, het wapen van Utrecht vertoonende, opkomende boven wolken, daarboven·

XI NED: NAT:
ZANGERSFEEST

daaronder: 1873

AURORA — UTRECHT

Hoog 37 m.M., Verz. Z.

Zie de aanteekening bij nº. 64.

265. 1873. 22 Juni.

Als voren.

Kwartet-zang-wedstrijd.

Vz. Apollo, de face staande, de rechterhand uitstrekkende, in de linker een lier houdende.

Omschrift: LIEDERTAFEL „OEFENING EN UITSPANNING" 'S-BOSCH

Kz. In een lauwerkrans in twee regels: VEREERD — AAN HET LID

Omschrift: KWARTET-ZANG-WEDSTRYD TE UTRECHT * 22 JUNI 1873 *

Goud, zilver en brons, 29 m.M., Verz. SNOECK.

Zie *Tijdschrift* 1896, blz. 202, volgens welk opstel 4 ex. in goud werden geslagen en uitgereikt aan de 4 zangers: A. DE LEEUW Sr., A. DE LEEUW Jr., H. WERTENBROEK en W. C. DECKERS. *Bijdragen*, 2e druk nº. 537.

266. 1873. 6 Juli.

Hulde van nederlandsche penningkundigen aan den heer R. CHALON bij zijne 25ste verkiezing als President van de Société royale de Numismatique de Belgique.

Vz. In de 12 afdeelingen van een gothische roos:

Renier Chalon

In het midden in een cirkel:

XXVE
ÉLECTION
A LA
PRESIDENCE
6 JUILLET
1873

Kz. In een gothische roos de namen der schenkers:

DIRKS — C^TE NAHUYS, MEMBRES HONORAIRES
DE VEYE DE BURINE — ROEST — DE VOS — DE VRIES —
V. DYK V. MATENESSE — VAN GELDER — V. D. NOORDAA —
COST-JORDENS — HORA-SICCAMA — HOOFT V. IDDEKINGE —
DUMOULIN — DE VOOGT, ASSOCIÉS ÉTRANGERS

Omschrift: HOMMAGE DE MEMBRES NÉERLANDAIS DE LA SOC: ROY^LE DE NUMISMATIQUE DE BELGIQUE

Brons, 30 m.M., door L. WIENER, Verz. Z.

267. 1873. 6 Juli.

Presentiepenning van de Société royale de Numismatique de Belgique met borstbeeld van TH. VAN BERCKEL.

Vz. Geheel gelijk n°. 189.

Kz. SOCIÉTE
ROYALE
DE
NUMISMATIQUE
DE BELGIQUE
ASSEMBLÉE
GÉNÉRALE
6 JUIL: 1873

Brons, 33 m.M. Mededeeling van den heer ALPH. DE WITTE. *Bijdragen*, 2e druk nº. 538*.

268. 1873. 10 Juli.

50jarig huwelijk van Mr. W. W. BUMA en M. DE WITH te Leeuwarden.

Vz. De wapens als nº. 112.

Omschrift boven: MDCCCXXIII—MDCCCLXXIII.

Beneden: IRRUPTA TENET COPULA NEC SUPREMA CITIVS SOLVET AMOR DIE. H. O. I. 13.

Kz. L JARIGE ECHT
VAN
MR. WIARDUS WILLEM BUMA,
RIDDER V. D. NED. LEEUW,
PRESIDENT VAN HET HOF
VAN FRIESLAND,
GEB. 11 OCTOBER 1802;
EN
VROUWE MARIA DE WITH,
GEB. 30 APRIL 1803.
X JULY MDCCCLXXIII.
KEIKES

Zilver en brons, 49 m.M., Verz. Z.

269. 1873. 8 September.

Opening van haven en spoorweg te Vlissingen.

Vz. Het rechtsgewend hoofd van Z. M. Koning WILLEM III, daaronder: ꝏ

Omschrift: in twee regels: OPENING HAVEN EN SPOORWEG VLISSINGEN ⋆

✿ ONDER DE REGERING VAN KONING WILLEM III ✿ 8 SEPTEMBER 1873

Kz. Op een lauwerkrans, het gekroonde wapen van Vlissingen, daarboven een stoomschip, daaronder een lokomotief, links het gekroonde wapen van Nederland onder een merkuriusstaf en rechts het gekroonde wapen van Zeeland onder een anker.

Brons, 50 m.M., Verz Z.

Volgens *Oranjepenningen* 1302 door VAN KEMPEN.

270. Als voren.

Vz. Het gekroonde wapen van Vlissingen.

Omschrift OPENING HAVEN EN SPOORWEG VLISSINGEN ⋆

Kz. In een krans van lauwer- en eiketakken:

ONDER
DE
REGERING
VAN
KONING
WILLEM III.
$18\frac{8}{9}73$

Tin, met oog en ring, 30 m.M., Verz. Z

271. Als voren.

Vz.

Kz.

Lood met vierkant oog, 36 m.M., Verz. Zeeuwsch genootschap.

Deze penning werd bij gelegenheid van en tijdens den gehouden optocht op den wagen van de firma ARNTZ & Co. vervaardigd.

De opening van de haven had plaats in tegenwoordigheid van Z. M. den Koning en van Prins HENDRIK.

272. 1873. September.

Veetentoonstelling te Batavia.

Vz. = n°. 56.

Kz. In het veld, omgeven door twee saamgebonden lauwertakken en een roset:

VEETENTOONSTELLING
TE
BATAVIA
1873

Brons, 40 m.M., Leidsch Penningkabinet.
Tijdschrift 1895, blz. 39.

273. 1873. 8 Oktober.
3e Eeuwfeest van de verlossing van Alkmaar.
Vz. ✿
TER HERINNERING
AAN HET BEZOEK
VAN
KONING WILLEM III
TE ALKMAAR
OP 8 OCTOBER
1873
✿

Kz. Het wapen van Alkmaar, met twee leeuwen als schildhouders, die daarboven een lauwerkrans houden; beneden 1573
Omschrift:
HULDE AAN DEN MOED DER VOORVADEREN
Zilver en brons, 37 m.M., Verz. Z.
Tijdschrift 1884, blz. 18, als gesneden door J. P. MENGER.
Oranjepenningen 1300.

274. Als voren.
Vz. Een kruis, waarop een medaillon met het hoofd van Z. M. Koning WILLEM III rust.

Op de armen van het kruis:
VORST — VOLK — VRIJHEID — VADERLAND
Kz. Een lauwerkrans waarin: 1873
Omschrift: FEESTHERINNERING
Tin, met oog, 23 m.M., Verz. Z.
Oranjepenningen 1301.

274A. Als voren.

De burgt uit het wapen van Alkmaar op ovaal vertikaal (rood) geharceerd veld, omgeven door twee takken.
Omschrift: 1573 ALCMARIA VICTRIX 1873
Zilver, 24 bij 27 m.M., op rood en witte rozet, Verz. DU CROCQ.

Don FREDERIK, ALVA's zoon, trachtte te vergeefs in 1573 Alkmaar te nemen. Herhaalde aanvallen werden afgeslagen ten koste van groot verlies aan de zijde der Spanjaarden, die eindelijk genoodzaakt waren het beleg op te breken, hetwelk destijds groote vreugde in de Nederlanden verwekte en tot het bekende „van Alkmaar begint de viktorie" aanleiding gaf.

275. 1873. Oktober.

Prijspenning van het 1e Indisch Landbouwkongres te Soerakarta.

Vz. In een lauwerkrans:

1E INDISCH LANDBOUW CONGRES
TE
SOERAKARTA
1873

Omschrift: INDISCH LANDBOUW-GENOOTSCHAP OPGERICHT 1870

Kz. Omschrift om een verdiept glad veld:

✿ LABOR IMPROBUS OMNIA VINCIT ✿
TANDEM FIT SURCULUS ARBOR

Brons, 45 m.M., Verz. TEYLER.

276. 1873. 24—28 Oktober.

4e Nationale wedstrijd van den Nederlandschen Weerbaarheidsbond te 's-Gravenhage. (Vlakte van Waalsdorp.)

Vz. Linksgewend hoofd van Z. M. Koning WILLEM III, daaronder: S. DE VRIES. S HAGE

Omschrift: WILLEM III KONING — DER NEDERLANDEN

Kz. Het gekroonde wapen der Nederlanden op twee gekruiste buksen, een patroontasch, een lauwer- en een eiketak, daardoorheen een lint met het opschrift: JE MAIN—TIEN—DRAI

Beneden op een lint: S GRAVENHAGE

Omschrift: 4E NAT. WEDSTRIJD IN OCT. 1873. NED. WEERBAARHEIDSBOND.

Brons, 33 m.M., Kon. Kab.

Oranjepenningen 1303.

277. Als voren.

Vz. De links staande nederlandsche leeuw, houdende in den rechterklauw een zwaard in den linker een pijlbundel. In de afsnede: 22 OCTOBER—1866.

Omschrift: EENDRAGT MAAKT MAGT.

Kz. In een lauwerkrans:

4E
NATIONALE
SCHIETWEDSTRIJD
TE WAALSDORP
24—28 OCTOBER
1873

Omschrift: NEDERLANDSCHE WEERBAARHEIDS-BOND

Brons, met oog en ring, 45 m.M., Verz. TEYLER.

278. Als voren.

Vz. Linksgewend borstbeeld van WILLEM DEN ZWIJGER. Daaronder: J. P. M. MENGER.

Omschrift:

UTRECHTSCHE SCHERPSCHUTTERSVER : DE ZWIJGER
1865.

Kz. In parelrand:

PRIJSKAMP
DER
KORPSEN
EN
VEREENIGINGEN

Daarboven: WAALSDORP

Daaronder: 1873.

Brons, met oog en ring, 27 m.M., aan rood, wit, blauw lint. Kon. Kab.

Oranjepenningen 1272.

279. 1873. 25 November.

Hulde aan Mr. J. G. EVERWIJN, oud-burgemeester van Culenborg.

Vz. ★
AAN
Mr J. G. EVERWIJN
OUD BURGEMEESTER
DER GEMEENTE
CULENBORG
✿

Kz. BEWIJS
VAN
HULDE EN HOOGACHTING
AANGEBODEN DOOR RUIM
ZESHONDERD INGEZETENEN
VAN CULENBORG
25 NOVEMBER
1873
✿

Brons, 50 m.M., Leidsch Penn. Kab.

280. 1873. November.

60e Gedenkdag van Nederland's onafhankelijkheid, draagpenning. Tin, 23 m.M. *Cat.* SMITS VAN NIEUWERKERK, n°. 3553. Te vergeefs opgevraagd in het *Tijdschrift.*

281. 1873. 31 December.

Verbouwing van den Stads-Schouwburg te Amsterdam.

Vz. Op eene verhevenheid, gevormd door vier trappen, is de stedemaagd van Amster-

dam gezeten op een antieken stoel, het wapen der stad met hare rechterhand vasthoudende; voor haar staat Apollo, steunende op zijne lier en in de rechterhand eenige eikebladeren houdende, waarvan enkelen op de trappen verspreid liggen; links de beeldhouwkunst bezig een borstbeeld van VONDEL te beitelen, rechts de schilderkunst met palet en schilderstok, daarvoor de bouwkunst met passer en teekening van een gebouw. In de afsnede: J. ELION. F.

Kz. in het veld: AAN — DEN BURGEMEESTER — VAN AMSTERDAM — Mr. CORNELIS JACOB ARNOLDUS — DEN TEX: — DEN GEMEENTERAAD: — EN DE — SCHOUWBURG KOMMISSARISSEN — JOH. HILMAN — JAN FRED. TACK HZ. — ABR. JOH. DE BULL — ARCHITEKTEN. — B. DE GREEF. — W. SPRINGER.

Omschrift: ★ VERBOUWING VAN DEN STADS-SCHOUWBURG VOLTOOID XXXI DECEMBER MDCCCLXXIII

Zilver en brons, 75 m.M., Verz. Z.

De schouwburg brandde in den nacht van 19 op 20 Februari 1890 geheel af, doch werd in 1892/3 veel fraaier en geheel naar de nieuwste eischen herbouwd.

Deze fraaie penning werd op dringend aansporen van den ijdelen J. HILMAN, die zijn naam vereeuwigd wenschte te zien, vervaardigd, onder verzekering aan den stempelsnijder, dat hij er voor instond, dat het debiet ruimschoots de moeite loonen zou.

Dit was natuurlijk *niet* het geval; voor zulk weinig interessant feit, als de slechts in geringe mate aan de eischen voldoende verbouwing van den schouwburg, bestond geen reden een penning van de grootste soort te slaan, dan alléén die, welke scherp maar waar op den volgenden spotpenning is vermeld.

HILMAN, de vereeuwigde, bestelde..... één bronzen exemplaar, later trachtte hij op een auktie een zilveren te koopen, doch men bemerkte voor wien het was en hij kreeg het niet!

Wordt vervolgd.

Monnaies et jetons inédits ou peu connus des Evêques d'Utrecht.

Aux collections d'antiquités de la Société Provinciale d'Arts et de Sciences d'Utrecht, appartient une série de monnaies des Evêques d'Utrecht.

Nous en publions quelques pièces, pour autant que nous sachons inédites on peu connues.

Quoique la reproduction rende assez bien les pièces comme elle sont, cependant quelques unes, au relief peu marqué et encore usées, sont peu distinctes. Il sera donc nécessaire de subvenir aux yeux des lecteurs et de donner une description, qui complète la reproduction.

I. 1) Denier de l'évêque BURCHARD (1099—1112).

1) Les avers des monnaies suivantes sont figurées sur planche VII, tandis que les revers se trouvent sur la planche VIII, correspondant aux numéros de la planche VII.

Tête de l'évêque à droite, accompagnée d'une crosse, dans un grènetis.

Du nom BURCHARD, les lettres HAR seules sont reconnaissables.

Revers: Croix pattée, dans laquelle une croix ancrée? Grènetis. Légende effacée.

Poids 62 gr. Variété de v. d. CHIJS, *Monnaies des Evêques, de la Seigneurie et de la ville d'Utrecht*, pl. IV n°. 2.

A propos du poids nous observons, que nous avons pesé 127 deniers de notre collection.

Exceptés quelques deniers de BERNULPHUS (1027—1054) qui montent jusqu'à 1.10 gr., il paraît, que le poids moyen des deniers est de 0.60 gr.

II. Denier de l'évêque HEIRBERT van Berum (1139—1150).

L'évêque porte une espèce de bonnet, comme sur le n°. 1.

Légende de l'avers: HARDEB(ERT)US. Sur le revers on lit le nom de la ville: TRAIECTU(M)

v. d. CHIJS attribue, sous toute réserve, six deniers à ce prince. Ce sont les n°s. 1—6 de la planche IV de son ouvrage sur les monnaies de l'évêché d'Utrecht. Aucun de ces deniers ne porte cependant une légende lisible.

Poids 0.62 gr.

III. Demi-denier ou obole de l'évêque BAUDOUIN II de Hollande. (1178—1196)

L'évêque s'y présente nu-tête.

Revers: Croix pattée accostée de deux étoiles et de deux autres figures (des oméga's?)

Sans légendes.

Comme il n'y a pas de lettres sur cette pièce, l'attribution repose sur la ressemblance du type avec celui des monnaies de cet évêque, décrites et représentées dans v. d. Chijs pl. VI n°. 1—8.

Poids 0.30 gr.

Pour le demi-denier nous proposons sur l'avis de MM. S. Muller Fz. et Joh. W. Stephanik le nom de *hallink*.

L'usage de ce nom pour les demi-deniers de Cologne serait justifié pour ceux d'Utrecht, si, ce qui est assez vraisemblable, il serait démontré pour la Frise.

IV. Denier frappé problablement sede vacante dans le courant du treizième siècle.

Le droit fait voir un évêque mitré avec traces du nom MARTINVS.

C'est sur les monnaies de l'évêque Godfried (1156—1178), que le buste mitré se montre pour la première fois.

Revers: Croix potencée, cantonnée de quatre globules.

Sans légende.

Sur le revers d'autres exemplaires on voit des traces du mot DAVENTRIA.

Poids 0.63 gr.

V. Double gros de FLORENT DE WEVELINKHOVEN (1379—1393).

Cette pièce répond en tout au double gros chez v. d. CHIJS (XIII, 16), sauf l'écusson, qui présente une légère variété.

Sur notre pièce la partie inférieure de l'écusson a une croix complète, tandis que chez VAN DER CHIJS la branche supérieure manque.

Poids 2.55 gr.

VI. Demi-gros du même évêque, type inconnu à VAN DER CHIJS pour ce prince.

Droit: Les armoiries de l'évêché avec celles de Wevelinkhoven en surtout; autour FLORENS EPC TRAIC.

Revers: Croix pattée coupant la légende: MON—ETA—DAV—ENT

Poids: 0.67 gr.

VII. Demi-gros du même évêque.

Droit: Buste mitré de face de l'évêque.

Légende: FLOREN E(PC) (TR)AIE.

Revers: Aigle portant en coeur les armoiries de l'évêché.

Légende: MONETA DA(VENT)RI(AE)

Poids 0.45 gr.

Cette pièce, quoique cassée, a peu souffert.

VIII. Quart de gros de FRÉDÉRIC III de Blankenheim (1393—1423).

Droit: L'écusson de Blankenheim incliné, avec un casque de tournoi dessus. De la lé-

gende on ne voit plus que le mot FREDERIC

Revers: Croix pattée dans un grènetis.

Légende: MONETA NO(VA).....

Poids: 0.36 gr.

IX. Quart de gros du même évêque.

Même droit de la pièce précédente.

Légende: FREDERIC...EPC.T

Revers: l'Aigle de Deventer avec les armoiries de l'évêché dessous.

Légende: MONE(TA) DAVENT

Poids: 0.33 gr.

Type de v. d. Chijs pl. XIV n°. 12.

X. Florin d'or au St. Jean de Zweder de Culembourg (1425—1426), type inconnu à v. d. Chijs pour ce prince.

Cette pièce est d'un même type que le florin de Frédéric de Blankenheim (v. d. Chijs, planche XIII n°. 1); le nom FREDERIC du revers cependant a été remplacé par celui de SVEDERVS qui compte autant de lettres.

Or. Poids 3.17 gr.

XI. La onzième est peut-être un demi-gros du même évêque.

Droit: L'écusson de l'évêché avec celui de Culembourg? comme surtout.

Légende: (SVE)DERVS EPC TRAIECT.

Revers: Croix pattée, coupant la légende cantonnée des lettres M T R A (Moneta Traiectensis).

C'est une pièce de 45 gr. comme le n°. 7.

XII. Demi-gros de RODOLPHE de Diepholt (1426—1455).

Droit: Croix pattée dans un grènetis. Légende: RODOLF EP(C) (T)RT(IECT) 1)

Revers: L'aigle de Deventer dans un grènetis.

Légende: MONETT DE DVENTRIT

XIII. Oordstuiver ou quart de sol de DAVID de Bourgogne (1455—1496).

Armoiries de Bourgogne remplissant tout le champ.

Légende: (DVID) DE BVR EPS TRT

Revers: Croix pattée coupant la légende en coeur les armoiries de l'évêché.

Légende: (SIT NOMEN) DNI B(ENEDIC-TVM)

Poids 0.95 gr.

XIV et XV. Les deux numéros, qui suivent, sont des jetons du même évêque; 2) ils sont de cuivre.

Le numéro 14 a pour légende de l'avers: IN DOMINO CONFIDO DVID. Le revers

---

1) Voir le droit de cette monnaie sur notre planche VIII, tandis que le revers se trouve gravé sur planche VII.

2) Ces deux jetons sont décrits dans DUGNIOLLE „*Le jeton historique*". Le n°. XIV de M. HULSEBOS est mentionné dans ce livre sous le n°. 192, pag. 60. Voici la description donnée par M. DUGNIOLLE.

* IN DOMINO ⁘ CONFIDO ⁘ DVID

porte: VERLANGEN DOMMI TROEN. Cette dernière lettre est sans aucune doute sur notre exemplaire un N ; Mr. Nahuys dans son article, cité par la Rédaction, ne donne pas d'explication des mots du revers.

Une explication réelle se fait donc attendre.

Le numéro 15 a le même droit du n°. 14, mais au lieu de la croix fleuronnée du revers, il porte une boîte à amadou ouverte, d'où sortent des étincelles.

Légende: ALTIT BEREIT (toujours prêt) MCCCCL**VII

XVI. Florin d'or de FRÉDÉRIC de Baden (1496—1517).

St. Martin debout. A ses pieds les armoiries de Baden.

Légende: SALVV FAC · PLM · TVV DN'

Buste couronné, de face, de DAVID de Bourgogne, accosté de DA — VID

Revers: +VERLANGEN:DOM:M:TROEN:

Croix fleuronnée, évidée au centre.

Publié par M. le comte NAHUYS. dans *Utrechtsche Volksalmanak* anneé 1856.

Le n°. XV est décrit dans DUGNIOLLE sous le n°. 247.

* IN DOMINO : CONFIDO : DAVID

Le roi DAVID, de face portant le sceptre de la main droite accosté du mot DA — VID

Revers: ALTIT : BEREIT : MCCCCL**VII

Coffret avec couvercle à glissoir, à demi-ouvert, des étincelles s'en échappent.

Pièce d'un petit module.

(Note de la Rédaction.)

Revers: Type de v. d. Chijs, pl. XXXI n°. 10.

Poids 3.21 gr.

XVII. Monnaie de cuivre du même évêque, peut-être une pièce de trois mites (driemytenstukje ou un duitken). Armoiries de Baden.

Légende: (TRAIECTEN)SIS

Revers: Croix pattée dans un grènetis.

Légende: (ANNO) DOMINI *CVI.

Poids 0.30 gr.

XVIII. Même pièce.

Légende: .... EPI TRAIECTEN(SIS)

Légende du revers: ANN(O) DOMI(NI) (MCCCC)CVIII.

Poids 0.30 gr.

Utrecht. G. A. Hulsebos.

Le Président KRÜGER en Europe.

Les médailles frappées en son honneur ou concernant les Boers.

Le Président KRÜGER a consacré sa vie à mettre la population du Transvaal au niveau de la prospérité et de la civilisation européennes.

Ce grand homme, qui lutte depuis longtemps pour conserver l'indépendance du peuple Boer, a été, suivant un mot de BISMARCK, l'un des plus grands diplomates des temps modernes. Son énergie et ses talents diplomatiques sont aussi grands que ses capacités comme homme d'état. Mais ce grand vieillard, qui s'était constitué le défenseur des droits de l'homme, a été la victime des convoitises financières des Anglais.

Les trésors enfouis dans le sol du Transvaal feront peut-être perdre l'indépendance aux Boers, mais la gloire de leur résistance brillera de tout son éclat.

KRÜGER n'a pas voulu la guerre. Il suffit pour s'en convaincre d'étudier impartialement les conférences tenues à Bloemfontein, la capitale de l'Etat libre d'Orange, du 31 mai au 5 juin 1899, entre le Président KRÜGER et MILNER, le Haut-Commissaire du gouvernement anglais. On est rempli d'admiration pour le génie diplomatique du président, qui s'est montré si énergique dans les réponses données à son adversaire et qui ne s'est laissé prendre à aucun des piéges, qui lui étaient tendus. On arrive à cette conviction, que KRÜGER aurait consenti à faire les plus grands sacrifices aux Anglais si ces derniers avaient accepté de respecter l'indépendance du Transvaal.

KRÜGER voulait seulement obtenir une paix honorable pour son pays. Il comprit que l'intérêt véritable de son peuple lui commandait de quitter la terre d'Afrique. Une jeune et gracieuse reine lui offrit un de ses navires de guerre pour traverser les océans. KRÜGER accepta et choisit le territoire de la France pour débarquer. Son cœur se sentait naturellement attiré vers ce pays, qui le premier avait rédigé la déclaration des droits de l'homme. Son suprême effort dans cette lutte pour l'indépendance de son pays, consista à s'adresser aux divers peuples de l'Europe et à leur demander justice.

Le 23 novembre 1900 le président de la République Sud-Africaine débarqua sur le sol de France.

Il n'est pas besoin de s'occuper ici en détail des faits survenus pendant les dix journées passées par KRÜGER en France. Les journaux en ont donné une relation fidèle. Le cœur des Français a battu à l'unisson de celui de ce grand citoyen de la terre africaine. Pendant tout le séjour fait dans ce pays hospitalier il y eut une succession ininterrompue de réceptions et de cérémonies, qui eurent lieu en son honneur. Mais nous n'avons à nous occuper que des médailles frappées pour illustrer la visite du Président en France.

Nous devons d'abord faire remarquer, que pendant le séjour à Paris, M. ERNEST GAY, syndic du conseil municipal remit à KRÜGER, Président de la République Sud-Africaine la médaille d'or réservée au chefs d'états qui viennent visiter Paris.

Cette médaille est ainsi décrite dans un livre de circonstance rédigé par M. HENRI DARAGON. 1)

1. Sur la face, une femme négligemment appuyée dans une attitude pleine d'abandon

---

1) *L'Histoire en Bibelot. Le Président* KRÜGER *en France* Paris H. DARAGON, Editeur 1901, page 62.

naturel et de grâce, et représentant la ville de Paris, repose son regard, la tête tournée vers le palais municipal, dont la haute perspective emplit l'horizon.

Au revers l'inscription suivante:

DÉPARTEMENT DE LA SEINE

LA VILLE DE PARIS
AU PRÉSIDENT
KRÜGER

27 NOVEMBRE
1900

Des branches de laurier formant bordure entourent l'inscription.

Cette médaille qui est figurée dans „*l'Illustration*" du 15 décembre 1900, est l'œuvre du graveur français PRUDHOMME et a été frappée à la Monnaie. Elle est en or au titre de 950 millièmes et de grand module. (75 m.M.)

1^A. Le 23 novembre, M. KRÜGER quitta Marseille pour se rendre à Dijon. Le trajet fut interrompu à Lyon, où il y avait un arrêt de 20 minutes. Le Président du Comité lyonnais pour l'Indépendance des Boers offrit à M. KRÜGER une médaille d'or, portant une figure de femme avec les inscriptions: LUGDUNUM et: HOMMAGE AU PRÉSIDENT KRÜGER EN SOUVENIR DE SA DÉFENSE GLORIEUSE DES RÉPUBLIQUES SUD-AFRICAINES NOV. 1900.

A Dijon fut offerte au Président la jolie plaquette, dont voici le dessin:

2, Au milieu est figuré le portrait du Président avec une branche de chêne à droite. En haut se trouve la mention: PRESIDENT KRÜGER; en bas: EENDRAGT MAAKT MAGT. (L'union fait la force.)

Sur le côté le nom du graveur: S. NILSSON. En bas le mot: DÉPOSÉ.

Bronze argenté. Diamètre 40 sur 51 m.M.

Ma collection.

M. SVANTE NILSSON, créateur de cette œuvre, est un jeune graveur d'origine scandinave. Il

---

1) JANIREZ, *maison de commerce, rue d'Alésia* 144 *à Paris.* Cette maison s'occupe de reproductions artistiques et de frappe de médailles.

est l'auteur d'un certain nombre de médailles ou de plaquettes, qui ont figuré à l'exposition annuelle de sculpture et de peinture de Paris en 1898, ainsi qu'à l'exposition universelle de 1900. L'artiste a réalisé la médaille de KRÜGER pendant que le président faisait la traversée pour se rendre en France. Il y a consacré une huitaine de jours. La plaquette a été frappée chez M. JANIREZ I) et éditée par M. CHEMINAIS, industriel, ainsi que par M.M. SEVIN et REY, libraires-éditeurs.

Pour dessiner le portrait, M. NILSSON s'est inspiré de plusieurs photographies de M. KRÜGER, remontant à 8 ou 10 années. Par suite le président paraît plus jeune qu'il n'était à son arrivée en Europe.

La branche de chêne, qui entoure l'effigie du vieillard, a été choisie par l'artiste comme symbole de la résistance opposée aux anglais.

Ce travail a eu d'abord pour but de rendre hommage à M. KRÜGER, mais l'auteur a eu aussi la pensée de consacrer par cette plaquette un souvenir à ceux de ses compatriotes Suédois, qui sont morts héroïquement sur le champ de bataille du Sud de l'Afrique.

Tous ceux qui se sont tenus au courant des événements de cette triste guerre, où le plus fort accablait le plus faible, ont dû être touchés douloureusement en voyant le rôle qu'une

petite troupe de Suédois y a joué dans les circonstances suivantes.

Ce fut à la bataille de Magerfontein, qui se termina si tristement pour les Anglais, que ces derniers s'acharnèrent après une troupe de 52 jeunes Suédois, qui se trouvaient à un endroit isolé.

Durant l'espace de 3 heures, ces héros se défendirent contre des forces bien supérieures. Au bout de ce temps il ne restait plus que six Suédois vivants, qui, par un hasard imprévu, parvinrent à échapper au malheureux sort de leurs compagnons. Le graveur NILSSON a voulu honorer la mémoire de ses compatriotes, qui se sont couverts de gloire.

Nous croyons devoir encore fournir l'explication du mot „déposé" se trouvant sur la plaquette. Ce mot indique simplement qu'un original a été *déposé* au Tribunal de Commerce pour créer un droit de propriété au profit de l'auteur et de l'éditeur.

La loi française prescrit le dépôt des modèles nouveaux dont on veut s'assurer la propriété exclusive au greffe du Tribunal de Commerce de la Seine. Lorsque ce dépôt du type original et primitif a été ainsi réalisé le déposant a le droit d'indiquer par le mot „déposé", inscrit sur l'objet, que les formalités nécessaires pour garantir la propriété ont été accomplies.

On ne fait généralement ce dépôt que pour les choses que l'on veut mettre dans le commerce. Ce détail explique le motif pour lequel le mot „déposé" ne figure que sur des médailles qui sont destinées à se vendre couramment. Pour d'autres œuvres le respect de la propriété artistique suffit pour garantir l'auteur.

Les tirages de la plaquette étaient terminés le jour de l'arrivée du Président à Marseille. Il a été exécuté 4 exemplaires en argent ainsi répartis: 1)

1 entre les mains du Président KRÜGER,
1 entre les mains de M. CHEMINAIS,
1 „ „ „ „ MM. SEVIN et REY, libraires éditeurs, qui s'étaient chargés de la vente.
1 „ „ „ du graveur S. NILSSON.

4 exemplaires en argent.
200 „ en bronze argenté, } pour la vente
800 „ „ „ patiné, } au public.

M. FELIX REY, le frère du libraire REY, s'est rendu à Dijon et a offert à KRÜGER l'exemplaire en argent, qui fut aimablement accueilli. Il n'avait pas encore été exécuté en France d'autres reproductions sur métal.

---

1) Nous sommes redevables à M. PAUL BORDEAUX, membre correspondant de la société hollandaise de numismatique, demeurant à Neuilly sur Seine, d'une partie des renseignements qui nous ont été fournis sur ce qui s'est passé en France.

Pendant le séjour de KRÜGER à Dijon, on distribua des médailles de carton couvert de papier estampé, dont voici le dessin.

3. Buste de KRÜGER à gauche, inspiré de celui se trouvant sur les pièces de 5 shillings du Transvaal 1); au dessous: CARTAUX 2) PARIS

Légende: KRÜGER PRÉSIDENT DU TRANSVAAL

Revers: L'inscription ci-après:

LES MAGASINS DE LA MÉNAGÈRE
DE DIJON
AUX BOERS

AUX HEROÏQUES
DÉFENSEURS
DE LA
LIBERTÉ
AU TRANSVAAL
1900

Carton, couvert de métal blanc estampé.

Diamètre 37 m.M. Ma collection.

1) Voir *Revue numismatique française* 1899, Procès-verbaux des séances de la Soc^{te} F. de Num. p. XLII.

2) F. CARTAUX. *Fabrique de jetons et médailles. 6. Cité Dupetit — Thouars à Paris.*

Cette pièce ainsi que les suivantes ont été gravées par M. F. CARTAUX à Paris, qui en aurait frapper dans sa fabrique environ 15000 exemplaires.

4. La deuxième médaille, émise à l'occasion des fêtes de Dijon, est en cuivre jaune et elle a été distribuée aux assistants du banquet offert au Président KRÜGER et à sa suite.

Elle se trouve gravée sur le menu artistique de l'Hôtel de la Cloche, où eut lieu le banquet d'honneur.

Sur cette pièce le nom du graveur, ainsi que le mot „déposé" se trouve sur le revers.

Buste identique mais plus petit que celui de la pièce précédente, à gauche: KRÜGER

Revers: Même inscription.

Cuivre jaune. Avec anneau. Diamètre 27 m.M.

Ma collection.

Il y a lieu maintenant de mentionner les médailles, vendues sur les boulevards pendant le séjour de M. KRÜGER à Paris. Elles sont

de différents diamètres, mais l'effigie du président, ainsi que les inscriptions sont pareilles.

Toutes ces médailles sont sorties de la fabrique M. CARTAUX à Paris.

5. La première est de même diamètre, que la pièce n°. 2, distribuée à Dijon et elle porte les mêmes mentions.

Le revers porte cette inscription différente:

AUX BOERS

AUX HÉROÏQUES
DÉFENSEURS
DE LA
LIBERTÉ
AU TRANSVAAL
1900

Carton. diamètre 37 m.M.

Ma collection.

6. Même droit de notre n°. 4.

Même revers que celui de la pièce précédente.

Aux deux côtés de l'inscription sur le revers:

CARTAUX — DÉPOSÉ

Cuivre jaune, avec anneau.
Diamètre 27 m.M. Ma collection.

7. Même pièce.
Sous le buste: CARTAUX PARIS.
Carton. Diamètre 21 m.M. Ma collection.

8. Même pièce, avec anneau.
Inscription du revers:

AUX BOERS

AUX HÉROÏQUES
DÉFENSEURS
DU TRANSVAAL
1900

Cuivre jaune. Diamètre 19 m.M.
Ma collection.

Une seule médaille allemande sur l'arrivée de KRÜGER en France, sortant des ateliers de M. BEYENBACH à Wiesbaden, 1) doit être insérée ici.

9. Le droit de cette médaille est divisée en trois parties, séparées par des lignes horizontales. Dans le compartiment du milieu, une hyène marchant à gauche, foulant de la patte gauche une colombe (l'Oranje Vrijstaat) tandis que de la patte droite elle tache d'en attaquer une autre. (le Transvaal.)

Dans la division supérieure:

LA GUERRE DES BOERES (sic.)
1900

1) BEYENBACH, *Metallwaarenfabrik. Gravir- und Münzanstalt, 17 Kellerstrasse, Wiesbaden.*

En bas: L'ASSASSIN DIT, VOUS ÊTES A MOI, CAR MOI JE SUIS GRAND ET VOUS ÊTES PETITS, en trois lignes.

* B *

Revers: Au centre R F (République française) sur un faisceau de licteur, attaché par un ruban noué en losange, et surmonté d'une francisque à double tranchant. Au-dessus une étoile, d'où rayonnent des foudres. Sur le ruban: RÉPUBLIQUE FRANÇAISE et monogramme du graveur BEIJENBACH, un B sur un caducée.

Légende extérieure: ** VIVE TRANSVAAL L'ACCUEIL DU PRÉSIDENT KRÜGER EN FRANÇE **

Argent et aluminium. Diamètre 35 m.M.

Ma collection.

Le séjour du Président KRÜGER en France occasionna un véritable enthousiasme de la part du peuple français. Le nombre des menus objets y faisant allusion est considérable. On vendait à Paris des pipes-Krüger, une assiette Krüger, un couteau Krüger, des insignes portés à la boutonnière en forme de drapeau transvaalien, des cocardes bijoux, des jouets, des cartes postales, tous illustrés du portrait du président ou des couleurs du Transvaal.

Dix-sept chansons, charmantes dans leur simplicité expressive, ont été pendant ces dix journées chantées en divers endroits.

On peut signaler les strophes suivantes, qui ont une belle allure:

Salut à toi, peuple héroïque,
Exemple de Fraternité.

Ils étaient peu, leurs ennemis sans nombre....
Mais ils luttaient pour la paix du foyer....

Frères debout! voyez sur la montagne,
Les habits rouges des soldats anglais!
Que veulent les fils de la Grande-Bretagne?
Que nous soyons leurs esclaves, jamais!

Ils partaient tous, les enfants et les pères,
Qui simplement devenaient des guerriers,
En embrassant les femmes, soeurs et mères,
Ils leurs disaient: Demeurez aux foyers.

De Paris, KRÜGER se rendit à Cologne, où il fut accueilli d'une façon très enthousiaste par le peuple Allemand. Plusieurs médailles ont été créees en souvenir de son séjour dans cette ville.

10. Médaille par LAUER. 1)

Buste du président de profil à gauche. Sur le droit:

PRÆS.
S. J. P,
KRÜGER

---

1) L. CHR. LAUER, *Münsprägeanstalt, Kleinweidenmühle,* 12 *Nuremberg.*

Au-dessous de l'épaule, le nom du graveur LAUER.

Belle pièce, avec beaucoup d'expression dans le visage.

Revers: Dans une guirlande de feuilles de laurier:

ZUR ERINNERUNG AN DIE BEISPIELLOSEN VOLKS- HULDIGUNGEN IN KÖLN A/RH. 1.—6. DEZEMBER 1900	En souvenir des hommages incomparables du peuple à Cologne sur le Rhin. 1—6 décembre 1900.

Argent et bronze pale. Diam. 36 m.M.
Ma collection.

Cette médaille est décrite dans le *Catalogue de vente* du 6 mai 1901 de J. M. HEBERLE à Cologne, n°. 1209.

11. La médaille suivante n'est pas signée. Nous n'avons pas réussi à trouver le nom du graveur.

Elle se rapporte également au séjour de KRÜGER à Cologne.

Droit: L'aigle couronné de Cologne portant en cœur, dans un grénetis, les armoiries de la ville, qui sont: „coupé de gueules à trois couronnes d'or posées en fasce, et d'argent à 11 flammes de gueules, 5, 4, 2."

Les trois couronnes se rapportent aux trois Rois, tandis que les 11 flammes ont été adoptées en souvenir des 11000 vierges, dont les reliques sont pieusement conservées à Cologne.

Légende intérieure: HEILIGER ERNST KEIN CARNEVAL! (Sainte sévérité et pas de carnaval).

Au-dessous de l'aigle: KÖLN DEN 1—6 DECEMBER 1900.

Légende extérieure sur une bordure granulée: * BEISPIELLOSE VOLKSHULDIGUNG DEM PRÄSIDENTEN KRÜGER VON TRANSVAAL.

(Hommages incomparables du peuple au président KRÜGER du Transvaal.)

Revers: Dans un carré entouré d'un grénetis:

KÖLN EHRT DAS OPFER DER HABSUCHT UND RETTET DIE EHRE DER DEUTSCHEN	Cologne honore le sacrifice causé par l'avidité et sauve l'honneur des Allemands.

Dans les quatre coins:

IM GLÜCKE GEFEIERT,	Fêté dans la prospérité.
IN UNGLÜCK GEÄCHTET!	Respecté dans le malheur.

Légende extérieure: * SEHT! WIE SIE ALLE ZU HAUSE SIND, DEN MANTEL HÄNGEND NACH DEM WIND!

Ce qui veut dire: Regarde leur manière d'agir, ils mettent le manteau comme vient le vent. Argent et alliage de bronze. Diamètre 36 m.M.

Ma collection.

Décrite dans *Cat.* J. M. HEBERLE, n°. 1558.

12. Médaille satirique. Même droit.

Revers: Divisé en trois compartiments horizontaux. Dans celui du milieu sur un champ lisse: FREIHEIT DIE ICH MEINE. (Comme je désire la liberté.) En haut: HEIL/DEM GAUNER/LIHUNGTSCHANG/FORT MIT KRÜGER/DEM FEINDE DER RÄUBER!/ en cinq lignes. Traduction:

Vive le fripon LIHUNGTSCHANG. A bas KRÜGER, l'ennemi des brigands!

En bas: WIR DEUTSCHE/FÜRCHTEN GOTT UND/ ENGLAND! en trois lignes. Traduction:

Nous autres allemands craignons Dieu et l'Angleterre.

Dans l'exergue: CHAM—BERLAIN, figure à la potence.

Bronze et alliage de bronze. Diam. 36 m.M.

Cat. J. M. HEBERLE n°. 698.

13. Même pièce mais légèrement variée.

L'inscription du milieu est sur un champ granulé et la poutre transversale de la potence est en ligne droite.

Argent. Poids 18 gr.

Cat. HEBERLE, n°. 702.

14. Médaille de BEYENBACH à Wiesbaden.

Buste de KRÜGER à gauche, au-dessous sur un ruban: EENDRAGT MAAKT MAGT

Légende: PAUL KRÜGER PRÄSIDENT D. REPUBLICK TRANSVAAL.

Revers: Les armoiries du Transvaal et celles de Cologne inclinées dans le champ et surmontées d'un soleil rayonnant. Dans l'angle de jonction des deux armoiries: $\frac{\text{NOV}}{1900}$

Légende entre deux grénetis: BESUCH D. PRÄSIDENTEN PAUL KRÜGER IN KÖLN.

Argent et aluminium. Diam. 30 m.M.

Cabinet de la Haye.

Cette médaille ainsi que les deux numéros qui suivent, portent la date „novembre" ce qui est inexact, car le séjour du président à Cologne a duré du 1 au 6 décembre 1900.

15. Dans un terrain montueux, un boer, tenant un fusil dans sa main droite étendue, tombe à terre, frappé d'une balle ennemie. A ses côtés on voit un autre boer, couché par terre et visant l'ennemi avec son fusil.

Légende: $\frac{\text{BURENKRIEG}}{1899—1900}$ = guerre des Boers.

Le revers est identique à celui de la pièce précédente.

Argent et aluminium. Diam. 30 m.M. Voir le n°. 27.

16. Buste du Président à gauche. Légende: P. KRÜGER PRÄSIDENT D REPUBLICK TRANSVAAL.

Revers: Ecu portant les armoiries de Cologne dans un grénetis.

En haut: KÖLN; en bas: NOVEMBER 1900.

Légende: BESUCH DES PRÄSIDENTEN PAUL KRÜGER.

Argent et aluminium. Diam. 25 m.M.

Finalement KRÜGER est venu se reposer en Hollande. On peut s'étonner, que dans ce pays, si rempli de sympathie pour le peuple Boer, il n'ait été frappé qu'un nombre relativement restreint de médailles en leur honneur. Nous avons à citer en premier lieu la médaille, qui a été offerte à KRÜGER à Arnhem, le 6 décembre 1900. Le président est passé ce jour-là par cette ville, en venant de Cologne pour se rendre à la Haye

Cette belle œuvre artistique a été exécutée par J. C. WIENECKE, graveur néerlandais de grand mérite, sur l'initiative de W. H. ZEEMAN, 1) orfèvre à Arnhem.

1) M. ZEEMAN, chez qui se trouvent en vente des exemplaires en or, en argent et en bronze, moyennant 30. 3.25 et 1.25 florins, a également mis dans le commerce avec beaucoup de succès, des empreintes de cette médaille en forme de broches, de breloques, etc.

17. Le droit fait voir la figure à mi-corps d'un Boer, le chapeau sur la tête en costume de guerre, portant la ceinture à cartouches devenue historique. De ses deux mains il porte le fusil MAUSER. L'expression de son visage exprime la perspicauté et la force.

Le guerrier se trouve au milieu des „kopjes", petites éminences de terrain, qui, à certains endroits, peuvent atteindre des hauteurs considérables.

Dans le fond on remarque faiblement estompé un char à boeuf, conduit par un boer.

En haut cette inscription: ALLES ZAL RECHT KOM — Tout réussira à la fin — dicton de M. BRAND, ancien président du Transvaal, actuellement décédé 1).

On voit au revers un veau d'or, placé sur un piédestal de 4 marches, pourvu des dates 1899—1900. Les tables de la Loi mutilées sont renversés sur les marches. A gauche du piédestal, des croix désignent des tombes. On remarque sur les côtés deux vautours. Dans l'air une bombe éclate; les éclats en s'éloignant, se transforment en nuages de fumée, dans lesquels on lit: GOD BEHOEDE LAND EN VOLK — Dieu protège le pays et le peuple — paroles prononcées par M. KRÜGER. Le sens allégorique

1) *Décrite* par M. ZWIERZINA *dans Tijdschrift*, 1900, p. 315.

de ces représentations se comprend aisément. Le veau d'or signifie la majesté de l'argent, qui regarde avec indifférence les désastres qu'il a attirées. Les vautours rappellent la rapacité des soldats anglais.

M. WIENECKE mérite des éloges pour sa belle création, qui est des plus réussies.

Il a été offert à KRÜGER un exemplaire de cette médaille en chacun des trois métaux: or, argent et bronze. M. ZEEMAN a envoyé en cadeau à MM. FISCHER, WOLMARANS et WESSELS, les triumvirs sud-africains, qui ont précédé de plusieurs mois le président KRÜGER en Europe, des exemplaires en argent-doré, en argent et en bronze.

La médaille de WIENECKE a déjà été publiée dans une revue néerlandaise de littérature 1), mais elle n'a pas encore été gravée dans une revue numismatique, du moins à notre connaissance.

M. ZEEMAN a eu l'obligeance de prêter pour cet article les empreintes dont on s'est servi pour illustrer une étude sur le graveur J. C. WIENECKE, parue dans la 1re livraison de „*Elseviers maandschrift.*"

Nous devons ensuite citer une autre médaille, offerte au président par MM. J. M. VAN KEMPEN et FILS, pendant son séjour à la Haye.

---

1) *Elseviers maandschrift.*

18. Cette médaille en argent, est entièrement ciselée à la main. Le droit porte une représentation du „Gelderland" vaisseau de guerre néerlandais en pleine mer.

Légende: ONDER GODES BESCHERMING OP DE GROOTE WATEREN.

(Sur les grandes eaux sous la protection de Dieu.)

Le nom du navire se réflète sur les ondes.

Sur le revers on lit l'inscription suivante:

„Aan Zijne Excellentie S. J. P. KRÜGER, staats-„president der Z. A. Republiek, aangeboden „door J. M. VAN KEMPEN EN ZONEN, Kon. Ned. „fabriek van gouden en zilveren werken te „Voorschoten."

(A son excellence S. J. P. KRÜGER, Président de la République sud-africaine, offert par MM. J. M. VAN KEMPEN ET FILS, fabrique royale néerlandaise d'orfèvreries et d'argenteries à Voorschoten.)

Ces mots sont entourés d'une branche de palmier accompagnée d'une ancre et d'un soleil levant, symboles faisant allusion à la confiance dans une paix finale et basée sur la Justice. Il n'a pas été fait d'autres exemplaires de cette médaille, qui, comme nous venons de le dire, est entièrement travaillée à la main.

MM. VAN KEMPEN ont bien voulu nous écrire, que les empreintes en gutta percha prises d'a-

près la médaille, s'étaient bientôt cassées, et que ces messieurs n'étaient plus en possession du croquis d'après lequel la médaille avait été ciselée.

Un des premiers jours après son arrivée à la Haye, M. KRÜGER se rendit chez la Reine WILHELMINA, afin de lui présenter personnellement ses hommages.

La médaille suivante rappelle cette visite à la Cour néerlandaise. Elle a été exécutéé par BEYENBACH à Wiesbaden.

19. Buste du président à gauche. Au-dessous de l'épaule une branche de laurier sur laquelle est un écu portant les armoiries de la République Sud-Africaine.

Légende: PAUL KRÜGER PRESIDENT D(er) REPUBLICK (sic) TRANSVAAL B.

Revers: Les armoiries couronnées des Pays-Bas entre deux étoiles surmontées de: HOLLAND. En bas: 1900. Le tout entouré d'une cordelette.

Légende: BEZOCK (sic) D(es) PRESIDENTEN KRÜ-

GER AAN HET KONINGLIJKE HOF B. (Visite du président à la cour royale.)

Contour perlé.

Toutes les médailles sortant des ateliers de BEYENBACH à Wiesbaden, portent la marque de la fabrique, c'est à dire un B sur un caducée.

Argent et aluminium. Diam. 36 m.M.

Collection de la Monnaie à Utrecht. 1)

20. Médaille de M. HIPPOLYTE LE ROY, statuaire-médailleur à Gand, ayant pour sujet le secours prêté au président par la reine des Pays-Bas.

Des journaux illustrés ont déjà reproduit le dessin de la médaille 2) qui nous allons décrire. Les gravures que nous avons eues sous les yeux, la représentent considérablement agrandie en lui donnant un diamètre de 60 m.M.

1) J'exprime toute ma gratitude à MM. ZWIERZINA, VAN KERKWIJK et TER GOUW, qui avec la plus aimable obligeance, ont bien voulu me signaler les exemplaires des médailles KRÜGER figurant dans leurs cabinets, ou m'ont fourni des renseignements intéressants.

2) Nous devons le cliché de cette médaille à l'obligéance de M. SCHULMAN d'Amersfoort.

La médaille que M. LE ROY a bien voulu nous adresser, ne mesure que 30 m.M. seulement.

Cette œuvre doit son origine à une idée émise dans le journal de Bruxelles, le Petit Bleu. 1) Cette publication avait fait appel à l'initiative des artistes pour la création d'une œuvre sculpturale ou autre à offrir a la Reine de Hollande en souvenir de son admirable conduite vis à vis du représentant des républiques sud-africaines.

M. LE ROY, chevalier de l'ordre de LÉOPOLD, sculpteur à Gand, adressa deux projets à l'administration du Petit Bleu.

Celui d'un groupe allégorique et secondement celui d'une médaille qui avait à ses yeux l'immense avantage de permettre à tous les partisans de la justice, admirateurs des Boers, collectionneurs, etc., de manifester leurs sentiments en acquérant une reproduction de cette médaille rappelant un des actes les plus importants de la fin du siècle dernier.

Le Petit Bleu, qui avait proposé comme sujet, une reproduction du groupe d'ANTIGONE, préfèra s'en tenir à cette première pensée qu'il trouvait conforme à la réalité. L'histoire de cette célèbre et malheureuse femme de l'antiquité est bien connue.

ANTIGONE devait être représentée suivant en

1) Communication de M. HIPPOLYTE LE ROY.

exil son père aveugle, OEDIPE, le célèbre roi thébain. Cette noble fille avait servi de guide fidèle pendant le voyage de son père en Grèce. Cette comparaison d'ANTIGONE avec la reine WILHELMINA, qui prêta secours à un vieillard pour lui permettre de réaliser un pélérinage en faveur d'une oeuvre de Justice, ne fut pas approuvée a l'uninamité.

M. LE ROY, sur le conseil d'autres personnes, projeta une médaille, dont le sens concordait d'une façon encore plus claire avec les actes de la jeune reine.

En voici la description:

Droit: Profil de la Reine WILHELMINA diadémée à gauche.

Légende: WILHELMINA·KONINGIN DER·NEDERLANDEN ♀ 1900.

Sous l'épaule, le nom du graveur: HIP. LE ROY

Revers: Une femme, coiffée d'un bonnet frison, le pied sur un piédestal, portant le nom „GELDERLAND" le costume très gracieusement drapé, tend de la main droite, une égide ainsi qu'une branche d'olivier sur la tête du président KRÜGER, qui marche, la tête découverte. Le président, tenant le chapeau de la main droite porte de l'autre un rouleau avec l'inscription „JUSTICE." Il est guidé par le bras sur son chemin plein d'obstacles.

Légende: SOUVENIR DE LA COURAGEUSE PROTEC-

TION ACCORDÉE PAR LA REINE DE HOLLANDE AU PRÉSIDENT DU TRANSVAAL. LOURENÇO-MARQUES—MARSEILLE 1900.

En bas: S. E. PAUL KRUEGER.

Argent. Diamètre 30 m.M.

Ma collection.

La femme frisonne ne représente pas, comme on serait porté à le croire, la reine WILHELMINA, mais elle figure, comme M. LE ROY a bien voulu nous l'écrire, la Hollande même, protègeant le pélérin de la Justice. Son Excellence P. KRÜGER, marchant la tête découverte vers son but sublime „la liberté et la justice" pour son vaillant peuple opprimé.

„Il est bien vrai," continue M. LE ROY, „que „votre très gracieuse Souveraine personnifie „admirablement le peuple tout entier, mais „ayant réservé la face de la médaille à la re„production de straits charmants de Sa Majesté, „j'ai voulu en plus incarner le peuple hollan„dais dans la figure qui protège le beau vieil„lard, que tout le monde vénère."

Cette médaille a été conçue d'abord pour être exécutée d'une plus grande taille, mais la demande d'exemplaires d'une grandeur permettant d'en faire des broches et des breloques pour les porter ostensiblement à titre de propagande, a été cause que le graveur a réduit le diamètre de la pièce à 30 m.M.

M. LE ROY n'a pas encore offert un exemplaire de sa médaille à la Reine WILHELMINA, ni au président du Transvaal, mais son intention est de consacrer le bénéfice, que rapporterait la vente de cette pièce à la frappe de trois exemplaires en or, à offrir au président KRÜGER, à S. M. WILHELMINA et au commandant du „Gelderland," si ce désir peut recevoir sa réalisation. 1)

20A. Le 13 décembre 1900, M. KRÜGER donna à la Haye une grande réception, à la quelle beaucoup de personnes assistèrent. Le conseil d'administration du „Volksweerbaarheid" (Comité pour la défense du peuple) composé notamment de MM. le DR. G. KALFF, professeur à l'université d'Utrecht et A. L. W. SEYFFARDT, ancien ministre de la guerre à la Haye, offrit une médaille d'or au président KRÜGER.

Sur l'une des côtés on lit: VOLKSWEERBAARHEID · HOOFDBESTUUR · GRONDWET-ARTIKEL 180— ALLEN WEERBAAR· (Défense du peuple, Administration directrice, loi fondamentale article 180 — tous en état de porter les armes) tandis que le revers porte cette inscription: HULDE AAN

---

1) M. LE ROY a cédé le monopole de la vente de sa médaille à M. J. SCHULMAN d'Amersfoort. Les amateurs qui désireraient se la procurer pourront acquérir les pièces en vermeil pour 17 fr. 50, celles en argent pour 14 francs., bronze argenté 7.50, bronze 4 francs.

Z.EXC. S. J. P. KRUGER, STAATSPRESIDENT DER ZUID AFRIKAANSCHE REPUBLIEK. (Hommage à Son Excellence S. J. P. KRÜGER, président de la république Sud-Africaine).

21. La petite médaille que nous allons citer est frappée par MM. MAYER et WILHELM à Stuttgard. Il en existe des exemplaires en argent et en bronze. Elle a été vendue sur les boulevards d'Amsterdam, lors de la visite du président à la capitale des Pays-Bas.

Droit: Le buste du président vu de face, revêtu des insignes présidentiels.

Légende: S. J. P. KRÜGER.

Revers: Les armoiries du Transvaal. 1)

Légende: EENDRACHT MAAKT MACHT (L'union fait la force).

Argent et bronze. Diam. 25 m.M.

Collection du Cabinet Royal de la Haye.

---

1) Voici la description détaillée des armoiries de la république Sud-Africaine. L'écu ovale, coupé: au premier parti: *a.* de gueules à un lion, couché et contourné, d'or, sur une terrasse de sinople; *b.* d'azur a nn Boer habillé, coiffé d'un chapeau rond, tenant de la main gauche un fusil, la crosse en bas, sur une terrasse de sinople. Au second de sinople à un chariot de voyage au naturel, couvert d'une tenture blanche et ronde, le timon à sénestre. En coeur un écu héraldique d'argent, à une ancre de sable, la gumène de même, à traverse de gueules.

L'écu ovale est surmonté d'une aigle héraldique de sable becquée et membrée de gueules, le vol abaissé, le tête contournée.

Dévise: EENDRAGT MAAKT MAGT

De chaque côté de l'écu trois drapeaux, croisés fascés de trois pièces de gueules, d'argent et d'azur (qui est des Pays-Bas) à un lé de sinople perpendiculaire à la hampe.

Après avoir résidé successivement à la Haye et à Utrecht, M. KRÜGER s'est établi depuis le mois d'avril 1901 pour la saison d'été dans une villa à Hilversum, bourg pittoresque, situé entre Amsterdam et Utrecht. C'est donc dans cet endroit que M. F. J. BRÜGEL, président de la section „Hilversum" de la société d'ouvriers néerlandais ayant pour devise: „Patrimonium" lui offrit une belle médaille en argent, dont la description suit:

22. Entre deux branches de laurier nouées par un ruban, cette inscription est gravée:

AAN
PRESIDENT
KRUGER

Revers: Continuation de la légende du droit:

VAN DE AFDEELING HILVERSUM N. W. V. PATRIMONIUM AAN HAAR EERELID BIJ ZIJN KOMST ALHIER 6 APRIL 1901	Au président KRÜGER. Offert par la section Hilversum de la Société néerlandaise d'ouvriers à son Membre d'Honneur, lors de son arrivée à Hilversum. 6 avril 1901.
PS. 34 = 23. (De Heer verlost de ziel zijner knechten; en allen die op Hem be-	L'Eternel rachète l'âme de ses serviteurs et aucun de ceux qui

trouwen, zullen niet schuldig verklaard worden.)	se retirent vers lui ne sera détruit.

Cette médaille renfermée dans un étui de cuir brunâtre doublé de satin rouge, a été exécutéé par les soins de MM. VAN KEMPEN EN ZONEN à Voorschoten.

La société „Patrimonium" est une association ayant un caractère religieux.

Les médailles qui nous restent encore à citer ont toutes pour objet la glorification de KRÜGER et des Boers. Elles sont frappées en Allemagne.

23. Médaille du graveur viennois ANTON SCHARFF 1).

Droit: Buste de KRÜGER de trois quarts à gauche. Aux deux côtés du profil:

PAUL KRÜGER
PRESIDENT
SCHARFF

DER
ZUID
AFRIKAASCHE
REPUBLIEK
10 OCT. 1825.

Revers: Un chêne avec des feuilles et des glands, autour duquel s'enroule une branche d'oranger pourvue de fruits.

---

1) Cette médaille est décrite dans les *Frankfurter Münsblätter* I n° 10—11 et dans *Tijdschrift Munt- en Penningkunde* 1900 p. 141.
Elle a été mise en vente chez M. SCHULMAN d'Amersfoort, qui livre les exemplaires d'argent à raison de 6 florins, les exemplaires en bronze pour *f* 2.50.

Entre les différents rameaux cette légende:
AAN DE DAPPERE STRIJDERS VOOR RECHT EN VRIJHEID
1899 -- 1900

(Aux énergiques défenseurs de la justice et de la liberté.)

En bas, dans un cartouche, se trouve un petit agneau, partie des armoiries de M. BACHOVEN VON ECHT, qui a pris l'initiative de la création de cette médaille, la première en date des „KRÜGER-penningen". La date de 10 octobre 1825 est celle de la naissance de M. KRÜGER.

Il en résulte, que le président a atteint l'âge de 70 ans, le 10 octobre 1900. Ce jour-là doit avoir été un des plus tristes de sa vie entière. Le noble vieillard venait de quitter le sol de sa patrie, laissant son pauvre peuple dans la plus grand détresse.

Pour comble de malheur cette même date était celle du commencement de la guerre en 1899.

Une année entière s'était écoulée sans que l'horizon se dégageât des nuages de tristesse qui couvraient le Transvaal.

Le 10 octobre 1900 le président se trouvait à Lourenço-Marquez, attendant avec anxiété l'arrivée du navire à bord duquel il se trouverait en sureté. Vers le 19 octobre KRÜGER partit pour l'Europe.

Bronze. Diamètre 39 m M.

Collection du Zeeuwsch Genootschap à Middelbourg.

Plaquette et médaille de L. CHR. LAUER à Wiesbaden.

24. Plaquette. Buste du président à gauche dans un cercle entouré de branches de chêne et de laurier. Au-dessous de l'épaule, le nom du graveur LAUER.

Pièce artistique. En bas du parallélogramme:

S: J: PAUL KRÜGER PRAES. DER BUREN REPUBLIK

Le portrait du président est copié avec beaucoup de succès sur les effigies du numéraire Transvaalien. Les poinçons avec lesquels les monnaies transvaaliennes ont été frappées à Prétoria, ont été achetés, en 1892, à la Monnaie royale de Berlin, et sont l'oeuvre de OTTO

SCHULZ, graveur à cette Monnaie. Les machines nécessaires pour la frappe des pièces ont été livrées par M. LÖWE de Berlin.

La Monnaie de Prétoria a travaillé jusqu'au 3 juin 1900, date où la première bombe anglaise éclata au-dessus de la ville. 1)

Les pièces de 5 shillings sont les plus rares de ce numéraire; depuis 1892, il n'en a plus été frappé. En 1900, pendant les derniers jours du gouvernement Boer à Prétoria, 24000 exemplaires du „pond d'or" ont encore été exécutés. Le gouvernement Sud-Africain en quittant cette ville a eu soin d'emporter tout l'or monnayé, ainsi que des milliers de plaques d'or, qui se trouvaient préparées pour la frappe. Les plaques après avoir été munies d'une bordure, ont été livrées ensuite à la circulation.

Bronze. Hauteur de la plaquette 56 sur 37 m.M.

Ma collection.

25 Médaille. Même buste, mais sans entourage de rameaux.

A droite: PRÆS.
S. J. P.
KRÜGER

Revers: Les armoiries du Transvaal, surmontées de l'aigle et entourées de drapeaux nationaux.

---

1) Voir l'article „*Über Transvaal-Münzen*" dans „*Frankfurter Münzblätter*", II n° 20—21.

Au-dessous sur un ruban: EENDRAGT MAAKT MAGT 1899—1900.

Légende: ZUR ERINNERG AN DIE SIEGR. SCHLACHTEN DER BUREN GEGEN DIE ENGLÄNDER * (En souvenir des batailles victorieuses des Boers contre les Anglais.)

Bronze. Diamètre 36 m.M.

Ma collection.

26. Médaille de BEYENBACH à Wiesbaden. Le droit de cette médaille est divisée en trois parties comme sur. notre n° 9. Même figures. Légendes allemandes.

Dans la division supérieure: BURENKRIEG 1899—1900.

En bas: Da sprach der Mörder ihr seid mein, denn ich bin gross und hir seid klein. * B *, en quatre lignes. (Et l'assassin disait: vous êtes à moi, car moi je suis grand et vous êtes petits.)

Revers: Entre une étoile et des ornements cette inscription:

HERR LASS STÜRME GEH'N UND KOMMEN JEDE PRÜFUNG SOLL UNS FROMMEN HERR NIMM UNS EINES NICHT RAUM UND LUFT UND HIMMELSLICHT B	Seigneur fais paraître et disparaître les tempêtes. Chaque tentation nous fortifiera. Seigneur veuille ne pas nous priver de l'espace, de l'air et de la lumière du ciel.

Argent et bronze. Diam. 36 m.M.

Ma collection.

27. Droit: Celui de notre n° 15, mais de plus grand diamètre.

Légende commençant en bas: Wer als Held sein Blut für der Freiheit Gut seinem Volke gab der schläft süss im Grab * B * (Quiconque versera son sang pour la liberté de son peuple, dormira paisiblement dans sa tombe.)

Revers: Le flan est coupé par deux lignes verticales. Dans le compartiment du centre,

cette inscription au-dessous d'un soleil rayonnant:

Herr sieh die Not-. in Smach u. Tod! Goldgier'ge Brut lacht unsrer Thränen lechzt gleich Hyänen nach unserm Blut. Steh du uns bei Herr mach uns Frei!	Seigneur vois notre danger. On nous outrage, on nous tue. Une nation avide d'or, se moque de nos larmes et lèche comme des hyènes notre sang. Seigneur rends nous la liberté.

Aux deux côtés des branches de chêne. En bas des rinceaux entre lesquels B.

Argent et aluminium. Diam. 39 m.M.

Ma collection.

28. Buste du président à gauche, type de notre n°. 14.

Même légende.

Revers: Sur un écu, les armoiries de la République Sud-Africaine.

Légende: SÜD AFRIKANISCHE REPUBLIK

Le monogramme du graveur en bas entre six étoiles.

Les n°s. 26—28 sont tous frappés par BEYENBACH à Wiesbaden.

Nous terminons cette courte notice en faisant les souhaits les plus ardents pour l'heureuse réussite de l'appel que le Président KRÜGER fait à la justice de la vieille Europe.

Les jours glorieux passés en France ont

pu jusqu'à présent ne pas produire d'effet direct pour assurer aux Boers leur entière liberté. Mais, indirectement, ils ont servi à soutenir l'énergie morale du peuple sud-africain. Chaque mot de sympathie, dit en faveur des Boers, est une semence qui doit produire des fruits au centuple.

Mai 1901. MARIE DE MAN.

Bouwstoffen voor eene Geschiedenis van het Nederlandsche Geld- en Muntwezen.

Fol°. CXLJ *V^so^.* *Copie van der Ordonnancie up t stuck van der munten gemaict in den jaere* XIIIJ^c^ *vier ende dertich* XXIIJ *in Julio.*

PHILLIPS bij der gracie Goids Hertoge van Bourg. etc. doen cond allen luden, dat wij mit goeder meyninghe ansiende ende wael overdenckende die groote achterwesen ende verliese die onse gemeene ondersaten ende goede cooplude van onse landen, een lange tijt gehad ende geleden hebben, overmits den inbreken van der ordonnancie van onser munte die also niet bewaert noch van onsen ondersaten onderhouden en heeft geweest veel ende alrehande diversche ende conterfeyte munten zijn gecoomen vuyt menigen landen ende heerschippien gemaict ende geslagen up tie ordonnancie ende nader conterfeytinghe van onsen pennijn. beyde van goude ende van zilver de welcke loop ende ganck gecregen hebben boven hooren prijse ende waerde overal in onsen lande van H. van Z.

ende van V. omdat zij gelijck den onsen ontfanghen genoomen ende vutgegeven hebben geweest. Also dat daerom alle goede munten verloopen ende soe upgeclommen zijn, dat men qualick thans onder onsen gemeenen luyden die voorsz. goede penn. ende munten sal weeten te taxeren ofte prijsen up hoere waerde, om die vermeenichthede der quader ende conterfeyter penn. voorsz. Ende indien dat ten besten by ons ende onse lande hier in niet voorsien en hadde gesijn het waer gescepen geweest dat die coopmanscippen ende wailvaert onser lande daer bij te nyente ende verderflick ende oock al dat goede gelt in corten tyden versteken ende onse ondersaten mit listicheyt ontogen gewerden soude hebben. Twelck ons al te onbevallick geweest ende groote ongenouchte daer in gehad soude hebben mair wij die alle wege als recht is ende reden eyscht mit goeden meyninghe ende mit alle onser herten poogen ende arbeyden willen in die vordernisse ende wailvaert onser gemeenre luyden ende ondersaten van H. van Z. ende van V. hebben geordonniert ende geslooten bij goetduncken ende ingeven van onsen landen van Brabant, Vlaendren, Henegouwen, Hollant, Zeellant ende Vrieslant voorsz. ende bij goeden rijpen rade ende groote voorsienicheyt van veele goede notabele parsoonen die hem vuterlick daerin bemoeden ende tot meeniger tijt daerom vergadert hebben geweest een nyeuwe voet van eenre munte beyde van goude ende van zilver dewelcke wij alreede doen wercken van sulcker waerden gewichte ende aloyc gelyck hier na bescreven ende verclaert staat. Dats te weeten eerst eenen pen-

ninck van goude geheten Phillipus die houden sal XXIIJ carathen ende drie vierendeel ende een zestienden deel van een caraet fijns goudts sijmer (sic) 1) sulck ende also fijn in aloye als den nobel van engelant nu t(er) tijt loop hebbende, ende van LXVIJ$^{1}/_{2}$ in die troysche marck eenen halven Ingelschen t(er) remedie in de snede, welcke onse voorsz. penninck loop ende ganck hebben sal voor iiij ß gr. der nyer zilver munten hier na verclaert. Item eenen penninck geheten halve Phillipus van gelijcken aloye ende remedien van CXXXV in der sneden vuyter troyscher marck voor IJ ß gr. van den voorsz. zilveren munte, van welcken penn. wij hebben sullen van elcker troyscher marck voor onse sleyschat ende brassage 2) eenen Phillipus ende die overbate die coopman. Item eenen zilveren penninck van IJ gr. van v. d. 3) Conincx zilvers in aloye LXXIJ vuyter Troyscher marck wercx, een greyn in alloye ende eenen halven penn. van IJ gr. in die snede t(er) remedien up elck marck wercx, ende voort halve groote vierendeel ende achtendeelen van grooten gealloyeert ende gesneden alsoot behoort na dese voorsz. penn. van IJ groote. Ende dese zilveren munte sal men oock van nyeux ende jegenwoordelic van onser wegen voortan doen slaen daer of wij van elcker Troysche marck zilvers voor onse sleyschat ende brassage hebben sullen XV groote ende die coopman XXIJ ß IX d. gr. vuytgesteken die penn.

1) Er staat duidelijk sijmer — dat zal moeten zijn ijmer.

2) Sleyschat. Zie over dat woord „*de Navorscher*", jaargangen: XXIV, bl. 568, 584; XXV, bl. 64, 187; XXVI bl. 300.

Brassage .. muntloon.

3) v. d. vijf deniers.

van goude ende van zilver in de ordonnancie dear up gemaict verclaert welcke penn. van goude ende van zilver gelijck die benoomt ende bescreven staen onse muntmeesters van Hollant die nu zijn, die angenoomen ende belooft hebben up ten ketel ende up alle hoer goeden jegens ons te verbeuren die te doen wercken ende maken in sulcker waerden ende van sulcken aloye ende gewichte als voorsz. staet. Ende want wij sijmer (sic) willen ende bij deser ordonnancie van onser munten voorsz. meynen te verhoeden die groote dwalinghen des payments voorsz. Soe hebben wij voir ons ende onsen nacommelingen graven of gravinnen van Hollant gelooft ende geloven jegenwoordelick mit desen onsen brieve, onsen lande ende goede steden van Hollant v. Zeellant ende v. Vrieslant voorsz. dese voorsz. penn. van goude ende van zilver so zij genoemt ende gescreven staen te doen maken ende wercken ende die voorsz. munte also te onderhouden *twintich jaeren lanck* achter een naestcomende geduerende daer dat eerste jaer of begonnen ende inginck up Ste Maertinsdaghe in den winter lestleden, dat was up ten XJ^en^ dach van November int jaer ons Heren als men screef duysent CCCC drie ende dertich ende sal eynden ende vuytgaen daer na up ten selven Sinte Maertinsdach over XX jaer voorsz. Ende mits dese voorwaerde ende geloften voorsz. zoe sullen wij mede gehouden zijn dese voorsz. penn. van goude ende van zilver niet te doen verargen noch te lichten in eeniger manieren ende oock binnen den tijt voorsz., geen andere munte ofte penn. doen slaen dan voorsz. is. Ende sullen

hierom onse voorsz. lande ende steden v. H. van Z. ende v. V. voorsz., of die geene die des van hoere wegen machtich wesen sullen alweege alst hem genougen sal, buyten onse oft sonder consent van ons te hebben up tie voorsz. penn. van goude ende van zilver prouve ende assaye moogen doen nae hoere goetduncken ende wille up dat zij altijt daarbij weeten moogen of hem die muntmeesters quyten, ende also wercken als zij van rechtswegen schuldich zijn te doen. Ende oft tot eeniger tijt gebeurde, dat wij sijmer (sic) hoopen dat niet zijn en sall dat onse muntmeesters voorsz. die nu zijn of namaels onse muntmeesters van Hollant werden mochten him verboesden of versuymelich werden wouden in onser munten voorsz. also dat bij hem onse munten gearcht of in eeniger wijs gelicht werde 1), niet jegenstaende die verbeurnisse van hoer lijve ende goede voorsz. ende wij bij versuymenisse over die onderhoryge geen correctie en deden, ofte en wouden doen als wij mit rechte schuldich waren ende wij des vermaent werden zoe sullen dan onse lande ende steden van H. v. Z. ende van V. voorsz., binnen eenre maent na der maninghe voorsz. over den onderhorygen moogen rechten ende dat verhalen an sijnen lijve, gelijck ende in alre manieren off wij selver dat deden doen, ende of dat bij ons geschiet waer sonder yet daer an te misdoen ofte breucken jegens ons ende onser heerlicheyt in eeniger wijs, maer omdat die kennisse van onser munte ons alleen van onser hooger heerlickheyt wegen, ende nie-

1) Slechter of in eeniger wijs lichter gemaakt werde.

mant anders toe en behoort, mit anders die breucken ende beteringen daertoe dienende, Ende dat eenighe dese voorwaerde ende overdrachte voorsz. verstaen mochten in achterdeele van onser heerlicheyt voorsz. ende trecken in toecoomende tijden, tot horen proffyte ende voirdele tselve dat voorsz. is, Soe ist dat wij dit willen ende begeren te behouden onse rechten ende heerlicheden als reden is verclaren ende kundigen hier of onse meyninge in deser manieren dat so wes in den punten van der munten voorsz. bij ons overgegeven is, dat niet coomen noch wesen en sal in eenigen hinder achterdeele ofte preiudicie van ons onse rechten of heerlicheden voorsz, maer hebben alleenlick dese werve 1) dit gedaen ende geconsentert in vordernisse van ons ende onser munten ende om die wailvaert van onsen gemeenen lande voorsz. also dat wij ende onse nacommelingen teynden die tijt van XX jaren voorsz. van dese voorwaerden ende ordonnancie quyte ende vrij wesen sullen ende sullen dan mit onser munte ende hooge heerlicheyt moogen doen ende disponeren gelijck ende in alre manieren als wij gedaen mochten hebben eer dat dese voorwaerden ende overdrachten aldus geschiet ende bij ons overgegeven waren sunder yemant him des te bewinden of eenich seggen daer in te hebben mits die ordonnancie voorsz. ende behoudelick altijt in allen anderen saken onse rechten ende heerlicheden voorsz. Ende des te getuyghe soe hebben wij onsen segel an desen brief doen hangen, Ende omdat die

1) Werve = maal, keer.

hoochgeboorne vorste Hertoghe van Bourgoēn. onse lieve genad. Here voirn. zijnen lande ende gemeene steden van H. v. Z., ende v. V. voorsz. gelooft heeft alle de voorsz. punten te houden ende te volcoomen gelijck voorsz. staen, soe hebben wij steden van H. van Z. ende van V. hier na benoomt desgelijcx wederom gelooft ende gewillecoert voor ons ende onsen gemeenen poorteren ende inwoneren onsen genaden Here voorsz. ende sijnen nacomelingen te houden te voldoen ende te volcoomen wael ende getruwelick alle ordonnancien, verbonden, voorwaerden ende punten die in deser rolle gescreven staen ende daer dese jegenwoordige brief deursteken is, ende sullen alle punten ende voorwaerden geset in der voorsz. rolle wael ende getruwelick na onser bester weetentheyt up ten onderhorygen of den geenen die ter contrarie hier inne deden, dat helpen berechten ende verhalen ende doen vervolgen ende executeeren tot oorboor ende proffyte van onsen voorsz. genaden Here ende zijnen munte voorsz., ende voort alle saken ende verbonden hantieren ende plegen na inhout der rolle voorsz. niet jegenstaende eenighe punten daer in begrepen die ter contrarie wesen of dienen mochten, onsen privilegien handvesten rechten of haercoomen die wij hebben ende gebruycken moogen, Behoudelick in allen punten die der voorsz. rolle niet jegen en dragen onse handvesten, privilegien ende rechten ende teynden den tijt van den XX jaeren voorsz. die te gebruycken gelijckerwijs als wij dese eer dat wij onsen genad. Here dese voorwaerden ende geloften voorsz. gedaen hadden. Ende des te getuyge

soe hebben wij burgemrn scepenen ende rade der steden van Haerlem, Delf, Leyden, Amsterdam, Goude, Rotterdam, Hoorn, Alckmaer, Schiedam, Gornichem, Schoonhoven, Oudewater, Heusden, Naerden, Woerden, Enghuysen ende Medemblyck elxc voor ons selven Ende wij burgmrn scepenen ende rade der stede van Middelburch ende van Zierickxee oock elcx voor ons selven bij goetduncken van onser gemeenre vroescip ende rijckheyt desen brief besegelt mit onser stede segelen hier angehangen. Ende of an desen brieve een of twee segelen off meer gebraken, soo dat die ten vollen niet besegelt en ware als zij behoorde ende voorsz. is, nochtans sal hij mitter ordonnancie voorsz. van weerden ende van sulcker machten blijven ende wesen als of hij te vollen ende geheelick besegelt waere. Gegeven up ten XXIIJ^{en} dach in Julyo int jaer ons Heren duysent CCCC vier ende dertich. Geteykent bij mijnen Here den Hertoge grave van Hollant. C. Baroen.

Fol. CXLIJ *V^{o}*

Copie van den transfixe deur den voorsz. brief.

Ordinancie van der nyeuwer munte overdragen ende geslooten in onsen name ende van onser weegen bij onsen getrouwen Rade gecommitteert ten saken onser lande van Holland van Zeelland ende van Vrieslant in onse absencie ende bij onsen gemeenen steden onser landen voorsz. die hier voor in desen jegenwoordigen brief benoomt staen.

Eerst soe ordineren wij ende verbieden scharpelick

dat na inganck van deser ordinancie geen munte van goude loop hebben sal in onsen lande van H. v. Z. ende v. V. voorsz. in coopen in vercoopen noch andersins dan die pennijn van goude geheten Phillipus die wij nu tegenwoordelick ende van nyeux doen slaen, ende eenen anderen penninck geheten halve Phillipus van gelijcken aloye de welcke penn. houden ende waerdich wesen sullen in den gewichte ende in den aloye gelijck in desen selven brief verclaert staen. Ende desgelijcx dat geen silveren munte loop en hebbe dan die nyeu munte van silver te weeten den penninck van twee groote die wij nu mede doen slaen, groote halve groote vierendeele ende achtendeele van grooten gealloyert ende gesneden alsoot behoort na den voorsz. penninck van twee groote, welcke penninghe van silver houden ende waerdich wesen sullen in den gewichte ende in den aloye gelijck mede voer in den brief verclaert is. Ende daartoe alsulcke penninge van goude ende van zilver die mede loop hebben sullen in suicker manieren als hier na in dezer ordonnancie voorsz. genoomt ende verclaert staen. Ende so wie andere penn. van goude of van zilver dan boven of onder gescreven staen, ontfinge of vuytgave dat soude wesen als van den gulden pennijnck up tie boete van vijf scell. gr. munte voirsz. van elcken pennijnck een pont gr. nederwairt. Ende van elcken pennijnck van silver desgelijcx van een ℔ gr. nederwairt up tie boete van vijf pennijnck groot. Ende van een £ gr. tsij in goude oft in silver up tie boete van thien scellinge gr. ende boven den voirsz. pont gr. int avenant van v. ß gr. van elc pont gr.

Item want in eenige steden ende sloten vreemde munten gemaict ende geslagen hebben geweest ende zij penn. van goude ende van silver van de maecsle, prente ende vorme van den onsen of genouchgelijck ende die uutgegeven onder den prijs ende wairden van onsen penn. de welke nochtan van ander ende mynder gewichte ende aloye zijn, wair inne wij ende onse ondersaten ende gemeene landen hebben geweest ende zijn grootelic bedrogen bescadicht ende verarmt, ende souden noch meer wesen, werde daer in niet voirsien, wij willende hier up remedieren hebben geordineert ende bevolen, ordineren ende bevelen dat alsulke muntmeesters, muntenairs wercluyde ende andere officiers van munten die aldus zullen slaen wercken munten ende conterfeyten onse voirsz penn. van goude of van silver in vorme, maecsle of printe van den onsen of diergelijcke, dat men die voirsz. muntmeesters muntenairs, werckluyde ende andere officiers van munten letten ende arresteren sal in onse voirsz. landen van H. v. Z. ende v. V. ende andere onse heerlicheden wair men die vynden ende gecrijgen sal moogen ende van himluyden sonder verdrach oic pugnicie en correctie doen in lijve gelijcken van valschen muntenairs ende up dat men se niet gecrijgen en kan zij sullen gebannen zijn tot eewigen dagen uut alle onse landen.

Item dat nyemant wesende rentmr tresorier bailliu, scout oft andere officier hostillier makelair wisselair marcschipper tavernier oft woukenair oft hoere wijve clercken oft mesnyede [1]) oft gesinne voirtaen na den

1) Meysnyede - bedienden.

inganck van dese ordonnancie en ontfange noch uut en geve de penn. van goude die loop sullen hebben bij deze voirsz. ordonnancie, ten zij dat zij hebben haere rechte gewichte up tie boete van V ß gr. te verbueren van elc stuck goudts zijn gewichte niet hebbende dat alsoe uutgegevene soude wesen die welke men dair nae in stucken snijden sal in die wisselen ende dan dair of geven zijn rechte weerde.

Item dat alle rentmrs bailliuwen ende andere officiers ons voirsz. landts ontfaen zullen alle onse renten demeynen ende exploiten bij den voirsz. penn. ten p̄se (presente) verclairt in dese tegenwoirdige ordinancie ende desgelijc sullen zij die weder uutgeven up tie boete van V ß gr. ende boven desen verlaten te wesen van hoere officien ende niet abel noch weerdich te zijne den tijt van drie jaeren dair nair die zelve officie oft andere te hebben ofte te gecrijgen.

Item zoe wie hij zij poirter of inwonende binnen onsen voirsz. landen van H. Z. ende V. oft vreemde die bevonden sal werden mit billoene van goude of van zilver gesmolten of ongesmolten om dat te dragen uut den voirsz. lande tbilioen sal verbuert zijn tegens ons ende boven desen sal hij verbueren voir elcke troysche marck te weten van den goude XIJ £ gr. ende van den silver XXJ ß VIIJ d. gr. der voirsz. munte, wel verstaende al worde yemant alsoe bevonden mit billoene, om dat uut te dragen oft voeren al hadde hij andere manieren van penn. gemingelt mitten selven billioene oft anders over him ongemingelt dat zelve billioen sal verbuert zijn ende met die

andere penn. voirsz. Ende bij alsoe dat hij aldus niet vonden en worde dragende oft voerende uut den voirsz. landen t voirsz. billioen const men nochtan up dien geprouven mit warachtigen getugen binnen jaere ende binnen dage nae dat tsuck gevallen zoude zijn hij soude gecondempneert werden in zulke boete als voirsz. is te weten in XIJ £ gr. voir elc marc gouts ende XXJ ß VIIJ d. gr. van elc marc zilvers bij alsoe dat men him gecrijgen of gevangen kan binnen onsen voirsz. landen van H. Z. ende V. ende zullen gerekent zijn voir billioen soe dat men dat niet en sal moegen dragen of voeren uut den voirsz. landen van H. Z. ende V. alle manieren van goude oft van zilver uutgeseyt alleene den saluyt van Vrancrijcke den voirsz. onsen nyeuwen penn. van goude ende van silver, den nobel van Ingelant Rijnsche gul. nobelen van Vlaenderen ducaten genevijnen (Fol. CXLIIJ) ende gulden van Florencen ende oic geheele vasseele ende juweelen van goude ende van silvere, die elc naer zijnen staet ende oeck silversmede ende munsemyers uut zullen moegen voeren ongebroken zonder fraude het en waere dat zij die uutvoerden in meyninge die te vercopen over stoffe ende materie de welke vasseele oft juweelen up dat zoe waire verbuert zijn zouden, ende voirt zoude die ghene diese alsoe uutvoeren soude dat beteren ende dair of gecorrigiert zijn gelijck die ghene die billioen uut den lande voeren sullen.

Item dat alle wisselairs gehouden zullen zijn elke diet an him begeeren sal te wisselen zijn goude ende te geven van den penn. die gerekent zullen wesen voir

billioen hoere gerechte weerde wel ende getrouwelic up een derdendeel van eenen gr. nae van elc stuck dat zij dair of hebben souden in die munte ende dit up tie boete van V β gr. van elken pennijnck welke wisselairs nae dat zij van den coop eens sullen zijn ende eer zij den prijs betalen sullen sculdich wesen up tie selve penn. te snijden in tegenwoirdicheyt van den ghenen die se hem vercoopen, ende zullen dair toe die voirsz. wisselaers sculdich zijn up tie taefle van hoere wissele altoes openbairlic upgerecht hebben een schare dienende om te snijden sulke penn, up tie boete van V £ gr. alsoe dicke ende menichwerve als men himlieden bevijnden sal sonder te hebben alsulke opgerechte scharen up hoir wisseltaefel voirsz.

Item dat wisselaers sullen gehouden zijn te dragen of te doen dragen in de voorsz. munte alle t billoen dat zij gecregen sullen hebben terstont als zijs hebben, Te weeten in goude weder het zij van den voorsz. gesneden penn. of andere totter waerde van IIIJ marck, of van zilver tot L marck coniñcx silvers troyssche gewichte of ten lancxsten binnen achte dagen daer nae up die peyne van tselve billioen te verbeuren jegens ons, binnen den welcken achte dagen zij sullen oock moogen vercrijgen meer billioens om dat een mitten anderen te dragen in der voorsz. munten up dattet him gelieft, behouden dien dat die bailliuwen, schouten ende andere onse officiers mit eenighe van den gerechte van der stede ende plaetsen sullen visiteren die wisselen ende huysen van den wisselaers also meenichwerf als hem gelieven ende goetduncken sall ende vinden zij billioen totter waerde, te weeten

van goude tot twee marck of van zilver tot XX marck sij sullen segelen in den name van ons ende sullen also laten in den handen van den voorsz. wissellaers, totter tijt dat zijs van goude sullen hebben IIIJ marck ende van zilver L marck, ende bij alsoe dat zijs vonden IIIJ marck van goude ende L marck van zilver ende die voorsz. wissellaers dat niet en wilden dragen in den voorsz. munte, dan ten eynde van de voorsz. achte dagen, die selve officiers sullen dat moogen seynden in der voorsz. munte ten coste van den voorsz. wissellaers, behouden dien dat zij hem schuldich zijn genouchte te doen van der waerde daer of ten prijse van der voorsz. munte.

Item sullen die voorsz. wisselaers gehouden zijn telcker werve als zij gelevert sullen hebben hoor billioen in der voorsz. munten van den selven billioen te nemen certificacie van den waerdeyne van der munten voorsz., ende die selve certificacie up tie boete van vijff pond groote binnen drien dagen na dat zij thuys gecoomen sullen zijn te leveren ende over te geven den bailliu schout of rechter van der stad daer hij wonachtich sal zijn ter precensie van den gerechte van der selver stad de welcke bailliu schout of rechter gehouden wert daer of gewach te maken in zijnre rekenijnge voor die geene die van onser weegen geordonneert sullen zijn hoor rekenijnge te hooren ten eynde dattet blijcken mach of die meesters van derselver munte gemunt sullen hebben al tbillioen dat him gebracht wert welcke certificacie die voorsz. waerdeyn gehouden sal weesen te geven sonder eenigen cost.

Item sal gehouden zijn die voorsz. waerdeyn van

derzelver munten te wesen voor oogen daer men ontfangen sall tbillioen dat gebrocht sal zijn in der voorsz. munten of zijn geswooren clerck, bij also dat hij hadde redelick belet ende dat te doen registreren om daer of te certificeren den voorsz. gecommitteerde eens siaers ende als hijs versocht wert van onser wegen up van gepriveert te weesen van zijnre officien ende van gerekent te zijn menedich ende verzwooren.

Item dat nyemand tzij wisselaers of anders houden en sall binnen der stad van Dordrecht noch elder binnen onsen voorsz. lande van H. Z. of V. tafel noch banck om tontfane tgelt van den coopluyden ende te maken hoor paymenten up die peyne van den banne van drie jaren.

Item dat nyemand en sal moogen coopen bilyoen binnen onsen voorsz. lande van H. van Z. ende van V. het en zij om te leveren in der voorsz. munten up tselve bilioen jegens ons verbeurt te wesen ende daer toe up die boete van thien pond groot vuytgescheyden 1) goudsmede die sullen moogen coopen om te verwercken in haren ambochte tot XX marck teenen male ende tot eenrewerve sonder fraude ende die mesmakers een half marck om hoir ambochte ende oock die tafelettiers een half marck om dat voort te vercoopen eenigen wisselaer of dat selve te leveren in onser voorsz. munte up dat hem gelieft. Behouden dies dat elck also wel van onsen voorsz. landen van H. Z. ende V., als van buyten sal moogen coopen

1) Uitgezonderd.

schalen croesen ende anderen juweelen ende vaysselen ongebrooken om zijn slijten ende useren sonder fraude behouden oock dien dat nyemand en coope noch en vercoope eenich zilver meer dan na gelande 1) van sijnre waerden na deser jegenwoordiger ordonnancie, te weeten troyssche marck conincx zilver XXIJ ß IX d. gr. van onser munten voorsz.

Item dat onse officiers elck binnen zijnen bedrijve sullen moogen gaen, altijt alst hem goet ende oorbaerlick duncken sall mit eenen van onsen gerechte van dier plaetse de welck van den gerechte sullen gehouden zijn bij hooren eede daer toe te verstaen also dick als zijs versocht sullen werden bij onsen voorsz. officiers ten huyse van den voorsz. wisselaers maseniers tafelettiers wokenaers weder zij poorters zijn of geene ende andere suspecte om te ondersoucken tbillioen ende ander saken noopende dese voorsz. ordonnancie ende hier toe te doen alsoot behoeren sall int welck zij sullen moogen neemen den eed van den voorsz. persoonen bij also dat hem gelieft ende desgelijcx van hooren knapen ende dienaren ende van alle anderen die daer of sullen moogen weeten te spreken.

Uit Register der Rekenkamer van Holland en Zeeland, op den rug getiteld: *II. Eerste Geluwe Register P* 1460.

FRED. CALAND.

Wordt vervolgd.

1) naar gelang.

Gemengde Berichten.

Valsche Realen van aghten in Middelburg uitgegeven.

Den 20 november 1600 kwam bij de Staten van Zeeland de mededeeling in, dat „diversche realen van aghten", die vervalscht waren, onder de bevolking waren verspreid. De Staten namen onmiddellijk het besluit de andere zeeuwsche steden met dit feit in kennis te stellen, opdat de respektieve ingezetenen per publikatie of anderszins zouden kunnen gewaarschuwd worden. De middelburgsche Statenleden kregen daarbij de opdracht „nader op de qualiteijt ende gedaente van den persoone die deselve realen heeft gestrooijt" onderzoek in te stellen en ook na te gaan, met wien de valsche munter in onderhandeling en korrespondentie was geweest.

Reeds den dag daarop is de verlangde informatie bij de Staten ingediend, met dit gevolg dat aan de steden Middelburgh, Zierickzee, Goes, Tholen, Vlissingen, Vere, Brouwershaven, Arnemuijden, St. Maertensdijck, Axele, Neusen, Biervliet, Lillo, Bergen op

Zoom en Reijmerswalle, de volgende waarschuwingsbrief werd toegezonden.

Eersame etc.

„Alzoo 't Onser kennisse is gekomen, hoe dat eenen „genaemt ELIAS COORENS, van Antwerpen, wesende „een Jonghman van den ouderdom van omtrent „dertigh Jaren, tamelyck langh van Persoone, ros van „Haire en Baert, gemeynelyck gekleet met een grof „Greijnen Rocxken ende Broeck, hem zoude gemoeyt „hebben met valsche Munte, ende namentlyck met het „slaen van Realen van aghten, ende deselve onder de „Gemeijnte uijt te stroyen (d. i. te distribueeren en „uit te geven); zoo en hebben Wij niet willen naer„laten UE: terstonts daer van te waerschouwen, op „dat zy voor schade mogen verhoedt worden: Ende „dat voorts UE: scherpelyck willen doen vernemen „of den voorsz. Persoon aldaer niet en zoude wesen „te bekomen, om denselven te versekeren, ende „tegens hem geprocedeert te mogen worden, als naer behooren. Hier mede, Eersame etc. In' Hoff van Zeelant tot Middelburgh, den 23 novembris 1600.

STATEN.

Met het oog op het ernstige van dit geval, werd ook een dergelijk schrijven aan de Heeren Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden gezonden.

Aangezien de Notulen verder niets over deze zaak vermelden, mag men gerustelijk aannemen, dat onze sinjeur te water naar Antwerpen is ontsnapt, na zeker eerst zijn voorraad valsche realen, in de beurzen van

Middelburgs ingezetenen te hebben leeggeschud 1).

In het jaar daarop, werden in deze stad twee Françoisen opgepakt, die overgekomen waren „van den Vyant uyt Hulst," beschuldigd van valsche munt te hebben verspreid. Zij werden op 's Gravensteen geborgen.

Maar er kwam strijd wie over deze brave luiden zou mogen richten; de Staten van Zeeland gaven dat recht aan de Admiraliteyt, maar de Heeren van Middelburg waren van oordeel, dat de jurisdictie hun toekwam, als „wesende Gevangenen op de stroomen van Zeelant, namentlijk Bewester Schelt." En in dien zin is den 28 mei 1601 geresolveert, zoodat „den Bailliu, mitsgaders Burgemeesters ende schepenen deser stadt van Middelburgh, geauthoriseert werden om tegen den Gevangene te procederen ende Reght ende Justitie te administreren".

M. D. M.

Penning ter eere van Petronella Moens.

Een courantenbericht van 9 Juni 1835 luidt:

Il n'y a pas bien long temps que Mlle Petronille (sic) Moens célèbre muse du parnasse hollandais a eu la

1) Wij willen hierbij vermelden, dat het „*Ruigregister*" dezer stad zegt, dat in 1600 een zekere CLAUDE DE LA VARDIN, die van een Franschman geleerd had vierendeelen van realen te maken, en deze ook verspreid had, veroordeeld is „tot den zwaarde, met gunnen het doode lichaam den buik der aarde", en dat 6 febr. 1601, PIETER JOBSE, die 5 valsche realen van achten had verspreid, die hij van een Engelschman had ontvangen, is veroordeeld tot geeseling tot den bloede en verbanniug.

satisfaction de fèter le cinquantième anniversaire de l'obtention de la grande médaille d'or de la Société de poésie et de belles lettres d'Amsterdam qui lui a été décernée en 1785.

Mlle Moens parvenue à l'âge avancé de 72 ans, est, comme l'on sait, privée de la vue depuis sa tendre jeunesse, mais elle a le bonheur de jouir de la plus parfaite santé. A l'occasion de l'anniversaire dont nous venons de parler elle a reçu une marque flatteuse de souvenir de la part de S.M.; elle a été félicitée par un grand nombre de ses concitoyens, de savans et de poètes venus de divers endroits pour lui présenter leurs hommages. Plusieurs de ces derniers lui ont fait compliment en vers, entr'autres le poète Van Someren, un de nos Bardes de grande réputation, qui lui a adressé une pièce de vers très-louée par les journaux du pays et qui donne de nouveau la mesure de son beau talent.

Terwijl hetzelfde orgaan in September 1836 meldde:

Dans ces dernières années où le courage et la fidélité de la Néerlande ont brillé d'un lustre si éclatant, un grand nombre de dames ont fait des sacrifices à la Patrie, en argent et en d'autres objets.

Notre estimable compatriote Petronella Moens, connue par ses belles poésies, déposa aussi, dans le temps, sur l'autel de la Patrie, la médaille en or, avec laquelle, il y a 50 ans, on avait couronné une de ses œuvres poétiques 1).

1) Zij is in 1785 met goud bekroond geworden voor haar gedicht „*De ware Christen*", en ontving in 1786 opnieuw een gouden penning van het bestuur der Portugeesche Synagoge te Amsterdam, als erkentenis voor het met hare vriendin ADRIANA VAN OVERSTRATEN uitgegeven gedicht „*Esther*". (RED.)

Le Roi, instruit de ce fait, a gratifié Mad. Moens d'une belle médaille en or, qui lui a été remise, au nom de S.M., le 24 de ce mois, jour anniversaire du Roi, par le bourgmestre de notre ville, le Conseiller d'Etat, van Asch van Wyck.

Sur l'une des faces de cette médaille, on voit l'effigie du Roi, avec l'inscription GUILLAUME Ier, *Roi des Pays-Bas, Grand-Duc de Luxembourg*; sur l'autre on lit ees mots: A PETRONELLA MOENS *de la part du Roi.* MDCCCXXXVI.

Vrage: Waar berust thans dit unicum? en is die medaille van 1785 werkelijk versmolten?

Den Haag. M. G. WILDEMAN.

Penning ter eere van
jhr. C. H. A. van der Wyck.

Vz. Fraai gemodelleerd linksgewend borstbeeld in rijk geborduurden rok met orde, ordelint en - ster, daarvoor: J. C. CHAPLAIN

Omschrift: JONKHR. C • H • A • VAN • DER • WYCK • GOUVERNEUR • GENERAAL •

Kz. Opschrift, links omgeven door een palmtak met daaraan bevestigden strik:

AAN
ZIJNEN • OUD
GOUVERNEUR
GENERAAL

HET • DANKBARE
INDIË
1893—1899

Groot 68 m.M. De verz. Kon. Ned. Gen. voor Munt- en Penningkunde kreeg een exemplaar in

gepatineerd brons ten geschenke van Mr. N. P. VAN DEN BERG.

Na het aftreden van jhr. C. H. A. VAN DER WYCK, als Gouverneur-generaal van Ned.-Indië hebben vele ingezetenen van die kolonie zich vereenigd om hem een huldeblijk aan te bieden, in dankbare herinnering aan de uitstekende wijze, waarop Z. Exc. het bewind over de kolonie heeft gevoerd en zoowel de staatkundige als de koloniale belangen tijdens zijn bestuursperiode heeft behartigd.

16 Februari 1901 heeft de aanbieding plaats gehad. Die taak was opgedragen aan een kommissie bestaande uit de heeren: mr. N. P. VAN DEN BERG, president van de Nederlandsche Bank; jhr. W. A. Baud, H. KRAMER, direkteur van de Ned.-Ind. Handelsbank; L. P. H. OP TEN NOORT, direkteur der stoomvaartmaatschappij „Nederland", allen te Amsterdam; den gep. luitenant-generaal VETTER, de heeren G. ESCHAUZIER en mr. W. A. ENGELBRECHT, oud-lid van den Raad van Ned.-Indië, allen te 's-Gravenhage. Zij werden door den afgetreden landvoogd te zijnen huize ontvangen, in het bijzijn van eenige familieleden.

Bij de aanbieding van den gedenkpenning (in goud zilver en brons), voerde mr. VAN DEN BERG het woord.

Exemplaren in goud zijn aangeboden aan H. M. de Koningin, aan H. M. de Koningin-Moeder en aan mevr. de douairière VAN DER WYCK, de moeder van hem wien dit huldeblijk gold. Z.

De wapens van H. M. de Koningin en Z. K. H. prins HENDRIK DER NEDERLANDEN, *hertog van* MECKLENBURG.

Het artikeltje van jhr. mr. V. DE STUERS, overgenomen op bladz. 193 van den loopenden jaargang, over het wapen der Koningin, heeft de pennen van tal van heraldici in beweging gebracht; geen hunner is het met den schrijver eens! Resumeerende uit ons welwillend door den heer M. G. WILDEMAN verstrekte gegevens, komen wij tot de konkluzie, dat het wapen van prins HENDRIK links (heraldiek rechts) behoort te staan, dat van H. M. rechts.

Het geheel kan gedekt worden door een koninklijke kroon, wil men schildhouders aanbrengen, dan behoort bij Mecklenburg de zwarte stier met zilveren horens bij Nederland de goudgekroonde leeuw van natuurlijke kleur te worden geplaatst; de spreukband dient de spreuken PER ASPERA AD ASTRA en JE MAINTIENDRAI onder de respektieve wapens te lezen te geven. Een korte beschrijving van het wapen van Z. K. H. moge hier volgen: het schild is eenmaal gedeeld en tweemaal doorsneden; het geheel gedekt met een hartschild

1. Mecklenburg: In goud een gekroonde zwarte stierenkop met opengesperden muil, afgerukt halsvel en zilveren horens.

2. Rostock: In blauw een gouden griffioen.

3. Vorstendom Schwerin: Doorsneden, a in blauw een gouden griffioen, b effen groen, gezoomd van zilver.

4. Ratzeburg: In rood, een goud gekroond zwevend zilveren kruis.

5. Stargard : In rood een zilveren vrouwenarm met pofmouwen en aan den benedenarm een lint, tusschen duim en wijsvinger een gouden ring met diamant houdende.

6. Wenden (Werle) : In goud een schuinliggende, goud gekroonde, zwarte stierenkop met zilveren horens.

Hartschild : Graafschap Schwerin : doorsneden van rood en goud.

Toetsen we een en ander aan de wapenafbeeldingen en plakketten, geslagen bij H. M. 's huwelijk, dan vinden we allerlei afwijkingen, wel een bewijs dat het niet ondienstig is, de stempelsnijders te wijzen op *het* juiste wapen, zooals de heraldici het ons aangeven.

BEIJENBACH plaatst de wapens, zooals Jhr. DE STUERS het zou wenschen, d. w. z. Nederland heraldisch rechts, daarenboven met omgekeerden leeuw; eene gewoonte in Duitschland brengt mede, dat men het wapendier van het eene wapen, het andere den rug niet laat toekeeren. 't Geheel is gedekt door de koninklijke kroon ; op den spreukband staat alleen : JE MAINTIENDRAI.

De stierenkop in n° 1 vertoont geen afgerukt halsvel, de arm in n° 5 komt uit de wolken — een verwarring met het wapen van Mecklenburg-Strelitz.

GERRITSEN maakt geen fouten, evenmin VAN KEMPEN.

LAUER plaatst de wapens juist, maar maakt in dat van Z. K. H. bij n° 1 dezelfde fout als BEIJENBACH ; hij laat echter den arm in n° 5 niet uit de wolken komen.

Op de plakket voor de Amsterdamsche schooljongens

van LION CHACHET is de plaatsing der wapens onjuist, de schildhouders zijn twee ongekroonde leeuwen, de wapens zelf zijn zoo schematisch aangegeven, dat beoordeeling onmogelijk is.

MAIJER te Pfortsheim plaatst de wapens evenals BEIJENBACH, dus onjuist, met omgekeerden leeuw, het wapen van Z. K. H. schijnt juist — 't is echter vrij onduidelijk. Z.

Société internationale de Numismatique.

Eenige leden der Société française de Numismatique hebben het plan opgevat eene internationale vereeniging voor munt- en penningkunde op te richten. Dat deze vereeniging, opgericht met het doel een band te vormen tusschen penningkundigen over de geheele wereld verspreid, in een bestaande behoefte zal voorzien, behoeft niet nader te worden aangeduid. Het orgaan van de nieuw op te richten vereeniging zal bestaan uit een bulletin, 4 maal 's jaars te verschijnen, dat voornamelijk bevatten zal de verslagen der verschillende genootschappen in hunne respektieve landen gehouden, benevens den inhoud der tijdschriften door diezelfde genootschappen uitgegeven. Meer dan 120 blz. druks zal het bulletin vermoedelijk niet bevatten. De jaarlijksche bijdrage der leden zal niet meer dan 5 francs bedragen. De zetel der nieuwe vereeniging zal voorloopig Parijs zijn. Daar het noodzakelijk is, dat een 200-tal personen zich aanmelden, om tot de oprichting te kunnen overgaan, zal een ieder, die deel uit wenscht te maken van

de opterichten Société internationale de Numiśmatique, goed doen, zich, om nadere inlichtingen, te wenden tot den heer ADRIEN BLANCHET, 164, *boulevard Pereire, Parìs*. M. D. M.

Nederlandsch-Belgische Vereeniging der vrienden van de Medaille als kunstwerk.

Op eene den 24n Maart 1901 te Brussel gehouden vergadering van belangstellenden werd besloten tot stichting eener „Nederlandsch-Belgische Vereeniging der vrienden van de Medaille als kunstwerk" met het doel de kunst van den medailleur aan te moedigen en den smaak voor de medaille te verspreiden en te ontwikkelen.

In die vergadering werd het hoofdbestuur der nieuwe vereeniging samengesteld als:

A. DE WITTE te Brussel, voorzitter, CHARLES BULS te Brussel en AUG. SASSEN te Helmond, ondervoorzitters, Dr. H. J DE DOMPIERRE DE CHAUFEPIÉ, algemeen sekretaris, CHARLES VAN DER BEKEN te Brussel, kontroleur, CH. VAN DER STAPPEN te Brussel en A. W. M. ODÉ te Delft, raden, terwijl bovendien als bestuursleden werden aangewezen de nog te benoemen voorzitters respektievelijk der Belgische en der Nederlandsche sektie.

Een deel der Nederlanders, die zich bereids als lid hadden aangegeven, vergaderden op 20 April 1901 te Amsterdam ten huize van prof. Jhr. Dr. J. SIX, tot samenstelling eener Nederlandsche sektie. In die ver-

gadering werd het bestuur dezer sektie samengesteld als volgt:

Prof. Dr. Jhr. J. SIX, voorzitter, Jhr. Mr. F. BEELAERTS VAN BLOKLAND, sekretaris, Jhr. Mr. W. VAN EYSINGA, penningmeester.

Ik durf de nieuwe vereeniging ten zeerste in de belangstelling en den steun onzer leden aan te bevelen. De penningen, die beurtelings aan een Nederlandsch en aan een Belgisch kunstenaar ter vervaardiging zullen worden opgedragen, worden uitsluitend en alleen aan de leden der nieuwe vereeniging uitgereikt. Eene jaarlijksche bijdrage van *f* 12.50 geeft recht op een bronzen exemplaar, een van *f* 25.— op een afslag in zilver, eene van *f* 37.50 op een afslag van zilver en een in brons.

Dat nu toch allen, die wat missen kunnen van hun overvloed en wat overhebben voor de kunst, toetreden tot het nieuwe gilde! Er valt hier een goed werk te doen. In Frankrijk en Engeland, voornamelijk, is ook de medailleerkunst het tijdperk der moderne renaissance binnengetreden. Hier te lande en ook in België is die kunst nog slechts in het begin van haar ontwaken. Het is aan ons, haar, als de Schoone Slaapster in het Bosch, op te wekken in vernieuwde jeugd.

Och, ik bid u, ruil uwe munten, (de gangbare natuurlijk! RED.) in tegen onze penningen! Geld is voor eene vereeniging als deze nu eenmaal noodig. Vloeit het in voldoende mate dan staat het vast, dat de Noord- en Zuidnederlandsche medaille alras eene eereplaats in de rei harer zusteren zal innemen. Onze moderne

boekbanden mogen gelegd worden naast de besten der wereld. De Belgische boekversieringskunst telt ter dege meê. Onze keramentika is de waardige nazaat van het illustre Delftsch. Wij hadden een BAARS en een WORTMAN, wij hebben een PIER PANDER, een BEGEER en een BART VAN HOVE, wij verkregen een WIENECKE, — om slechts enkele grepen te doen —, waarom zoude de medailleerkunst in „het Land van REMBRANDT" en in het land van RUBENS en van VAN DIJK niet kunnen opbloeien in heerlijken bloei?

Steun ons door uw lidmaatschap en uwe geldelijke bijdrage. Ik durf eindigen met eene gewaagde variatie eener bekende plaats bij TERENTIUS: *Sine Cerere friget Minerva.*

Helmond. AUG. SASSEN.

BOEKBEOORDEELING.

Steeds begroeten wij met groot genoegen de verschijning eener nieuwe afl. van „les Médailles et Plaquettes Modernes" van Dr. H. J. DE DOMPIERRE DE CHAUFEPIÉ en dat velen met ons van hetzelfde gevoelen zijn, bewijst zeker de omstandigheid, dat voortaan niet ééne, doch twee afleveringen per jaar, het licht zullen zien, welke voor den ouden prijs voor inteekenaren op het 1e. deel (afl. I — VI), voor verhoogden prijs voor de nieuwe abonnés, verkrijgbaar zullen zijn.

De fransche kunst is zeer ruim vertegenwoordigd in afl. VIII, enkele Oostenrijksche en Duitsche stukken

worden afgebeeld, van de Hollandsche graveurs vinden we PIER PANDER en J. C. WIENECKE elk met een penning op H M. 's huwelijk. BEGEER met een 10 tal stukken, waaronder enkele oudere; van de nieuwere is bizonder fraai de penning (rozenprijs) van den schietwedstrijd te Hoorn in 1900. De afbeeldingen zijn m. i. hier en daar niet zoo goed verzorgd als vroeger, de huwelijkspenning van BEGEER b. v. laat te wenschen over, SCHARFF'S boerenpenning is bepaald leelijk gereproduceerd. *Z.*

Verslag van het Kon. Kabinet van Munten, Penningen en gesneden Steenen, over het jaar 1899.

Het door den bekwamen Direkteur Dr. H. J. DE DOMPIERRE DE CHAUFEPIÉ uitgebrachte jaarverslag over 1899 wijst belangrijke aanwinsten aan. In de 1e plaats Merovingische munten uit de vondst te Escharen 1) (Noord-Brabant), waarvan op een tweetal platen vergroote afbeeldingen worden gegeven, verder Romeinsche konsulaire en keizermunten uit de verzameling SIX, geschenk van de erfgenamen. Van de aanwinsten op penningkundig gebied verdienen vermelding: 1566 Ter eere van WALBURGA VAN NEUENAHR, gravin VAN HOORN, 1660 penningplaat op den dood van KAREL X GUSTAAF koning van Zweden, 1710 Spotpenningen op den vredevan Utrecht en 1750, 50e Verjaardag van ANNA ELISABETH BLOTELING vrouw van N. VAN SWINDEREN, alle afgebeeld op een plaat, benevens tal

1) Zie *Revue belge* 1898 blz 253.

van moderne buitenlandsche stukken, o. a. 21 penningen en plakketten van J. C. CHAPLAIN en enkele nederlandsche, waaronder een 18-tal stukken, beschreven in *Inhuldigingspenningen* 1898, (wederom onjuist aangehaald als: *Inhuld. medailles*). Een overzicht wordt gegeven van de muntvondsten in Nederland in 1899. Dat de aanwinsten zeer belangrijk waren, moge blijken uit het feit, dat de lijst der nieuwe stukken 94 van de 100 blz. beslaat, die het boekje telt. Z.

De Huwelijkspenningen der Oranjes.

In de 5de en 6de aflevering van „*Oranje Nassau-Mecklenburg Schwerin*", *Gedenkboek uitgegeven ter gelegenheid van het huwelijk van koningin* WILHELMINA *met prins* HENDRIK DER NEDERLANDEN, *hertog van Mecklenburg*", Amsterdam, van HOLKEMA en WARENDORF, 1901, is opgenomen eene beschrijving van „de Huwelijkspenningen der Oranjes", van de hand van ons geacht medelid den heer W. K. F. ZWIERZINA.

Uitvoerig zijn de vele penningen door den bekwamen schrijver medegedeeld en zoo mogelijk met historische opheldering voorzien; terwijl de meest merkwaardige stukken daaronder zijn afgebeeld.

De samensteller had het voorrecht een tweetal, tot nu toe onafgebeelde, penningen te mogen vinden. Het zijn de volgende: 1681. Penning met de borstbeelden en wapens van JOHAN GEORGE prins van Anhalt-Dessau en van HENRIETTE CATHARINA, prinses van Oranje. Deze laatste was een dochter van prins FRE-

DERIK HENDRIK, geb. 31 jan. 1634, overleden den 4 nov. 1708. Dit stuk komt wel voor in DIRKS *Penningkundig repertorium* n° 1871, doch is zoover ons bekend onafgebeeld.

De tweede penning is geslagen bij het huwelijk van prinses AMALIA, dochter van bovengenoemd vorstenpaar (geb. 1666 overl. 1726) met HENDRIK CASIMIR II prins van Nassau, erfstadhouder in Friesland. Dit huwelijk werd den 16 november 1683 voltrokken. De penning is het werk van ERNST CASPER DÜRR te Zerbst, en zoover ons bekend noch afgebeeld, noch beschreven. Beide zeldzame stukken bevinden zich in het Kon. penningkabinet te 's Gravenhage.

In deze beschrijving komen de huwelijkspenningen van koningin WILHELMINA niet voor, daar de bijdrage geschreven is vóór de voltrekking van H. M.'s huwelijk, den 7 Febr. ll. Toen waren vele penningen nog niet gereed, zoodat uit den aard der zaak slechts een onvolledige lijst zou kunnen zijn gegeven.

Aangezien de Oranjepenningen niet afzondelijk zullen worden in den handel gebracht, en het kostbare „*Gedenkboek*" wel niet in handen van al onze leden zal geraken, dunkt het ons nuttig, de aandacht op deze verdienstelijke bijdrage van den heer ZWIERZINA te vestigen, die in eene volgende aflevering van het *Gedenkboek* door eene volledige beschrijving der metalen gedenkstukken, geslagen bij H. M.'s huwelijk, zal worden gevolgd. Het geheel is een waardig pendant van de *Inhuldigingen en blijde intochten onzer Oranjevorsten door gedenkpenningen vereeuwigd*", bij gele-

genheid van de Inhuldiging van H. M. door JOH. W. STEPHANIK met zooveel zorg beschreven.

M. D. M.

UIT DE PERS.

Het Kon. Penningkabinet in den Haag heeft weder een zeer belangrijk geschenk ontvangen De h.h. prof. dr. jhr. J. SIX en jhr. W. SIX hebben namelijk ten geschenke aangeboden eene volledige serie oude munten van Lycia en van het eiland Cyprus, afkomstig uit de beroemde verzameling van hnnnen vader dr. jhr. J. P. SIX.

Van H M de Koningin en Z. K. H. den Prins der Nederlanden werden ten geschenke ontvangen afslagen in zilver en brons van het onlangs uitgereikte herinneringsdraagteeken der huwelijksfeesten.

N. Rott. Ct.

In het Penningkabinet.

Men schrijft ons:

Met een enkel woord vermeldden wij reeds het geschenk van de heeren SIX aan het Penningkabinet in den Haag. De beteekenis dezer schenking is inderdaad zeer groot. Reeds in 1899 werden door dezelfde heeren aangeboden de munten van Rome als Republiek en Keizerrijk, voor zoover zij wel in de verzameling van hunnen vader, dr. jhr. J. P. SIX, maar niet in het Penningkabinet voorkwamen Deze stukken zijn uitvoerig beschreven in het onlangs verschenen verslag over 1899.

Thans zijn twee hoogst interessante en volledige serieën Grieksche munten kunnen worden toegevoegd aan de rijksverzameling. De heer SIX toch hield zich bij zijn penningkundige studiën vooral op met de moeielijke munten van Cyprus en Lycia, In 1883 verscheen zijn studie over „le classement des séries Cypriotes" en in 1886—1887 zijn „Monnaies Lyciennes", beide in de Revue de Numismatique. Uit den aard der zaak vormden dus deze serieën een der belangrijkste deelen van zijn zoo rijke collectie. Wanneer men ze doorziet, treft de hooge wetenschappelijke beteekenis dier stukken; uit die munten toch is menig duister punt in de geschiedenis en taal van het eiland Cyprus en het Aziatische kustland verklaard; waar de monumenten en opschriften dikwijls zwegen, getuigden deze metalen gedenkstukken van de oude beschaving en geschiedenis.

De muntslag op Cyprus duurde in de verschillende staatjes van het eiland van de 6de eeuw v. Christus tot den tijd van Ptolemaeus Soter (312 v. Chr.) In Lycië werd in de onder elkander verbonden staten munt geslagen deels vóór 480 v. C., deels tusschen 480 v. Chr. en 360 v. Chr. Op de Cyprische munten staan inscriptiën in Cypriotische, Phoenicische en Grieksche karakters; op de Lycische munten in Lycisch schrift.

Er is nog een reden waarom juist deze aanwinst voor het Penningkabinet zoo belangrijk is. De Haagsche verzameling is voor het grootste deel gevormd in het tweede deel der 18de eeuw; in dien tijd schonk men nog weinig aandacht aan de artistiek niet mooie en zeer moeielijk te ontcijferen munten van de Griek-

sche eilanden en Klein-Azië, terwijl men de stukken met Egyptische en Syrische koningskoppen bij voorkeur trachtte te verkrijgen. Er was dus zoo goed als niets van Cyprus en Lycië aanwezig; de royale daad der heeren SIX heeft deze lacune schitterend aangevuld. *N. Rott. Ct.*

Handelingen van de Jaarlijksche Vergadering, gehouden 16 Juni 1901, te Leeuwarden.

(UITTREKSEL.)

Tegenwoordig zijn de heeren: SASSEN, DU CROCQ, STEPHANIK, Dr. DE DOMPIERRE DE CHAUFEPIÉ, BOM, ZWIERZINA, Jhr. SPEELMAN, Dr. BRAAKENBURG VAN BACKUM, A. BEGEER, Jhr. Mr. F. BEELAERTS VAN BLOKLAND en WIGERSMA.

Afwezig met kennisgeving, de heeren: BATTAERD, Mr. BESIER, mejuffrouw M. DE MAN, de heeren VAN GEMUND, Jhr. VAN DEN BRANDELER, mr. DEKETH, Jhr. mr. SNOECK, Jhr. mr. VAN MEEUWEN, TER GOUW, BRUYNESTEYN, Jhr. RAM, VAN RIJCKEVORSEL, DE WITT HAMER, HOLLESTELLE, mr. KLEIJN, KARREMAN, VAN DE WATER, DE WAARD, Jhr. mr. L. BEELAERTS VAN BLOKLAND, VAN DER HOOP, I. W. MENSO, J. C. P. E. MENSO, Jhr. mr. TEIXEIRA DE MATTOS, burggr. B. DE JONGHE, VANDEN BROECK, RUYS DE PEREZ, BORDEAUX en EVANS.

Notulen worden gelezen en verslag van den sekretaris goedgekeurd.

Naar aanleiding van dit verslag deelt de voorzitter mede, dat de heer H. G. DU CROCQ te Amsterdam aan ons genootschap vermaakt heeft zijne belangrijke verzameling penningen en wel vrij van successierechten. In verband met deze making ontvingen wij reeds van den heer DU CROCQ een ingebonden kwartijn, bevattende de volledige beschrijving der stukken. Spreker drukt den bizonderen dank van het genootschap uit voor dit vorstelijk legaat, waarmede de aanwezigen toejuichend instemmen 1).

Het verslag van den konservator wordt in dank ontvangen.

De kommissie voor 't nazien der rekening bestaande uit de heeren Jhr. H. M. Ridder Baronet SPEELMAN en Dr. C. J. A. BRAAKENBURG VAN BACKUM, vraagt verlenging van haar mandaat, aangezien de rekening over 1900 nog niet afgewikkeld is.

Het verslag van de kommissie van redaktie wordt in dank ontvangen.

De voorzitter brengt hulde aan die kommissie en aan haar hoofd en leider den heer ZWIERZINA.

Op voorstel van het bestuur wordt onder toejuiching tot eerelid benoemd den koninklijken numismaat Z. M. VITTORIO EMANUELE III, koning van Italië.

Verder benoemt de vergadering tot gewoon lid, den heer S. WIGERSMA HZN. te Leeuwarden en tot buitengewone leden de heeren: J. M. M. VAN BELLE, Amsterdam, mr. N. P. VAN DEN BERG, Amsterdam, mr S. VAN GIJN, Dordrecht, LOUIS DE LAIGUE, Rot-

1) Wij hopen omtrent deze verzameling in de 4e afl. een en ander mede te deelen. RED.

terdam, J. M. J. VAN LIS, Hilversum, HIDDE NIJLAND Dordrecht, L. M. ROLLIN COUQUERQUE, 's-Gravenhage, prof. jhr. dr. J. SIX, Amsterdam, jhr. mr. V. E. L. DE STUERS, 's-Gravenhage, BAS VETH, Dordrecht, en J. C. WIENECKE (vroeger buitenlandsch lid), Utrecht.

Alvorens tot 't benoemen van bestuursleden over te gaan, doet de voorzitter een brief voorlezen, waarbij hij mededeelt om ambtsbezigheden ontslag te moeten nemen als voorzitter. Jhr. SPEELMAN betreurt dit besluit ten zeerste, doch daar wij voor een onherroepelijk besluit staan, stelt spreker Dr. DE CHAUFEPIÉ voor. Nadat de voorzitter heeft medegedeeld, dat deze ook de kandidaat van 't Bestuur is, wordt Dr. H. J. DE DOMPIERRE DE CHAUFEPIÉ, Direkteur van 't Kon. Munt- en Penningkabinet te 's-Gravenhage, zonder stemming, maar met toejuiching tot voorzitter gekozen.

Op dezelfde wijze worden de heeren JOH. W. STEPHANIK en W. K. F. ZWIERZINA, onderscheidenlijk tot sekretaris en tot redaktielid herkozen, en verkrijgt de heer AUG. SASSEN het onder-voorzitterschap.

Voor den loopenden jaargang van 't Tijdschrift, staat de vergadering wederom *f* 700 toe, d. i. *f* 600 voor tekst en *f* 100 voor platen. Te beginnen met 1 januari 1901 zal voor de afleveringen eene kleinere lettersoort gebruikt worden. De heer H. G. DU CROCQ zegt voor 't Tijdschrift eene bijdrage van *f* 25 toe, hetgeen door de vergadering dankbaar wordt aangenomen.

De a.s. Jaarvergadering 6 juni 1902 zal te Dordrecht gehouden worden,

De heer ZWIERZINA deelt mede een beredeneerden index op de 10 eerste jaargangen te bewerken, als herinnering aan ons a.s. tienjarig bestaan.

De heer S. WIGERSMA HZN. staat 4 leeuwarder vroedschapspenningen aan 't Genootschap af, ter gedachtenis aan 't bezoek aan deze stad. De heer ANTH. BEGEER, voegt hier bij een 7-tal fraaie afslagen van nieuwe nederlandsche penningen. De voorzitter dankt beide heeren en stelt voor nog staande de vergadering een bezoek te brengen aan 't graf van wijlen Mr. JAKOB DIRKS.

Hier werd een krans van cycasbladeren met levende bloemen als hulde op de zerk geplaatst. De heer SASSEN bracht hierbij in herinnering, dat mr. DIRKS als medeoprichter van 't Genootschap zulk een weldadigen invloed op zijn bloei heeft uitgeoefend. Als man van rijke, voldragen wetenschap, wars van elk half-weten, zal mr. DIRKS altijd blijven een groot en schoon voorbeeld van strijder voor het doel, dat ons Genootschap zich voor oogen heeft gesteld.

Na afloop van deze plechtigheid verklaarde de heer SASSEN de vergadering gesloten.

JOH. W. STEPHANIK,
Sekretaris.

Inhoudsopgave der Tijdschriften die het Genootschap in ruiling ontvangt.

Revue Belge de numismatique.
1900. 57e année. 11e livraison.

I. Deux dépôts de deniers consulaires romains, par M. MAX BAHRFELDT (suite et fin).

II. Quelques mots au sujet des deniers namurois de la première moitié du XIIIe siècle par M. ED. BERNAYS.

III. Les monnaies des derniers comtes de Reckheim de la maison d'Aspremont-Lijnden. par M. le Vte B. DE JONGHE.

IV. Les jetons et les médailles d'inauguration frappés par ordre du gouvernement général aux Pays-Bas autrichiens (1717—1794), par M. A. DE WITTE (suite et fin).

V. Notre-Dame de Laeken et ses médailles, par M. A. DE WITTE.

Rivisti Italiana di Numismatica
Anno XIII. 1900. Fasc. IV.

DATTARI (G.) Appunti di Numism. Alessandrina IV. V VI. VII. (Fig. e. Tav.).

RICCI (Serafino). La numismatica e le scienze archeologiche ed economiche.

MALAGUZZI (Francesco). La zecca di Bologna.

CERRATO (G). Un forte bianco attribuito ad Amedeo VI di Savoia (Fig.).

PAPADOPOLI (Nicoló). Tariffe veneziane del secole XVI (con 5 riprodaz. in zincografia.)

SPIGARDI (Arturo). A proposito di una medaglia attribuita a Ferdinando III, Granduca di Toscana.

Congrès international de numismatique,
réuni à Paris, en 1900

Procès-verbaux et mémoires, publiés par M. M. le Comte DE CASTELLANE, président et ADRIEN BLANCHET secrétaire général.

Mittheilungen der Bayerischen Numismatischen Gesellschaft.
XX Jahrgang. 1901.

Zum achtzigsten Geburtsfest Sr. Kgl. Hoheit des Prinz-Regenten LUITPOLD, VON G. H.

Die pfalzgräflichen Ruprechtsgoldgulden. VON ALFRED NOSS (mit Tafel I au. II).

Die Entwicklung des Wittelsbachischen Wappens und

seine erste Verwendung auf Münzen. Von LUDWIG v. BÜRKEL (mit Tafel III).

Aus bayerischen Archiven. Von J. V. KULL.

Imitationen bayerischer Halbbatzen aus der Zeit des dreissigjährigen Krieges. Beschrieben und erklärt von Dr. EUGEN MERZBACHER.

Churfürst Max Emanuel regt 1721 eine Münz-convention Bayerischen und Schwäbischen kreises an. Von C. F. GEBERT.

Ueber eine bisher unbekannte Médaille des Herzogs Ferdinand des Wartenbergers. Von FRIEDRIGH OCH.

Ueber zwei Medaillen-Zeichnungen. Von Dr. GEORG HABICH (mit Tafel IV.)

Erwerbungen des Königlichen Münzkabinets unter der Regierung Seiner Königlichen Hoheit des Prinz-Regenten. Von Dr. HANS RIGGAUER (mit Tafel V).

Numismatische Zeitschrift. Wien

32ster Band, Jahrgang 1900.

I. M. BAHRFELDT: Nachträge und Berichtigungen zur Münzkunde der römischen Republik.

II. OTTO VOETTER: Die Münzen des Kaisers Gallienus und seiner Familie.

III. ANDREAS MARK: Das Provinzial courant unter Claudius II. Gothicus.

IV. Dr. WILH. KUBITSCHEK: Ein Fund römischer Antoniniane aus Serbien.

V. DERSELBE: Ein Beispiel keltischer Münzprägung.

VI. TH. H. IPPEN: Eine unedirte mittelalterliche Münze aus Albanien.

VII. H. DANNENBERG: Die goldgulden von Florentiner Gepräge.

VIII. DERSELBE: Mittelalter Münzen mit Umschriften in der Volkssprache.

IX. EDUART FIALA: Verschiedenes aus der Haller Münze.

X. Dr CARL DOMANIG: Peter Flötner als Medailleur.

Revue Suisse de Numismatique.

Tome X, 1re livraison.

TH. GROSSMANN. Une trouvaille de monnaies de Genève et de Lausanne, faite dans le „Mandement" (avec fig.)

PAUL CH. STROEHLIN (pour la Section de Genève). Inventaire descriptif des variantes des monnaies de la République de Genève (1535—1548).

L. TORZER. Document français daté de 1783, relatif à la protection d'une invention suisse pour l'extraction des parties métalliques des cendres des laboratoires des monnaies et des ateliers des orfèvres.

PAUL ADRIAN. Versuchsmünzen von schweizerischen Fünf-frankenthalern.

MÉLANGES:

Comptes rendus et notes bibliographiques.

Beschrijving der Nederlandsche of op Nederland en Nederlanders betrekking hebbende Penningen, geslagen na November 1863

(Vervolg op het werk van mr. JACOB DIRKS)

DOOR

W. K. F. ZWIERZINA

(*Vervolg.*)

---

282. 1873. 31 December.

Spotpenning op J. HILMAN te Amsterdam bij de verbouwing van den Stads-Schouwburg aldaar.

Vz. Een in bewondering voor een gebouw zittende man met een sigaar in den mond en een stok onder den arm, achter hem een huis met het opschrift: $\frac{\text{CAFE}}{\text{H}}$

Daaronder:

Hier staat de Chef der knoeipartij
Die verzen knoeit voor boeken,
Wenscht zich een kruisje waarna hij
Wel eeuwig kan gaan zoeken.

Kz. in het veld:

Hij is Jan,
De mooije Jan,

De wijze Jan de Vrome,
Hij is die Jan G . . dome
Wiens koekebakkerswaan . .
Een penning zich liet slaan.

Tin, 35 m.M., Verz. Z.

's Mans bijnaam was: „Jantje Goddome."

283. Als voren.

Geheel gelijk n°. 282, doch regel 4 van het opschrift der Vz. luidt: *Wel eeuwig kan naar zoeken.*

Tin, 35 m.M., Verz. TEYLER.

De stempels met dit foutieve opschrift zijn zéér spoedig gesprongen.

Volgens *Cat.* SMITS v. NIEUWERKERK in 1874 door het „beruchte Weekblad Asmodée uitgegeven" (n°. 3555); dit is onjuist, de penning is gemaakt door de firma VAN MAARSSEVEEN te Amsterdam. Asmodée maakte er een brevet bij.

JOHANNES HILMAN werd 29 Oktober 1802 te Amsterdam geboren. Hij was makelaar in granen, doch ondervond daarbij weinig voorspoed; eerst na den dood van zijn schoonvader werd hij een vermogend man. Hij was een ijverig bevorderaar der tooneelspeelkunst en vooral van de belangen van den stadsschouwburg te Amsterdam, waarvan hij kommissaris was. Behalve vele bijdragen in jaarboekjes en tijdschriften, schreef hij diverse treurspelen, een enkel blijspel en vele gedichten, benevens in 1879: „*Ons Tooneel. Aanteekeningen en geschiedkundige overzichten. Naamrol van plaatwerken en geschriften.*" Hij overleed te Amsterdam 18 November 1881 en legateerde zijne hoogstbelangrijke bibliotheek van werken op het tooneel betrekking hebbende aan de universiteit zijner vaderstad.

284. 1873.

Tentoonstelling van Landbouw enz. te Grave.

Vz. geheel gelijk DIRKS n°. XXX, doch in de afsnede van dezen: AFDEELING

GRAVE

Kz. In den lauwerkrans: TENTOONSTELLING - ★ GRAVE ★ - 1873.

Zilver en brons 42 m.M. *Bijdragen, 2e druk,* n°. 538.

285. 1873.

Tentoonstelling van Landbouw, Tuinbouw en Nijverheid te Veendam.

Vz. Eene naar links gezeten vrouw met de linker elleboog rustende op het wapen van Veendam, met haar rechterhand een op haar schoot liggend ontrold perkament houdende.

Links: Fabriek, schip, aardglobe, kan, hamer, passer en schietlood; rechts: bijenkorf, zeis, dorschvlegel, ploeg en spade.

Omschrift: LANDBOUW, TUINBOUW EN NYVERHEID

In de afsnede: TENTOONSTELLING

VEENDAM.

Kz. In een lauwerkrans:

EEREPRYS

TOEGEKEND AAN

1873

Brons, 38 m.M. Verz. H. KUIPERS.

286. 1873.

Draagteeken van kommissarissen bij de tentoonstelling, gehouden te Oud-Beierland van

de Hollandsche Maatschappij van Landbouw, afdeeling Oud-Beierland en Strijen, (later genaamd afdeeling „De Hoeksche Waard").

De wapens van Oud-Beierland en Strijen gedekt door een fraai bewerkt naar voren uitstekend kroontje.

Eenzijdig, zilver met oog en ring, breed 28, hoog 26 mM. Verz. Z.

287. 1873.

Ter eere van den schilder REMBRANDT VAN RIJN en zijne schilderij „de Nachtwacht".

Vz. Zijn linksgewend borstbeeld met baret, daaronder: M. C. D. V. J^R. 1873

Omschrift binnen: REMBRANDT HERMANSZ. VAN RYN. Langs den rand: NÉ À LEYDE 15 JUILLET 1606. MORT À AMSTERDAM, ET ENTERRÉ 8 OCTOBRE 1669.

Kz. De afbeelding van de schilderij „de Nachtwacht" daarboven:

MUSÉE
D'AMSTERDAM.

daaronder: REMBRANDT PINX. M. C. DE VRIES Jr. SCULP.

LA RONDE DE NUIT.

Zilver en brons; 109 m.M. Verz. Z.

REMBRANDT HARMENSZ. VAN RIJN was de zoon van den molenaar HARMEN GERRITZ. Hij leerde schilderen bij JACOB ISAAKSZ. VAN SWANENBURG te Leiden en PIETER LASTMAN te Amsterdam. Zijn eerste bekende stuk is een Paulus van 1627. In 1630 vestigde hij zich te Amsterdam en huwde 1634 met SASKE VAN ULENBURGH († 1642), later met CATHARINA VAN WIJK. Met recht wordt hij de vorst der nederlandsche schilders genoemd, hij, de toovenaar met

licht en bruin, wiens invloed de geheele 17e eeuw beheerschte en die een school schiep van tal van beroemde meesters.

Voor hem werd 27 Mei 1852 op de toenmalige Botermarkt, thans Rembrandtplein, te Amsterdam een standbeeld onthuld. (Zie DIRKS nos. 728—730). Bij de inwijding van het Rijksmuseum op 13 Juli 1885 werd hij in den feestzang van J. P. HEIJE, muziek van JOH. J. H. VERHULST gehuldigd, zijn op den penning afgebeeld doek neemt, (helaas slecht belicht) in dat museum de eereplaats in. Bij gelegenheid der inhuldiging van H. M. de Koningin in 1898 werd van September—November te Amsterdam eene Rembrandt-tentoonstelling gehouden, waar 's meesters heerlijk doek goed tot zijn recht kwam. De naam „Nachtwacht" is onjuist: het is het vendel van kapitein BANNING COCQ, oorspronkelijk bestemd voor de groote zaal van den Kloveniersdoelen te Amsterdam en geschilderd in 1642.

288. 1873.

Prijspenning der Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem.

Vz. Linksgewend borstbeeld van HERMAN BOERHAVE, daaronder: J. ELION F.

Omschrift: HERMANVS BOERHAVE

Kz. Geheel gelijk no. 176.

Brons, 75 m.M. Verz. Z.

Zie omtrent deze maatschappij de aanteekening op no. 176.

Deze penning wordt om de vier jaren in goud uitgereikt aan verdienstelijke geleerden, b. v. in 1883 aan Prof. DONDERS.

Zie omtrent BOERHAVE de aanteekening op no 243.

289. 1873.

Prijspenning van de akademie van Beeldende Kunst te 's-Gravenhage.

Vz.

ACADEMIE
VAN
BEELDENDE KUNST
TE
'S GRAVENHAGE

Kz. Glad veld omgeven door een lauwerkrans.

Brons, 43 m.M. Leidsch Penn. Kab.

290. 1874, 16 Maart.

50-Jarig bestaan van het natuurkundig genootschap „Tot Nut en Vergenoegen" te Arnhem.

Vz. Op een voetstuk, waarop het wapen van Arnhem is aangebracht, staat een rechtsgewende Minervakop, daaromheen globe, bijenkorf en natuurkundige werktuigen, op den achtergrond een regenboog. In de afsnede:

GESTICHT DOOR

WESSEL KNOOPS

Omschrift: NATUURKUNDIG GENOOTSCHAP TOT NUT EN VERGENOEGEN TE ARNHEM

Kz. In een lauwerkrans:

16 MAART

1824-1874

Omschrift: HERDENKING AAN HET VIJFTIG JARIG BESTAAN.

Onder langs den rand: L. H. EBERSON INV. DE VRIES ARNHEM FEC.

Zilver en brons, 52 m.M. Verz. Z.

291. 1874. 31 Maart.

Gouden bruiloft van Jhr. H. D. HOOFT VAN WOUDENBERG VAN GEERESTEIN en W. C. KLUPPEL

Vz. De door een ridderkroon met gevleugelden helm en een hoofd als helmteeken gedekte wapens der echtelieden.

HOOFT. Rood veld beladen met zilveren manshoofd met gouden haar en groenen lauwerkrans, waaraan blauwe strik bezaaid met zilveren lelies.

KLUPPEL. In zilver drie tronken in natuurlijke kleur geplaatst de een op den ander.

Kz. Opschrift:

JHR. H. D. HOOFT
VAN WOUDENBERG
VAN GEERESTEIN
EN
VROUWE W. C. HOOFT
VAN WOUDENBERG
VAN GEERESTEIN
GEB. KLUPPEL.

UIT HOOGE ACHTING
EN MEER DAN
VEERTIGJARIGE
WAARDEERING
AANGEBODEN DOOR
C. A. CRAMER.

Omschrift: 50JARIGE ECHTVEREENIGING 31 MAART 1874.

Brons, 30 m.M., nal. J. ELION.

12 Mei 1874.

25 jarige regeering van Z. M. Koning Willem III.

ALGEMEENE PENNINGEN EN DRAAGTEEKENS.

292. Vz. De Koning de face gezeten, in de rechterhand den schepter en in de linkerhand den rijksappel houdende, links staat de gerechtigheid met haar rechterhand een wetstafel met het opschrift: GRONDWET steunende en in haar linkerarm een bijlbundel houdende. Rechts de nederlandsche maagd met vrijheidshoed en schild waarop het nederlandsche wapen, achter haar de vrede een palmtak en vogelnestje met vijf vogels houdende. Beneden: M. C. DE VRIES JR. INV. ET FEC.

Omschrift boven: MET WET, VRIJHEID EN EENDRAGT.

Ter zijden:

rechts: GEHULDIGD TE AMSTERDAM
12 MEI 1849.

links: PLECHTIG DOOR NEDERLAND
HERDACHT.

Kz. In het veld: het gekroonde nederlandsche wapen met twee leeuwen als schildhouders, rustende op een lint met de spreuk: JE MAINTIENDRAI., daaronder:

DIE VORST, DIE VYFENTWINTIG JAAR,
HET VADERLAND REGEERDE,

MET WET, EN VRYHEID, STEEDS ALDAAR
'S VOLKS EENDRACHT SLECHTS BEGEERDE, . . .
ZAG DANKBAAR ELKEN ONDERDAAN,
HERDENKEND DIT VERLEDEN,
GETROUW HEM STEEDS TER ZYDE STAAN,
ALS IN HET HEUGLIJK HEDEN.
12 MEI 1874.

D. V. J^R.

Omschrift: ZILVEREN KRONINGSFEEST VAN Z. M. WILLEM III.

Zilver en brons, 67 m.M. Verz. Z.

Oranjepenningen 1308.

293. Vz. Het linksgewend hoofd van Z. M. Koning WILLEM III.

Omschrift na een kleine versiering: WILLEM III KONING—DER NEDERLANDEN

Kz. De nederlandsche maagd met helm en speer, aan wier voeten een leeuw ligt uitgestrekt, staat linksgewend voor een altaar, waarboven zij met de rechterhand een lauwerkrans houdt. Op het altaar ligt de koninklijke kroon, terwijl op de voorzijde van het altaar de jaartallen $\frac{1849}{1874}$ gegrift zijn.

In de afsnede: P. M & ZN. (P. MANSVELT & ZOON te 's-Gravenhage.)

Zilver, 36 m.M. Kon. Kab.

Oranjepenningen 1304.

294. Vz. De nederlandsche maagd een sluier optillende voor een medaillon waarop het hoofd des Konings prijkt, daarachter de troon; zij

houdt in haar arm een schepter en achter haar vertoont zich de nederlandsche leeuw. Links op den voorgrond de gevleugelde geschiedenis, die op een geschiedtafel : XXV—JAAR grift. Tusschen de beide figuren onder het medaillon de koninklijke mantel. Op den sokel: ED. GEERTS· FEC. In de afsnede: JUBILÆUM.

J. SMULDERS & Co. UITG'S. 'S HAGE.

Omschrift: NEDERLAND—12 MEI—1874.

Kz. De Koning voor den troon staande omhangen met den koninklijken mantel, zijne rechterhand zwerend opgeheven en de linker op een geschiedtafel met het opschrift GROND—WET plaatsende, welke tafel hem door de gerechtigheid voorgehouden wordt. Links de nederlandsche maagd met den vrijheidshoed, hare rechterhand op den kop van den leeuw latende rusten. In de afsnede:

JE MAINTIENDRAI.

In het veld links: ED. GEERTS F. en rechts: BRUXELLES.

Omschrift: NEDERLAND 12 MEI 1849.

Zilver en brons, 65 m.M. Kon. Kab.

Oranjepenningen 1306.

295. Vz. 's Konings linksgewend hoofd, daaronder: ED. GEERTS. F.

Omschrift: WILLEM III KONING DER NEDERLANDEN.

Kz. De geschiedenis, voorgesteld als eene naakte gevleugelde vrouw, naar rechts gewend

gezeten bij een voetstuk, waarop schepter en kroon rusten en waarvan de koninklijke mantel afhangt, grift in een tafel het woord: JUBILÆUM, op den zetel is ingegrift: ED GEERTS.

Omschrift:

25 JARIGE REGEERING VAN Z. M. KONING WILLEM III.

In de afsnede: 12 MEI 1874.

J. SMULDERS & Cie. UITG^rs.
'S HAGE.

Brons, 50 m.M. Kon. Kab.

Oranjepenningen 1307.

296. Vz. Het gelauwerd hoofd van Z. M. rechts gewend. Daaronder: ED. GEERTS. F

J. SMULDERS DEN HAAG.

Omschrift: WILLEM III KONING—DER NEDERLANDEN.

Kz. In het veld tusschen twee samengebonden eiketakken:

· GEHULDIGD
12 MEI [illegible]
JUBILÆ[illegible]
12 MEI 1874

Omschrift: ·HET WAS VREDE IN ZIJNE DAGEN· WELDOEN WAS ZIJN LUST.

Koper verguld en tin, met en zonder oog en ring, 22 m.M. Verz. Z.

Oranjepenningen 1310.

297. Het rechtsgewend hoofd van Z. M.

Omschrift: WILLEM III KONING—DER NEDERLANDEN.

Kz. Omschrift: ZILVEREN KRONINGSFEEST en tusschen een paardje en een leeuwtje, (wapendieren van Wurtemberg en Nederland): 1849—1874. In het veld:

VAN
Z. M. WILLEM III
12 MEI

Koper met en zonder oog en ring, 21 m.M. Verz. Z.

298. Vz. Rechtsgewend borstbeeld van Z. M. Koning WILLEM III in uniform.

Omschrift: 25 JARIGE KRONINGS FEEST

Kz. Het gekroonde nederlandsche wapen met twee leeuwen als schildhouders, daaronder op een lint de spreuk: JE MAINTIENDRAI, boven 12 MEI 1849, beneden: 12 MEI 1874

Geel koper met oog, 18 m.M. Verz. Z.

299. Het rechtsgewend hoofd van Z. M., daaronder een kruisje.

Omschrift: LEVE WILLEM III KONING DER NED. G. H. V. L.

Kz. In het veld in drie regels binnen een parelcirkel: MEI—1849—1874.

Omschrift: GEDACHTENIS DER (sic) VIJF-EN-TWINTIG JARIG KROONINGSFEEST ★

Koper 13 m.M. Verz. W. SNOECK.

300. Als voren.

Dezelfde, groot 19 m.M. Verz. J. KARREMAN te Oud-Beierland.

301. Rechtsgewend borstbeeld van Z. M. koning WILLEM III, in parelrand.

Omschrift: ★ ✿ ★ WILLEM III KONING DER NED. G. H. V. L. A. FISCH BRUSSELS (sic).

Kz. In parelrand: MEI
1849
1874

Omschrift: ★ ✿ ★ 25 JARIGE KRONINGSFEEST

Koper verguld of verzilverd, met oog, 20 m.M. Verz. Z.

302. Vz. Rechtsgewend borstbeeld van Z. M. koning WILLEM III.

Omschrift: WILLEM III KONING DER NED. G. H. V. L.

Kz. In parelrand: MEY
1849
1874

Omschrift: ✿ 25 JARIGE KRONINGSFEEST

Koper verguld of verzilverd, met oog, van denzelfden maker, 15^{5} m.M. Verz. Z.

303. In twee naast elkander geplaatste ovale schilden, de aanziende borstbeelden van Z. M. den Koning en H. M. de Koningin, tusschen de schilden eenig lofwerk.

Omschrift: ★ AAN HUNNE MAJESTEITEN DEN KONING EN DE KONINGIN DER NEDERLANDEN WILLEM III EN SOPHIA FREDERIKA MATHILDA.

Kz. In een cirkel, omgeven door een kom-

partiment van vier bogen en vier hoeken, het opschrift:

25
JARIG

KRONINGSFEEST

MEI
1849—1874.

Zilver met oog, 32 m.M. Verz. v. DIJK v. MATENESSE.

304. De naast elkander geplaatste aanziende borstbeelden van den Koning en de Koningin.

Omschrift: H.H. M.M. KONING EN KONINGIN
DER
NEDERLANDEN.

Kz. In het veld:

HERINNERING
AAN DE
25 JARIGE REGEERING
VAN
Z. M. WILLEM III
KONING
DER NEDERLANDEN.

Tin, 24 m.M.

305. Vz. De aanziende borstbeelden van Koning en Koningin in door een parelrand omgeven medaillon tusschen eenig lofwerk op matten grond.

Kz. HERINNERING
AAN
DE 25 JARIGE
REGEERING
VAN
Z. M. WILLEM III KONING
DER NEDERLANDEN.

Geel koper en verzilverd, met oog en ring, 23 m.M. Verz. Z.

306. Vz. De aanziende borstbeelden van den Koning en de Koningin.

Omschrift: H.H. M.M. KONING EN KONINGIN
DER
NEDERLANDEN.

Kz. In breeden gevlochten rand, waarbinnen parelrand: MEI
1849—1874.
25
JARIG
KRONINGSFEEST

Tin met breed oog, 23 m.M. Verz. Z.

307. Geheel als voren,

doch het opschrift op de Kz. in een rand van 15 bogen op een met sterren bezaaid veld. Verz. Z.

308. Geheel als voren.

De Kz. zonder rand en slechts groot 15 m.M. Verz. Z.

309. Vz. Als de voorgaande doch het woordje DER voor en niet boven NEDERLANDEN.

Kz. In parelrand:

MEI
1849
1874

Omschrift: ★ 25 JARIG KRONINGSFEEST

Tin, met breed oog, 18 m.M. Verz. Z.

310. Eenzijdig draagteeken met oog en ring.

Aanziende borstbeelden van den Koning en de Koningin.

Op- en omschrift:

★ H.H. M.M. DEN KONING EN DE KONINGIN ★
DER
NEDERLANDEN
25
JARIG
KRONINGSFEEST

alles in ovaal medaillon rustende op lauwertakken gedekt door een muurkroon.

Kompositie, 22 bij 30 m.M. Verz. Z.

311. Zilveren eenzijdig draagteeken in den vorm van een afgerond kruis met onderling verbonden armen. In het midden rechtsgewend hoofd van Z. M. koning WILLEM III tusschen lauwer- en eiketakken. Op de armen van het kruis boven: de koninklijke kroon, onder:

25 JARIG JUBILEUM links: DAT GOD HEM VREUGD

rechts: EN VOORSPOED / GEEV' op de verbindingsstukken boven links: XII rechts: MEI onder links: 1874 rechts: 1849.

29 m.M., met breed vierkant oog. Verz. Z.

312. Eenzijdig draagteeken.

In ovaal medaillon: Linksgewend hoofd van Z. M. koning WILLEM III, daaronder gekruiste schepter en fakkel omgeven door lauwer- en eikeloof. Het medaillon is omgeven door een jarretière waarop: 25 JARIG REGEERINGSFEEST VAN Z. M. WILLEM III $\frac{12}{5}$

Onder en boven een klein ornement.

Blik, 41 bij 25 m.M. Verz. Z.

313. Gekroonde cartouche met de borstbeelden van Z. M. den Koning en H. M. de Koningin in medaillons, waartusschen

boven: 1874

onder: $\frac{12}{\text{MEI}}$

Het geheel omgeven door gekruiste eike- en lauwertakken, waarop onder een lint rust met het opschrift:

XXV JARIGE REGEERING.

Zilver, 34 bij 33 m.M. Verz. Z.

314. Vergulde oranjeboom tusschen twee palmtakken, aan welks voet de gekroonde nederlandsche leeuw ligt, door deze voorstelling slingert zich een verguld lint, waarop:

1849 WILLEM III 1874.

Eenzijdig zilver draagteeken met oog, hoog 39 m.M. Verz. Z.

(Door J. M. v. KEMPEN te Voorschoten).

315. Eenzijdig draagteeken.

De aanziende borstbeelden van den Koning en de Koningin daarboven:

H.H. M.M. DE KONING EN DE KONINGIN
DER
NEDERLANDEN

daaronder:

25
JARIG
* KRONINGSFEEST. *

alles binnen een medaillon in parelcirkel, rustende op een gevlochten grond, omgeven door samengestrikte omwonden palm- en oranjetakken, waarvan de linten boven het oog vormen.

Zilver, 34 bij 24 m.M. Verz. J. KARREMAN te Oud-Beierland.

316. De Koning in generaalsuniform staande met den schepter in de rechterhand bij een altaar, waarop het nederlandsche wapen is afgebeeld en waarop de koninklijke kroon ligt. Op het voetstuk staat: 1849—1874

Zilver draagteeken, hoog 44 m.M., op oranje rozet. Verz. W. SNOECK.

317. 's Konings rechtsgewend borstbeeld, omgeven door een jarretière waarop 1849 1874

't geheel gedekt door de koninklijke kroon.

Zilver draagteeken, hoog 30 m.M., op oranje rozet. Verz. W. SNOECK.

318. 's Konings linksgewend hoofd in een rond medaillon. Omschrift:

◆ 25 JARIG KONINGSCHAP ◆
1849 ◆ 12 MEI ◆ 1874

't Geheel gedekt door de koninklijke kroon.

Zilver draagteeken, hoog 36 m.M. Verz. W. SNOECK.

Zie *Oranjepenningen* 1313—1334.

318ᴬ. Vz. 's Konings rechtsgewend hoofd.

Omschrift: WILLEM III KONING DER NED.

Kz. De GRONDWET rustende op gekruist rijkszwaard en schepter, daarboven de kroon, ter zijden: 1849 1874
en onder: 12 MEI

Tin, 22 m.M. Verz. DU CROCQ.

318ᴮ. Zilveren banier gedekt door de koningskroon. Opschrift: 1849
C
1874

Hoog 29, breed 13 m.M., op strikje van geribt oranjelint, afgezet met rood, wit, blauw. Verz. DU CROCQ.

(De beteekenis van de letter C is den eigenaar onbekend.)

318ᶜ. Vz. Rechtsgewend borstbeeld des Konings, een mantel om de schouders, in parelrand.

Kz. Het sierlijke door de duitsche keizerskroon gedekte monogram W. A. (WILHELM en AUGUSTA!)

Omschrift: ✣ WILLEM III KONING DER NEDERLANDEN G. H. V. L.

Koper met oog, 23 m.M. Verz. DU CROCQ.

318ᵇ. Vz. Rechtsgewend hoofd des Konings.

Omschrift: ★ LEVE WILLEM III. KONING DER NED. G. H. V. L.

Kz. In parelcirkel: MEI
1849
1874

Omschrift: + GEDACHTENIS DER (sic) VIJF-EN-·TWINTIG JARIG KROONINGSFEEST

Koper verzilverd, 13 m.M. Verz. WIGERSMA.

Draagteekens in den vorm van dasspelden.

319. Borstbeeld van Z. M. WILLEM III bijna en face.

Omschrift: HULDE AAN HET 25 JARIG KONINGSCHAP · 1849—74 ·

Verguld, omgeven door een rand van roode, witte en blauwe vakken, 30 m.M. Verz. Z.

320. Borstbeelden van den Koning en de Koningin bijna en face in ovale medaillons, gedekt door de koninklijke kroon, daaronder op een lint, 1849—74.

Omschrift als de voorgaande.

Verguld, omgeven door een rand van roode, witte en blauwe vakken, 30 m.M. Verz. Z.

321. Linksgewend hoofd van Z. M. WILLEM III.

Omschrift: WILLEM III KONING DER NED. G. H. V. L. in parelcirkel.

Verguld, 15^{s} m.M. Verz. Z.

BIZONDERE PENNINGEN.

322. Hulde van de orde van vrijmetselaren.

Vz. Eene vrouw, links voor het op een zuil geplaatste borstbeeld des Konings staande, waarboven zij een lauwerkrans houdt en dat door een stralen schietend alziend oog beschenen wordt; tegen de zuil rusten een schild met de jaartallen 1849 en 1874, een passer en een winkelhaak, aan de voeten der vrouw liggen een truweel en passer. In de afsnede: DE VRIES J.·.

Kz. In het veld: DE ORDE—DER VRYMETSELAREN—IN HET—KONINGRYK DER NEDERLANDEN—ONDERHOORIGE KOLONIEN EN LANDEN—TER HERINNERING—AAN DE—VYFENTWINTIGJARIGE REGERING—VAN—KONING WILLEM III—12 MEI

Zilver en brons, 75 m.M., Verz. TEYLER.

ROEST *Verz. van het Groot Oosten* bl. 19, *Oranjepenningen* 1309.

Door Prins FREDERIK, den eerbiedwaardigen Grootmeester Natio-

naal, vergezeld van tal van Grootwaardigheidsbekleeders, Z. M. in goud, zilver en brons aangeboden.

Het zou ons te ver voeren een beschrijving van al de feesten te geven, allerwege in ons vaderland gevierd, de navolgende penningen spreken daarvan en de belangstellenden verwijs ik naar HOFDIJK, *Gedenkboek der feestvieringen.* Hier moge alleen volgen 's Konings

PROKLAMATIE.

Geliefde Landgenooten en Onderdanen in Nederland en zijne Overzeesche Gewesten!

Een hartelijk woord tot U op dezen heugelijken dag!

Vijf en twintig jaren geleden heb ik de regeering over het Nederlandsche Volk plegtig aanvaard.

Ik beloofde de regten en vrijheden van alle Mijne onderdanen te beschermen en hunne welvaart te bevorderen met alle middelen, die de wetten ter Mijner beschikking stellen.

Mijn ernstig streven is geweest dat Koninklijke woord, zooveel in Mijne magt was gestand te doen. 's Lands Vertegenwoordiging heeft Mij daarbij gesteund. Gij, geliefde Landgenooten, hebt Mijne zorgen beloond door Uwe gehechtheid aan orde, Uwe gehoorzaamheid aan de wet, Uw noeste vlijt, maar vooral door Uwe onverflaauwde liefde voor Mij en Mijn Koninklijk Huis.

God heeft onze gemeenschappelijke werken met rijken zegen gekroond.

Is er één tijdperk in de geschiedenis van ons Vaderland, dat op meer ontwikkeling, meer vooruitgang, grooter vrijheid in elke rigting, grooter welvaart en bloei kan bogen, dan dat, waarop wij heden terugzien!

Op Mijn vijf en twintigjarig feest zie ik Mij aan het hoofd van een trouw en gelukkig Volk, en de hechte band, door onze geschiedenis geweven, die heden, zoo innig als ooit te voren, Mijn huis en Mijn volk verbindt, boezemt allerwege eerbied in.

Dat vervult Mijn hart met diepgevoelde erkentelijkheid. De blijde toonen, die alom in den lande zich jubelend doen hooren, getuigen dat een zelfde gevoel allen bezielt. Ook uit onze eenstemmige vreugde spreekt luide de eendragt, die onze magt maakt.

Gaan wij zóó, naauwvereenigd, op den tot hiertoe gevolgden weg voort!

Spannen wij, elk in zijn kring, onze krachten in om de belangen van het Vaderland, dat ons dierbaar is, te bevorderen, om het op

de plaats, die het te midden der beschaafde volken inneemt, met eere te handhaven.

Amsterdam, 12 Mei 1874. WILLEM.

Voor een nationaal huldeblijk werd ƒ 194.000 bijeengebracht, welke som Z. M. verzocht te zijner beschikking te stellen. Bij de plechtigheid in de Nieuwe kerk op 12 Mei 1874 deelde Z. M. mede, dat hij het geld bestemd had voor het Fonds voor den gewapenden dienst.

323. Amsterdam.

Vz. 's Konings linksgewend hoofd in medaillon door bloemen omgeven, aan welks voet de nederlandsche leeuw ligt, rechtsgewend met pijlbundel; op het medaillon rusten op een kussen rijkszwaard, schepter en koninklijke kroon. Links de amsterdamsche stedemaagd, met het wapen van Amsterdam op de borst, gedekt door een muurkroon, uit eene met bloemen gevulde mand het portret des Konings omkransend, rechts de geschiedenis met pen en tafel, waarop KONINGSFEEST 12 MEI 1874, aan hare voeten, boek, blad papier en bazuin.

Links ter zijde: J. ELION. F.

Kz. Omschrift: HET FEESTVIEREND AMSTERDAM OP 'S KONINGS JUBILEE 1849.—12 MEI—1874.

Opschrift in een krans van palm-, lauwer- en eiketakken:

VOOR IEDEREN VORST
UIT HET HUIS VAN
ORANJE NASSAU
AFGEBEDEN;

DOOR
KONING WILLEM III
HET EERST BELEEFD.

Brons, 75 m.M., Verz. TEYLER.

324. Vz. Geheel gelijk nº. 323.

Kz. In een krans van palm-. lauwer- en eiketakken:

DANKBAAR
HERDENKT NEDERLAND
EEN VIJFENTWINTIGJARIG
TIJDVAK VAN VOORSPOED
ONDER DE REGEERING
VAN KONING WILLEM III.

Omschrift: HET FEESTVIEREND AMSTERDAM OP 's KONINGS JUBILEE 1849.—12 MEI—1874.

Goud, zilver en brons, 75 m.M., Verz. TEYLER.

Deze penning werd den koning door de feestkommissie te Amsterdam in goud, zilver en brons in groen fluweelen etui met gouden sloten aangeboden; met een oorkonde luidende:

„Aan Koning WILLEM den Derde werd op den 13den Mei 1874 door de Amsterdamsche Feestcommissie aangeboden een gedenkpenning, ter herinnering aan den 12den Mei 1874, toen Hij in zijne feestvierende hoofdstad herdacht, dat Hij gedurende een tijdvak van vijf en twintig jaren een eendrachtig en gelukkig Volk als grondwettig Koning geregeerd had.

Een exemplaar wordt in het archief der Gemeente Amsterdam bewaard.

De stempel is vernietigd."

W. J. HOFDIJK teekent in zijn gedenkboek der feestviering hierhij aan: Een krasse, eerst later opgemerkte fout in mijne opgave aan de Kommissie, heeft het graveeren van een nieuwen gedenkpenning tegen inwisseling en vernietiging der anderen, noodzakelijk gemaakt.

De hiervoorbeschrevene is de verbeterde, de foutieve is nº. 323. (De fout is dat WILLEM III *niet* de eerste Oranjevorst was, die 25

jaar regeerde. WILLEM I vierde dit feest eveneens in 1838. Zie DIRKS 543).

325. Baarle Nassau.

Zilveren herinneringspenning door de feestkommissie uitgereikt aan de korporatieën, die aan den optocht deelnamen.

326. Berkel.

Zilveren penning met daaraan verbonden levenslangen titel van „Ridderkoning van Sint Hubert" uitgeloofd door de schuttergilden St. Hubertus en St. Ambrosius. Behaald door den schutterkoning P. BRANDERS.

327. Bladel.

Aan de harmonie l'Union te Bladel (en aan die van Oerle?) werd een penning vereerd.

Vz. Borstbeeld des Konings, daarboven een kroon en het schrift: 25 JARIG KRONINGSFEEST VAN Z. M. WILLEM III 1849—1874

Kz. HARMONIE L'UNION TE BLADEL. (n°. 325—327 volgens HOFDIJK's *Gedenkboek*).

328. Breda.

Vz. 's Konings rechtsgewend hoofd, in de afsnede van den hals: D P (D. DE PATOUL).

Omschrift:

* XXV KROONINGSFEEST VAN WILLEM III

* 1849. 12 MEI. 1874.

Kz. Het wapen van Breda.

Omschrift:

★ GEMEENTE BREDA. DOOR DE ★
★ VEREENIGING ★
VAN
WERKBAZEN
DE EENDRAGT.

Geel koper, 24 m.M., Verz. SNOECK.

Bijdragen, 2e druk nº. 539, *Oranjepenningen* 1312.

Deze penning werd tijdens den allegorischen optocht, den 19den Mei 1874 gehouden, geslagen op den praalwagen der Vereeniging „de Eendracht".

329. Prijspenning van het schermconcours te Delft.

Vz. Een kleine lauwerkrans waarin ◦ PRYS ◦ daaronder tusschen het woord: DEGEN en M. P. v. HOOIJDONK, twee gekruiste degens waarover een lint geslingerd is met het opschrift: BEHAALD—DOOR

Kz. In het veld: *12 Mei*
DELFT
1849 - 1874

Zilver, 34 m.M., Kon. Kab.

330. Leur.

Omschrift: SUIKERFABRIEK
◆ LEUR ◆

in het veld: HULDE
AAN
WILLEM
$1874^{III}1849$

Eenzijdig, lood, met ingeslagen oranjekleurige letters en stalen ring, 70 m.M., Verz. SNOECK. *Tijdschrift* 1898, blz. 270 e. v.

Geslagen en verspreid gedurende den optocht op den praalwagen van de suikerfabriek te Leur.

331. Schoonhoven.

Vz. Linksgewend hoofd van Z. M. Koning WILLEM III.

Omschrift: XXV JARIGE REGEERING V WILLEM III KONING D NED ✿

Kz. Het gekroonde wapen van Schoonhoven, daaronder: SCHOONHOVEN

Omschrift: ✿ HULDE DER GOUD EN ZILVERSMEDEN ✿ 12 MEI 1874

Zilver 23 m.M. Kon. Kab. *Oranjepenningen* 1311.

Volgens W. J. HOFDIJK's *Gedenkboek* werd den Gemeenteraad en den Koning een exemplaar in goud aangeboden, waarna de stempels werden vernietigd.

332. Draagpenning van de Artillerie Konstruktiewinkel te Soerabaija.

Vz. Het rechtsgewend hoofd des Konings, daaronder: J. P. S(chouberg)

Omschrift: WILLEM III KONING—DER NED. G. H. V. L.

Kz. In het veld: 1849—1874 — A C W.

Tin met oog, 30 m.M. Kon. Kab. *Oranjepenningen*, 1335.

De Vz. is verm. een verkleining van een bestaanden stempel door JOHANNES PETRUS SCHOUBERG, die graveur aan de munt was van 1819—1852.

333. Tilburg.

Vz. 's Konings linksgewend hoofd, daaronder in boog: TILBURG, alles in breeden eikekrans.

Kz. Eene naar links ziende zittende vrouw houdt in de rechterhand een lauwerkrans en steunt met de linker op het (ovale) nederlandsche wapenschild. Op den achtergrond, kamrad, vaas enz. (zéér onduidelijk).

Omschrift: 1849 1874
12 MEI

Gegoten ijzer, 49 m.M. Verz. SNOECK.
Bijdragen 2e *druk* n°. 540.

Tijdens den op 18 Mei 1874 gehouden optocht werd deze penning gegoten op een de stoomkracht voorstellenden praalwagen van de tilburgsche vereeniging van Fabrieks- en Handwerksnijverheid en van Algemeen Nut en onder de menigte rondgestrooid.

334. Vz. Links gewend hoofd van Z. M. Koning WILLEM III, daaronder: 12 MEI 1874.

Omschrift: ★ XXV JARIGE REGEERING VAN WILLEM III KONING DER NED.

Kz. Onder de koninklijke kroon een opengeslagen boek, rustend op gekruisten degen en schepter, omgeven door eike- en lauwertakken. (navolging van den strooipenning, DIRKS 690.)

Omschrift: VOORSPOED ★ VREDE ★ VRYHEID.

Tin, met oog en ring, 31 bij 25 m.M., Verz. Z.

Volgens *Bijdragen 2e druk* nº 551 te Tilburg gedragen en volgens mededeeling van den heer D. O. LELS, door de werklieden van het atelier der Staatsspoorwegen aldaar geslagen op een door hen samengestelden praalwagen in den optocht en „nog tamelijk heet" onder het volk gestrooid.

335. Utrecht.

Vz. Het rechtsgewend hoofd van Z. M., daaronder: J. P. M. MENGER. F.

Omschrift: WILLEM III GEDURENDE XXV JAAR KONING DER NEDERLANDEN.

Kz. Onder een hemellicht eene gevleugelde vrouw, op een geschiedtafel de jaartallen 1849—1874 griffende, voor haar staat een bekransde kolom, waarop de koninklijke kroon op een kussen ligt en op welks voorzijde het gekroonde nederlandsche wapen met de spreuk JE MAINTIENDRAI prijkt, daarnaast ligt onder een oranjeboom de nederlandsche leeuw, die een schild met pijlbundel er op vasthoudt, in het verschiet de domtoren met de vlag op den top. In de afsnede het gekroonde wapen der gemeente Utrecht, tusschen XII—MEI en rechts: J. P. M(enger) F.

Omschrift: ORANJE IN'T HART EN NIEMANDS KNECHT.

Brons, 51 m.M., Verz. Z.

Oranjepenningen 1305.

336. Volkskoncert te Zevenbergen.

Penningen aangeboden aan „de Zevenbergsche Harmonie" en „Euterpe" door de feestkommissie.

Vz. ZILVEREN KRONINGSFEEST VAN Z. M. WILLEM III 12 MEI 1849—1874

Kz. DE FEESTCOMMISSIE TE ZEVENBERGEN AAN DE MUZIEK EN ZANGVEREENIGING „EUTERPE" (of op den 2^en^ penning AAN DE „ZEVENBERGSCHE HARMONIE".

Zilver, 66 m.M., gedekt door een koninklijke kroon.

Mededeeling van jhr. M. A. SNOECK, slechts 2 ex. gegraveerd.

337 Zundert.

Vz. Het gekroonde wapen van Zundert met twee leeuwen als schildhouders, daaronder: ZUNDERT.

Omschrift:

Van wege het Bestuur
Aan de Harmonie Nut en Vermaak.

Ter gelegenheid

van de 25 jarige
Regeering van Z. M.
Willem III
$18\frac{12}{5}74.$

gevat in breeden rand waarop saamgestrikte (eike- en lauwer?) takken, gedekt door een

daaraan door ornementen gehechte kroon met ring.

Volgens teekening groot 45 m.M., met den rand 80 m.M., met de kroon 115 m.M., (alles bij benadering!) verguld zilver.

Volgens mededeeling van den heer J. GOMMERS te Zundert door het gemeentebestuur uitgereikt aan alle destijds in de gemeente gevestigde vereenigingen, (8), welke deel hebben genomen aan den optocht.

338. 1874—12 Mei.

Atjehmedaille.

Vz. 's Konings rechtsgewend hoofd, daaronder: J. E. (lion).

Omschrift op matten rand:

* WILLEM III KONING DER NEDERLANDEN G. H. V. L.

Kz. Tusschen twee saamgestrikte lauwer- en eiketakken: ATJEH

1873 EN 1874

Brons verguld met oog en ring, 37 m.M., aan lint breed 38 m.M. van nassausch blauw. Verz. Z. *Oranjepenningen* 1338.

Ingesteld bij K. B. 12 Mei 1874 Stbl. nº. 70 luidende:

WIJ WILLEM III, ENZ.

Willende van Onze bijzondere waardeering, zoowel van de dapperheid en volharding door Onze vloot en Ons leger bij de in 1873 in *Atchin* aangevangen en in 1874 voortgezette krijgsverrigtingen betoond, als van andere daarbij plaatselijk bewezen diensten, doen blijken door het instellen van een afzonderlijk eereteeken;

Gelet op Ons besluit van 19 Februarij 1869 (*Staatsblad* nº. 24);

Op de voordracht van Onzen Minister van Koloniën, tevens ad

interim Minister van Marine, van den 8sten Mei 1874, Kabinet Geheim, letter C[14];

Hebben goedgevonden en verstaan:

Art. 1. In te stellen eene afzonderlijke medaille ter uitreiking aan allen zonder onderscheid van rang of graad, die deel hebben uitgemaakt van de in 1873 en 1874, of in één dier jaren, naar *Atchin* gezonden of in 1874 nog te zenden zeemagt of expeditionaire troepen, of die daarbij in eenig burgerlijk ambt of bediening plaatselijk zijn werkzaam geweest.

Art. 2. De voormelde medaille zal worden vervaardigd uit het in *Atchin* gedurende de jongste expeditiën veroverde geschut.

Zij zal zijn rond en verguld, dragende op de *voorzijde* Onze beeltenis, omringd door het gebruikelijke randschrift, en op de *keerzijde* het opschrift: $\frac{Atchin}{1873 \text{ en } 1874,}$ omringd door een krans van lauweren en eikenbladeren

Deze medaille wordt op de linkerborst gedragen aan een *oranje*-lint, ter breedte van 3,8 centimeter.

Het lint wordt niet zonder de medaille gedragen.

De medaille wordt slechts eenmaal uitgereikt.

Art. 3. De toekenning geschiedt bij brevet volgens hieraan gehecht model.

Art. 4. (Ingetrokken bij K. B. 1 Sept. 1877 n°. 180).

Art. 5. De kosten, uit Ons tegenwoordig besluit voortvloeiende, komen ten laste van: enz.

Wordt vervolgd.

Bouwstoffen voor eene Geschiedenis van het Nederlandsche Geld- en Muntwezen.

Copie van der Ordonnancie up t stuck van der munten gemaict in den jaere XIIIJ^{c} *vier ende dertich* XXIIJ *in Julio.*

(*Vervolg.*)

Item dat van nu voortaen alle manieren van coopmanscippe geoorloft sullen wesen te doene also wel bij gulden pennijn. loop hebbende na deser ordonnancie als bij ponden scellingen ende pennijngen.

Item dat elck wisselaer of die gheene die him onderwinden sal mit wisselen of coopmanscip van billioen in wat stede of plaetsen hij woonachtich zij binnen onsen voorsz. landen van H. Z. ende van V. sal gehouden zijn te doen openbaerlick zijnen eed voor die officiers ende wetten van der selver stede ende plaetse int jugeren van deser ordonnancie ende voort tot allen tijden dat die gecommitteerde ende gestelde in den wette van daer sullen vernyeuwet

zijn ende zijt versoucken ende bij denselven eede te zweeren ende te belooven dese ordonnancie wel ende getruwelick te houden ende te doen houden in all hoor punten ende die gheene die him bringen sullen billioen te geven getruwelick up een derdendeel van eenen grooten naer voor elck stuck goudts ende in avenant van elcken zilveren pennijn. dattie waerdich zijn sullen gelijck in die voorsz munte als voorsz. is ende voort te wisselen die andere pennijn. van goude, loop hebbende den minsten penninck up een sestendeel van eenen grooten ende den grooten penninck up een derdendeel van eenen grooten naer hooren prijse ende die weder vuytgeven elck diese hebben wille voor die selve pennijn. nemende een zestendeel ende een derdendeel van eenen grooten boven hooren prijse. Waert oock dat hij besiesde of vermane dat men dade eenich gebreck jegens onse voorsz. munte in wat manieren dattet waere of dat yemand brochte binnen onsen voorsz. landen eenige vreemde munte in wat manieren dattet waere of gave eenighe pennijn. hooger dan zij bij deser ordonnancie geset of gevalueert zijn, dat hij bringen sal terstont ter kennissen van onsen officiers ende van den gerechte up te wesen geachterhaelt van te zijn verswooren boven den boeten verbeurten ende correctien verclaert int beginsel van deser ordonnancie bij also dat hijt niet hadde gegeven te kennen ende dat men bevonde dat hij wel geweeten hadde ende gevielt dat hij niet en dede zijnen eed ten inganck van deser ordonnancie ende dien tot elcker tijt niet en vernyende alsoot hier vooren verclaert is eer hij eenighe saken van wisselen dede,

dat soude wesen voor elcke werf 1) dat hij daer of vonden worde in gebreke up tie boete van vijf pond groote —

Item sullen die muntmeesters gehouden weesen ons goede zekerheyt te doen mit goeden borgen binnen onsen voorsz. landen van H. van Z. ende V. geerft —

Item dat die voorsz. wisselaers sullen gehouden zijn borchtocht te stellen voor die wetten daer zij geseten zijn om die verzekerthede van den coopluyden die him te doen sullen hebben alst van noode sal wesen waer of wij tlast geven den voorsz. wetten hem bevelende op hooren eed dat zij de voorsz. borchtochte in sulcker wijs nemen dat bij gebreke van dien die coopluyden niet beschadicht en werden van den wisselaer voorsz.

Item dat alle bailliuwen schouten ende andere rechteren van onsen voorsz. landen wie zij sijn of toebehooren ende hoor stedehouders ende dienaren gehouden sullen wesen hooren eed te doen openbaerlick als zij ontfangen werden in hoore officien voor die wetten ende gerechte van der stede ende plaetsen daer zij dienen ende desgelijcx die burgermeesters scepenen ende andere wethouders in handen van den officiers ende oock die clercken secretarijsen beleders van weesen, paysiers tresoriers ontfangers dekens gesworen ende alle andere die gestelt werden bij den wetten of gerechten terstont na den vutroepen van deser ordonnancie ende voort van jare te jare tot haren ancoomen of vernyeuwen, dat zij houden ende

1) Iedere reis.

onderhouden sullen dese voorsz. ordonnancie ende doen onderhouden in al hooren punten ende artikulen also verre als te hoore officien ende diensten toebehooren ende dat zij oock houden sullen die waarheden ende versoucken daertoe geordonneert ende doen doen den voorsz. eedt hooren nacomers ende die geene die zij misdadich bevinden corrigieren bij hooren vonnissen sonder eenige composicien na tinhouden van deser ordonnancie ende sonder eenich verdrach up verwonnen te wesen als verswooren bij also dat men bevonde dat yemand gedaen hadde eenich gebreck int gueent dat voorsz. is ende voort up die boete van vijf pond groote.

Item dat alle tgueene dat in dese ordonnancie geordonneert is up onse officiers ende wethouders sal oock stede hebben up alle andere officiers ende wetten van onsen voorsz. landen van H. Z. ende V.

Fol. CXLIIIJ. Item dat nyemand wie hij zij poorter of vreemde en scroe en snijde of bij water of bij andere engiene en mindere in eeniger manieren eenige eenige (sic) penningen van goude of van zilver up tie galge ende voort dat niemand en biguette noch tribuche eenige pennijn. van goude of van zilver dats te verstaen van vuyt te lesen ende te nemen die zwaere ende gewichtichste vuyt den lichsten bij getale om daer an te winnen up die boete van thien pont groote.

Item dat nyemand van wat state of condicie hij zij en affimeert of doe affimeren enich billioen van goude of van zilver gemunt up die peyne van te verbeurne tgueen dat hij geaffimeert sal hebben ende

voort up tie boete van thien pond groote, die verbeuren sullen also wel die geene die de materien ende stoffen bringen sullen om te affimeren, als die gheene die affimeren sall also meenich werven alst geschien sall.

Item dat boven onsen pennijn. van goude ende van zilver hier voor verclaert sullen oock loop ende ganck hebben binnen onsen voorsz. landen van Holland van Zeelland ende van Vrieslant die penningen van goude ende van zilver hier na gescreven ende geen andere.

Eerst die Saluut van vrancRijck van XXIIJ karate I quaert of daer boven LXX½ in de snede voor . . . . . IIJ ß x d. gr.

Item die halve ende die tweedeel int avenant.

Item engelsche nobelen van alsulcke gewichte ende aloye als zij nu tegenwoordich loopende zijn te weeten XXXV I quaert up tie troessche marck voor . . . . . VIJ ß VIIJ d. gr.

Item die halve engelsche nobelen ende vierendeelen int avenant.

Item Vlaemsche nobelen voor . . . VIJ ß IIIJ d. gr.

Item die halve ende vierendeelen int avenant.

Item fine ducaten genevyenn 1), florentijnen, ungerssche ende beemsche 2) gulden voor. . . . . IIJ ß x d. gr.

1) Genua?

2) Boheemsche.

Item korenborster Rijnssche guldenen also iange als zij alsulck van aloye ende in gewichten blijven als zij nu zijn tstuck voor . . . . . IIJ β ōb. gr.

Ander penningen van goude ende van zilver die loop hebben sullen binnen onsen voorsz landen van Hollant van Zeelland ende van Vrieslant van Sinte Jacobsdage 1) naistcomende tot den eersten dage toe van der toecoomender maent van December exclusive.

Penningen van goude.

Eerst Brabantsche Vlaemsche Hollantsche ende Bourgōn schilde stuck voor . . . . . XXVIIJ gr. der nyer munten voorsz. behoudelick dat men tot kerssavont naestcoomende ende also voortan onse beden betalen sall mit sulcken schilden als wij in onser stede van Dordrecht eerst hebben doen wercken of XXX gr. voorsz. voor elcken schilt.

Item Bourgonsche pieters die wij hebben doen wercken tstuck. . . . . XXXV gr.

Item Wilhelmus schilden die haer gewichte houden te weeten LXVIJ up die marck tstuck . . . . . XXXVIIJ gr.

Item Reynauldus guldenen die hoor gewichte houden tstuck . . . . . XXVIIJ gr.

Item Beyerssche gulden die haer gewichte houden tstuck. . . . . XXVIJ gr.

Item oude Keysersche ende Vranck-Rijcxe schilden die hoor gewichte houden tstuck . . . . . LVJ gr.

1) S. Jacobus = 25 Juli

Item Gulichse gulden die hoor gewichte houden tstuck . . . . . XXXV gr.
Item Arnoldus guldenen twee engels wegende tstuck . . . . . XX gr.
Item oude Wilhelmus guldenen geslagen bij Hertoge Aelbrechts tijden tstuck . . . . . XXXIIJ gr.

Penningen van zilver.

Eerst Jangelaere Roosbeekers oude botdragers ende dobbelde leeuwen tstuck. . . XVIIJ d.
Item oude bottgens leeuwen Wilhelmus groot halve Roosbeekers ende halve jangelaers tstuck . . . . . IX d.
Item Johannes vlaemsche croomsterten tstuck XVJ d.
Item onse cromsterten oude Wilhelmus tuynen ende Namensche braspennijn. tstuck XIIJ d.
Item oude Johannes vlaemsche braspennijn. tstuck. . . . . IJ ½ gr.
Item Brabantsche braspennijn. tstuck. . . XVIJ d.
Item Doornicxe cromsterten oude Vlaemsche groot ende Valencijnse 1) tuynen tstuck . XIJ d.
Item witte tuynen tordrecht 2) geslegen tstuck X d.
Item Ingelsche stooters tstuk . . . . IIIJ gr. IJ d.

Item so wie eenige schulde gemaickt of renten gecoft heeft bij bourgonsche schilden in den jaere van XXVIIJ (1428) verleden off daer voor, die sal ontfangen voor elcken schilt . . . . . XXX gr.

1) Valenciennes
2) Te Dordrecht.

voorsz. ende die zijn voorwaerde zedert den jaere van XXVIIJ voorsz. van renten van pachten of van schulde gemaict heeft bij bourgōn schilden, die sal ontfangen voor elcken schilt . . . . . XXVIIJ gr.

Item of yemand eenige oude brieve hadde, roerende van ouden vrancken oude pieters oude vrancRijcxe croonen ofte anders eenige oude pennijn. van goude die in deser cedullen niet verclaert en staet, die brieve sal men bringen voor den gerechte daer dat gebeuren sall ende daer of sullen die van den gerechte aldaer verclaers doen zoe zij dat nae hoere vijff zinnen ende bester wetenscip naest sullen connen geraken.

Item alle paymente daer die daghe of verscheenen ende onbetaelt zijn ende noch verschijnen sullen voor Sinte Jacops daghe naestcoomende de sal men betalen met sulcken paymente als die voorwaerde daer oft dat vutwijsen Ende die daghe die na sinte Jacop verschijnen sullen van renten van pachte die staen tot ponden scellingen ende pennijn. sal men betalen mit onsen nyeuwen gelde na den beloope daer af. Ende die gheene die hoor payment gemaict hebben daer die dagen van betalinghe voor Sinte Jacop voorsz. of verschinen sullen dat staet bij ponden scellingen ende pennijn. ende dat niet en betalen tusschen dit ende Sinte Baven daghe [1]) naistcomende na hoer vorwairden die daer of zijn sullen na den selven sinte baven dage gehouden weesen te betalen mit onsen nyeuwen gelde na vuytwijsinge onser ordinancie, die daer of is.

Item om die overtreders van deser tegenwoordiger ordonnancie bet geachterhaelt ende gevonden te zijne

[1]) St. Bavo = 1 October.

alle onse officiers ende wethouders onser landen van Hollant v. Zeelland ende v. Vrieslant sullen tallen tijden alst hem goetduncken sall besoeck ende informacie doen up ten geenen die contrarie deser voorsz. onzer ordonnancien gedaen sullen hebben, ende dan ende tallen anderen tijden alst van noode zijn sall daer af te doen geschien pugnicie ende correcxie van den voorsz. overtreders nader selver ordonnancien. Ende boven desen sullen zij sonderlinge vierwarven tsiaers te weeten telcken maendach na den quatertempe of ten naesten dingedage daer navolgende, bij also dat die maendach daer na geen dingedach waere, hooren jegens den voorsz. overtreders informacie ende waerhede ende in hooren camer of vierschaie openbaerlick geven vonnisse jegens den voorsz. overtreders die selve vonnisse stellende ter executien na tinhouden van deser ordonnancie welcken maendach of eersten dingedach na elcker quatertempe ancoomen zijnde wij verbieden onsen voorsz. officiers dat zij geen wet en doen totter tijt dat die voorsz. dijngendach upt fayte van der voorsz. munte gehouden zij ende volcoomen, na tinhouden van deser voorsz. ordonnancie.

Item noch om die voorsz. overtreders bet gepungniert te zijne soe sullen na den besoucke ende informacie die men doen sal jegen die geen die vuytgedragen sullen hebben billioen of anders gedaen jegens dese voorsz. ordonnancie, genouch zijn twee gelooflicke oorconden goet van truwen ende niet suspect noch geblameert, om die voorsz. overtreders te bedragen ende te belasten emmer ter discretie van scepenen ende wette van der stede ende plaetsen daert ge-

vallen sall die welcke scepenen ende wette up die voorsz. twee oorconden sullen moogen fonderen hoor vonnisse niet tegenstaende die previlegien die eenige steden plaetsen of wetten souden moogen hebben ter contrarie.

Item willen wij ende ordonneren dat alle boeten van gelde boven genoomt, gedistribueert worden in der manyere als men alle andere boete van gelde distribueert ter plaetsen ende steden daer tstuck gevallen sall, behouden tvijfte deel van den selven boeten dat hebben sal die geene bij also datter yemand tsij officier of andere diet ter kennissen bringen sall ende desgelijcx dat van allen billioenen ende andere dingen verbeurt bij deser voorsz. ordonnanciën die geene diet bringen sall ter kennissen daer of tvijfte, behoudelick dat dese selve ordonnancie in also verre als zij noopt der confiscasien haer niet strecken en sall up tie geene die van confiscasien bij previlegien gevryet die welcke noch haer billioen noch ander goet in eeniger manieren en sullen moogen verbeuren tegens ons mair in die stede van dien sullen vallen in die boete van also veele alst billioen sal waert zijn ende boven desen in die andere boeten hier toe dienende, twelck billioen men sal moogen houden in manieren van pande tot dat zij betaelt sullen hebben die voorsz. boeten ende nietmin sal tselve billioen sonder vertreck gedragen sijn in onse voorsz. munte ten prijse van dier.

Item dat van schulden gemaict voor den inganck van deser ordonnancie bij gulden pennijn. niet verbooden bij deser ordonnancie sal men betalen sulcke gulden pennijn. ofte die waerde daervoor in anderen

gulden pennijn. loop hebbende na deser selver ordonnancie.

Fol. CXLV. Item van schulden die als boven gemaict sijn bij gulden pennijn. verboden bij deser ordonnancie, sal men betalen die rechte waerde dat sulcke pennijn. waert zijn, om te leveren als billioen in der voorsz. munte —

Item als van schulden die men weesen schuldiches, elck van den wetten van onsen voorsz. lande sal daer of ordonneren na den eyssche van der plaetsen ende na dat hem duncken sal dat behoort.

Item dat van aflossinghe van alle manieren van renten die bij voorwaerden ter lossinghe staen. Men sal betalen alsulck gelt als daer die selve renten mede gecoft waren of die waerde daer voor in anderen gelde loop hebbende na deser ordonnancie niet jegenstaende die expresse voorwaerde wair te doen de voorsz. aflossinge mit sulcker munte als loop hebben sal ten dage van der voorsz. aflossinghe, want alsulcke voorwaerden ongeoorloft zijn —

Ontbieden hierom ende bevelen u allen ende elcken bijsonder mit sonderlinge ernste dese ordonnancie volcoomelick wel ende getruwelick te houden ende te volcoomen in allen hooren punten up tie peyne correxie ende boeten boven verclaert ende dese selve ordonnancie terstont doet registreren ende van onser weegen vuytroepen gebieden ende kundigen tot allen plaetsen over al in onsen landen voorsz. binnen steden ende daer buyten daer dat behoort sonder meer gebots of bevels van ons daer of te verbeyden, want waert dat bij u of bij yemande

van u onsen officieren rechteren ende dienaren bijsonder eenighe verswijmenisse 1) hier in geschiede, dat wouden wij an u houden ende doen verhalen als an den geenen die ons van onser heerlicheyt verminderen woude ende sulcke correcxtie daer ofdoen dat daer anderen mogelick exempel an nemen souden.

Uit Register der Rekenkamer van Holland en Zeeland, op den rug getiteld: *II. Eerste Geluwe Register P.* (beginnende) 1460 — (Rijksarchief alhier).

FRED. CALAND.

's-Gravenhage, December 1900.

---

1) Verzuim.

Gemengde Berichten.

Penningen op den Zuid-Afrikaanschen Oorlog.

In aansluiting aan mijn artikel over de penningen aan President KRÜGER vereerd of ter eere der Boeren geslagen — zie *Tijdschrift* 1901, afl. 3, blz. 243 — wensch ik nog de twee volgende penningen te bebeschrijven.

1. Vz. De presidenten KRÜGER en STEIJN, beide getooid met den breeden sjerp — teeken hunner waardigheid — staan naast elkaar. President KRÜGER, den hoogen hoed op het hoofd, laat zijn rechterarm op den rechterschouder van zijn ambtgenoot STEIJN rusten. Tusschen zich in houden zij een vlaggestok, waaraan een groote vlag, achter hen, wappert. Op den voorgrond een op den rug liggende gekroonde leeuw, die worstelt om op te komen. Op den achtergrond en rechts „kopjes", links geknielde boeren in gevecht.

Kz. Een ossenwagen met kap, in het midden van

het veld, tusschen de jaartallen: 1899 en 1900, scheidt het opschrift:

SOUVENIR
DE LA GUERRE
SUD AFRICAINE

LE PLUS GRAND
ÉVÈNEMENT
DU SIÈCLE

Rechts onderaan, de naam van den graveur: PAUL FISCH. 1)

33 m.M. Mijne verzameling.

2. De tweede penning is uitgegeven door de firma W. VOET & ZONEN, Anegang 15 te Haarlem, op initiatief van den heer P. N. VAN DOORNINCK, burgemeester van Bennebroek. De opbrengst zal, volgens

1) Het bestaan van dezen penning werd mij medegedeeld door den heer ED. VAN DEN BROECK te Brussel, door wiens welwillendheid ook een exemplaar in mijn bezit kwam.

cirkulaire van Augustus 1901, voornamelijk strekken tot vermindering der ellende in de vrouwenkampen.

Als Vz. is gekozen de Vz. van een historiepenning (leg- of rekenpenning) uit den tijd van den tachtigjarigen oorlog en wel van dien afgebeeld bij VAN LOON I blz. 275, n°. 1 en 2, (*fransche editie*, blz. 270.)

Wij zien twee ruiters en twee voetknechten elkander geducht bestrijdende, met het buiten-omschrift tusschen een kabelrand en een parelcirkel: · + · HET · IS · BETER · TE · STRIJDEN · VOOR · HET · VADERLAND, hetwelk op de Kz. wordt voortgezet: · DAN · DOOR · EEN · GEVEINSDE (sic) · VREDE · TE · WORDEN · BEDROGEN ·

Het binnen-omschrift luidt: • DE • SPANJAARDEN • IN • DE • VIER • PROVINCIEN • 1568—1648

De Kz., waarvan het buitenomschrift reeds is vermeld, vertoont een in vlammen opgaande afrikaansche hoeve, met het binnen-omschrift: • DE • ENGELSCHEN • IN • ZUID • AFRIKA • • • 1899—1901 • • •

De penningen van 1575 op last der Staten geslagen als aansporing tot het voortzetten van den oorlog en t. a. p. bij VAN LOON afgebeeld, hebben een andere Kz., namelijk de lichamen der graven EGMOND en HOORNE, wier hoofden op pieken gestoken achter de rompen zijn opgesteld. Het latijnsche omschrift over Vz. en Kz. verdeeld luidt: × PRÆSTAT · PVGNARE · PRO · PATRIA : ✠ : QVAM · SIMVLATA · PACE · DECIPI · 1579, we vinden het vertaald op onzen penning terug.

Zilver en brons, 33 m.M. 1)

---

1) De zilveren exemplaren zijn voor *f* 3.—, de bronzen voor *f* 1.50 verkrijgbaar bij voormelde firma W. VOET & ZONEN.

Van deze gelegenheid wil ik gebruik maken om een kleine onjuistheid, in mijn artikel voorkomende, te verbeteren. De penning WIENECKE, als onuitgegeven vermeld, was reeds opgenomen in afl. 7 van Dr. H. J. DE DOMPIERRE DE CHAUFEPIÉ, *Médailles et plaquettes modernes*, Pl. XLIII nr. 226, terwijl de gedenkpenning van SCHARFF te Weenen, vervaardigd bij gelegenheid van den 75sten verjaardag van president KRÜGER op blz. 68 der 8ste afl. is afgebeeld.

Onder de vele penningen op den worstelstrijd der Boeren betrekking hebbende, komt geen enkele voor, waarop de naam van den dapperen president van den Oranje-Vrijstaat te lezen staat. Nu zoovele dergelijke penningen werden geslagen, nu KRÜGERS beeld of naam zoovele malen zijn gekozen, hem zoo menig stuk is vereerd, komt het ons niet meer dan billijk voor, dat ook aan president STEIJN een gedenkpenning of plakket worde gewijd en aangeboden. Wie onzer leden wil daartoe het initiatief nemen?

M. D. M.

De Verzameling DU CROCQ, *gelegateerd aan het Genootschap.*

Deze fraaie en kostbare verzameling telt thans ongeveer 900 nederlandsche historiepenningen, loopende over de jaren 1415-1901.

Onder de voornaamste stukken noemen we:

1530 JOHAN, Keurvorst van Saksen, hervormd. Zilver. VAN MIERIS, II 336-3

1535	Vernieuwing Smalkaldisch verbond.	z. VAN MIERIS	II	429-1
1545	Spotpenning koncilie van Trente. Schroefdoosje.			
1555	Afstand KAREL V. Kz. Atlas.	z. VAN LOON	I	8
1559	VIGLIUS VAN ZUICHEM AB AYTA.	„	I	44-1
1562	Als voren.	„	„	56-2
1566	Geuzenpenning, kompleet.	„	„	85-3
1572	Inname den Briel.	„	„	148
1573	Overwinning op BOSSU.	„	„	170
1575	Opdracht Staatsbewind aan prins WILLEM I, verg.	„	„	206
1578	Amsterdam begiftigd met kroon en wapen.	„	„	254
1584	Moord op prins WILLEM I.	„	„	345-1
1592	Ambassade DE REIDT.	„	„	428-1
1600	Slag bij Nieuwpoort.	„	„	548-1
1607	Zeeslag bij Gibraltar.	„	II	30
1612	Inwijding beurs te Amsterdam.	„	„	80-1
1613	MAURITS, ridder van den Kouseband. verg.	z. „	„	87
1617	Kerkelijk oneenigheden.	z. „	„	99

1619	Ter eere van prins MAURITS, met oog en ring.	z. VAN LOON	II 112
1622	Ontzet van Bergen op Zoom.	„	„ 149-1
1629	Nemen van Fernambuco, Olinda enz.	„	„ 193-1
1637	Herwinning van Breda.	„	„ 238-2
1639	Zeeslag bij Duins.	„	„ 252-1
1641	Huwelijk prins WILLEM II.	„	„ 258-1
1642	Komst van prinses MARIA in Holland.	„	„ 264
1645	Inname van Hulst.	„	„ 288
1648	Vrede van Munster.	„	„ 310
1648	„ „ „	„	„ 315-2
1648	„ „ „	„	„ 315-3
1648	„ „ „	„	„ 315-4
1650	Mislukte aanslag op Amsterdam.	„	„ 345-1
1650	Als voren en dood van prins WILLEM II. *Repertorium.* 1173.		
1653	Dood Admiraal TROMP.	z. VAN LOON,	II 376-1
1653	Als voren.	„	„ 376-3
1653	Als voren.	„	„ 376-4
1654	Vrede van Westminster.	„	„ 383-3
1654	Als voren.	„	„ 387
1655	Verbouwing Stadhuis Amsterdam.	„	II 399 1 en 2
1655	Overlijden WOLFERT VAN BREDERODE.	„	„ 412

1657	Verdeeldheden bij de benoeming van prins WILLEM III, tot Stadhouder van Overijssel.	z. VAN LOON II	423-2
1658	Veldtocht van KAREL X in Denemarken.	„	„ 439-2
1660	Vertrek van KAREL II naar Engeland.	„	„ 481-2
1660	Aankomst van KAREL II te Dover.	„	„ 483-3
1660	Gedenkpenning, Vz. borstbeeld KAREL II, Kz. WILLEM III te paard met Kommandostaf.	z. FRANKS I, 472 N°. 75.	
1665	Aanval der Engelschen op de Hollandsche vloot in Noorwegen.	z. VAN LOON II,	831-1
1672	Moord gebroeders DE WITT.	„	III 87-1
1672	Als voren.	„	„ 90-2
1672	Beleg en ontzet van Groningen.	„	„ 90-2
1672	Ter eere van KAREL RABENHAUPT.	„	„ 103-1
1674	Beleg en inname van Grave.	„	„ 159-3
1676	Sneuvelen Admiraal DE RUIJTER.	„	„ 186
1678	Vrede van Nijmegen.	„	„ 248-1
1678	Als voren.	„	„ 275-2

1687	Ter eere van JACOBUS II en MARIA.	z.	*Repertorium*		1958
1689	Kroning WILLEM III en MARIA.	z.	VAN LOON	III	407-3
1689	Als voren.	b.	„	„	412-1
1689	Als voren.	z.	„	„	419
1689	Als voren.		„	„	468-2
1692	Zeeslag bij Kaap La Hogue.		„	IV	37-4
1697	Vrede van Rijswijk.		„	„	208-2
1697	Als voren.		„	„	213-1
1710	Inname van Douai.		„	„	591-1
1713	Vrede van Utrecht.		„	„	680-1
1731	Beëindigd penningwerk van Mr. G. VAN LOON.	z.	VAN LOON	*Verv.*	2
1732	Dood van ANDRIES SCHOENMAKER, numismaat.	k.	„	„	4
1734	Huwelijk van prins WILLEM V.	„	„	„	87
1740	Derde Eeuwfeest, uitvinding Boekdrukkunst.	„	„	„	143
1742	GUSTAAF, baron VAN IMHOF, Gouverneur-Generaal.		„	„	169
1751	Dood van prins WILLEM IV.		„	„	301
1788	Bevestiging Stadhouderschap.		„	„	774
1853	Droogmaking Haarlemmermeer.	z.	DIRKS		733

1894 Expeditie op Lombok. z. *Tijdschr.* 1897 bz. 48 N°. 2.

Zj. Ovale Gildepenning, „Vincit Concordia Fratrum" te 's-Hertogenbosch, afgebeeld. *Kat.* SCHULMAN, 25 *Maart* 1901, N°. 1199.

UIT DE PERS.

Het Curaçaosche muntwezen.

(Van onzen correspondent.)

Curaçao, 6 Juli,

Den 1sten Augustus a. s. zal hier de wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad n°. 126) (Publicatie-blad n°. 22), tot nadere regeling van het Curaçaosche muntwezen, zooals die is gewijzigd bij de wet van 2 Januari 1900 (Staatsblad n°. 5) (Publicatie-blad n°. 4), in werking treden.

Volgens die wet zullen de volgende munten hier met ingang van 1 Augustus wettige betaalmiddelen zijn: het Nederlandsche tienguldenstuk; de Nederlandsche rijksdaalder, gulden en halve gulden; het Nederlandsche 25-, 10- en 5-centstuk; het Curaçaosche $^1/_4$ en $^1/_{10}$ guldenstuk; de Nederlandsche $2^1/_2$-, 1- en $^1/_2$ centstukken; en eenige bepaalde vreemde gouden munten, naar de koersen bij Koninklijk Besluit vastgesteld

Naar aanleiding van de laatste zinsnede zijn bij Koninklijk Besluit van 22 April 1901, n°. 69 (Publicatie-blad 1901 n°. 16) de navolgende vreemde gouden

munten in deze kolonie gangbaar verklaard, tegen de daarnevens aangegeven koersen:

de Spaansche onza de oro van 16 piasters tegen		*f* 38.65
de Mexicaansche doublon	„	„ 38.65
de Noord-Amerikaansche dubbele eagle	„	„ 49.—
de „ „ eagle. . . .	„	„ 24.50
de „ „ halve eagle .	„	„ 12.25
de „ „ kwart eagle .	„	„ 6.12½
de Engelsche sovereign	„	„ 12.—
de Engelsche halve sovereign	„	„ 6.—
het Fransche goudstuk van 20 francs .	„	„ 9.40
het Fransche goudstuk van 10 francs .	„	„ 4.70
het Fransche goudstuk van 5 francs .	„	„ 2.35
het Venezolaansche goudstuk van 25 bolivares	„	„ 11.75
het Venezolaansche goudstuk van 20 bolivares	„	„ 9.40

Vreemde zilveren munten, die hier steeds in omloop waren, zullen van den 1sten Augustus a. s. af geen wettig betaalmiddel zijn. Bij gouvernementsbesluit (Publicatie-blad 1901, No. 18) is bepaald, dat gedurende de maand Augustus van dit jaar ten kantore van den kolonialen ontvanger op Curaçao de van de ontvangers op de overige eilanden de volgende vreemde zilveren muntspeciën, welke krachtens bovengemelde wet van 23 Mei 1899 niet gangbaar zijn verklaard, tegen Nederlandsche munt of koloniale pasmunt tot den achter elk dier munten genoemden koers kunnen worden ingewisseld, n.l.:

de Venezolaansche stukken van 5 bolivares	à	*f* 2.—
de Noord-Amerikaansche gouvernementsdollars	„	„ 2.45

de Fransche vijffrancstukken . . . . . à *f* 2.35
onderdeelen er van naar evenredigheid.
de Deensche stukken van 20 dollarcenten à *f* 0.40:
de Deensche stukken van 10 dollarcenten à *f* 0.20;
geldstukken, welke meer dan 10 per mille van hun gewicht verloren hebben, worden niet ter inwisseling aangenomen.

Behalve genoemde vreemde munten is hier ook Engelsch, Belgisch, Portugeesch, Italiaansch, Grieksch en ander zilvergeld in omloop, dat bij de wet niet gangbaar is gesteld en van gouvernementswege in Augustus ook niet zal worden ingewisseld. Laatstbedoeld zilvergeld weigert nu iedereen aan te nemen, zoodat men, al had men er een kist vol van, er hier thans niets voor zou kunnen koopen; tracht men er in winkels verschuldigde sommen mee te betalen, dan wordt dat plotseling in den ban gedaan geld eenvoudig teruggestuurd, met de boodschap, dat het thans geen waarde heeft, — N. B. hetzelfde geld, dat hier jaren lang zonder eenige protest in circulatie was en waarmee men kort geleden nog de handen vol gestopt werd.

Zij, die er thans mee opgescheept zitten, weten niet wat er mee aan te vangen. Zeker een zonderlinge en in Nederland ongekende toestand! Daar alle voormelde vreemde gouden munten sedert jaren in deze kolonie tegen 6 % à 8 % hoogere koersen in omloop zijn, dan die er nu bij Koninklijk besluit aan werden toegekend, is de bekendmaking van het in werking treden onzer nieuwe muntwet door menigeen met tegenzin ontvangen. Velen hadden een stille hoop, dat die wet, welke in Mei 1899 is vastgesteld,

stilletjes in het vergeetboekje zou raken. Welke groote teleurstelling dus, toen het bericht kwam dat bedoelde wet in Augustus a. s. zal worden ingevoerd! Ontsteltenis en verslagenheid waren op veler gelaat te lezen. 't Zwaard van Damocles hing boven het hoofd, zoo verbeelde men zich; de ondergang van Curaçao zou nu wel nabij zijn. De gemoederen waren in de eerste dagen na de bekendmaking van het in werking treden der muntwet zóó geschokt door angst voor belangrijke verliezen, dat er geen redeneeren tegen was, en zij, die beweerden, dat de nieuwe wet eene gewenschte verbetering in ons gebrekkig muntwezen zal aanbrengen, voor bijzonder dom gehouden of als vijanden des volks beschouwd werden. Thans zijn de onheilsprofeten een beetje gekalmeerd.

Volgens de nieuwe muntwet wordt de gulden Curaçaosch courant geacht een waarde te bezitten van *f* 0.94 Nederlandsch courant. Herleidt men dus het bedrag, dat iemand bezit, van Curaçaosch in Nederlandsch courant, dan beloopt dat 6 % minder dan men in zoogenaamde Curaçaosche guldens had Verlies mag dat in werkelijkheid niet genoemd worden, omdat het Nederlandsch geld zes percent meer waarde heeft dan de munten, die hier tot nu toe circuleerden en als betaalmiddelen gebezigd werden.

Te allen tijde werd aangenomen, dat het tweefrancstuk, onder den naam van Curaçaoschen gulden, de munteenheid in den handel dezer kolonie uitmaakt. Dat er een verschil van ongeveer 6 % tusschen den Nederlandschen gulden en het tweefrancstuk bestaat, is niet te ontkennen.

Met dat verschil had de regeering rekening te houden bij de herleiding van den ouden (Curaçaoschen) tot den nieuwen (Nederlandschen) gulden. Zij had niets te maken met de nog al afwisselende waarde, die hier in den handel aan vreemde gouden munten wordt toegekend.

Vooraf is niet te zeggen, hoe de nieuwe muntwet in deze kolonie werken zal. Uit den aard der zaak zullen zich in den aanvang wel eenige moeielijkheden voordoen; doch dat is het geval met iedere nieuwe verordening, die verandering in bestaande toestanden brengt, en hoeveel te meer dan wel in een aangelegenheid van zulk een ingrijpenden aard als geheele wijziging van een muntstelsel.

De muntkwestie is voor Curaçao niet iets van vandaag of gisteren. Zij bestaat reeds tal van jaren, vermoedelijk langer dan menschengeheugen. Herhaalde malen zijn hier tengevolge van daling van den prijs van het zilver groote verliezen geleden, doordien dan de koers van allerlei vreemde muntsoorten, waarmede men hier van tijd tot tijd overladen werd, plotseling aanmerkelijk werd verlaagd.

Worden na het in werking treden onzer nieuwe muntwet alle vreemde zilveren geldstukken maar strikt uit de circulatie geweerd en de gouden munten slechts tegen den wettelijken koers uitgegeven en ontvangen, dan zal ons muntwezen eindelijk in een gezonden toestand komen.

N. Rott. Ct. 2 Aug 1901.

Keizer WILHELM *medaille-ontwerper.*

De Duitsche Keizer zal weer het bewijs leveren van de veelzijdigheid zijner talenten. De medaille voor de strijders in China is door hem zelf ontworpen en door professor WALTER SCOTT uitgevoerd; zij zal geslagen worden op de koninklijke munt.

Handelsblad 12 Juni 1901, *Avondblad.*

De in dit ons welwillend toegezonden krantenberichtje bedoelde draagpenning is afgebeeld in 2. *Beilage* van de *Gartenlaube* 1901, n°. 31. Vz. De duitsche adelaar met zijne klauwen den chineeschen draak in bedwang houdende. Kz. 's Keizers gekroond monogram met het omschrift voor de strijders:

DEN SIEGREICHEN STREITERN

· 1900 CHINA 1901 ·

De eerste woorden zijn voor de niet-strijders vervangen door: VERDIENST UM DIE EXPEDITION NACH CHINA. De medailles, volgens de afbeelding 34 m.M., zijn aan Vz. en Kz. omgeven door een lauwerkrans en geslagen door de Stuttgarter Metallwaarenfabrik van WILHELM MAIJER en FRANZ WILHELM. Ze worden gedragen aan 36 m.M. breed oranjelint met roode en zwarte streepen en witte randen.

RED.

Een zeer fraaien én tevens bizonder eigenaardigen penning vinden we afgebeeld in *Sammlerdaheim* (*Daheim* 1901 n°. 40), geslagen ter herinnering aan de onthulling van professor E. HERTER'S standbeeld

voor den grijzen heldenkeizer WILHELM I te Potsdam, in de Berliner Medaillenmünze van L. OSTERMANN, voorheen G. LOOS. De Vz. vertoont het ruiterbeeld des keizers met het omschrift: Meine Kräfte gehören der Welt · dem Vaterlande. In de afsnede: Denkmal zu Potsdam. — Errichtet 1901.

De Kz. vertoont de heerlijke ideale vrouwengestalte met het rijkszwaard, die het voetstuk van het standbeeld siert, met het omschrift: Welche Wendung durch Gottes Führung.

Het eigenaardige van dezen penning is, dat de schepper van het fraaie standbeeld dien zelf heeft gemodelleerd, een zeker zeldzaam voorkomend feit.

Z.

Wetgeving.

N°. 130. WET *van* 28 *Mei* 1901, *houdende bepalingen omtrent het toezicht en de zorg over de zaken der Munt.*

WIJ WILHELMINA, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, enz., enz., enz.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, saluut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het wenschelijk is te herzien de wet van den 1sten Juni 1850 (*Staatsblad* n°. 25), gewijzigd bij de wet van 2 Januari 1899 (*Staatsblad* n°. 11), omtrent het toezicht en de zorg over de zaken der Munt;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben

goedgevonden en verstaan, gelijk wij goedvinden en verstaan bij deze:

Art. 1. Het toezicht en de zorg over de zaken der Munt zijn opgedragen aan Onzen Minister van Financiën.

Art. 2. Alle munten van het Rijk en van zijne koloniën en bezittingen worden aan 's Rijks Munt geslagen.

De voorwaarden, waaronder voor rekening van anderen dan het Rijk aan 's Rijks Munt kan worden gemunt en medailles kunnen worden geslagen, worden bij algemeenen maatregel van bestuur vastgesteld.

Art. 3. Alle stempels voor de munten van het Rijk en van zijne koloniën en bezittingen worden aan 's Rijks Munt vervaardigd.

In bijzondere gevallen kan van deze bepaling worden afgeweken.

De voorwaarden, waaronder voor rekening van anderen dan het Rijk stempels kunnen worden vervaardigd, worden bij algemeenen maatregel van bestuur vastgesteld.

Art 4. Onder het opperbeheer van Onzen Minister van Financiën worden opgedragen:

het bestuur van 's Rijks Munt aan den muntmeester;

het toezicht op de stipte naleving aan 's Rijks Munt van de wettelijke bepalingen, het muntwezen betreffende, alsmede op het verbruik van muntmateriaal aan 's Rijks Munt, aan den controleur-generaal.

De muntmeester en de controleur-generaal worden door Ons benoemd. Zij mogen elkander niet bestaan in of binnen den vierden graad van bloedverwant-

schap of zwagerschap. Hunne instructiën worden vastgesteld bij algemeenen maatregel van bestuur.

Bij afwezigheid van den muntmeester of van den controleur-generaal kan door Ons in de tijdelijke waarneming van de functiën van den afwezige worden voorzien.

Art. 5. De uitvoering van het muntwerk en de vervaardiging der stempels mogen niet worden aanbesteed aan een of meer ambtenaren van het muntwezen.

Art. 6. Het is aan de ambtenaren van het muntwezen verboden voor eigen rekening goud te doen aanmunten, handel in edele metalen of in voorwerpen, daarvan vervaardigd, te drijven of op eenige wijze daaraan deel te nemen.

Art. 7. Geen nieuw vervaardigde munten mogen van 's Rijks Munt worden afgeleverd, tenzij van het onderzoek en de goedbevinding proces-verbaal door den controleur-generaal is opgemaakt.

Art. 8. Behalve het reeds genoemde wordt den controleur-generaal opgedragen het onderzoek van alle munten die als verdacht van valschheid, vervalsching of schennis, aan hem zijn opgezonden, alsmede de uitspraak in geschillen van allooi en essaai, aan 's Rijks Munt geleverd muntmateriaal betreffende.

De controleur-generaal onderzoekt jaarlijks een aantal munten, die anders dan van 's Rijks Munt bij betaalmeesters zijn ingekomen.

Art. 9. Vóór den 1sten April van elk jaar worden door den muntmeester en door den controleur-generaal verslagen opgemaakt, door den eersten van de munt-

werkzaamheden en wat daarmede samenhangt, door den laatsten van zijne verrichtingen, een en ander over het afgeloopen jaar.

Deze verslagen worden voorzien van zoodanige opmerkingen als de aard der zaak zal vereischen, aan Onzen Minister van Financiën ingezonden om aan Ons te worden overgelegd, en door Ons aan de Staten-Generaal medegedeeld.

Art. 10. Voor benoeming tot essaieur van 's Rijks Munt of van de contrôle bij 's Rijks Munt komen alleen in aanmerking zij die als essaieur zijn geëxamineerd en van eene akte van toelating zijn voorzien door eene commissie van drie leden, waarvan de controleur-generaal lid en voorzitter is. De beide andere leden dier commissie worden door Ons benoemd.

Deze bepaling geldt niet voor hen, die onder de werking van art. 7 der wet van 1 Juni 1850 (*Staatsblad* n°. 25), gewijzigd bij de wet van 2 Januari 1899 (*Staatsblad* n°. 11), het daarbedoeld examen met goed gevolg hebben afgelegd.

Art. 11. Er is eene commissie voor het muntwezen, bestaande uit drie leden, door Ons te benoemen. Bij de benoeming wordt tevens aangewezen wie der leden voorzitter en secretaris der commissie zijn.

De benoeming geschiedt voor drie jaren. De aftredenden kunnen herbenoemd worden.

Aan het lidmaatschap is geen vaste bezoldiging verbonden. Aan de leden wordt door Ons, behalve vergoeding van reis- en verblijfkosten, vacatiegeld toegekend.

Art. 12. De commissie voor het muntwezen doet in Januari van elk jaar monsters onderzoeken, genomen van iedere in den loop van het vorige jaar door den muntmeester opgebrachte en door den controleur-generaal goedgekeurde partij munten.

De wijze, waarop de monsters genomen en onderzocht worden, wordt geregeld bij algemeenen maatregel van bestuur.

De commissie brengt jaarlijks aan Ons verslag uit van hare bevindingen, en voegt daaraan zoodanige opmerkingen toe, als zij in het belang van het muntwezen wenschelijk oordeelt.

Art. 13. In alle burgerlijke en strafgedingen, waarvan de beslissing afhangt van die van een geschilpunt omtrent valschheid, vervalsching of schennis van munten of omtrent allooi en essaai, moet de controleur-generaal als deskundige over dit geschilpunt gehoord worden.

De berichten van den controleur-generaal moeten de gronden behelzen waarop zij rusten en onderteekend zijn.

Voor die berichten worden geene kosten berekend dan die van zegel en registratie, voor zoover die verschuldigd zijn.

Art. 14. Wanneer de beslissing van een burgerlijk geding afhankelijk is van die van een geschilpunt als in het vorige artikel bedoeld, beveelt de rechter, hetzij op verzoek van een der partijen, hetzij ambtshalve, bij interlocutoir vonnis, dat het bericht van den controleur-generaal worde ingewonnen.

Op dit deskundig onderzoek zijn de bepalingen der

achtste Afdeeling van den derden Titel van het eerste Boek, wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering van toepassing, voor zooveel daarvan niet bij dit of het voorgaande artikel dezer wet is afgeweken.

Art. 15. Deze wet treedt in werking op een nader door Ons te bepalen tijdstip.

Op dit tijdstip treedt buiten werking de wet van 1 Juni 1850 (*Staatsblad* n°. 25), gewijzigd bij de wet van 2 Januari 1899 (*Staatsblad* n°. 11).

Lasten en bevelen dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven te Raben-Steinfeld, den 28sten Mei 1901.

De Minister van Financiën, WILHELMINA.

PIERSON.

Uitgegeven den vijftienden Juni 1901.

De Minister van Justitie,

CORT. V. D. LINDEN.

N°. 132. WET *van* 28 *Mei* 1901, *tot nadere regeling van het Nederlandsche muntwezen.*

WIJ WILHELMINA, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, enz., enz., enz.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, saluut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het wenschelijk is de wetten tot regeling van het Neder-

landsche muntwezen door eene nieuwe wet te vervangen,

Zoo is het dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Art. 1. De rekeningseenheid van het Nederlandsche muntstelsel is de gulden.

De gulden is verdeeld in honderd centen.

Art. 2. 's Rijks munten zijn:

A. met de hoedanigheid van wettig betaalmiddel:

I. tot ieder bedrag:

a. in goud:

het tienguldenstuk;

b. in zilver:

de rijksdaalder of twee en een halve gulden;

de gulden;

de halve gulden;

II. tot beperkt bedrag, de volgende pasmunten:

a. in zilver:

het vijf en twintig-centstuk;

het tien-centstuk;

het vijf-centstuk;

b. in brons:

de twee en een halve cent;

de cent;

de halve cent;

B. zonder de hoedanigheid van wettig betaalmiddel:

de gouden dukaat.

Art. 3. Het staat ieder vrij gouden tienguldenstukken en dukaten te doen slaan aan 's Rijks Munt

wanneer werkzaamheden voor het Rijk het niet verhinderen.

Rijksdaalders, guldens en halve guldens kunnen slechts worden aangemunt voor rekening van het Rijk, ter vervanging van zilveren munten, die van Rijkswege aan den omloop worden of zijn onttrokken.

De pasmunt wordt uitsluitend voor rekening van het Rijk geslagen.

Voor de aanmunting van zilveren pasmunt mogen alleen Rijksmunten gebezigd worden.

Art. 4. Onze Minister van Financiën is gemachtigd om, wanneer en in zoover als hij het met het oog op den toestand van het Nederlandsche muntwezen noodzakelijk acht, een bedrag van ten hoogste *vijf en twintig millioen gulden* in Nederlandsche rijksdaalders te doen versmelten tot baren en die baren, door tusschenkomst van de Nederlandsche Bank, te verkoopen.

Alvorens van deze machtiging gebruik te maken, wint Onze voornoemde Minister de voorlichting in van de afdeeling van den Raad van State, die tot het Departement van dezen Minister in betrekking staat.

Het advies door 's Raads afdeeling uitgebracht, wordt zoodra 's lands belang zulks toelaat, aan de Staten-Generaal medegedeeld.

De op grond van dit artikel aan den omloop onttrokken rijksdaalders kunnen niet door andere zilveren munten vervangen worden.

Art. 5. Niemand is verplicht zilveren pasmunt tot een hooger bedrag dan van tien gulden of bronzen

pasmunt tot een hooger bedrag dan van vijf en twintig cents aan te nemen.

Art. 6. De in artikel 2 genoemde munten hebben een gehalte, gewicht en middellijn, benevens eene op het gewicht toegestane ruimte, zoowel boven als onder, gelijk bepaald is als volgt:

MUNTSOORT.		Gehalte.		Gewicht.		Middellijn.
		wettelijk.	ruimte.	wettelijk.	ruimte.	
		duizendsten.	duizendsten.	gram.	duizendsten.	millimeters.
Goud	10 gulden.	900	1.5	6,720	2	22,5
	dukaat.	983	1,0	3,494	2	21,0
Zilver	2½ gulden.	945	1,5	25,000	2	38,0
	gulden.			10,000	3	28,0
	½ gulden.			5,000	5	22,0
	25 cents.	640	4,0	3,575	6	19,0
	10 „			1,400	10	15,0
	5 „			0,685	12	12,5
Brons	2½ cent.	950 koper.	10,0 koper.	4,000	één op	23,5
	cent.	40 tin.	5,0 tin.	2,500	honderd	19,0
	½ cent.	10 zink.	5,0 zink.	1,250	stukken.	14,0

Art. 7. De beeldenaar der gouden tiengulden-stukken is:

op de voorzijde Ons borstbeeld, tot omschrift voerende: Onzen door het woord *Koning* (*Koningin*) voorafgeganen naam en de spreuk: *God zij met ons;*

op de keerzijde het wapen des Rijks met de Koninklijke Kroon, tusschen de waarde-aanduiding 10 G., wijders het jaartal, het opschrift: ***Koningrijk der Nederlanden***, benevens het muntteeken en het muntmeestersteeken.

Deze stukken worden in den ring gemunt en hebben een kartelrand.

Art. 8. De beeldenaar der rijksdaalders, guldens en halve guldens is:

op de voorzijde Ons borstbeeld, tot omschrift voerende Onzen naam, met de woorden: *Koning (Koningin) der Nederlanden*;

op de keerzijde het wapen des Rijks met de Koninklijke Kroon, tusschen de waarde-aanduiding $2^1/_2$ G., 1 G., $^1/_2$ G., tot omschrift voerende: ***Munt van het Koningrijk der Nederlanden***, benevens het jaartal, het muntteeken en het muntmeestersteeken.

Deze stukken worden in den ring gemunt.

De rijksdaalder en de gulden hebben tot randschrift: *God zij met ons.*

De halve gulden heeft een kartelrand.

Art. 9. De beeldenaar der zilveren pasmunt is:

op de voorzijde Ons borstbeeld, met een omschrift gelijk aan dat der rijksdaalders, guldens en halve guldens;

op de keerzijde de waarde-aanduiding 25 cents, 10 cents en 5 cents tusschen twee eikentakken, benevens het jaartal, het muntteeken en het muntmeestersteeken.

De stukken worden in den ring gemunt en hebben een kartelrand.

Art. 10. De beeldenaar der bronzen pasmunt is:

op de voorzijde de gekroonde leeuw, houdende het zwaard en den pijlbundel, op een met blokken bezaaid veld, binnen een parelrand, daaromheen het omschrift; *Koningrijk der Nederlanden*, met het jaartal, benevens het muntteeken en het muntmeestersteeken;

op de keerzijde de waarde-aanduiding $2^1/_2$ cent, 1 cent, $^1/_2$ cent, tusschen twee oranjetakken.

Deze stukken worden in den ring gemunt en hebben een kartelrand.

Art. 11. De beeldenaar van den gouden dukaat is:

op de voorzijde een geharnaste man tusschen de cijfers van het jaartal, met het omschrift: *Concordia res parvae crescunt*, benevens het muntteeken en het muntmeestersteeken.

op de keerzijde binnen een versierd vierkant: *Mo: aur: reg: Belgii ad legem imperii.*

De stukken worden gemunt op den vrijen stempel en hebben een kabelrand.

Art. 12. Bij Koninklijk besluit worden de kantoren aangewezen, waar de pasmunt tegen rijksdaalders, guldens en halve guldens kan worden ingewisseld, mits het aangeboden bedrag niet minder zij dan vijftig gulden in zilveren, of tien gulden in bronzen pasmunt.

Art. 13. 's Rijks munt is niet verplicht partijen goud aan te munten in tienguldenstukken beneden driehonderd kilogram en in dukaten beneden honderd kilogram.

Art. 14. Het muntloon kan voor gouden tiengulden-stukken niet hooger worden gesteld dan op vijf gulden per kilogram werks.

Art. 15. In de *Staatscourant* wordt door Onzen Minister van Financiën jaarlijks medegedeeld hoeveel van elke muntsoort in het afgeloopen jaar:

a. voor rekening zoowel van bijzondere personen als van het Rijk is aangemunt;

b. van Rijkswege is ingetrokken.

Art. 16. Munten, welke anders dan door slijting

in gewicht zijn verminderd, worden in 's Rijks schatkist niet aangenomen.

Niemand is gehouden ze aan te nemen.

Art. 17. De munten, die vermoed worden valsch, vervalscht of opzettelijk geschonden te zijn, kunnen door elken houder aan den controleur-generaal van 's Rijks Munt ter beoordeeling worden opgezonden.

De ambtenaren, met ontvangsten voor de kassen van openbare lichamen of instellingen belast, zijn tot de bedoelde opzending van dergelijke in hunne handen komende munten verplicht, nadat zij, desgevraagd, een ontvangbewijs aan den houder hebben uitgereikt.

De genoemde met ontvangsten belaste ambtenaren geven van de aanhouding onverwijld kennis aan den officier van justitie, en gaan veertien dagen daarna tot de opzending aan den controleur-generaal over, tenzij het aangehouden muntstuk inmiddels door den officier van justitie ten behoeve van eenig strafrechtelijk onderzoek opgevorderd zij.

In geval de uitspraak van den controleur-generaal het vermoeden bevestigt, worden de ter beoordeeling ontvangen munten door dien ambtenaar doorgesneden en aan den inzender teruggegeven.

Op uitdrukkelijk verlangen van den justitie-ambtenaar door wien de inzending is geschied kan een munt, bedoeld in het vorige lid, ongeschonden worden teruggegeven.

Alleen tegen vergoeding van de nominale waarde kan de controleur-generaal, zoo hij dit wenschelijk acht en de officier van justitie er zich niet tegen verzet, een stuk terughouden.

Ingeval de uitspraak het vermoeden niet bevestigt, worden dezelfde of andere gave munten teruggegeven.

Art. 18. Van Rijkswege worden ingetrokken en vermunt:

a. alle gebrekkig bewerkte munten;

b. alle munten, niet begrepen onder die, bedoeld bij artikel 17, vierde lid, welke door den omloop zoozeer zijn afgesleten, dat hun beeldenaar geheel of gedeeltelijk onzichtbaar is, of die door andere oorzaken voor den omloop ongeschikt zijn geworden.

c. de tienguldenstukken, rijksdaalders, guldens en halve guldens, die door slijting in den omloop in gewicht zijn gedaald:

de tienguldenstukken	5	duizendsten	of	meer;
„ rijksdaalders	15	„	„	„
„ guldens	30	„	„	„
„ halve guldens	40	„	„	„

beneden hun wettelijk gewicht.

De wijze van intrekking wordt bij algemeenen maatregel van bestuur geregeld.

Art. 19. Het is verboden vreemde zilveren, nikkelen, bronzen of koperen munten in betaling te geven.

Deze bepaling geldt niet voor bij algemeenen maatregel van bestuur aan te wijzen gemeenten. Onverminderd echter blijft ook daar ieders bevoegdheid om wettige betaalmiddelen te eischen.

Art. 20. Het is aan de in artikel 17, 2de lid, bedoelde ambtenaren, alsook aan pachters en onderpachters van inkomsten van openbare lichamen of instellingen, verboden bij ontvangsten, die zij als

zoodanig doen, vreemde munten in betaling aan te nemen.

Deze bepaling geldt niet voor de gemeenten, bedoeld in art. 19, 2de lid.

Art. 21. Overtreding van eene der verbodsbepalingen der twee laatstvoorgaande artikelen wordt gestraft met geldboete van ten hoogste vijf en zeventig gulden.

Indien tijdens het plegen der overtreding nog geen twee jaren zijn verloopen sedert eene vroegere veroordeeling van den schuldige wegens overtreding van een der bepalingen dezer wet onherroepelijk is geworden, wordt hij gestraft met geldboete van ten hoogste vijfhonderd gulden.

Art. 22. De bij deze wet strafbaar gestelde feiten worden beschouwd als overtredingen.

Overgangsbepaling.

Art. 23. Ter verwisseling van munten, die in Duitschland, en van munten, die in België in de publieke kassen worden aangenomen, wordt, overeenkomstig bepalingen vast te stellen bij algemeenen maatregel van bestuur, in bij dien maatregel aan te wijzen gemeenten gelegenheid gegeven gedurende een tijdperk van ééne maand na het in werking treden dezer wet.

De verwisseling geschiedt tot door Ons te bepalen koersen, doch op geen hoogeren voet dan van 59 cent voor de mark, 47½ cent voor den frank.

Slotbepalingen.

Art. 24. Waar in wetten of Koninklijke besluiten

het woord „standpenningen" is gebezigd, worden daaronder verstaan munten met de hoedanigheid van wettig betaalmiddel tot ieder bedrag.

Art. 25. Deze wet kan worden aangehaald als „de Muntwet 1901". Zij treedt in werking op een nader door Ons te bepalen dag.

Met dien dag worden buiten werking gesteld de wetten van 26 November 1847 (*Staatsblad* n°. 69), van 6 Juni 1875 (*Staatsblad* n°. 117), van 28 Maart 1877 (*Staatsblad* n°. 43), van 9 December 1877 (*Staatsblad* n°. 215), en van 27 April 1884 (*Staatsblad* n°. 97).

De overeenkomstig die wetten geslagen munten, welke niet reeds buiten omloop zijn gesteld, blijven op den bestaanden voet gangbaar, zoolang hare buitenomloopstelling niet bij de wet wordt bevolen.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven te Raben-Steinfeld, den 28sten Mei 1901.

De Minister van Financiën, WILHELMINA.

PIERSON.

Uitgegeven den vijftienden Juni 1901.

De Minister van Justitie,

CORT V. D. LINDEN.

Inhoudsopgave der Tijdschriften die het Genootschap in ruiling ontvangt.

Revue Belge de numismatique.
1901. 57e année. 3e livraison.

I. Les monnaies de Ptolémée II, qui portent dates, par M. J. SVORONOS.
II. Examen critique d'une nouvelle théorie de la monnaie romaine, par M. MICHEL—C. SOUTZO.
III. Deux monnaies luxembourgeoises inédites, par M. le Vte. B. DE JONGHE.
IV. Remarques nouvelles sur les assignats du siège de Mayence de 1793 et sur les méreaux de péage du pont, par M. P. BORDEAUX.
Correspondance, Nécrologie, Mélanges.

Rivisti Italiana di Numismatica, 1901, fasc. II.

GNECCHI (Francesco). Appunti di Numism. Romane.
DATTARI (G.) Appunti di Numism. Alessandrina.
CERRATO (G.) Due mezze lire inedite de Emanuele Filiberto.
SPIGARDI (Arturo). Le Medaglie ai Gonfalonieri

Di un raro Gettone di Lodovico I re d'Etruria. AMBROSOLI (Solone). Placchette italiane moderne.

Cronaca: Bibliografia. Varieta.

Vjesnik hrvatskoga arheološkoga društva,

Deel 5 bevat o. a. BRUNŠMID, Dr. Josip. — Eenige muntvondsten in Kroatië en Slavonië.

Bulletin uitgegeven door den Nederlandschen Oudheidkundigen bond, 1900—1901.

Deel II bevat o. a.: Aankoop van een gegraveerden penning van BALTZAR LÖLINCK, 1647, door het Kon. Kabinet. Vz. Susanna in het bad. Kz. Pyramus en Thisbe. Muntvondsten te Wagenborgen, te Nietap, gem. Roden, te Rheden en nabij Leiden. IJzeren muntstempel van een onbekende munt van 1567, verm. voor de Kz. van een dubbelen schelling van PHILIPS DE MONTMORENCY, graaf van Hoorn, te Weert gevonden. Schenking van munten van Lycia en Cyprus aan het Kon. Kab.

VERGADERINGEN

VAN HET

Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Munt- en Penningkunde

1901.

(*Uittreksel uit het Notulenboek*)

23e Bestuursvergadering 27 Januari 1901 te Amsterdam..... uit onderscheidene brieven blijkt, dat Jhr. M. A. SNOECK bij zijn besluit volhardt het ondervoorzitterschap neer te leggen. Van den heer H. G. DU CROCQ is mededeeling ontvangen, dat hij bij uitersten wil zijne verzameling penningen vrij van successierechten aan het genootschap vermaakt heeft.

24e Bestuursvergadering 2 Juni 1901 te Utrecht. Aangezien de groote diploma's (voor gewone en buitenlandsche leden) verbruikt zijn, wordt de sekretaris gemachtigd nieuwe te doen drukken.

Tot buitenlandsch lid wordt benoemd de heer J. M. FADDEGON, graveur te Montrouge s. S., voorgesteld door de heeren ZWIERZINA en STEPHANIK.

10e Jaarlijksche vergadering 16 Juli 1901 te Leeuwarden. Zie vorige aflevering blz. 315.

Verslag van den Sekretaris over 1900.

Met genoegen kan ik u mededeelen, dat in het slotjaar van de XIXe eeuw ons ledental eindelijk het het cijfer 100 overschreden heeft.

Immers wij eindigden 1899 met eene ledenlijst van 96 numismaten en tegen een verlies van 4 leden, mocht ik 16 nieuw benoemden in onze registers inschrijven.

Leden. Uit onzen kring traden de heeren A. C. M. VAN ETTEN, Mr. M. C. NIJLAND, P. J. VAN DIJK VAN MATENESSE en Baron FÉLIX BÉTHUNE.

Uwe vergadering van 9 juni benoemde echter tot buitengewoon lid de heeren:

Jhr. Mr. C. BEELAERTS VAN BLOKLAND, Utrecht, J. A. A. GERRITSEN, Amsterdam, A. VAN DER HOOP, Oud-Beierland, J. HOUWINK GZ., Sneek, H. LABOUCHÈRE, Doorn, J. P. R. MENGER, Utrecht, J. W. MENSO, 's-Gravenhage, J. C. P. E. MENSO, Utrecht, Mr. S. MULLER FZN., Utrecht, Mr. J. A. SILLEM, Amsterdam, jhr. mr. D. F. TEIXEIRA DE MATTOS, 's-Gravenhage,

S. WIGERSMA, HZN, Leeuwarden en M. G. WILDEMAN, 's-Gravenhage, en nam in het kader der gewone leden op: de heeren ANTH. BEGEER, Utrecht en J. PH. M. MENGER, Utrecht

Uw Bestuur benoemde tot buitenlandsche leden de heeren: Baron PHILIPPE PRISSE te Antwerpen, J. P. MOQUETTE te Prambon, Ned. Indië, en J. C. WIENECKE te Parijs, zoodat op 31 dec. 1900 ons Genootschap bestond uit 1 eerelid, 29 gewone leden, 45 buitengewone leden en 33 buitenlandsche leden, te zamen 108 leden.

Bestuur. De bestuursplaatsen waren bezet door de heeren: AUG. SASSEN, Voorzitter (1904), jhr. M. A. SNOECK, Onder-voorzitter (1905), JOH. W. STEPHANIK, Sekretaris (1901), C. H. F. A. CORBELIJN BATTAERD, Penningmeester (1902) en H. G. DU CROCQ, Konservator (1903).

Vergaderingen. De jaarvergadering werd dit jaar gehouden in de gemeente Haarzuylens op den 9^{den} juni.

Wel is waar wijst art. 10 H. Regl. den 16^{den} juni aan, maar nu het Congrès international de numismatique te Parijs van 14 tot 16 juni vergaderde, meende het Bestuur, dat in deze eene vervroeging van een week niet alleen wenschelijk, maar ook noodzakelijk was.

Vergunt mij een woord van dank te betuigen aan den heer ANTH. BEGEER, die door zijne vriendelijke bemoeiïngen ons dien dag zoo aangenaam wist te maken en aan de heeren Baron VAN ZUYLEN, VAN NYEVELT VAN DE HAAR en Dr. P. J. H. CUYPERS, die ons toestonden het kasteel „de Haar"

met zijne herstellingswerken en omgeving grondig te bezichtigen.

Onze vergadering in 't Rechthuis van Haarzuylens, ons landelijk ontbijt in de dorpsherberg, hadden eene groote bekoring.

Het Bestuur vergaderde den 22ste·n mei te Utrecht en, door allerlei onstandigheden, eerst den 27sten januari 1901 te Amsterdam. Het aldaar verhandelde zal u in de uittreksels der notulen worden medegedeeld.

Rekening. De rekening van onzen penningmeester blijkt nog niet geheel afgewikkeld te zijn. De heeren Dr. BRAAKENBURG VAN BACKUM en jhr. SPEELMAN hebben zich bereid verklaard om die rekening, zoodra gereed, te onderzoeken en van hunne bevinding verslag uit te brengen.

Ik moet u echter er op voorbereiden, dat die rekening niet door de zon beschenen wordt. Er zal n.l. een vermoedelijk tekort zijn van *f* 250.— à *f* 300.—, dat gelukkig door het batige saldo van vorige jaren, groot *f* 357,33^{5}, gedekt wordt.

De oorzaak van dit tekort ligt in de uitgave der Beschrijving van de Inhuldigings-penningen, van welk werk nog ongeveer 200 exemplaren in voorraad zijn.

Indien de grootste zuinigheid in 't beheer wordt in acht genomen, zullen wij dit echter in één, zeker in 2 jaren te boven zijn.

Tijdschrift. Het Tijdschrift mocht zich in de algemeene sympathie onzer leden en onzer inteekenaren verheugen Hiertoe droeg zeker in groote mate bij: het opnemen van de beschrijving der nederlandsche

penningen na november 1863 geslagen, bewerkt door den heer W. K. F. ZWIERZINA — als ook 't uitbreiden der populaire gemengde berichten.

De kommissie van redaktie bestond uit:

Mejuffrouw MARIE DE MAN, (1902) en de heeren W. K. F. ZWIERZINA (1901) en AUG. SASSEN (1903), terwijl de verspreiding van de afleveringen werd bewerkstelligd door de firma G. THEOD. BOM & ZOON, te Amsterdam.

Aan ons medelid, den heer ADRIAAN BOM, onzen bizónderen dank voor de moeite, die hij zich in deze geven wil.

Op de vorige jaarvergadering verzocht de kommissie voor 't nazien der rekening verlenging van haar opdracht. In augustus 1900 was die kommissie met hare werkzaamheden gereed en adviseerde zij tot goedkeuring van de rekening.

Moest ik reeds met een enkel woord wijzen op het belangrijke verlies, dat onze kas leed door de uitgave van de Beschrijving der Inhuldigings-penningen — van den anderen kant verheugt 't mij u te mogen wijzen op 't batig saldo, dat de uitgifte van den penning, op wijlen den heer ROEST geslagen, in die kas deed vloeien.

Eene andere bate (doch dit is toekomstmuziek) zal zijn de verkoop van het vervolg op Mr. JACOB DIRKS — „Nederlandsche of op Nederlanders betrekking hebbende penningen na november 1863 geslagen."

Van dit werk worden 100 overdrukken gemaakt; de bewerker, de heer W. K. F. ZWIERZINA, was zoo

welwillend aanspraak te maken op slechts 10 dier overdrukken, zoodat later 90 ex. tot stijving van de kas kunnen verkocht worden.

Zeide ik u reeds, dat 1900 voor ons Genootschap een gunstig jaar was, wat 't ledental betrof, — een groote aanwist viel ons te beurt in onze penningverzameling. Het Bestuur mocht n.l. van den heer DU CROCQ de mededeeling ontvangen, dat deze bij uitersten wil aan het Genootschap vermaakt zijne belangrijke verzameling penningen en wel vrij van successierechten. De heer DU CROCQ voegde hierbij een ingebonden kwartijn met volledige beschrijving der stukken. Hier kan ik den vrijgevigen schenker slechts den dank brengen van de leden voor dit vorstelijk legaat — in 't Tijdschrift zal op eenige der voornaamste stukken gewezen worden.

Op initiatief van den heer ZWIERZINA werd dit jaar getracht een leesgezelschap onder de leden op te richten, ten einde de vele vervolgwerken geregeld te doen rondgaan. Na onderzoek bleek echter de belangstelling zoo gering te zijn, dat van dit plan moest worden afgezien

Evenals in vorige jaren werden gebonden exemplaren van den jaargang van ons tijdschrift aan H. M. de Koningin en aan H. M. de Koningin-Moeder aangeboden, die door Hare Majesteiten met belangstelling werden aanvaard.

In augustus verzond 't Bestuur aan alle leden, een beknopt gidsje om in 3 uren tijds alle penningen en munten, op de tentoonstelling te Parijs geëxposeerd, te kunnen bezichtigen. Blijkens ont-

vangen brieven heeft deze zending aan de verwachtingen beantwoord.

Ten slotte mijn dank aan mijne medebestuurderen en aan alle leden, die mij in den loop des jaars mijne sekretaris-plichten hebben gemakkelijk gemaakt.

Amsterdam,
Juni 1901.

JOH. W. STEPHANIK.

Verslag van den Konservator

Kon ik in mijn vorig verslag mededeelen, dat H. M. de Koningin ons Genootschap verleden jaar met een blijk van belangstelling vereerde, tot mijn leedwezen moet ik er nu op wijzen, dat de belangstelling voor onze verzamelingen achteruitgaande is.

Behalve de periodiek verschijnende tijdschriften ontving het Genootschap enkele overdrukjes, nader in het verslag beschreven.

Belangrijke boekwerken op numismatisch gebied werden niet in de Bibliotheek opgenomen. Onze muntverzameling ontving ook geene uitbreiding.

De kollektie gedenk- en draagpenningen vermeerderde echter met 20 stuks.

Moge een volgend verslag gunstiger luiden.

De Konservator,

Amsterdam, Juni 1901. H. G. DU CROCQ.

Aanwinsten van de Bibliotheek.

Verslag Kon. Kab. 's-Gravenhage, 1900.

Geschenk van den Heer H. J. DE DOMPIERRE DE CHAUFEPIÉ.

Verslag Gemeente Museum Nijmegen 1899.

Geschenk van den Heer TH. H. A. J. ABELEVEN.

Verslag Museum van Oudheden te Groningen 1900.

Geschenk van den Heer Mr. J. A. FEITH.

Aanvullingen van mijne „Zeeuwsche Loodjes". Overdr.

Les dutes Zélandaises à la légende Luctor et Ementor. Extr.

Muntvondst te Vlissingen. Overdr.

Over gouden en zilveren munten versierd met de teekens van den dierenriem. Overdr.

Iets over het Vettewariersgilde te Middelburg en over een tot nu toe onbekenden begrafenispenning van dit gilde. Overdr.

Geschenk van Mej. M. DE MAN.

Een praatje over penningen. Overdruk tijdschrift van het Ned. Gymn. Verb.

Een hulde aan TH. M. ROEST. Overdr.

Penningen 1897—1898.

Aanvulling der Beschrijving van de Penningen na 's Konings dood geslagen in de Kon. Fabriek van zilverwerken, firma C. J. BEGEER. Overdr.

Onze nieuwe guldens. Overdr.

Geschenk van den Heer W. K. F. ZWIERZINA.

Eenige opmerkingen omtrent de Hindoe-munten van Java. Overdr.

Geschenk van den Heer J. P. MOQUETTE.

Vervolg der verschillende catalogi houdende de aanwinsten verkregen sedert het opmaken daarvan tot 1899.

Geschenk Muntkabinet Utrecht.

Levensbericht van jhr. mr. G. J. TH. BEELAERTS VAN BLOKLAND. door jhr. mr. J. H. HORA SICCAMA.

Geschenk jhr. mr. J. H. HORA SICCAMA.

Catalogus Tentoonstelling van Moderne Médailles en Plaquetten. Leeuwarden 1900/1901.

Geschenk comité.

Bulletin uitgegeven door den Nederlandschen Oudheidkundigen Bond. N°. 6.

Geschenk idem.

Tiers de blanc anonyme au lion frappé à Herpen. Extr.

Un demi-gros à l'écu aux quatre lions, frappé a Schoonvorst. Extr.

Les monnaies des derniers comtes de Reckheim, de la maison d'Aspremont- Lijnden. Extr.

Geschenk Vte B. DE JONGHE.

Numismatique Bruxelloise. Jetons de présence de la société de Medecine de Bruxelles. Messidor au XII. Extr.

Id. Rectifications à GÉRARD VAN LOON, relatives à certains jetons d'anciens Magistrats de Bruxelles. Extr.

Geschenk van den Heer EDOUARD VANDEN BROECK.

Classement de monnaies carolingiennes inédites. Extr.

Geschenk van den Heer PAUL BORDEAUX.

La médaille-décoration des francs-bouchers et des francs-poissonniers de Gand. 1793.

Geschenk van den Heer A. DE WITTE.

La gazette numismatique.

Geschenk van den Heer CH. DUPRIEZ.

Instruction sur la manière de classer et de conserver le répertoire de médaillistique N°. 1 — 300.

Geschenk van den Heer PAUL STROEHLIN.

Congrès international de numismatique réuni à Paris, en 1900. Procès-verbaux et mémoires.

Contribution à la numismatique de Bijllis et d'Apollonia par C. PATSCH.

Twee platen met afbeeldingen van Keltische munten, gevonden te Naggij-Biszterecz, Hongarije.

Idem. Jetons du roi LOUIS I, (d'Anjou) de Hongrie. Divinités accroupies, par LEON MAITRE.

Atlas des monnnaies de GALLIENUS (VALERIANUS, MARINIANA, SALONINA, SALONINUS, Première partie. Rome et Tarraco, composé par OTTO VOETTER.

Les systèmes monétaires. Histoire monétaire des principaux Etats du monde, anciens et modernes, par ALEXANDER DEL MAR.

Uitgave congrès, Paris 1900. (Het Genootschap was lid van het kongres).

Congrès international d'anthropologie et d'archéologie préhistoriques XII Session. Paris 1900.

Geschenk Idem.

FRANCESCO GNECCHI. Appunti di Numismatica Romana. L—LIII. Extr.

Geschenk van den Heer FRANCESCO GNECCHI

Monatsblatt der numismatischen Gesellschaft in Wien. N°. 201—214.

Geschenk idem.

Numismatischen Zeitschrift Wien. 31ster Band, IIter Semester. Idem 32ster Band, 1ster u. 2ter Semester.

Geschenk idem.

Atlas der Münzen des Kaisers GALLIENUS und seiner Familie. 1ste Abtheilung. Roma et Tarraco.

Geschenk Numismatische Zeitschrift, Wien.

Numismatisches Literatur-Blatt N°. 114—119.

Geschenk van den Heer M. BAHRFELDT.

Mittheilungen der Bayerischen Numismatischen Gesellschaft, XIX. Jahrgang, IIter Heft. XX. Jahrgang.

Geschenk idem.

Sitzungsberichte der Numismatischen Gesellschaft zu Berlin, 1900.

Geschenk idem.

Verschillende verkoopkatalogi.

Varia.

In ruiling met ons Tijdschrift.

Numismatische Zeitschrift. Wien.

Rivista Italiana di Numismatica.

Revue suisse de numismatique.

Revue belge de numismatique.

Société archéologique Croate.

The American Numismatic and Archaeological Society of New-York City, 1900.

Nederlandsche Oudheidkundige Bond.

Algemeen Nederlandsch Familieblad, onder leiding van A. A. VORSTERMAN VAN OIJEN.

Aanwinsten van de Numismatische Verzameling.

1862 7de Nederl. taal en letterkundig Kongres. Brugge 8—10 Sept. 1862. B. 50 m.M. DIRKS N. 879.

1900 Bezoek H. M. de Koningin aan Utrecht.
Geschenk van den Heer C. W. BRUINVIS.

1898 Overlijden TH. M. ROEST.
Uitgave van het Genootschap.

1900 Geschiedkundige tentoonstelling van het Nederlandsche zeewezen. 's-Gravenhage 1900. B. 50 m.M.
Geschenk van Dr. H. J. DE DOMPIERRE DE CHAUFEPIÉ.

„ Jhr. VICTOR DE STUERS. 25 j. Referendaris. B. 66 m.M.
Geschenk van den Heer A. BEGEER.

1901 Huwelijk H. M. de Koningin met Hertog HENDRIK VAN MECKLENBURG-SCHWERIN. 7 Februari 1901. B. 60.-42.5—25 m.M.

„ Plakket. Als voren. T. 42 × 50 m.M.
Geschenk van den Heer J. A. A. GERRITSEN.

„ Gedenkpenning aangeboden aan jhr. CH. A. VAN DER WIJCK, Oud-Gouverneur-Generaal van Ned.-Indië.
Geschenk van den Heer Mr. N. P. VAN DEN BERG.

1901 Boerenmedaille van WIENECKE. Z. B. 27 m.M.
Geschenk van den Heer J. C. WIENECKE

Draagpenningen en teekens bij het huwelijk van H. M. de Koningin met Hertog HENDRIK VAN MECKLENBURG-SCHWERIN.

1901 Huwelijk H. M. de Koningin. Z. B. verz. K.
„ 24.5—17 m.M.
„ Als voren, draagspeld. Z. 24.5.
„ „ „ persinsigne (A^{ri}.) Z.
Geschenk van den Heer J. A. A. GERRITSEN.
1894 4de Uitvoering Ned. Gymn. Verb. Z. Gew
Geschenk van den Heer D^{r}. SCHOLS.

Belastingpenningen.

1893 1895-87 Hondenbelasting Gorinchem.
Geschenk van den Heer G. VAN DER WATER.
1899-1900 Als voren 's-Gravenhage.
Geschenk van den Heer M. G. WILDEMAN.

1780 Zilveren Koppelplaat. (Engelsche wapen).
Geschenk van den Heer M. G. WILDEMAN.

LEDENLIJST

(SEPTEMBER 1901)

Achter de namen der leden is vermeld welk gedeelte van de munt- en penningkunde door hen beoefend wordt.

EERE-LEDEN.

	Dagteekening der benoeming
Z. M. VICTOR EMANUEL III, Koning van Italië.	16 Juni 1901.
Vicomte B. DE JONGHE, Président de la Société royale de Numismatique de Belgique, rue du Trône 60, Ixelles. (België, nederlandsche provinciën Limburg en Noord-Brabant, verder gallische, merovingische, karolingische en oud-grieksche M.) 1)	17 Juni 1894.

GEWONE LEDEN

*C. H. F. A. CORBELIJN BATTAERD, Notenboomstraat 83, Groenloo.

*ADRIAAN BOM, Keizersgracht 149, Amsterdam.

*Jhr. mr. J. M. H. J. DE GREZ, rue Belliard 18, Bruxelles.

*Jhr. M. A. SNOECK, Kamerheer i. b. d. van H. M. de Koningin, Bestuurder van 't Prov. Genootschap van K. en W. in Noord-Brabant, C. 22, Hintham. (Prov. Noord-Brabant, M., G., noodmunten, loodjes, draagteekens.)

*JOH. W. STEPHANIK, Konservator van 't Munt- en Penningkabinet van 't Kon. Oudheidk. Genootschap te Amsterdam, Keizersgracht 414. (Nederland en Koloniën, M.)

1) De afkortingen beteekenen: M. = munten, G = gedenkpenningen, = lid-oprichter.

Mr. L. W. A. BESIER, Voorzitter van het Muntkollege, Maliesingel 24, Utrecht. 12 Juni 1892.

C. W. BRUINVIS, Voorzitter der Kommissie voor 't Stedelijk Museum, Oudegracht 184, Alkmaar.
(Stad Alkmaar en Alkmaarders, M., G.. noodmunten, loodjes, draagteekens.) —

CHR. J. VAN EEGHEN, Oud-burgemeester van Putten, Huize Aardenburg, Doorn. —

J. GERADTS, Burgemeester, Kasteel Aerwinkel, Posterholt (L.)
(Nederlandsche prov. Limburg, M., G.) —

O. G. H. HELDRING, Luit.-Kolonel der Infanterie, Langestraat 30, Amersfoort.
(M., G. in 't Algemeen). —

Mejuffrouw MARIE DE MAN, Konservatrice van 't Munt- en Penningkabinet van 't Zeeuwsch Gen. der Wetenschappen, St. Pieterstraat 39, Middelburg.
(Graafschapp. Holland, Zeeland en Vlaanderen M. — Prov. Zeeland, M., G., noodmunten, loodjes, draagteekens, muntvondsten — Nederland, loodjes.) —

Jhr. C. H. C. A. VAN SYPESTEYN, Parkstraat 87, 's-Gravenhage.
(Steden 's-Gravenhage en Haarlem, G., penningen en penningplaten uit 't oogpunt van kunst). —

J. H. W. UNGER, Gemeente-Archivaris, Schiekade 87, Rotte dam. —

Mr. J. A. FEITH, Rijks-Archivaris, Martiniplein 181, Groningen.
(Nederland, in 't bizonder provincie en stad Groningen, M., G.) 18 Juni 1893.

Dr. H. J. DE DOMPIERRE DE CHAUFEPIÉ, Direkteur van het Koninklijk Munt- en Penningkabinet van Penningen en Gesneden Steenen te 's-Gravenhage, Javastraat 76. 17 Juni 1894.

H. G. DU CROCQ, Leidschegracht 11, Amsterdam
(Nederland en Koloniën, België tot 1830, G.) —

A. J. C. VAN GEMUND, Assistent aan het Koninklijk Kabinet van Penningen en Gesneden Steenen te

's-Gravenhage, Konservator van 't Munt- en Penningkabinet van Teyler's Genootschap, Kleine Houtstraat 48, Haarlem. 17 Juni 1894.

Jhr. L. C. VAN DEN BRANDELER, Kapitein bij 't Regiment Grenadiers en Jagers, Sweelinckstraat 34, 's-Gravenhage.
(Nederland na 1576, M., G.) 16 Juni 1895.

W. I. FREDZESS, Jur. cand., Jufferstraat 1, Utrecht. —

W. K. F. ZWIERZINA, Ontvanger der registratie en domeinen, Hoorn 39, Alfen (Z.-H.).
(Nederland. G. en draagteekens, in 't bizonder die geslagen nà 1863). —

Mr. P. DEKETH, Piet Heinstraat 3, 's-Gravenhage.
(Nederland en Koloniën na 1576, M.) 16 Juni 1896

Jhr. H. M. Ridder baronet SPEELMAN, Oud-burgemeester van Harlingen, Kenaupark 13, Haarlem.
(Nederlandsche koloniën, provinciën Friesland en Groningen, M.) —

AUG. SASSEN, Notaris, Steenweg, Helmond.
(Nederland, muntstudie der middeneeuwen; prov. Noord-Brabant, M., G.) 16 Juni 1897.

Jhr. mr. M. W. SNOECK, Ambtenaar van 't Openb. Min. bij 't kantongerecht, Lindengracht, Heerenveen. —

Dr. L. J. A. BRAAKENBURG VAN BACKUM, Hooglandsche Kerkgracht 23, Leiden.
(Bulzegels der pausen en der dogen, M. der Johanniter Orde). 16 Juni 1899

J. E. TER GOUW, Oud-hoofd der school, Nassaulaan 8, Hilversum.
(Nederland en Koloniën, België, M.) —

Jhr. mr. P. L. VAN MEEUWEN, Advokaat-prokureur, Stationsweg, 's-Hertogenbosch.
(Prov. Noord-Brabant, M., G.) —

ANTH. BEGEER, Oudegracht 17, Utrecht. 9 Juni 1900.

J. PH. M. MENGER, Stempelsnijder aan 's-Rijks-Munt, Voorstraat 35, Utrecht. —

S. WIGERSMA HZN., Bestuurslid van 't Friesch Genootschap, Nauw 180, Leeuwarden.
(Nederland, in 't bizonder Friesland, M., Friesland en 80-jarige oorlog, G.; Huis Oranje-Nassau, M. G. met portretten.) 16 Juni 1901.

BUITENGEWONE LEDEN

D. C. MEIJER Jr., Bestuurslid van het Kon. Oudheidk. Gen., Vondelstraat 81, Amsterdam.
(Stad Amsterdam, G. tot 1800; G. der Lutherse Kerk, huwelijkspenningen). 12 Juni 1892.

Dr. L. P. H. SCHOLS, Breedestraat 23, Maastricht.
(Stad Maastricht, M. tot 1832, G. en loodjes.) —

B. J. A. BRUYNESTEYN, Van Baerlestraat 13, Amsterdam.
(Nederland, in 't bizonder Holland, M.) 18 Juni 1893.

Mr. W. M. VAN LANSCHOT, Ververstraat 299, 's-Hertogenbosch.
(Prov. Noord-Brabant, M. en G.) —

F. H. Baron VAN VERSCHUER, Willemsplein 2, Arnhem. —

E. PH. ERFMANN, Binnenweg 112, Rotterdam. 17 Juni 1894.

Mr. F. A. J. VAN LANSCHOT, Oud-Raadsheer in 't Gerechtshof te 's-Hertogenbosch, Peperstraat, 's-Hertogenbosch. —

Jhr. H. E. RAM, Ingenieur, Engelen.
(Prov. Utrecht, M. en G.) —

Jhr. mr. W. C. G. VAN EYSINGA, Wirdumerdijk 9, Leeuwarden. 16 Juni 1895

JAN HORDIJK JACZN., Voorstraat 410, Dordrecht. —

Mr. C. G. J. BIJLEVELD, Konservator van het Stedelijk Museum, Nassausingel 2, Nijmegen. 16 Juni 1896.

Mr. H. J. D. D. ENSCHEDÉ, Zijlstraat 27, Haarlem. —

Ds. H. A. J. LUTGE, Keizersgracht 717, Amsterdam. —

Jhr. mr. F. BEELAERTS VAN BLOKLAND, Koninginnegracht 62, 's-Gravenhage.
(Nederland, G., in 't bizonder familiepenningen). 16 Juni 1897.

H. VAN RIJCKEVORSEL, Vughterstraat 49, 's-Hertogenbosch.
(Prov. Noord-Brabant, M. en G.) —

Jhr. mr. A. F. O. VAN SASSE VAN YSSELT, van Tuldenstraat 48, 's-Hertogenbosch.	16 Juni 1897.
H. D. DE WITT HAMER, Lange Kerkstraat 30, Goes. (M. en G. in 't algemeen).	—
A. HOLLESTELLE, Lid van de Provinciale Staten van Zeeland, Oudelandsche straat 436, Tholen.	16 Juni 1898.
C. L. J. BEGEER, Maliesingel 53, Utrecht.	16 Juni 1899.
BERNARD J. M. DE BONT, Konservator van 't Museum Amstelkring, Vondelstraat 101, Amsterdam.	—
Mr. R. FRUIN TH.AZ., Rijksarchivaris in Zeeland, Balans 6, Middelburg. (Prov. Zeeland, Muntstudie.)	—
R. I. M. M. A. Graaf DE GELOES, Kamerheer i. b. d. van H. M. de Koningin, Burgemeester, Eijsden.	—
BART VAN HOVE, Hoogleeraar, 2e Constantijn Huijgensstraat 81, Amsterdam.	—
J. KARREMAN, Hoofd der school, Kerkstraat 251, Oud-Beierland. (Nederland tot heden, België tot 1648, G.)	—
Mr. A. L. C. KLEYN, Laan Copes van Cattenburch 54, 's-Gravenhage. (M. en G. in 't algemeen, in 't bizonder nieuwere G. en gedenkplaten.)	—
H. OORTMAN GERLINGS, Kruisstraat 13, Utrecht.	—
Mr. N. G. PIERSON, Oud-minister van financiën, 's-Gravenhage.	—
Jhr. mr. J. H. HORA SICCAMA, Oud-Referendaris bij B. Z., Bezuidenhout 13, 's-Gravenhage.	—
JAN DE WAARD, Poelestraat 14a, Groningen. (Prov. en Stad Groningen, M. en G.)	—
J. VAN DE WATER, Hoogstraat 657, Gorkum. (Prov. Holland, M.; Huis Oranje-Nassau, G.)	—
C. A. VAN WOELDEREN, Luitenant der Artillerie. Dijkstraat 45, den Helder. (Nederland, M. en G,; Rome, M.)	—
Jhr. mr. C. BEELAERTS VAN BLOKLAND, Maliesingel 60, Utrecht. (M. in 't algemeen).	9 Juni 1900.

Mr. W. O. GALLOIS, Oud-Vice-President van den Raad van N. I., Kanaal 14, 's-Gravenhage.
(Nederland na 1576, Nederlandsch-Indië, M.). 9 Juni 1900.
J. A. A. GERRITSEN, N. Z Voorburgwal 252, Amsterdam.
(Nieuwere penningen en draagteekens.) —
A. VAN DER HOOP, Grimhoek 206, Oud-Beierland.
(Nederland, M. G. ridderorden en draagteekens). —
J. HOUWINK Gz., Lemmerweg 119, Sneek. —
H. LABOUCHÈRE, Villa Doornveld, Doorn. —
J. P. R. MENGER, graveur, Utrecht. —
I. W. MENSO, Koninginnegracht 25, 's-Gravenhage. —
(Nederland en Koloniën na 1576, M. en G.) —
J. C. P. E. MENSO, Jur. cand., Schoutenstraat 12, Utrecht. —
(Nederland, M.) —
Mr. S. MULLER FZ., Gemeente-Archivaris, Maliebaan 17, Utrecht.
(Prov. Utrecht, munt- en penningstudiën.) —
Mr. J. A. SILLEM, Heerengracht 577, Amsterdam.
(Nederland, muntstudiën; Koopkracht der edele metalen, beteekenis der rekenmunten.) —
Jhr. mr. D. F. TEIXEIRA DE MATTOS, Alexanderstraat 9, 's-Gravenhage. —
(Nederland, uitsluitend gouden M. der XIXe eeuw.)
M. G. WILDEMAN, Archivaris van 't Hoogheemraadschap Delfland, Sweelinckstraat 80, 's-Gravenhage.
(Frankrijk na 1851, G.) —
J. M. M. VAN BELLE, Haarlemmerdijk 104, Amsterdam.
(M. der Oud-Helleensche volken.) 16 Juni 1901.
Mr. N. P. VAN DEN BERG, President der Nederlandsche Bank, Oude Turfmarkt 3, Amsterdam. —
Mr. S. VAN GIJN, Dordrecht. —
J. M. J. VAN LIS, Kandidaat-Notaris, Langestraat, 86, Hilversum. —
HIDDE NYLAND, Dordrecht. —
Prof. jhr. dr. J. SIX, Heerengracht 511, Amsterdam. 16 Juni 1901.
Jhr. mr. V. E. L. DE STUERS, Parkstraat, 's-Gravenhage. —
J. C. WIENECKE, 2e Stempelsnijder aan 's-Rijks-Munt te Utrecht, Admiraal van Ghentstraat 9.
(Onderzoekingen en studiën van technischen aard.)

BUITENLANDSCHE LEDEN

E. VANDEN BROECK, rue du Commerce 70, Bruxelles. (Stad Brussel, M., G., noodmunten, loodjes, draagteekens.) 12 Juni 1892.

Mr. J. A. VAN DER CHIJS, Lands-Archivaris, Batavia. (Nederlandsch-Indië en omliggende landen en eilanden, M. en G.) —

G. CUMONT, Advocat à la cour d'appel, rue de l'Aqueduc 19, Bruxelles. —

Cav. ERCOLE GNECCHI, via Gesù 8, Milano. —

Cav. FCO. GNECCHI, via Filodrammatici 10, Milano. —

Comte TH. DE LIMBURG-STIRUM, rue de la Loi 166, Bruxelles. —

ALPH. DE WITTE, Ingénieur, rue du Trône 49, Ixelles. (Hertogdom Brabant, M.; legpenningen der XVII Nederlanden en Frankrijk; muntgewichtjes.) —

Baron JEAN BETHUNE, Oost-Roosbeke. (Vlaanderen, in 't bizonder Brugge, M. en G.) 9 Aug. 1892.

ARTHUR ENGEL, rue de l'Assomption 66, Paris-Passy. —

V. DE MUNTER, Agent de la Banque nationale de Belgique, Lei 15, Louvain. —

CAMILLE PICQUÉ, Conservateur du Cabinet numismatique à la Bibliothèque royale, rue Dupont 70, Schaerbeek. —

Dr. HANS RIGGAUER, Conservator des Kön. Münzkabinets, Neuhauserstrasse 5, München. —

AMÉDÉE DE ROISSART, Conseiller de la cour d'appel de Bruxelles, avenue de la Couronne 12, Ixelles. —

CHARLES VAN SCHOOR, Avocat général près la cour suprême à Bruxelles, avenue Louise 93, Bruxelles. —

P. L. B. RUIJS DE PEREZ, rue Joseph II 26, Bruxelles. 18 Juni 1893. (Noodmunten.)

Chev. FRÉD. MAYER VAN DEN BERGH, rue de l'Hôpital 21, Anvers. —

GEOFFREY CH. ADAMS, Broadway 29, New-York. 8 Sept. 1893.

MAURICE BARBEY, Manoir de Valleyres, Valleyres, (Suisse). —

ROGER VALLENTIN DU CHEYLARD, Officier de l'In-

struction publique, Receveur des Domaines, St. Péray (France).	—
P. BORDEAUX, Advocat, 1er adjoint au maire, Boulevard Maillot 98, Neuilly-sur-Seine.	24 Mei 1894.
JOHN EVANS, Nash Mills, Hemel Hempstead, (England).	—
PAUL CH. STRŒHLIN, Président de la Société suisse de numismatique, route de Chêne 54, Genève.	17 Juni 1894.
A. VISART DE BOCARMÉ, rue St. Jean 16, Bruges.	5 Juli 1894.
A. DE MEUNYNCK, rue Masséna 23, Lille.	10 Okt. 1895.
JULIUS MEILI, Alpenquai 36II, Zürich.	14 Nov. 1897.
Dr. HORATIO R. STORER, Washington-Street 58, Newport (R. I.) U. S. A.	—
FRÉD. ALVIN, rue van Volsem 17, Ixelles.	26 Jan. 1898.
AUG. HÖHN, Königl. Polizeirath, Rheinstrasse 86, Wiesbaden.	8 Okt. 1899.
PIER PANDER, Beeldhouwer en Medaljeur, via Nomentana 143, Roma.	—
PAULIN TASSET, graveur en médailles et monnaies, rue Séguier 3, Paris.	—
Baron PHILIPPE PRISSE, Ingénieur en chef, Directeur des Ponts et Chaussées, Boulevard Léopold 159, Anvers	22 Mei 1900.
J. P. MOQUETTE, Prambon (over Soerabaja).	—
J. M. FADDEGON, Graveur, Villa du franc parleur, Montrouge sur Seine.	2 Juni 1901.
SOLONE AMBROSOLI, Conservatore del R. gabinetto numismatico di Brera, Milano	16 Juli 1901.
L. CHR. LAUER, graveur, Nürnberg	—

INHOUDSOPGAVE

1. *Artikelen.*

Blz.

Beschrijving der Nederlandsche of op Nederland en Nederlanders betrekking hebbende penningen, geslagen na November 1863, door W. K. F. ZWIERZINA (Met 2 platen) . . 5, 95, 203, 323

Iets over het Vettewariersgilde te Middelburg en over een tot nu toe onbekenden begrafenispenning van dit gilde, door mej. M. DE MAN 37

Onze nieuwe guldens, door ZW. 55

Penningen aanwezig op de geschiedkundige tentoonstelling van het Nederlandsche Zeewezen, door Dr. H. J. DE DOMPIERRE DE CHAUFEPIÉ (met 4 platen) 127

Iets over de Spaansche pesos of piasters met ingestempeld borstbeeld van den Engelschen koning GEORGE III, door mej. M. DE MAN. 150

Monnaies et jetons inédits ou peu connus des évêques d'Utrecht, door G. A. HULSEBOS (met 2 platen) 235

Le président KRÜGER en Europe. Les médailles frappées en son honneur ou concernant les Boers, door mej. M. DE MAN 243

2. *Bouwstoffen voor eene geschiedenis van het Nederlandsche Geld- of Muntwezen.*

Blz.

Brief aan de Kommissie van Redaktie 67
Ordonnancie van den munten gepubliceerd in Octobry XIIIJ^{c} LXVJ, door FRED. CALAND . 68
Muntwaarde te Rotterdam 1425—1427, door AUG. SASSEN 72
Iets over het bepalen van ponden en munten, door A. HOLLESTELLE 169
Holland 1330. Enen ghoeden ghouden Halling van Florensche voir dertien grote, enen engelsche *min*, door JOH. W. S. 185
Ordonnancie up t stuck van der munten gemaickt in den jaere 1434, 13 in Julio, door FRED. CALAND 281, 355

3. *Gemengde Berichten.*

Opening der Munt te Dordrecht in 1485. — Hulde aan jhr. mr. VICTOR DE STUERS. — Variëteiten en onuitgegeven nederlandsche munten. — Een voorbeeld ter navolging. — Een curiosum. — Nog een curiosum. - De zijderups op de penningen van de Stofjeswerkersgildebus te Utrecht. — Boekbeoordeeling. — J. P. R. MENGER. - Tentoonstelling van moderne penningen en plakketten te Leeuwarden. . . . 77
De nieuwe eeuw. — Resolutie van 8 Juli 1621. — Waalsche penningen. — Een plakket als levend beeld. — Aanvulling DIRKS 1813—1863. — „Elzevier" en de numismatiek. —

Blz.

Prentbriefkaarten met penningafbeeldingen. — Tentoonstelling te Leeuwarden. — Uit de Pers. — Boekaankondiging 188

Valsche realen van aghten in Middelburg uitgegeven. — Penningen ter eere van PETRONELLA MOENS. — Id. van jhr. C. H. A. VAN WYCK. — De wapens van H. M. de Koningin en Z. K. H. prins HENDRIK der Nederlanden, hertog van Mecklenburg. — Société internationale de Numismatique. — Nederlandsch-belgische vereeniging der vrienden van de medaille als kunstwerk. — Boekbeoordeeling. — Uit de Pers 297

Penningen op den Zuid-Afrikaanschen Oorlog. — De verzameling DU CROCQ, gelegateerd aan het Genootschap. — Uit de Pers. — Wetgeving. 367

4. *Inhoudsopgaaf van Tijdschriften, die het genootschap in ruiling ontvangt* 92, 201, 319, 396

5. *Mededeelingen het genootschap betreffende.*

Handelingen van de jaarlijksche vergadering, gehouden 16 Juni 1901 te Leeuwarden. . . . 315

Vergaderingen in 1901 398

Verslag van den Sekretaris over 1900 399

Verslag van den Konservator over 1900 . . . 405

Ledenlijst 412

Inhoudsopgaaf 420

Errata en addenda 423

Verwijzing der platen 424